

SCRIERI COMPLETE

Stabilimentul grafic I. V. Socecă
59, Strada Berziș, 59
(41,903.)

JACOB NEGRUZZI

SCRIERI COMPLETE

VOLUMUL III

MIHAI VEREANU

PRIMBLĂRI PRIN MUNȚI

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRARIEI SOCECŪ & Comp.

21, CALEA VICTORIEI, 21.

1895.

MIHAI VEREANU

CAPITOLUL I.

Generalul Vereanu se primbla prin casă, ținând mâinile la spate precum avea obiceiul când era pe gânduri. La masa din mijlocul odăei ședea soția sa cucoana Sevastița, Luțița fiica lor și Miss Mary, guvernanta acesteia. Cele două dintâi lucrau, pe când cea din urmă cetea într'o carte. Pe masă era o scrisoare deschisă.

— Nu trebuie să te superi, frate, zise după câtva timp cucoana Sevastița cătră soțul său. Știi, așa sînt copiii, ei gîndesc puțin la grijile părinților fiindcă nu le cunosc. Ș'apoi o intîrziere de cîteva luni nu e vre o mare nenorocire: ar trebui să fim mulțămiți că Mihăiță și-a trecut examenele și isprăvit studiile. Sîntem în Aprilie, așa dar în Iunie sau cel mai tîrziu în Iulie va fi acasă.

„Ție îți vine mai ușor de vorbit așa, răspunse generalul, tu l'ai văzut de doue ori in timpul acestor zece ani de când s'a pornit la școli, dar eu care nu l'am mai văzut!... Putut-am să te intovărășesc? N'a trebuit să rămân infipt pe loc? Intăi interesele noastre și apoi Obșteasca Adunare pe care nu m'a lăsat Vodă s'o părăsesc o singură zi... Pe dînsul earăș nu l'am putut aduce nici-odată. După atâtea griji ce am tras cu dînsul când era in Țara nemțească și apoi in Paris, mai cu samă când era bolnav, primesc in-sfirșit vestea că și-a trecut licența; eu plin de bucurie așteptam că va veni să ne vadă indată, că va veni fără oprire zi și noapte, pe când el de doue luni de zile cutrieră lumea. Nu-i e dor să mă mai vadă și pe mine, nu-i e dor să vadă pe Luțica pe care a lăsat-o copilă de șapte ani ș'acum a s'o găsească fată mare? Eu nu'nțeleg gustul de a colinda fără de sfirșit țări străine. Ce caută de atata vreme in Italia? Și cel puțin dacă s'ar intoarce acum, dar scrisoarea ce am primit astăzi din Veneția imi spune că va mai zăbovi încă vr'o doue luni și-mi mai cere parale. Imi vine să nu-i mai trimit nici un ban, atunci poate se va hotărî să yie.

— Dacă n'a avea bani, nu va avea cu ce se intoarce.

„Am să-i trimit cât îi trebuie de drum și să-i scriu să vie pe loc. Luțică, scrie ce-ți voi dicta eu!

— Fă-i-o și asta, dragă, caută să-l mai induplece cucoana Sevastița cu glas blând, cine călătorește învață, nu-i rău să mai cunoască și să mai vadă din cea lume.

„Atunci de ce nu s'a dus la Ingleji, unde se ved și se învață lucruri practice și bune, cum se lucrează, cum se câștigă și se adună bani? Dar lui totdeauna i-a plăcut să fie cu ochii în nouri și gândul în visuri. Adu-ți aminte de unele scrisori ce ne scria. Nu-i trecuse prin minte să învețe filosofia? Pare că filosofia are să-i aducă vre-un folos, sau că va putea face vre-un bine țării lui cu dînsa! A trebuit să mă supăr pe dînsul cu dinadînsul ca să se induplece să studieze legile.

— Dar insfirșit ai văzut că te-a ascultat și că a învățat bine. Nu-i scrie o scrisoare aspră, dragă!

„Ei bine, fie, treacă și această voie a lui, însă te incredințez că va fi cea de pe urmă. Scrie Luțico cum ți-oiu dicta eu și mai lasă la o parte portofoliul ce-i lucrezi. Vezi că ai timp indestul ca să-l gătești.

Luțica puse lucrul la o parte, și scrise

următoarea scrisoare sub dictarea tatălui său :

Iubite Mihai !

„Ți-am scris că trecerea examenelor tale mi-a făcut mulțămire căci acum te pot socoti ca bărbat și ai dreptul de a intra în lumea oamenilor copti și de a spune și tu o vorbă. Dar gândeam că vei grabi a te întoarce acasă și că nu te vei mai oprî pe drumuri o vreme așa de lungă. Inșă vîd că m'am înșălat : tu imi scrii că vrei să mai zăbovești încă vr'o doue luni în Italia. Deși aș fi dorit să te vîd și să te îmbrățoșez cât mai curînd, îți mai incuviințez această zăbavă care inșă îți poruncesc a fi cea de pe urmă. Te-am înștiințat că de doi ani, de cînd bătrînețele și oboseala m'au silit să las la o parte trebile publice, ne-am mutat la țară. Casa noastră aici la Vereni e reparată, grădina e mai frumoasă și mai căutată decît pe vremea ta, cînd veneam la țară numai trei, patru luni pe an. Cu toate aceste casa din oraș tot o ținem încă, pentru ca întorcîndu-te să putem petrece acolo earna și să cunoști mai bine lumea și societatea noastră în care ai să trăiești decum. Răspunde-mi îndată la această scrisoare și nu uita să ne înștiințezi despre

zioa sosirii ca să-ți pot trimite trăsură și cai la hotar“.

— Am să-i scriu și eu frate, nu pecetlui scrisoarea, zise ear cucoana Sevastița cătră soțul ei, care după ce cetise scrisoarea cu ochii, luase acum pana in mână pentru a subscrie.

„Pot să scriu și eu, mămuță ? adaoase Luțica.

— Scrie dragă, dacă vrei, respunse cucoana Sevastița.

„M'aș duce in boschetul cel cu lileci.

— Bine, du-te.

Luțica eși pe terasa ce da in grădină și deacolo, coborind scara de peatră, intră in una din alee. Miss Mary o urma incet ținind cartea in mână. In vreme ce cucoana Sevastița scria scrisoarea, Generalul bătù in palme și cerù un ciubuc. După câteva minute feciorul veni purtând ciubucul și o cafea turcească. Generalul se puse pe canapea și sorbi incet cafeaoa fumând ciubucul și umplënd toată camera de fum. Când sfirși soția lui scrisoarea, generalul incepù astfel:

— Nu mă pot nici de cum deprinde cu Inglezoaica asta. De șese luni de când e la noi in casă pare că-mi stă o peatră pe piept. Când trag un ciubuc numai o vëd strânutând și strimbându-se, incât imi vine să fug

din casă; la masă abie gustă din bucate și peste zi te miri de vorbește mai mult de zece vorbe. Pe scaun stă dreaptă și țeapănă ca un băț și numai ochii îi umblă de vede tot. Apoi când își prinde inca ocheana in nas ca să vadă ceva din depărtare, nu mai pot. O copilă așa de ténără, căci nu poate fi mai mult de 25 sau 26 de ani și așa de ciudată n'am văzut de când sînt!

„Așa sînt Inglezele, dragă. Tu singur lăudai mai dinioarea țara și obiceiurile lor și spuneai c'ar fi fost mai nimerit să zăbovească Mihăiță in Inglitera decât in Italia. Miss aceasta imi convine mie prea mult. Cătă regulă păzește in trebușoarele ei, ce bună metodă are in lecțiile ce dă și cât de bine cântă din clavir! Luțica a făcut cu dinsa mai multe progresuri in șese luni decât cu profesorul cel vechiu in cinci ani. Apoi cât de bine cunoaște și vorbește mai toate limbile moderne: nici n'ai zice că-i Ingleză. Chiar limba noastră o cunoaște mai bine decât multe dame de la noi. După doi ani de zile — căci mai mult de optsprezece luni n'a fost la Șoldeanu — dacă n'ai auzi pe ici pe cole accentul străin, ai crede că-i de-ale noastre.

— Ba asta n'ai mai crede-o că pre mult tace, pre mult cetește și pre are o față ne-

păsătoare. Dar să lăsăm aceste.— Odaea lui Mihaiță ai gătit-o?

„Biuroul de lucru i l'am aşezat sub fereastra ce dă in grădină: biblioteca alătura. Divanul ce merge dealungul păretului din stinga mi-l aduce tapițerul mâni ori poi-mâni. Nu ştiu ce să-i pun in părete deasupra uşei. Să-i dau tabloul cel care representă o furtună pe marea ori...

— Lasă că pe acela il reglez eu. Acolo am să-i pun puşca cea nouă inglezească ce am cumpărat pentru dînsul, pistoalele cele turceşti, revolverul, torba de vînat şi iataganul cel vechiu ce-l am de la bunu-mio.

„Doamne, frate, cînd ai lăsa incolo armele. Nu ştii cît imi e de frică!

— Doar nu mai e copil. Ş'apoi ştii că e cam bătăuş de soiu. Cu sabia ştie bine să umble. N'am aflat chiar despre nişte due-luri, de care n'a îndrăsnit să-mi scrie nici-odată? Cu aceste arme păretele va fi frumos impodobit. Peste doue săptămâni cînd s'a deschide iarmarocul am să mă duc să-i cumpăr şi un cal de călărie, vre-un harmasar tîner şi cu foc. Şeaoa şi frêul cel frumos ce mi-a dăruiit Vodă i le-am păstrat lui neatinse.

In vreme ce bătrîni puneau astfel la cale pregătiri pentru fiul lor ce era să vie, o

trăsură se auzi intrând in curte. Feciorul anunță că a venit cuconul Săndulachi.

Acesta era un bătrân slab, mic de stat, cu ochii vioi și figura veselă. El umbla îmbrăcat cu haine lungi orientale precum erau obiceiuite odinioară, avea antereu, giubeluță, brâu, numai fesul turcesc il inlocuise cu o șapcă.

— Sărut mâna, verișoară Sevastița, plecăciune vere, strigă Sandu intrând in casă.

„Sluga, cucoane Săndulachi, răspunse Sevastița cu o scurtă mișcare de cap.

— Bine ai venit, vere, zise generalul, mergându-i inainte. Ce minune că te mai arăți pe la noi? Gândeam că ne-ai uitat cu totul. De astă toamnă nu te-am mai văzut!

— He! De la mine până la Vereni sînt vre-o trei ciasuri bune și la virsta mea trăsorele hurducă. Imi pare bine că vă ved sănătoși; verișoara tot tîneră remâne în ciuda vremii ce trece. Pare că te ved cu cincisprezece ani inainte, verișoară; la d-ta se potrivește vorba romînului *vrabia tot puii remâne*.

„Te rog cucoane Săndulachi, nu incepear cu proverbele dumitale, știi că nu-mi plac.

— Proverbele, verișoară, se zice că sînt înțelepciunea popoarelor și la virsta noastră,

adică la a mea, puțină înțelepciune nu strică. Dar Luțica ce face? trebuie să fie ca un boboc de trandafiri ce vrea să inflorească, și de finul meu Mihai ce mai știți, când vine? Mi-e dor să-l văd.

— Și noue ne-i dor, răspuse generalul, dar ce folos? Deși și-a sfârșit studiile, el mai zăbovește încă vo două luni prin Italia. Zice că vrea să mai cunoască lumea pân a nu se întoarce acasă.

— Bine face, bine face. Lasă-l să vadă și să cunoască. Cine știe, poate vo Italiancuță frumușică l'a fărmeat pe acolo. He! Aceste sînt ale tineretelor. Și noi am fost tineri, vere, he!

„Vo Italiancă? nu cred, vere, răspuse generalul, cam îngrijit.

— De n'a fi în Italia, are s'o pată acasă. La noi nici un ténér nou venit nu scapă de friguri și de dragoste. Când nu se așteaptă, atunci îl apucă. Imi aduc aminte că am văzut la d-voastră o guvernantă ténără și frumoasă, o Ingleză, ai să vezi cum ochii ei cei albaștri au să incurce pe băiet, mai virtos la țară, unde te vezi și te întâlnești fără voie.

„Te rog sfirșește vorba asta, cucoane Săndulachi, îl intrerupse cucoana Sevastița. Cum îți inchipuești că un fecior de boer are să

se injosească până a se uita la o biată fată din lume, care și-a lăsat patria, a venit peste mări și țări ca să-și câștige pâinea. Numai ideea mă face de nebunesc.

— He, verișoară, amorul e orb, el nu cunoaște ranguri și boerii.

Dar noi oare nu suntem aici; dar eu nu pot preveghea și povățui?

— *Dracul stă în vale și sprăvule caru'n deal.* Amorul e dracul, el nu se privighează nici se preintimpină.

„Totdeauna ai fost prevestitor de rele, zise cucoana Savastița supărată. Nu-ți vine un gând bun; toate împrejurările numai în negru le vezi. Om ca d-ta n'am mai pomenit!

— Nu te supăra, verișoară, așa vorbesc eu fără gânduri rele. Și apoi o mică dragoste, un mic roman câmpenesc ce rău face? Și eu am fost tână și vărul. Mai știi, vere Vasilică, când umblai de cu zioa până noaptea la vânat ca să-ți mai treacă amarul din suflet. . .

— Eram copil atuncea; să nu mai vorbim de asta, vere, respunse Vereanu, văzând că soția lui increțea fruntea tot mai mult.

Săndulachi Dospin îmbătrânise neinsurat, și își îndreptase dragostea asupra lui Mihai Vereanu care-i era fin și nepot și avea de

gând a l face moștenitor averii sale. Bătrânul însă era curios in felul său. El nu arăta niciodată dragostea ce simțea pentru cineva, dincontra pe acel ce iubea mai mult, il tracta cu mai multă asprime. El era sarcastic in vorbă și totodată susceptibil, așa încât ii plăcea să-și bată joc de cineva, dar nu putea suferi să ridă altul de dinsul. El avea de gând să facă pe Mihai Vereanu moștenitorul averii sale, dar totodată ar fi fost gata a-l desmoșteni la moment, dacă ar fi văzut că nepotul său aspiră la aceasta. Generalul Vereanu era din contra bun și blând dar îndărătnic, așa încât soția lui ce-i era cu mult superioară in spirit, trebuia să fie foarte ghibace pentru a-l pleca voințelor ei. Vereanu și Dospin erau veri, copilărise împreună, și remăsese buni prieteni in toată viața lor.

In vreme ce urma convorbirea cu Săndulachi, Luțica era in boschetul cu liliesi și scria un răvaș lung fratelui ei. Ea îi vorbea despre dorul ce avea de a-l revedea, pe dinsul care acum avea să se intoarcă in sinul familiei, spre bucuria ei și a părinților, îi zicea cât de frumos il găsește după portretul ce-i trimisese nu de mult, apoi despre ea însăși zicea că, eșind din copilărie, acum este fată mare, că așa o consideră guver-

nanta sa pe care o iubește mult; despre viața de la țară, despre grădina ce acum era foarte frumoasă, despre florile ce le îngrijea ea singură și la urmă earăș de nerăbdarea cu care îl așteaptă. Sfirșind de scris ea se acufundă in aleele grădinei.

Aceasta dinaintea casei era deschisă, cu frumoase gazoane de earbă și straturi de flori. Mai incolo aleele devineau mai umbroase, locul se pleca spre vale și se vedea in depărtare șerpuint Moldova. Un mic braț al aceștia trecea însă prin grădină din partea unde era o pădurice de brazi, in mijlocul căreia se formase și un mic lac pe care plutea o luntrișoară; ear in jurul lacului erau mai multe boschete umbroase. Pe când celelalte părți al grădinei cu florăria, cu boschete deschise, cu straturi dese și alocuri cu statue impodobite de verdeață erau vesele, aceasta era intunecoasă. Luțicăi însă îi plăcea cu deosebire păduricea de brazi unde domnea o misterioasă tăcere. Acolo se dusesse și acuma și se puse să arunce pâne la l-bedele ce inotau pe lac. După câtva timp însă gândul la Mihai îi reveni și se așază gânditoare pe o bancă.

CAPITOLUL II.

Săndulachi Dospin nu venise la Vereni numai pentru a face o vizită vărului său, ci avea a-i mai vorbi ceva în secret. Deaceia după prânz profitând de un moment când se găseau singuri în grădină, îl luă de braț și se duse cu dînsul într'un loc mai depărtat. Acolo după cîtăva vreme de tăcere Săndulachi începù astfel :

— Am să-ți vorbesc, vere, despre un lucru care nu-ți va fi foarte plăcut. Pe când eram amîndoi flēcăi tineri, imi aduc aminte despre o faptă a dumitale la care nici n'aș mai fi gîndit, dacă împrejurările nu mi-ar fi improspetat-o. Cu un an înainte căsătoriei Dumitale, te-ai incurcat într'un amor cu femeea lui Manoli Sêrbu, posesorașului moșioarei Brasna din munți. Ai despărțit femeea de bărbatul ei și erai s'o iei

de nevestă, dacă bietul moșul Enacachi și biata mătușica Frăsina — Dumnezeu să-i ierte! — nu te-ar fi oprit de la un asemenea pas neprecugetat. Un an mai târziu, părinții te-au îndemnat cu stăruință să te însori; ai fost silit să le urmezi voea și ai făcut bine. Slavă Domnului ai fost fericit și mulțumit în viața căsătorească, precum puțini se pot lăuda. Deatunci s'au trecut atâți ani, încât și d-ta și lumea ați uitat despre o ușurință pot zice de copilărie. Inșă Manoli nu a uitat-o. El a fost ieri la mine...

— Nu se mai impacă acel creștin? intrerupse aici generalul — nu mai uită și nu mai iartă? Dacă i-am făcut un rău în viață, nu am fost împins de dușmănie, ci de patimile tinereții; o viață de om s'a scurs deatunci, generația noastră a perit mai întregă și alta a venit în loc. M'a dușmănit și prigonit multă vreme; abie m'am apărat de cursele sale, și astăzi la bătrânețe tot încă gândești la prigoniri?

„Nu, vere, numai gândește la prigoniri. Dar nu uita că i-ai sdrobot toată fericirea vieții, i-ai ademenit femeia și, ceea ce-i mai rău, i-ai răpit singura copilă ce avea. Căci Sultana, — așa mi se pare se numea soția lui, — avea o copiliță de câteva luni, când l'a părăsit pentru a te urma pe d-ta. Acum

Manoli e bătrân; el a venit să-mi spuie că uită și iartă totul, numai că n'ar voi să moară fără a-și revedea copila. El a aflat că muma și fata trăesc dintr'un venit ce le-ai asigurat pe viață, dar a umblat in zadar prin toată țara ca să afle ceva despre ele, nicăiri n'a dat de vre-o urmă. Fiind dar că trebuie sa trăească in străinătate, el te roagă să spui unde le poate găsi căci e firesc lucru pentru un părinte de a voi să-și vadă copilul la bătrânețe, mai virtos când alt urmaș nu mai are pe lume. La d-ta n'a îndrăznit să vie singur, știind că nu-l vei primì după toate cele întîmplate între d voastre, dar la mine n'avea de ce se teme. Deaceea, indemnât de dînsul, te rog și eu să-mi spui unde se află Sultana și copila, ca Manoli să le poată căuta. Îți mărturisesc că el a venit odată cu mine și așteaptă răspunsul meu la crișma din sat unde a tras.

Auzind aceasta, generalul Văreanu increți sprincenele și toată figura lui arătâ o nesusă nemulțămire.

— Este drept, vere Săndulachi, că răul care l'am făcut in tinereța mea acelui om e mare, dar adu-ți aminte câte mi-a făcut el pe urmă. De două ori am fost atacat de oameni inarmați in pădurea Cornului și numai prin

luptă am scăpat de dinșii. N'am aflat pe urmă că acei făcători de rele nu erau hoți, ci oameni de-ai lui Sêrbu care voeau să-și rësbune asupra mea cu moarte? N'am fost pîrit de mai multe ori cătră Vodă de nelegiuri ce aș fi făcut ca ispravnic și nu am avut nevoie de stăruințe și de dovezi ca să mă disvinovățesc? Toate aceste și multe altele cu care m'am luptat ani întregi, el mi le-a urzit. De câte ori i-am trimis rëspuns ca să se impace cu mine, că-i dau ce vrea, numai să uite cele trecute—nici n'a voit să știe de mine, ci aduna tot mai departe ură în sufletul său. Imi pare bine că astăzi la bătrâneță și-a adus aminte că are datorii creștinești și că vrea să nu mai gândească la ceea ce-a fost între noi. Și eu îl iert de toate prigonirile sale, meargă cu Domnul! Pe Sultana și pe copila lui nu le-am mai văzut de când m'am insurat; le-am pornit atunci în Țara Nemțescă, le-am asigurat un venit anual cu care să trăiască, venit pe care îl trimet regulat unui bancher din Viena. Sultana în cei întâi ani mi-a mai scris câteodată când dintr'un oraș, când din altul, dar eu nu i-am rëspuns niciodată. Unde se gasesc ele, nu știu, atîta cunosc că trăesc în Țara Nemțescă și că sunt sănătoase și mama și fata. Spune lui Sêrbu asta din partea mea, du-i

și numele corespondentului din Viena de la care poate afla locuința lor, dar la mine roagă-l să nu vie, căci nu vreau și nici pot să-l văd. Mai spune-i că voi înzestra fata când s'a mărita și dac'a fi să mor le-oiu lăsa un capital din care să trăiască amândouă. Nime nu a plătit mai scump decât mine o greșală de tineretă și nime pe lume nu are un suflet mai neimblânzit decât Sêrbu !

Nu apucase a sfârși bine Vereanu, când se vîzî în capetîl aleei un om mare de stat cu pîrul și cu barba cîruntă și ochi mici și strălucitori ce străbăteau ca niște săgeți prin gene lungi și dese. Vîzîndu-l, Vereanu îngălbeni la față și se uită țîntă la dînsul, ear Sîndulachi plin de îngrijire păși spre el cu gînd de a-l indemna să nu se iuțească, ci să-i fie vorba mai blîndă decât fața. Omul care venea era Manoli Sêrbu. După ce așteptase de mai multe oare în sat, de nerăbdare, se hotărîse a veni el singur la Vereanu și a se esplica cu dînsul.

— Ce vii aici, ce cauți în casa mea ? strigă Vereanu cătră Manoli, pîna cînd acesta nu sosise încă de tot. Am zis vîrului ce aveam de zis, cu tine nu voi să am nici o tîlmăcire. Fugi din ochii mei, nu-mi amărî zilele bîtrînețelor !

„Ce-ai căutat în casa mea, ce-ai venit la

mine, când eram tînăr și fericit, respunse acesta cu glas sêc și adânc, ce aveai să-mi amărești toată viața pentru a-ți implinî poftele de cuconăș de neam? Dece mi-ai răpit femeea și copilul, dece m'ai făcut neom din creștin ce eram?

— Dacă ți-am făcut un rêu, intimpină generalul și sângele îi fierbea tot mai tare, l'am făcut fără voie, eram tînăr și cu mintea necoaptă. Dar tu ai vrut să mă omori cu gând precugetat. Mulțamește bunătății mele că n'am stărut să te inchidă in Ocnă, să nu mai vezi lumina zilei. Te-am iertat și tu tot nu te-ai mulțămit. Mergi acum și mă scapă de chipul têu uricios!

Săndulachi, vëzënd figura aprinsă a lui Vereanu și fața lui Sêrbu care din ce în ce se făcea mai amenințătoare, sărî între dînșii.

„Liniștește-te, vere! strigă el cătră unul, ce ai venit aici? strigă cătră celalalt, nu a fost vorba să m'aștepți, să-ți aduc eu rês-punsul? Hai, du-te acum și nu mai aprinde patimi vechi: așteaptă-mă că vin și eu.

Cum stăteau amëndoi pe loc măsurându-se cu ochii dar păzind tăcere, Sandulachi crezù de datoria lui să cerce a-i împăca și urmă:

„Dacă m'ați asculta pe mine, zise el, in loc de a vë zice vorbe așa de rele v'ați im-

păca. *Ce-a fost a trecut*, zice Românul. Omul bun uită răul ce i s'a făcut dar binele îl ține minte. Toți trei care suntem aici avem păr alb și zilele noastre nu mai sunt multe. —Dați-vă mâna ca să vă descărcați sufletul și vă dispărțiți cu Domnul!

Nici unul nu făcù un pas spre celălalt. Figura lui Sêrbu se contractă nervos; el nu întinse mâna, ci întorcându-se zise numai: Mă duc, nu te teme că ție îți voi mai face un rău!—Generalul își mușcă buzele urmându-l cu ochii. După ce Sêrbu dispărù în o altă alea în dosul copacilor, el șopti printre dinți „Șerpe!” și scuipă, aruncând ciubucul ce ținea în mână pe drumul pe care pășise dușmanul său.

Săndulachi îl luă de braț și îl duse înapoi spre casă, foarte agitat și el de scena la care fusese martor. Pe drum întâlniră pe Luțica care se juca cu un câne de vânat. Copila era așa de veselă și nebunatică, arăta așa de frumușică cu bucele ce se jucau în jurul capului ei, cânele earăș, cât era de mare și frumos, era așa de blând în jocul său cu copila, încât această privire înlătură grija de pe fruntea bătrânilor amândoi, făcându-i să uite cele petrecute câteva momente înainte. Incurând, cucoana Sevastița și Miss

Mary venirè și ele. Intreaga societate, pe care cănele Balaban o urmă încet, se îndreptă spre terasa casei. Acolo se așăzarè cu toții, privind în tăcere cum soarele începù a se pleca spre apus. De la o vreme Săndulachi, vèzènd că e timp de întoarcere, luă rēmas bun, făgăduind că va reveni să-i vadă mai des, când finul său va fi sosit. După plecarea sa, generalul recăzù pe gânduri, neputēndu-i eși din memorie întâlnirea cu Sērbu, vechiul său dușman, pe care de mulți ani nu-l mai vèzuse, ear între celelalte persoane ce compuneau societatea domnea tăcere.

CAPITOLUL III.

Orlogiul cel mare de pe piața San Marco din Veneția suna tocmai zece oare. Resunetul vuitor al oarelor ce băteau treziră din somn pe Mihai Vereanu, care se sculă prins de mirare cum a putut dormi așa de mult. Deschizând jalužiile ferestrelor, el se incredință că nu se înșală și că zioa este inaintată. În pripă se găti pentru a nu ajunge prea târziu la un otel unde trebuia să se întâlnească cu amicul său Henri Beaudieu cu care hotărise să viziteze în acee zi Academia frumoaselor arte. Casa în care ședea Mihai avea fațada și intrarea principală pe piața San Marco însăși, ea de o parte făcea colțul unei stradele mici și înguste cum sunt cele mai multe din Veneția, și pe această stradelă dedeau ferestrele odăii lui Mihai. În

vreme ce se gătea, se apropiase de mai multe ori de fereastră, și privirea lui căzù din intîmplare asupra ferestrei din față, unde jaluzia era întredeschisă. În dosul acelei ferestri i se părù a vedea chipul unei femei. Strada era atât de îngustă încât nu cădea destulă lumină asupra rîndului de jos al casei din față pentru a recunoaște bine chipul; ceea ce putea vede era că femeea își peptena părul despletit, că părul era negru și frumos. După o scurtă vreme, femeea din față se apropiè și ea de fereastră și se uită afară, dar zărind chipul unui bărbat se retrase. Mihai se incredință că necunoscuta era tîneră și de o frumuseță extraordinară. „De mai multe săptămîni șed aici, fereastră lângă fereastră cu o femeie așa de frumoasă și încă nu o zărisem până astăzi! Aceasta e neiertat“, își zise el în sine, luând hotărîrea de a nu negriji mai mult pe vecina sa. Pentru moment însă nu putea face altfel decît a eși, fiind așteptat. În adevăr cînd ajunse la locul intîlnirii, amicul sîu îl intîmpină cu muștrări că l'a făcut să aștepte mai bine de o oră. Acesta era un tîner pictor din Svițera, cu câțiva ani mai în vîrstă decît Mihai. Ei erau vechi amici din Paris și veniseră împreună în Italia. Henri pentru a face studii serioase în arta lui,

Mihai pentru a petrece și a cunoaște Italia. După o călătorie răpede prin orașele cele principale, ei ajunseră la Veneția unde erau să se despărțească, de vreme ce deaici Mihai voea să plece în țară. Călătoria urmase după planul lui Henri care voea mai întâi să aibă o idee generală despre întreaga țară și apoi să se așaze pe un timp îndelungat la Roma, pentru a se deda serios la studiile sale. În tot timpul, ei locuise și trăise împreună, numai în Veneția, Henri neputând refusa ospetia unei familii franceze ce se stabilise acolo și care era înrudită cu a sa, fusese silit a locui în o altă casă destul de depărtată de otelul amicului său.

— Ce ai pățit, Mihai, îi zise pictorul când îl văzù intrând, de te-ai întârziat astăzi așa de mult? Incepusem a crede că ai să fii necredincios cuvântului tău, ceea ce nu ți s'a întâmplat încă niciodată până acum. Eram să vin la tine, temându-mă să nu ți se fi întâmplat ceva. Am pierdut o oară întreagă din galeria de tablouri.

„M'am deșteptat mai târziu decât obicei-nuit, răspunse Mihai; acest oraș extraordinar, în care vuetul trăsurilor e înlocuit prin acel jalnic și regulat al vislelor, face un curios efect asupra nervelor mele. Aici aș voi să tot șed, să mă tot uit, și să dorm, pe

când altfel imi place mișcarea așa de mult. Ne deprindem aici a ne lungi pe perine, a pluti pe apă, și a duce o viață cu totul contemplativă, încât mintea simte o odihnă deplină.

— Mie-mi face Veneția un efect cu totul contrar, întâmpină Henri ; toate frumusețile artistice adunate aici cu așa grijă, tradițiunile istorice păstrate cu atâta respect, iubirea ce are poporul Venețian până în clasele cele mai de jos pentru artiștii lor cei mari și pentru operele lor, cunoștințele artistice ce au chiar oamenii cei mai de rând care altfel au o învățatură atât de neingrijită, toate aceste fac de-mi fierbe sângele și-mi insuflă ambiția să devin și eu un artist însemnat. Sufletul meu e aici într'un neastâmpăr necurmat.

Vorbind altfel, ei părăsiră oțelul unde dejunaseră și trecură peste Piața și peste Piațetă, cu gând să iee o gondolă care să-i transporte peste Canalul cel mare la Academie, unde era Galeria de tablouri. Un gondolier tînăr și cu figura veselă alergă înaintea lor.

„Eată-mă, Signori, eată-mă, v'am așteptat. Am refusat pe alții, presimțind că veți veni d-voastre.

— Bravo Lazaro, răspunseră ei sărind în gondolă. La academie !

„Pre bine, Signori, într'o secundă veți fi acolo !

Și gondola tăie apa cu iuțeală, împinsă de visla lui Lazaro. Pe drum Mihai istorisi amicului său despre vecina ce descoperise și zise cât de frumoasă este, cât i-a părut de imponentă și toate reflecțiunile ce-i inspirase o privire de câteva momente. Henri Beaudieu îi ură noroc și succes și se incinse între ei o convorbire despre caracterul femeilor italiene și în special a Venețianelor despre care cetise că sînt ușoare, iubitoare, dar nesuferite prin gelosia lor. La urmă din ipotesă în ipotesă, ei își formase un roman întreg și ajunsese a glumi asupra urmărilor acestei cunoștințe care — nici nu era încă o cunoștință. Gondola însă oprindu-se la piața cea mică ce este înaintea Academiei, ei se coborîră amîndoi. Nu vizitau ei pentru întâia oară acea galerie de tablouri ; deaceea trecură răpede prin cele întâi sale spre a merge în cele principale unde Henri făcea studii la tablourile cele mai vestite de Tizian, Tintoretto, Bellini, Veronese și amîndoi Palma. Beaudieu observa tablourile în toate amănunțimile lor ; el știa unde să se așeze pentru a se bucura mai bine de efectul luminei, pentru a nu pierde nici o amănunțime ; el umbla de la un tablou la altul,

compara mai multe între ele, cetea pașagiuri din cărți ce lua totdeauna cu dînsul și care tratau despre tablourile vestite din acea galerie, urmînd studiul sîu ca un om al artei și un adevărat cunoscător. Nu așa Vereanu : cînd un tablou îi impunea prin frumuseța sa, numai acesta îi atrăgea toată luarea aminte. El se așăza dinaintea tabloului și se perdea atît de mult în contemplarea lui, incît uita toate dimprejurul sîu. Din frumoasa galerie Veneziană *Inalțarea Maicei Domnului* de Tizian, avea o nesfîrșită atragere pentru Vereanu. El se putea perde oare întregi în privirea acestei capdopere, care îi deștepta idei și visuri nesfîrșite ce luau proporții tot mai mari pînă ce se incălceau cu totul în mintea sa. Deși ca tot fiul adevărat al seculului, sceptic în ideile religioase, el era simțitor pentru tot ce este frumos, dispus la moment să cadă în sentimentalismul cel mai mare dacā un op de arte îl apuca prin partea sa cea slabă, prin impresionabilitatea sa. *Assunta* îi impunea, nu prin propria sa valoare artistică, pentru care nu avea adevăratul simț, ci prin ideile religioase ce-i trezea în inchipuire. Inalțarea maicei Domnului se transforma la el în ideea nemuririi creștine care îl acufunda în gînduri adânci. Din aceste îl deș-

teptă de la o vreme amicul său, când momentul plecării sosise.

„Trebuie să mergem, căci m'așteaptă acasă. Tu n'ai profitat earăș nimica nici astăzi. Te ții infipt inaintea unui tablou și te uiți atâta, încât nici mai ai simțire pentru acel tablou însuș. Să mergem; nu ești de îndreptat!

— Să mergem, răspuse Mihai, care de la o vreme uitase unde se găsește.

Ei se suiră earăș in gondolă pentru a trece in partea opusă a canalului.

Zioa era caldă și soarele ardea. Gondolele printre care Lazaro își făcea loc erau toate acoperite. Mihai lovind pe umărul amicului său, strigă deodată: „Eat'o! Nu era singură!“

„Cine? răspuse Henri cu mirare, ridicând ochii de pe un album deschis ce ținea in mână.

— Ea, vecina mea, împreună cu alta pe care n'am putut-o vedea. — A trecut, Lazaro mână după dinsa!

„Ba mă eartă răspuse Henri, eu n'am vreme să fac goane după femeii căci m'așteaptă acasă. Dar tu nu pierzi nimica, căci vei vedea-o desară la fereastră.

Mihai tăcù și peste puțin gondola se opri earăș la piațeta, unde amicii se coboriră.

De îndată Mihai se întoarse acasă și se puse la fereastră cu speranță de a revedea pe vecina lui. Însă înzadar, căci jaluziile din față remaseră închise toată ziua și nimic nu se zărea îndărătul lor.

Pe când el sta cu ochii ațintiți asupra casei din față, servitorul otelului îi aduse scrisori, pe care Mihai, cunoscându-le a fi de acasă, le deschise în pripă. Scrisoarea surorii sale mai cu samă îi produse un efect profund. Era scrisă cu atâta naivitate și dragoste frățască de Luțica pe care nu o mai văzuse de când era copilă mică, încât un dor puternic de a se întoarce în țară îl cuprinse. Scene multe din copilărie i se infățișară în memorie și el căzù pe gânduri. Idei despre viitor se amestecară cu altele despre trecut și-l ținură astfel într'un fel de visare trează multă vreme. Spre sară el eși și se preumblă pe malul lagunelor.

Era noapte, noapte luminată de lună plină, când Mihai se urcă ear în gondola lui Lazaro ce-l pândea pretutindenea, pentru a face o preumblare pe apă. Gondola lui plutea, împreună cu multe altele înaintea grădiniței de lângă palatul regal unde cânta musica.

O mulțime nenumărată de bărbați și femei umpleau giardinetul, și văzut de pe apă, era

un aspect minunat. Mihai rămase în gondola lui cel din urmă. Chiar după ce muzica tăcuse, lumea se împrăștiase și gondolele ce ascultau muzica de pe apă se strecurase, Mihai tot era încă culcat pe perinele luntrii sale și se lăsa a pluti pe laguna luminată de lună. Lazaro, mănând însă mai departe, ajunsese până la locul unde dintr'un canal mic eșeau o mulțime de gondole pline cu lume. La întrebarea lui Mihai ce însemna această imbulzeală, Lazaro răspunde că este publicul care eșe din teatrul „Fenice“ unde reprezentația se sfârșise. Oprit pe loc pentru a lăsa să treacă luntrile ce năvăleau din canalul cel îngust, lui Mihai i se părură că vede earăș pe vecina sa în una din ele. Atunci porunci lui Lazaro ca s'o urmeze, și gondolierul cu ghibăcia obicnuită se aruncă în mijlocul imbulzelei, neperzând din vedere luntera arătată de stăpânul său. Aceasta, după ce se ținuse câtva timp pe canalul mare, intră în unul mai mic și se perdură în întuneric. Lazaro, deși vislea cu putere, nu-i mai putură găsi urma în labirintul micelor canale ce se încrucișează în toate părțile. Văzând că nici acum nu i este cu puțință a mai vedea pe acea femeie ce-i păruse atât de frumoasă, el se coborî din gondolă într'un

loc apropiat de casa lui și se întoarse pe jos.

Deși noaptea era înaintată el era neliniștit și somnul nu-i venea. Deaceia după ce se primblase mult timp prin odaie, uitându-se din când în când la fereastra din față ce rămânea tot în întuneric, el luă din nou scrisorile ce primise, le receti și se puse a răspunde. Părinților le ceru iertare de prelungirea absenței sale. Un dor foarte mare, zicea el, de a cunoaște Italia, despre care cetise așa pe mult, l'ar fi împins de a vizita acea țară clasică înainte de a se întoarce; că studiile artistice și istorice ce făcea aici, el le considera ca o completare trebuincioasă creșterii sale, însfirșit că va scurta oprirea sa în Veneția și că se va întoarce poate mai curând decât singur crezuse. În scrisoarea către Luțica, după o descriere călduroasă a frumusețelor ce arta și natura presentă ori cărui străin în Italia, și mai cu samă despre impresiunea ce produsese Roma și Venezia asupra închipuirii sale, el se întoarse la ei amândoi și îi scrisese multe despre dorul de a o revedea și despre ideea ce-și face de dînsa și de viața lor viitoare, când se vor iubi așa de mult și își vor comunica unul altuia toate gândirile

și simțirile. Când sfinșise scrisoarea, inchi-
puierea lui era așa de aprinsă de acel viitor
despre care scrisese, încât îi veni ideea să
plece chiar de-a doua zi. În curând acest gând
se prefăcù în hotărîre și chiar începù să-și
stringă lucrurile și să le așaze în ladă,
când zări deodată o lumină la fereastra din
față. Jaluza se deschise și capul de femeie
se arătă earăș un moment, aruncând ochii
asupra lui Mihai care, fărmeat de chipul
ei, în starea de exaltare sufletească în care
se găsea, rămăsese răzemat de fereastra sa
cu ochii țintiți asupra frumoasei vecine. El
văzù o zimbire pe buzele tinerei femei și
după ce se închise fereastra auzi o cântare
blândă mai mult șoptită ce străbatea duios
în sufletul său. Toate ideile de plecare și
de viitor sburarē deodată ca printr'un far-
mec. Figurile părinților și a surorii, tabloul
casei părintești în care copilărise și care
il induioșase atâta, dispărurē cu toate, pen-
tru a face loc acestei singure figuri de fe-
mee, al cărui chip îl încanta așa de mult.
Lucrurile sale remaserē cum erau și el se
lăsă să cadă pe canapea într'o dulce re-
verie.

O! nestatornicie a juneții! Atunci când
inchipuirea noastră impresionabilă și inflă-
rată ne face să credem în o putere nesfir-

șită ce este în noi și în realizarea ori cărei
idei de viitor ne trece prin cap, tocmai
atunci suntem așa de slabi, încât împrejură-
rile cele mai neînsemnate își bat joc de hotă-
ririle noastre cele mai tari!

CAPITOLUL IV.

Henri Beaudieu era de un caracter cu totul deosebit de al lui Mihai. Minteaa lui făcea o despărțire radicală între artă și realitate. Pentru una avea o inchipuire largă, pentru cealaltă o judecată rece și aspră. Stăpân asupra unei mici averi de la moartea tatălui său care fusese profesor la o școală înaltă din Svițera, el nu cheltuia venitul său întreg pentru dînsul, ci îl împărțea în jumătate cu muma lui care, bătrână acum, trăea pe malurile lacului Lemana în apropiere de Geneva împreună cu o tînără orfană, nepoată a sa depărtată, de-a cărei creștere căuta ea. În dorința bătrânii fusese ca fiul ei să se însoare cu copila ce-i îndulcea bătrânețea și, ascultător voinței mumei sale pe care o venera peste măsură, Henri se logodise cu vara lui, hotărînd între ei ca nunta să se facă doi ani mai tîrziu, cînd va reveni din Roma ca pictor

desăvirșit. Nu un amor pasionat, ci o simpatie plăcută, dorința părintească și recunoștința ce simțea pentru vara lui Sofia care îngrijea de bătrâna lui mumă cu o dragoste adevărat fiască, îl indemnase să ia hotărîrea de a se însoți cu ea. Odată ce aceasta fusese statornicit între ei, cuvîntul îi era așa de sfînt, încît i-ar fi părut o crimă, chiar de a se uita cu interes la o altă femeie. Viitorul lui îi părea regulat ca o socoteală aritmetică. Când timpul hotărît pentru întoarcere ar fi fost să se apropie, el trebuia să reintre în casa părintească cu cunoștințe mai bogate și talent mai desvîlit, trebuia să se însoare și să trăească liniștit din venitul său, ocupându-se de pictură ca scop principal al vieții. Un alt viitor nici nu spera și singurele sale visuri și grije sufletești le producea numai întrebarea ce-și făcea ades: dacă va ajunge pictor însemnat sau va fi numărat printre cei mediocri. Căci în omul cel mai modest care din plecare firească s'a datat artei sau literelor arde tainica dorință de a atinge perfecțiunea, pe cînd în toate celelalte ocupații, chiar omul ambițios cutează rare ori de a întinde năzuințele sale pînă la culmile cele mai înalte.

Poate că contrastul chiar între naturele deosebite a lui Henri, omul rece și chibzuit

și a lui Mihai cu mintea frământată de aspirații multe și nehotărâte, era tocmai cauza amicitiei lor, căci astfel se complectau intru câtva unul pe altul în caractere, având avantajul de a se întâlni pe tărâmul comun al admirării a tot ce este mare și frumos.

Când a doua zi dimineață, Henri se duse să vadă pe amicul său, el îl găsi într-o deplină nehotărâre de ce trebuia să facă. Mihai îi spusese de scrisorile primite de la casă care l'ar fi hotărât un moment să se pornească îndată, dar pe de altă parte despre zimbirea ce-i aruncase frumoasa vecină, despre care îi mărturisise că visase toată noaptea. În față cu aceste, Henri îi dădă sfatul să plece. „Legăturile familiei și ale patriei sunt eterne, îi zise el : ori când și la ori ce nemulțămire tot la ele ne întoarcem, pe când toate celelalte și mai cu seamă cele sentimentale ale juneții sunt trecătoare, întâmplătoare și slabe. Când unele stau altora împotriva, totdeauna pentru cele întâi trebuie să ne hotărâm ! Apoi peste câteva zile mă duc și eu dreptul la Roma și n'as vói să rămân tu singur aici în mijlocul unei aventuri care pentru tine este mai serioasă decât pentru altul. Ție îți trebuie totdeauna un suflet amic, căruia să te deschizi și care să te mângâie și să te deștepte ; plecând eu,

acel amic ți-ar lipsi și ușor te-ai lăsa atras de lucruri plăcute în aparență, la greșeli ce nu-ți este ertat a face.“ Aceste motive puse înainte de amicul său, produsere efectul dorit asupra lui Mihai și ei hotărîre ca să mai rămăie încă împreună câteva zile până la pornirea lui Henri, ear apoi să plece și Mihai în patria sa.

Așa se și urmă. Vecina nu se mai arătase și nici o mai întâlni Mihai nicăire. Câteva zile trecure și momentul sosi în care Henri trebuia să pornească. Amicii își făgăduire unul altuia de a-și scrie regulat ori în ce loc s'ar găsi, de a veni să se vadă, îndată ce împrejurările le vor erta aceasta și de a păstra vie și fierbinte amintirea amicieii ce-i legase în timp de mai mulți ani. La despărțire Henri era emoționat, dar știu să se stăpânească, pe când Mihai nu-și putu opri lacrimile ce-i udau fața.

Trenul cu care avea să meargă Mihai, pleca la miezul nopții și astfel îi mai rămănea încă o zi întreagă de stat în Veneția pentru a se pregăti de pornire.

Intorcându-se a casă, cum trecea pe lângă turnul cel mare numir *campanile* de pe *piazza* Veneției, o buchetieră bătrână se apropie de dînsul și cu ghibăcia ce au aceste femei îi puse un mic buchet în

mână. Mihai, voind să-i arunce o monedă de aramă, bătrâna îi șopti cuvintele: „flori și scrisoare—tinereță și amor!” Mihai deșteptat prin aceste cuvinte, se uită la buchet și văzù că este legat într’o hărtiuță. In ea sta scris:

„O scânteie produce pojarul, o privire aprinde amorul. Săra lucește luna plină—cântă musica in giardinetto și mulți se plimbă in el.“

Un mare neastêmpăr cuprinse pe Mihai Vereanu după cetirea acestui bilet, căci nu putea avea nici o indoială de cine era trimis. El își zise că va pleca după câteva zile de vreme ce trebuia neapărat să se afle sara la locul insemnat. Pân atunci nu avuse a face decât cu femeii ușoare care nu pun in joc inchipuirea: aceasta era întâia adevărată aventură de amor in viața lui; câtă atragere avea dară pentru dînsul! Deaceea i se părea că oarele nu se mișcă din loc și până ce luna se arătă pe firmament o eternitate întreagă se trecù. Insfîrșit veni momentul in care lumea incepea a se aduna in giardinetul de pe malul lagunelor și pîntre cei întâi era Mihai. Inșă in zadar privea el cu grijă și cu bătaie de inimă imprejur: persoana dorită nu se vedea nicăiri. O oră întreagă de schinjuitoare nerăbdare se trecuse

când vèzù viind inspre dinsul frumoasa brunetă, a cărui chip îi era așa de viu, întovărășită de o femeie mai bătrână. Aceasta era slabă și mare de stat, și fața ei avea semne adânci cum rămân acelor figuri peste care multele emoțiuni ce au trecut au lăsat urme neșterse. Mihai luă loc la o masă apropiată de aceea unde se așăzase amândouă femeile și în neastempărul în care se găsea, abia de îndrăznea să arunce ochii săi din vreme în vreme asupra vecinelor sale. Totdeauna însă când se uita la ele, întâlnea privirile mari ale tinerei femei care păreau a arde de dor. După trecerea unui timp el auzi cum bătrâna zicea încet către tovarășa ei :

— Nu știu unde am mai vèzut pe tènèrul de la masa de alătura, figura lui nu mi-e străină.

„Poate l’om fi întâlnit în vre o biserică sau vre un palat de aici, mamă, răspuse cea tènără. Desigur el le-a vizitat ca și noi și ca toți străinii.

— Pentru ce crezi, Lucrețio, că el e străin ?

„Așa imi inchipuesc, răspuse aceasta, înroșindu-se.

Din aceste cuvinte rostite într’o limbă Italiană pură, fără nici o asemănare cu dia-

lectul venețian, Mihai înțelese că ele erau din altă provincie. Interesul său creștea tot mai mult și la urmă auzi cu mulțămire că femeile se pregătesc a face o preumblare pe apă înainte de a se întoarce acasă. În gondola lui Lazaro, el urmă de departe pe acea a femeilor și cu o nespusă mulțămire asculta glasul Lucreției care cânta incet o romanță italiană.

Când reveni a casă, Lucreția era la fereastră. Atunci apropiindu-se, el îi zise incet :

„Eram să pornesc astăzi în țara depărtată care e patria mea și tu singură m'ai oprit. Pentru tine aş rămânea aici totdeauna. Dacă mă iubești, o! frumoasă vecină, dă-mi voie să-ți scriu ceea ce simțesc și făgăduiește că-mi vei răspunde.

— De vrei să-mi scrii, răspunse Lucreția, aruncă-mi răvașul cu o pietricică pe fereastră și eu îți voi răspunde. De cum te-am văzut, am pierdut liniștea mea. Nu te duce de aici dacă nu vrei să fiu nenorocită.

„Îți jur că nu mă voi duce câtă vreme ochii tăi cei frumoși se vor uita la mine cu blândeță. Dar și tu rămânè-vei aici? Limba ta nu e venețiană și patria ta trebuie să fie altă țară.

— Noi nu suntem din Veneția și într'o zi ne vom duce și noi. Caută să fii pru-

dent ca să nu afle maică-mea că te cunosc, căci atunci ar hotărî să plecăm îndată. Maică-mea e aspră și nu iartă înveci să se apropie un bărbat de noi. O aud viind, fugi, eu sting lumina !

Lumina se stinse și fereastra se închise.

De îndată Mihai luă hârtie și scrise vecinei sale. El o întrebă cine și de unde este, dacă se găsește de mult în Veneția, rugând-o să facă toate chipurile ca să rămâie cât va putea mai multă vreme; că cunoștința ei îl face fericit; că pentru întâia oară simte bătând inima lui; că nu credea niciodată că această simțire va fi așa de dulce; că nopțile visează și zioa întreagă gândește la dînsa. Apoi o întrebă dacă și ea tot pentru întâia oară simțește amorul și o conjură să-i spue adevărul. Sfirșind scrisoarea, el legă de dînsa o pietricică ca să o poată arunca în odaea din față. Pentru aceasta pândi la fereastră prin întuneric și șueră încet, încet dinaintea lui cu speranță că acest semn va fi înțeles. În adevăr, când noaptea înaintase mai mult, el auzi mișcându-se încet fereastra vecinei și profitând de moment aruncă scrisoarea. El auzi vuetul unei pietricele căzând pe marmură și un glas blând care șopti încet: grazie o ! grazie infinite !

Zioa ce urmă el o trecu toată numai în aşteptarea întunecului nopţii când spera că va primi răspunsul dorit. Biletul îi căzu în odaie, dar nu cuprindea decât două rânduri: „Toată zioa nu am fost un moment singură ca să pot scrie, voi scrie la noapte!”

Urmă earaş o zi lungă fără nici o veste şi fără a o vedea. El cutreeră în grabă palatul ducal, biserica San Marco, piaţa, galeria de tablouri, în care altfel petrecuse zile întregi cu cel mai mare interes, acumă fără nici o luare a minţii, numai cu speranţa de a întâlni undeva pe Lucreţia, însă nicăiri nu o zări! Speranţele sale se concentrară earaş asupra nopţii, când în adevăr preschimbă câteva cuvinte şi primi răspunsul. În acesta, Lucreţia îi spunea că îl iubeşte peste măsură, că niciodată nu ştiuse ce este amorul; că în visurile sale gândise mult la un bărbat ce ar fi să iubească odată dar că aşa de frumos cum este el, închipuirea ei nu şi-l zugrăvise. Îl rugă, când va întâlni-o să nu se apropie niciodată, nici să trădeze prin cel mai mic semn că o cunoaşte, altfel mama ei ar pleca îndată — căci este aşa de aspră încât nu suferă ca un bărbat să se uite la dînsa. Mai cu samă în timpurile din urmă muma ar fi luat samă că ea

este mai tristă și ar fi întrebat-o de mai multe ori de ce suspină, că întotdeauna când îi făcea această întrebare ochii mumei ar fi privit-o cu pătrundere și că sprincelele ei ar fi fost increțite—semn că presupune ceva. Că el, Mihai, să-i mai scrie, dar să nu cerce a o vedea până peste patru zile, Vineri, când muma ei s'ar duce la poștă ca să ia scrisorile adresate ei — amblare ce ar face totdeauna în persoană; că atunci ea s'ar absentă vre o oră întreagă și că în acest interval, el ar putea veni în coridorul casei ei și ar putea vorbi câteva momente împreună; că fata ei din casă i-ar deschide ușa, fiind o femeie bună și care o iubește.

Așa urmă corespondența între ei mai multe zile până ce Vinerea care era destinată pentru întâlnirea lor, sosi. Mihai care visase în gândul său că o va stringe în brațe și-i va da întâia sărutare, trecu peste stradă cu o frică în suflet cum o simte acel care pentru întâia oară a să comită o crimă. I se părea că-i pândit și se uita cu grijă împrejur, temându-se ca nu cumva să se găsească pentru ce trece el în casa vecinei sale. În coridorul îngust al casei, Lucreția îl aștepta, dar era palidă, tremura și de slabă ce se simțea, se sprijinise de zid

in fundul cel mai intunecos. Mihai se apropiè cu sfiâlă, căci curajul il părăsise deodată și abia cutezâ a-i lua mâna. Așa stăturè ei câtva timp până ce, luându-și o inimă, începù a-i spune cuvinte blânde dar fără de șir după cum il inspira acest moment. La sfirșit o cuprinse cu brațul său și o sărută cu infocare. Ea nu oprì pe Mihai și după un suspin, zise insfirșit: „Ah, nu faci bine!

— De ce nu, iubita mea, răspundea el, tu nu mă iubești?

„O dar, însă astă noapte m'am visat in haină albă de mireasă și aceasta-i un semn rău. Am să fiu nenorocită și am să plâng mult. In vreme ce ei preschimbau cuvinte dulci, muma Lucreției se oprì in drumul ei spre poștă, cuprinsă de o grijă subită. Nu știa ce este, dar simțea că este ceva și se întoarse in pripă a casă. Când deschise ușa deafară ea vèzù pe fata ei in brațele unui tènèr care o stringea duios la piept; fața ei luând atunci o espresiune de groază, ea strigă: Cine ești nenorocitul, și ce vrei aici?

Lucreția ascunse fața in mâni năbușită de lacrimi, ear Mihai îngălbenì și începù a tremurâ de frică și de emoțiune.

„Fugi, fugi de aici, cutezătorule! Strigând așa, ea luâ de mână pe Lucreția ce era prăpădită și aproape să leșine și o duse mai

mult cu silă în casă. Ear Mihai se întoarse la otelul seu și se aruncă pe pat, ascunzându-și fața în perină și neavând conștiință despre ceea ce se întâmplase și ceea ce trebuia să facă.

Când mintea lui se limpezi și își reînfrățea șirul celor întâmplate, el se oprì la o idee. Aceasta era că trebuie să se poarte ca om de onoare, să se ducă la muma Lucreției și să-i ceară fiica de soție. Deși extrem, acest pas îi părù singurul cuviincios pentru dînsul și pentru Lucreția. Astfel, cuprins de cea mai mare agitare, el așteptă zioa următoare și se duse în casa vecinei sale. Care fù însă mirarea lui când găsi odăile pustii ! Un bărbat bătrân și sdrențaros care servea de portar îi zise că doamnele ce locuise în apartamentul de la rîndul întâiu s'ar fi pornit în zori de zioă, fără a lăsa nici un răspuns în urma lor. Mihai eși plin de mirare și mergea peste piață, schimbând în minte ideile cele mai opuse și mai deșanțate, când bătrîna buchetieră ce cunoștea, apropiindu-se, îi dădù earăș un bilet. În el mîna cunoscută lui scrisese aceste suvinte : „Adio ! Nu mă uita. Scrie-mi la Florenza, unde cred că voi putea lua scrisorile de la poștă. Cât sunt de nenorocită ! O nu mă uita. Adio !“

Lucru straniu ! Deși induioșat, Mihai nu simțea adevărată durere în sufletul său. Iubea el oare pe Lucreția, pe această copilă frumoasă, care apăruse și dispăruse așa de curând printre șirul de infățîșări ce avea să întâlnească în viață ? El avuse cele întâi emoțiuni care seamănă cu ale amorului și dovedesc o inimă simțitoare. Auzise numai preludiul care pregătește melodia adâncă și cutremurătoare ce a să urmeze. Ora amorului adevărat nu sunase încă pentru Mihai Vereanu.

CAPITOLUL V.

Din cele două luni de petrecere în străinătate ce bătrânul Vereanu mai incuviințase fiului său, abia una trecuse când Mihai plecă spre țară. În timp de zece zile el percurse Austria și acum se afla aproape de hotar. La început amintirea Lucreției îi rămăsese vie și sufletul său era cuprins de părere de rău. Cu cât însă se apropia mai mult de patria sa, cu atât alte gânduri îl grămădiră, alungând imaginea tinerei Italiene care formase un episod atât de scurt și neînsemnat în viața lui. Locurile au cea mai mare înriurire asupra aducerii a minți. Revăzând Vereanu orașele și satele prin care trecuse cu zece ani înainte ca copil, toate impresiunile de atunci și le reaminti cu nespusă mulțămire. Dar ceea ce-i păruse mare și chiar măreț atunci, cât de mic i se părea

acum! Ideea însă de a-și revedea patria, de a-și revedea părinții, sora și rudele, apoi moșiile tatălui său: Ridicata și mai cu samă Vereniei, unde ca copil se jucase zile întregi prin grădină și pe malul Moldovei, îl înduioșă cu blândețã. — Acum trăsura lui se apropia de orașelul ce forma hotarul dintre împărăția Austriacă și patria sa. Un șanț larg despărțea amândouă țările și dincolo se vedeau coline, câmpii și sate. Inima i se strinse și nu-și putea deslipi ochii de pământul părintesc: i se părea că acolo este țara făgăduinței unde va găsi fericirea cea mare spre care inima lui tânăra aspira.

Părăsind partea nemțească, trăsura sa trecu peste un mic podeț care unea amândouă țările și la capătul căruia era o poartă închisă, zugrăvită cu colorile naționale. Vizitiul său bătut în poartă și aceasta se deschise scârțâind. Un militar mare de stat, cu sabie lungă și musteți ascuțite plecate în jos, care trăsese zăvoarele porții, îi zise, puind mâna la șapcă: „pofțiți, cuconașule!“ Trăsura trase la o căsuță mică din dreapta unde era căpitanul de hotar care viza pașapoartele.

— Ce am să fac aici? întrebă Mihai.

„Să nu vă supărați cuconașule, răspuse

soldatul, dați-mi un bacșiș și eu voi pune toate la cale. Unde-i pașaportul?

Deși lui Mihai îi părură curios de a vedea pe un militar care cere bacșișuri, el îi dădă bucuros câteva monede și pașaportul, așteptând în trăsură ca să i se dea încuviințarea de a merge mai departe, la han, unde voea să se odihnească câteva oare până a nu porni. După o lungă așteptare însă soldatul veni earăș la trăsură și-l rugă să se coboare, căci D. căpitan îl pofteste. Mihai se coborî și intră. Într'o odaie cu podul jos și cu pereți scârnavi, mobilată numai cu o măsuță, două scaune de lemn și o canapea îmbracată cu cit rupt în multe locuri, sta un bărbat nalt și subțire, cu musteți și barbișă neagră și nasul cârn. El avea sabia la șold, haină militărească disbumbiată și era încălțat cu papuci. Șezând înaintea mesei pe un scaun, el fuma o sigaretă dintr'un lung ciubucel de trestie și resfoia într'o condică ruptă ce ținea în mână.

În țările în care trăise Mihai atâta vreme, el se deprinsese a avea respect de autoritățile publice. Aici însă toată infătoșarea funcționarului și a localului îi părură atât de comică, încât nu-și putu oprî zimbirea.

— Cum vă numiți? îl întrebă căpitanul fără a ridica ochii asupra lui.

„Stă scris in pașaport, domnule, raspunse Mihai.

— Poate sta scris, dar aș voi să-mi spuneți și D-voastră.

Tonul obraznic al funcționarului atinseră pe Mihai care îi zise încă odată :

„Dacă stă scris acolo, nu găsesc de cuviință a vă mai spune.

— Cam isteț respunzi D-ta, domnule, unui funcționar al statului in exercițiul funcțiunii sale !

„Raspund cum imi place, domnule. — Te rog fă iute, căci n'am vreme de pierdut.

Aceste cuvinte rostite cu energie, și figura serioasă a lui Mihai, imblânziră pe căpitan.

— Apoi numele dunitale e scris așa de rău, încât nu pot ceti, zise el cu glas mai slab.

„Mihai Vereanu mă numesc.

— Sunteți fiul d-nului general Vereanu ?

„Dar.

— Pentru ce nu mi-ați spus-o indata ? Vă rog ședeți jos. Am slujit sub părintele D-voastre. Vă rog nu vă supărați. Nu știam că sunteți D-voastră. Chiar imi trimisese raspuns generalul să vă găsesc aici o trăsură, să vă inlesnesc plecarea, dacă din intimplare trăsura d-sale pe care voea să v'o trimeată

n'ar fi venit la vreme. Dar vă rog ședeți (aici impinse celalalt scaun de lemn.) Indată sfișesc, trebuie numai să vă trec in condică. Câteva minute. Nu *afumați* ?

— Vă mulțumesc, nu *afum*, respunse Mihai, care redobândindu-și buna dispunere, începuse ear a zimbî.

Căpitanul cu un condeiu vechiu de pană se puse a scrie in condică, silabisind cu greu și incet cuvintele ce scria, Mi . . . ha . . . il . . . Ver . . . ea . . . nu . . . profesiunea ?

„Licențiat in drept.

— Cum ?

„Licențiat in drept.

Aici căpitanul se oprî, făcù o figură nedumerită și se scărpină cu condeiu după urechie.

— N'avem rubrică in condică pentru li . . . pentru lici . . . pentru ceea ce spuneți D-voastre. Nu știu se să fac.

„Scrieți unde vă place, tot una-mi este.

— Dacă nu vă supără vă voiu trece pînre neguțitori căci ei au rubrica cea mai mare.

„Pre bine, numai treceți.

— După ce sfiși de scris căpitanul il mai intrebă : De unde veniți ?

„Din Italia.

— A ! frumoasă țară ! Italienii sunt frații

noștri, tot din Traian se trag. Și aveți să stați deacum la noi, nu vă mai întoarceți?

„Așa socot; mi-am sfârșit studiile.

— Imi pare bine, imi pare bine. Cred că vă vor numi vre-un procuror la Curte. Toți tinerii cu carte se fac procurori. Și apoi D. general are trecere — poate chiar la Curtea de casație! — Am sfârșit de scris, poftim pașaportul dar nu vă duceți încă — măi Gheorghe dă-ne câte o cafea turcească! — Aceste din urmă cuvinte ale căpitanului erau adresate soldatului ce păzea poarta țării și care toată vremea stătuse în odaie la ușă.

— Dacă mi-ați da voie eu m'aș duce îndată, mă cam grăbesc, șopti Mihai care se săturase de a convorbi cu funcționarul de hotar.

— Ferească Dumnezeu! Nu vă dau voie, cum se poate? Aveți să luați o cafea și să afumați o sigară. Ei, ați stat mult *în nuntă*? Ce mai veste pe acolo?

„Bine, slava Domnului respunse Mihai, vorbind acum și el în soiul căpitanului.

— Cică nu-i tocmai bine. Aud că se bat rău pe unde ați fost D-voastre.

„Nu știu nimica. În care țară?

— Acolo în... Doamne—cum se chiamă —acolo unde... este un fel de pânză care seamănă cu numele țării aceia...

„In Olanda ?

— Ba nu, pânză mai proastă

„A ! America ?

— Dar, dar Americă. In America cică se bat rău.

„Se cam bat. Dar America e dincolo de Oceanul Atlantic.

— O fi, dar tot se bat. Cică seucid pentru bumbac (aici zimbî cu necrezare). Oare drept să fie ?

„Dar, pentru bumbac.

— Ai dracului nemți !

Soldatul adusese cafelele. După ce își sfiși ceașca, Mihai Vereanu rugă pe căpitan să-l ierte fiindcă e grăbit, și cu mare greu scăpă de amabilitățile sale.

Când eși să se urce earăș in trăsura, inaintea casei căpitanului trăsese o alta ce eșea din țară. Din ea se coborî un om nalt, cu barba sură și fisionomia aspră. Cum vîzî acesta pe Vereanu, ochii săi se ațintiră asupra sa. Lui Mihai această figură îi făcî un efect neplăcut. După câteva momente, acest domn care intrase la căpitan, eși earăș afară și mai aruncă o privire lungă, pîtrunzătoare asupra lui Vereanu.

— Cine-i acest om ? intrebă Mihai pe soldatul cel de la poartă.—Acesta îi aduse

respuns de la căpitan că ar fi unul Manoli Sêrbu.

„Nu știu pentru ce figura acestui om imi dă fiori, își zise Mihai in sine, in vreme ce trăsura intrând in orășelul de hotar, il duse la cel întâiu han, pe care sta scris: *Otel pentru nobleță*.”

Când, cu zece ani inainte, Mihai părăsise țara și trecuse prin acest orășel, el măsesese o noapte tot in acea casă, și acum își aduse a minte că otelul se numea pe atunci „*Han bun și curat*” și că proprietarul era un Român bătrân. Hangiul de acum era un evreu și numele se schimbasese. Inșă deși hanul devenise acum un otel pentru nobleță, totuș departe de a se preface in bine, el perduse mult din curățenia sa. Evreul indemnă pe Mihai să rămâie la el peste noapte, și-i propuse a-l transporta cu trăsura lui la Vereni in timp de o zi de vară. Dar Mihai nu voi nici de cum să aștepte, ci plin de nerăbdare, el se hotărî să pornească chiar in acea noapte. Fiind aceasta prin putință numai in căruță de poștă, el se duse singur ca să comandeză căruță și cai. Casa poștei era inșă inchisă și un surugiu îi spuse că s'ar fi dus căpitanul la vênat nu departe de oraș. De indată Mihai merse pe urmele lui și intr'o mirește din apropiere vëzù mai in-

tâi un câne de vânat care se oprî la vederea lui, dând din coadă. Apoi auzî din depărtare un glas care striga cănele. Inchipuindu-și că acesta trebuie să fie al căpitanului, el îi strigă după obiceiul vânătorilor: Hep! Hep! și tot astfel îi răspunse și glasul.

Când se apropiè vânătorul, care era în adevăr căpitanul de poștă, Mihai îi zise: „Cai și căruță de poștă imi trebuie îndată!“ El singur era prins de mare mirare de chipul cum trebuie să se adreseze la autorități: „Eaca vin“ răspunse căpitanul, și incurând ajunse la Mihai.—Unde vă duceți?

— La Vereni!

„Aveți patru poște bune. Mai cu samă cea de pe urmă e cât două și mai bine, fiind că nu merge pe drumul mare, ci pe căi lăturalnice. Poftim să vă dau blanchetul. Când vreți să plecați?”

— Când a răsări luna, cam pe la zece.

„Bine, poftim!”

Amândoi merseră în tovărășie la casa căpitanului de poștă. Aflând acesta că are a face cu fiul generalului Vereanu, la care fusese odată vechil de moșie, care-l ajutase la nevoie și prin care fusese numit în postul de căpitan de poștă ce ocupa acum, el simți o mare bucurie.

„Să veniți numai decât la mine în gazdă,

cuconășule, până ce veți porni. N'oiu suferi nici într'un chip să trageți aiurea. Cuconul Vasilică, părintele D-voastre, mi-a făcut mult bine, și toată viața mea i-oiu fi recunoscător. He, mult bine mi-a făcut cuconul Vasilică !

Pe drum îi spuse cum odată când o ne-
guțitorie de care se apucase, eșise rău și-l
adusese aproape de ruină, generalul Vereanu,
la care se adresase îl luase vechil la moșie,
că-i dăduse o parte din câștig, că îl ajutase
să mărite trei fete ce avea : că acum când
imbătrânise, prin protecția lui fusese numit
aici la poștă, unde trăia cu nevasta sa ; că
aceasta se va bucura mult când va vedea pe
fiul binefăcătorului lor, că negreșit să-i facă
favoarea de a șede la dînsul până la por-
nire, căci nu i-ar ierta cugetul niciodată,
să fi lăsat pe Vereanu să petreacă aiurea decât
la casa lui. Și bătrâna Casandra, soția căpitanu-
lui era bucuroasă de a vedea pe fiul cuconului
Vasilică, de care auzise atât de dese ori vor-
bind în casa boerului și se duse la bucătă-
rie să-i gătească cea mai bună mâncare ce
ar fi putut face în grabă. Mihai, mișcat de
prevenirea bătrânilor, primî ospetia lor și
petrecu cu dînșii câteva ore până ce noap-
tea căzu. Ear când luna se arătă pe cer
o căruță de poștă cu doi cai, cei mai buni

din grajdii, mânați de surugiul cel mai voinic trase la ușa și Mihai se urcă în lăuntru. Bătrânii îi gătiră toate cele trebuitoare cu îngrijire părintească, îi urară cale bună și Mihai se despărți de dinșii mișcat.

— Să dau drumul cailor? întrebă surugiul pe Mihai, când căruța eșise din orașel.

„Să măi cât vei putea, voiu să fiu a casă înainte de a răsări soarele.

— Lăs' pe mine, cuconașule, răspuse surugiul și strigă la cai, care porniră la goană.

Pământul părea că fuge sub picioarele cailor, surugiul plesnea din harapnic și striga, iar Mihai era plin de fericire.

Toate inchipuirile frumoase cu care văzuse țara lui din depărtare, îi păreau întrecute încă de realitate. Căruța de poștă care gonește noaptea în sbor răpede; surugiul cel îndrăzneț ce-i vorbea lui și vorbea cailor în limba sa particulară, de care își adusese a minte câteodată ca prin vis, pământul și satele cu infătoșarea lor sălbatică, toate îi aprindeau fantasia.

Poșta întâi, a doua, a treia se urmase cu pripă. Mai avea încă una și era să ajungă în casa părintească. Inșă acum drumul era mai rău, lumina lunii dispăruse după nouri groși și întunecați ce acoperise cerul. Un

vânt recoare începù să bată și oboseala il cuprinse. O oară s'a fi trecut de când părăsise poșta din urmă și la întrebările sale repetate, surugiul îi tot răspundea că mai au *mult, mult!* O dată numai căruța isbită de o rădăcină de copac, sări în sus și recăzù sfărmată la pământ.

Mihai căzuse de o parte și surugiul de alta, ear caii alergase înainte cu oiștea ruptă.

— V'ați lovit cuconașule, il întreabă surugiul?

„Nu, puțin. Ce facem deacum?”

— Știu și eu? Ce-a da Dumnezeu, că-i întuneric, nu vèd nimica.

„Caută de prinde caii.

Aceștia alergară o scurtă vreme, ear apoi, simțind că nu mai trag căruța, se întoarseră de la sine înapoi și se lăsară prinși de surugiul lor.

— Vèd o lumină în depărtare, zise Mihai.

„Și eu vèd, dar nu știu ce-o fi, respunse surugiul.

— Eu incalec pe un cal și merg într'acolo. Tu sui pe celalalt și mergi înapoi la poștă de adă altă căruță. Culege când te-i întoarce lada cu lucrurile și vino de mē ia de acolo unde-i lumină. De nu mē-i găsi să știi că am aflat chip să merg mai departe. Trage

drept la curte la Vereni. Te-oiu mulțămî bine.

Surugiul clătină din cap. „Mă tem să vă las singur; noaptea-i neagră, o furtună se pregătește și sunt făcători de rele pe aici.

— Am la brâu un pistol încărcat, du-te și fă cum ți-am spus.

Surugiul încălecă pe un cal și plecă îndărăt. Mihai se suî pe celalalt și se îndreptă spre lumina ce se zărea în depărtare.

Calul lui Mihai gonea aprins în fuga cea mai mare peste ogoare și câmpii. Mihai, fără șea, ținându-se de coama calului, cu pîrul fluturînd în vînt, îl indemna să alerge mai tare încă.

Vîntul sufla acum cu vuet grozav și tunetul începî a bubî pe ceruri în depărtare. Obosit, inotînd în sudori, Mihai sosî la locul de unde se zărise lumina. Pe cîmp ardea un foc mare în jurul căruia erau așazate multe șetre de țigani. Cățiva din aceștia, bărbați și femei care dormeau lângă foc, vîzînd că un călăreț venise la ei, sărirî asupra-i și-l incunjură.

— Dă-te jos de pe cal! îi strigă unul.

„Dă tot ce ai la tine! strigă un al doilea.

Fugiți toți, sau dau foc! respunse Mihai, îndreptînd pistolul spre dînșii.

Lăeșii schimbarî câteva cuvinte într'o

limbă necunoscută, dar nu se depărtară. Mihai sta cuprins de groază în mijlocul acelor figuri negre asupra cărora bătea lumina galbie a focului, când deodată o femeie mare de stat, cu părul despletit și cu un fes roșu pe creștetul capului sări între dînșii.

— Incolo, dancilor, incolo! le strigă ea. Un fir de păr să nu-i stricați. Dă-te jos, coconășelule și nu-ți fie frică, că eu sunt aici. Coboară Mihăițică și vino la mine.

Lăeșii se depărtară ascultând glasul poruncitor al femeii, iar Mihai prins de mirare de-a auzi numele său rostit de acea ființă cu chipul deșanțat, se dădă jos de pe cal. Femeea îl luă de braț și-l duse în una din șatre. Acolo ardeau în mijloc câteva vreascuri uscate iar deasupra focului era un cînaun rezemat pe pirostrele. Femeea îi întinse un lăicer pe pământ și Mihai surprins de oboseală și emoțiune se lăsă jos pe el. Țiganca se așază pe un scăunaș la capul lui.

— Multă, multă vreme n'ai fost aici, draguțul mamei, începui să șoptesc femeii. Te-ai dus copilăș, ia atâtica, și te întorci mare și frumos. Aoleu! Mult îmi ardea inima să te văd. Eu acum am îmbătrânit și m'am slujit și tu frumușelule, te-ai făcut voinic. Mul-

țămesc celui de sus că te-am văzut până a nu muri.

„Cine ești tu, femeie? îi dîse Mihai — și de unde mă știi?

— Te-am știut prunc de țită și ți-am pro-rocit atunci o viață alta decât a celorlalți oameni. Ești menit a fi altmintrelea decât gloata, căci când te-ai născut, inima ta se sbătea tare. Multe te așteaptă și multe vei simți. Dă-mi lanțul de la gât și-ți voiu pre-vesti viitorul.

„Na-ți lanțul și spune-mi ce m'așteaptă.

— Bea din astă cupă și ascute-ți mintea să'nțelegi ce ți-oiu spune. — Mihai bEU din-tr'o cupă și simți că ceva răcoare îi trece prin tot trupul, mintea lui se aprinse și toate din juru-i luară forme fantastice. Deși treaz, el se simțea ca sub imperiul unui vis fără putere de a se deștepta. Doue fete pe jumătate goale intrară acum in șatră, din care una suflă in focul ce incepea a se stinge, ear alta vărsă apă in ciauun. Bătrâna luă o mână de cenușă și presură pe fața apei, șoptind cuvinte de farmece. Apoi muiè mâna in apă și stropi in toate părțile, in vreme ce fetele se așezară cu picioarele incruciate la ușa șatrei și cu ochii țintiți asupra bătrânei.

— Dă-mi mâna, frumușelule, să-ți spun

ursita. Of! Tinerelule! In gradina ta e ascunsă o comoară cu o peatră scumpă, scumpă.... un diamant strălucit și scump și rar... Tu știi că este, și-l cauți... una frumușică bălae te ajută... o să l găsiți?... Nu, căci ea plânge și lacrimile îi acoper vederea.... Cine vine acum?... Fugi căci inima îi e mai neagră decât părul capului.... Blăstem ei... amar ție!... Unde fugi? Aruncă-ți săgeată otrăvitoare... Uitat-ai diamantul?

„Săgeată otrăvită... diamantul? Care diamant? șoptea Mihai cu ochii arzători.

— Cine vine acum? urmă bătrâna cu figură solemnă. Tu o știi de mult! Sermana nesocotita, sermanule nesocotit! Sângele apă nu se face, ci trece din neam in neam!.... Intuneric și moarte? Nu!... Năsip și pustiiu.... noapte... in loc de soarele zilei diamantul îți lucește earăș... Il cauți, nu ai uitat de el? Il cauți, singur îi nimeresti locul! Of! Norocosule!“

Ochii femeii ardeau; chipul ei era impuător și Mihai se uita rătăcit la dinsa, cu inchipuirea aprinsă ca într'un vis fărmeat.

— Spune lămurit. Ce șoptești de diamant și de moarte? Spune vrăjitoareo, dacă știi să pētrunzi noaptea viitorului. Nu mă amăgi cu vorbe fără șir. Ce este diamantul, ce este

săgeata otrăvită, spune și nu mă ameți mai mult încă.

— Eu zic ce vîd și ce-mi arată duhurile nopții. De la mine nu știu nimic. Ascute-ți mintea și vei înțelege ce-ți zice Neacșa țiganca.

În acel moment mai multe glasuri sgomotoase se auziră la ușa șetrei și câteva cuvinte rostite cu putere străbătură în lăuntru.

Bêtrâna se întoarse cu îngrijire, apoi luând o altă cupă în mână :

— Bea, bea, zise ea lui Mihai și vei afla ce dorești. Mihai puse cupa la buze, dar ca prin farmec gândul lui se încălcî, pe ochi se lăsă o noapte neagră fără visuri, trupul i se întinse și capul îi căzù pe braț, greu ca plumbul.

CAPITOLUL VI.

— Trezește-te, cuconașule, trezește-te!
Soarele a răsărit pe ceruri, trezește-te!

Așa striga surugiul către Mihai scuturându-l cu putere. Mihai deschise ochii :

„Unde sunt? Cine ești?

— Eu sunt, surugiul. Am venit cu altă căruță de la poștă și am cules lada cu lucrurile de pe drum. Te-am găsit culcat în mijlocul câmpului pe manta și calul legat de un copăcel în apropiere. Ai căzut de oboseală și ai avut noroc că furtuna s'a ținut departe căci puteai să găsești moartea aici.

Mihai se ridică pe jumătate, privi împrejur și se văzù în adevăr în mijlocul unei câmpii ; lângă o tufă văzù un cal legat cu

o frânghie de un copăcel și păscând earbă; lângă dînsul figura unui om și mai incolo o căruță cu doi cai. Vezù că a dormit pe cîmp, invălit în mantaoa sa de drum, cu capul pe o brazdă de earbă. Intăi nici de cum nu-și putù da seamă unde este și abia o privire lungă ce ațintì asupra omului care-l deșteptase îl făcù să-i recunoască figura. După repetatele incredințări ale acestuia că el ar fi surugiul, amintirea începù a-i reveni cu incetul. El își aduse a minte despre sosirea lui în țară, despre intăiele figuri ce le vîzuse, de plecarea lui din orășelul de hotar și una după alta de toate pînă la stricarea căruței și încălicarea sa pe calul de poștă. dar mai în colo ideile i se incurcau. Surugiul îi spuse că l'a lăsat alergînd pe unul din cai peste cîmpuri spre o lumină din depărtare, că el singur s'ar fi întors la poștă cîlare pe celalalt cal, că ar fi ajuns acolo pe cînd începea a se lumina de zi, că îndată ar fi luat altă căruță cu care ar fi venit în goană, că ar fi vîzut calul lui Mihai legat de un copac și că îndată l'ar fi vîzut și pe dînsul dormind; că s'ar fi temut intăi să nu-l fi aruncat calul jos și să i se fi întîmplat ceva, dar că s'ar fi incredințat apoi că el doarme; că Mihai trebuie să fi fost foarte ostenit pentru a descăleca noap-

tea pe câmp și a se culca de vreme ce putea veni ploaie și furtună.

Mihai se sculă, simțindu-se obosit și se sui în căruță. El bău din plosca de rachiu a surugiului și trupul i se încălzi. Ciasornicul îi arătă că erau șese oare de dimineață. Surugiul inhămă trustei caii și căruța reîncepă a gonii pe câmp, până regăsiră drumul. Mânând bine, în o oară, mult două, după încredințarea surugiului, el trebuia să ajungă la Vereni.

Mișcarea deșteptase cu totul pe Mihai și acum își aducea la minte de șatrele țiganelor, de femeia cea mare cu figura stranie care-l luase în cortul ei, de proorocirea ce-i făcuse însă fără a ști cu hotărâre dacă nu fusese un vis. Și această indoeală dispărură peste puțin când din lipsa lanțului de aur, toate amănunțimile întâmplării nocturne i se reînfațosară dar nu-și putea explica cum de rămăsese singur în mijlocul câmpului și ce făcuse întreaga ceată de țigani. Ceea ce-l preocupă însă mai mult, era proorocirea femeii, acele cuvinte tainice, fără șir și înțeles. Diamantul ce trebuia să caute și să găsească care pentru dînsul nu era decât simbolul unui ce necunoscut îl impresionase mai mult din toate cele ce-i spusese Neacșa. Cu

aceasta se ocupau gândurile lui, căutând a-i da un înțeles, căci Mihai, deși crescut în ideile moderne de necrezare și cercetare, totuși păstrase în sufletul său sub păături de cunoștințe reci, un fond de superstiție ascunsă, luată cu dînsul din copilărie, superstiție pe care creșterea occidentală nu o poate desrădăcina cu totul nici în țările unde cultura luminează de seculi, cu cât mai puțin la dînsul care o moștenise în leagăn și o hrănise cu o inchipuire vie și fierbinte. Gîndul la proorocirile femeii l'ar fi preocupat încă mult, dacă deodată, cum se urcase căruța pe un dîmb, n'ar fi văzut în față frumoasa panoramă a văii Moldovei și de-o parte satul Vereniei cu casa și grădina părintească. Fața lui se luminează deodată, inima i se strinse, un fior de plăcere îi trecu prin tot trupul și șirul gîndurilor se rupse cu violență. Cine va descrie simțirea ce-l cuprinse la această subită priveală? Ah! Multe momente de entusiasm are omul în viață, multe procură abnegarea, ambiția, gloria și mai presus amorul, dar nici unul nu e așa de înălțător, nici unul nu se poate asemăna cu momentul, în care un tînăr cu suflet simțitor și inchipuire vie, își revede casa părintească ce părăsise ca copil, locul unde și-a petrecut timpul de aur al vieții

omenești ! Eată riul pe malul căruia se jucase, eată moara din sat, eată bisericuța, eată grădina cu poarta mare de stejar, eată printre copaci casa unde s'a născut.

Amintirile toate nu le putea cuprinde deodată mintea sa și el nu simțea decât o fericire neliniștitoare.

Mihai zise surugiului să nu tragă în curte, ci la portița mică a grădinei, căci voi să intre pe jos, să facă familiei sale o surprindere și o plăcere mai mare.

Sub gardul tufos al grădinei, Mihai se coborî din căruță și, portița fiind închisă, el sărî pe deasupra și intră.

Pentru a ajunge la terasa casei, trebuia să treacă prin toată lungimea grădinei. Fiecare alea, fiecare boschet și copac era o amintire pentru dînsul. Pășerile cu voioasa lor cântare păreau a-i ura bună-venire și el pășea înainte pătuns de o fericire nespūsă. Un bătrân cu părul și barba albă, incujbat sub greutatea anilor, venindu-i înainte, el recunoscù pe Niță grădinarul, care de atâte ori îl luase în brațe, zicîndu-i că tot astfel ținuse odinioară și pe cuconul Vasile Vereanu !

— Ce faci moș Niță, ești sănătos ? îl întrebă Mihai, imi pare bine că te găsesc tot aici cum te-am lăsat.

„D-ta ești, cuconașule? respunse acesta, recunoscându-l după un moment de indoeală, D-ta ești? Of, bine îmi pare că a dat Dumnezeu, să te mai văd pân a nu muri. Gândeam că m'oiu duce și că n'oiu mai avere parte să văd pe cuconașul cel mic. Doamnel Ce bucurie au să aibă boerul și cuconița! Mă duc să le spun... și bătrânul se găti să plece înainte, ștergându-și o lacrimă din ochi.

„Stăi, moș Niță, nu te duce, îi zise Mihai emoționat și el, voiu să nu știe nime de venirea mea căci nu mă așteaptă încă. Rămâi și-mi mai spune.

Și Mihai se puse a vorbi cu bătrânul grădinar care nu-și putea ascunde bucuria. Chiar după ce se despărți de el, mergând mai departe, Niță se uita după dînsul cu o zimbire de plăcere.

În aleaoa pe care mergea Mihai acum, el vîzû de departe o femeie viind spre dînsul.

Înima i se strinse... cine putea să fie? Dar el nu o cunoștea. Era o blondă, tînără și frumoasă ce nu vîzuse niciodată. Mihai o salută și ea respunse cu o mișcare de cap rece și fără a manifesta nici o curiozitate de a ști cine este acest necunoscut.

În alte timpuri o așa neașteptată întil-

nire l'ar fi intrigat peste măsură, dar acum sufletul lui era plin cu altele pentru a se oprî la acest gând. Abia făcuse câțiva pași mai incolo, când văzù o copilă tînără, cu haină albă, alergând prin grădină. Era Luțica care voea să ajungă pe guvernanta ei ce mersese înainte. Vězënd-o, Mihai o recunoscù indată și se ascunse după un copac. Când Luțica se apropiè, el îi sări înainte și o prinse cu amëndouë brațele. Copila dădù un țipet de spaimă apoi, după o scurtă indoială, îl recunoscù și l strinse în brațe.

„Tu ești, Mihai, tu ești, o, cât sunt de fericită! Nu te așteptam încă. Miss Mary, Miss Mary, veniți de grabă! Ți-am sfișit portofoliul. Ce mulțămiți au să fie părinții noștri! Haidem iute. S'au sculat toți. Tocmai au să ne cheme la cafea. Haidem, haidem!“ Și copila începù a sări în sus și a bate în palme de bucurie. Apoi luându-i mîna, se puse să alerge spre casă. Mihai abia putea să o urmeze, atît i se stringea inima de emoțiune. Cănele Balaban care sta culcat pe terasă, vězënd o figură necunoscută, se uită intăi la dînsul cu indoială, însă mirosindu-l și vězënd în ochii lui o figură amică se puse a-i linge mîna și intră odată cu ei în salon. Generalul și cucoana

Sevastița care stăteau amândoi la masă, își întoarseră privirile spre ușa ce se deschidea, se ridicară de pe loc și-i deschiseră brațele lor.

O, dulce moment al revederii!

CAPITOLUL VII.

În câteva zile vestea despre întoarcerea lui Mihai Vereanu se împrăștiase pe la toate moșiile învecinate, de acolo la capitala județului, de unde apoi și la orașul însemnat unde locuia generalul Vereanu și toată lumea era doritoare să revadă pe Mihai care fusese absent din țară un timp îndelungat. Săndulachi Dospin lăsa să treacă vr'o opt zile până a nu merge să-l vadă pentru ca să nu simtă Mihai că dragostea bătrânului era așa de mare pentru dînsul.

Într'o Duminică Săndulachi, gândind că a trecut timp îndestul, veni la Vereni. Tot atunci și un alt vecin Neculai Covrig se duse cu soția și fiul său Todiriță în vizită la generalul Veréanu. Neculai Covrig îmbătrânise în agricultură. El fusese întâi vechil pe la proprietari mari, apoi arendaș, cu vre-

mea, îmbogățindu-se, cumpără o moșie de veci, se însură cu o fată de arendaș binișor inzestrată și trebile mergându-i din ce în ce mai bine, acum avea mai multe moșii ale lui și era considerat între cei mai bogați proprietari ai județului. Fiul său, după câțiva ani în care fusese într-o școală privată, neputându-se deprinde cu studiul, se întoarse la țară și gospodăria pe lângă tatăl său, a cărui copie credincioasă era și la chip și la suflet. Sosind la curtea din Vereni, Neculai Covrig sărută mâna cucoanei Sevastiței, închinându-se la dânsa cu cel mai mare respect și abia îndrăzniă a atinge mâna ce-i întindea generalul. Cucoana Săftica Covrig se simțea asemenea foarte onorată că cucoana Sevastița îi întinsese mâna și ședea dreaptă și neclintită pe scaunul ce i se oferise. Ear Todiriță imita pe tatăl său în toate mișcărilor.

Abia începuse convorbirea, când sosi și Săndulachi. Mihai, auzind că este moșul său care a venit, îi sări înainte voind să se arunce în brațele lui. Însă bătrânul, stăpânindu-și bucuria, îi zimbî numai și îl sărută pe frunte destul de rece, zicând că-i pare bine a-l vedea sănătos și voinic.

Văzând aceasta, cucoana Savastița care nu prea iubea pe Săndulachi, îi arătă ne-

mulțămirea sa prin o privire mai rece încă decât obicnuit. Dar Săndulachi era un om curios, lui nu-i displăcea să fie primit cu re-
ceală, el era nemulțămît de a fi primit cu
prea multă prevenire, căci își inchipuia că
aceasta este simulată, numai în vederea
vre unui interes.

— Tocmai voeam să vin la D-ta azi, mo-
șule, începî Mihai. Am ajuns de o săptă-
mână și eram doritor să te văd, vorbeam
tocmai...

„Când vorbești de lup, lupul la ușă“, res-
punde Sandu. Știam eu că verișoara nu te
va lăsa să te depărtezi deocamdată și am
venit singur. Bre! că mare te-ai mai făcut!
și mustețile sunt binișor răsărite.

— Trebuie să fiți de o vîrstă ca fiul meu
Todiriță, cucoane Mihăiță, așa i Todiriță?
zise Covrig.

„Așa babacă,“ răspunde Todiriță făcînd o
mică mișcare pe colțul de scaun unde șe-
dea și învîrtindu-și pălăria de pislă în mâni.

— Cuconul Mihăiță trebuie să fie cu un
an mai mare, zise cucoana Săftica, căci știu
bine că cucoana Sevastița ne-a făcut cinstea
să vie la noi la Bortești, când eram tocmai
asupra facerii și mi-a zis atunci că copilașul
dumisale era să fie înțarcat. V'aduceți a

minte, cuconița... când v'a apucat o ploae mare in pădure...

„Imi aduc, imi aduc, response cucoana Sevastița.

— Bine zici, Safto, intimpină Covrig, cuconul Mihăiță e cu un an mai mare. Știu că s'a născut tocmai in anul când locustele ne prăpădise pe toți.

„Așa-i, response generalul.

— Ne-am jucat amândoi ca copii impreună, zise atunci Mihai, adresându-se cătră Todiriță.

„Dar domnul meu, ne-am jucat răspuse Todiriță și cu demoasela m'am jucat...

La aceste cuvinte Covrig aruncă o privire de muștrare lui Todiriță, care se inroși de ceea ce zisese, pe când cucoana Safta zimbî multă vreme.

— Duda e bine și sănătoasă? intrebă indată Covrig pe cucoana Sevastița.

„Copila e bine, response aceasta, trebuie să fie in grădină cu guvernanta.

Urmă o tacere de câteva secunde.

— Cum s'arată pânea pe la d-voastre? domnule Covrig, intrebă atunci generalul, pentru a schimba vorba.

„Frumos, foarte frumos, response acesta. Și la D-voastre am văzut lanul cel mare in

cea mai bună stare. Numai pentru popușoi ne-ar trebui o mică ploiță.

— Barometrul zice că o să avem ploaie.

„Așa credeți? Mie mi-a spus un cioban că, după cum a luat sama la oi, nu-i nădejde de ploaie pân mai incolo.

— Mai multă încredere am în barometru, zise generalul.

„Eu nu-l cunosc, pe la mine n'a venit, răspuse Covrig.

O zimbire trecu pe buzele întregii familii Vereanu.

— Barometru e o mașină pentru ploaie, întâmpină Todiriță.

Acum se înroșiră Covrig și cucoana Safta.

Pentru a curma această corvorbire, Mihai propuse lui Todiriță să facă o primblare cu dînsul prin grădină. Acesta, după ce văzù o mică mișcare de aprobare în ochii tatălui său, luă brațul ce-i oferea Mihai și amândoi eșiră. Nu se primblară mult timp în grădină și întâlniră pe Luțica împreună cu Miss Mary. La vederea lor Todiriță Covrig se înroși și n'ar fi avut curajul să se apropie de ele dacă nu ar fi fost dus de Mihai.

— Vă aflați bine, demoaselelor? se adresă Covrig cătră dame.

„Bine, mulțămim, răspuse Luțica.

— De mult nu am avut onoarea să vă
văd, demoaselo!

„De mult.

— In această grădină ne-am jucat împreună ca copii, urmă Covrig deviind tot mai îndrăzneț.

„Imi aduc aminte.

— Mai este scrânciobul cel vechiu in boschetul de lângă lac?

„Este altul nou, respunse Luțica.

Să mergem spre scrânciob, zise atunci Mihai și cu toții se îndreptară spre păduricea cea obscură in mijlocul căreia se afla lacul. Pe drum, văzând Covrig, că Mihai culegea flori și le oferea guvernantei, se puse și el a oferi câteva Luțicăi, urmând a vorbi mai departe și puind pe ici pe colo câte-o vorbă ce-și inchipuea a fi de mult spirit și de care ridea el însuș cel întâiu. Ajungând la boschet, Covrig propuse damelor să se așeze in scrânciob, căci el voea să aibă onoarea de a le legăna singur. Luțica, după ce consultă din ochi pe guvernanta ei care-i făcù un semn ce insemna că nu se opune, primi propunerea lui Todiriță, pe când Miss Mary, care nu iubea această petrecere, se așază cu Mihai pe o bancă din apropiere.

In vreme ce Luțica se lăsa cu mulțumire a fi legănată de Todiriță care totdeauna

când răpezea scrânciobul mai tare, ridea cu hohot, împărtaşind astfel și el în felul său plăcerea copilei, convorbirea între Miss Mary și Mihai era de natură mai puțin naivă. O observare a Englezei despre florile ce-i oferise Mihai, aduse pe acesta a-i vorbi despre unele grădini frumoase ce văzuse în Italia și de la aceasta el se întinse în o descriere de impresiuni ce avuse în această frumoasă țară. Miss Mary îl asculta cu mare mulțumire; ear când Mihai viind a vorbi despre Veneția și își reamintea pe Lucreția și toate împrejurările și simțirile legate cu acel chip, o umbră trecu peste fruntea lui și vorbele eșeau fără legătura de idei ce avuse până acum. Miss Mary ridicând ochii săi albaștri, îi țintea un moment cu surprindere asupra lui, ca și când ar voi să-i cetească în față cauza acestei distracțiuni.

— Amintirile Veneției nu vă mai sunt atât de vii ca celelalte, zise ea atunci.

„Ba sunt încă prea vii, întâmpină Mihai; însă....

Mary se mai uită încă odată la dinsul, apoi simțind că fără voie o roșeață îi colorează obrajii, ea schimbă iute convorbirea și sculându-se, se adresă către Covrig.

— Domnul trebuie să fie obosit, zise ea,

„Eu, obosit ! respunse Covrig cu entuziasmu deși sufla greu, aș putea să dau pe demoasela in scrânciob până mâni și nu m'aș osteni. Demoasela e ușoară ca o pană.

— Ceva mai grea, domnule Covrig, respunse Luțica.

„Ba, pre legea mea, demoaselo, să n'am parte !....

— Destul scrânciob, curmă ear Luțica, vă mulțumesc pentru amabilitatea d-voastre. Gimnastica scrânciobului ostenește cu vremea, mai cu seamă când cineva nu-i tocmai musculos de natură.

„Nu vă uitați că par a fi cam uscațiv, eu sunt tare cât un zmeu. Pot s'o dovedesc când veți voi.

— Dacă-i așa, atunci să ne intrecem in fugă. Eaca aleea astă e dreaptă ca o sfoară. Cine va ajunge din noi cel întâiu la statua cea din capèt, va câștiga.

— Bine, mă prind, respunse Covrig, deși era cam ingrijit că nu va isbuti.

„Cineva trebuie să fie judecător, intre d-voastre, zise aici Mihai. Miss Mary va binevoi a merge cu mine in capètul opus ca să vedem mai bine cine va sosi întâi. Noi vom da semnalul plecării cu o batistă. Și Mihai, luând brațul Englezei, se indreptă cu dinsa spre statua ce era țintă alergării.

În vreme ce Covrig, așteptând semnalul, se resufla adânc spre a se pregăti, puindu-și tot amorul propriu în acest succes ce spera, Mihai zise pe drum către Mary.

— Pentru ce ați curmat dineoarea convorbirea noastră în mod așa de subit?

„Legănarea în scrânciob trebuia să aibă un sfârșit, răspunse Engleza, evitând ori ce esplicare.

Mihai nu întimpină nimic și ajungând acum amândoi la locul hotărît, o rugă să dea semnalul cu batista. Mary o mișcă de câteva ori în aer și în acelaș timp Luțica și Covrig o porniră la fugă. Câteva secunde ei se ținură unul lângă altul, apoi Luțica sprintenă și ușoară, părû că sboară pe dinaintea lui Todiriță și-l lasă cu mult în urmă. După dînsa sosî și Covrig roș la față și gâfâind, de mult ce i se tăiasse resuflarea.

— Ești bătut, am câștigat, domnule Covrig, îi strigă Luțica, învață altă dată a nu te mai pune cu mine.

„M'ați... bă...tut... acum... dar altă da...tă... vom vedè, răspunse Covrig, respirând greu și rușinându-se tot mai mult, vîzînd zimbirea ironică a Luțicai.

În acel moment cănele Balaban venea alergînd spre dînșii și se oprî, uitându-se țintă în ochii lui Mihai și dînd din coadă.

— Ne chiamă la masă, zise Luțica, cunososc veselia lui Balaban.

Cănele merse la dînsa și hămăind de bucurie, arată că Luțica l'a înțeles. Toți patru se intoarseră in casă.

După prânz oaspeții lasarē să mai treacă vre-o oară apoi își luarē zioa bună de la familia generalului pentru a nu fi surprinși de noapte pe drum. La plecare ca și la sosire Neculai Covrig și soția sa, care toată zioa șezuse pe scaun mai fără a pronunța un cuvânt, și Todiriță, care imita in totul pe tatăl său, arătarē aceeași umilință cătră familia Vereanu, numai că flecăul sărută mîna cucoanei Sevastiței cu mai mult foc, și când luă mîna ce-i intinse Luțica, toată figura lui esprima o părere de rău atât de neprefăcută și de simplă, încât chiar copila băgă aceasta in samă, fără a putea înțelege care este cauza. Săndulachi porni odată cu dînșii, sărutând pe Mihai ușor pe frunte. El era și mulțămit și nemulțămit de nepotul său și aceste simțiri contrare provineau din aceeași causă. Pe de o parte, după cum ar fi dorit, vedea că nepotul său puțin se preocupă de averea și moștenirea nașului și că are independentă de caracter. Pe de alta bătrânul ar fi dorit ca nepotul său să se arete mai iubitor cătră

dinsul. El nu gândea cât de greu este de a se arăta cu prevenire și dragoste cătră o persoană de la a cărui voință atirună un mare interes, in așa chip ca aceastei persoane să nu-i poată veni ideea că interesul este cauza manifestării de iubire.

Trăsura familiei Covrig după ce urmase pe acea a lui Săndulachi o bucată de vreme, apucă de la un loc pe un drum opus.

— Ei cum merg treburile, Todiriță? începù cucoana Safta cătră fiul ei, te vèd pe gânduri.

Todiriță suspină: Tare-i frumușică, mamă.

Ve rog să nu mai vorbiți despre aceasta, intimpină Neculai Covrig. Imi pare rău de tine, Safto, că dai băiatului gânduri ce n'ar trebui să aibă. Știi bine că el n'are să poată lua pe fata generalului.

— Da de ce nu, respunse Safta, plină de mirare n'avem bani destui? Slava Domnului! Avem trei moșii frumoase, nici o para datorie și un singur copil.

„Ș'apoi Luțica, cine știe, dacă n'are dragoste pentru mine, curmă Todiriță, cât am vèzut eu astăzi..... tare-i bunicică și frumoasă.

— Îi viri băiatului gărgăuni in cap, Safto, ți-o mai zic odată!

„Vereanu are numai două moșii din care una in munți, mică și mai fără venit, și are doi copii și se știe că-și cheltuește tot venitul; ba unii zic că are și datorii.

— Ori-cum ar fi, eu îți spun că nu se poate.

„Dar dacă copila il iubește?

— Poate să-l iubească fata; chiar cred că-i așa, că băiatul e frumos ca și altul, dar nu vezi tu ce mândri sunt? mai ales cucoaana Sevastița.... cum îți inchipuești că are se invoască vre odată? In neamul nostru n'am fost vornici și logofeți mari... noi ne-am ridicat prin muncă.

„Cu atâta mai bine, tata, zise Todiriță cu entuziasmu, munca face pe om.

— Nu-mi vorbi povești și nu umbla după frunze verzi. Scoate-ți asta din cap că ai să dai intr'o poznă. Nu mi-e ciudă de tine; la vrista ta ușor se crede că toate păsările care sboară se și mănânca, dar imi pare rău de mă-ta, care-i bătrână și ar trebui să aibă minte!

Bătrânul Covrig posomorîndu-se cu totul, Safta și Todiriță nu mai vorbiră despre aceasta, deși gândul lor rămase preocupat cu aceleași planuri.

CAPITOLUL VIII.

Moșia *Ridicata* ce Vereanu avea în munți se deosebea prin frumuseță și selbătăciune. În mijlocul unei poeni verzi ce se găsea în codrul de brazi ce acoperea cea mai mare parte a moșiei, era așăzată Curtea boerească. Casa era mică și nu avea grădină; era departe de ori-ce oraș și nu presenta nici o îndemănare. Deaceea cucoana Sevastița nu mergea mai niciodată la Ridicata și generalul rare ori. Lui Mihai îi rămăsese din copilărie amintiri minunate despre acele locuri și se duse să le revadă. Frumuseța munților, a isvoarelor, a codrului, și a unui rîu sîlbatec ce-și făcea loc printre munți și stînci îl încântară și-l opriră mai multe zile.

Înainte de resărit el își lua pușca și torba

in spate și o pleca la vânat pe cărări ce se perdeau in munți. Natura lui veselă și comunicativă in societate, era dispusă spre tristeță in isolare. Această plecare melancolică il apuca totdeauna cu mai multă putere la maluri de apă și prin munți. Vîrfurile munților ce abia se zăresc prin nori și fundul apei ce abia transpare prin undele cele mai limpezi ne imping sufletul spre aspirări nehotărîte ce intrevedem cu dorul, dar nu putem bine recunoaște cu gândul.

Odată Mihai umblase toată zioa și afară de câteva păseri de munte nu intilnise alt vânat. Eară când inseră, Mihai perduse drumul. După multă rătăcire el ajunsese in valea unde curgea rîul, o vale unde știa că in distanțe depărtate sunt sate și case singuratiche. Inspre noapte vîzù de departe o casă frumos așazată pe malul rîului. Spre aceasta se indreptă.

— Deschideți! strigă el, nevězënd nici un om și bătënd cu stratul puștei in poartă.

„Cine bate? răspunse din lăuntru un glas de bărbat.

— Om bun. Bucuros de oaspeți?

„Bucuros despre mine, dar stępănul nu-i a casă.

— Am rătăcit la vânat, și n'am unde petrece noaptea.

„Poftim intră, răspuse păzitorul, deschizând poarta.

— A cui e casa asta ?

„A lui Manoli Sêrbu. Dar dumnealui e dus peste hotar. Dacă nu ești om rău, vino și te odihnește.

Intrând Mihai, păzitorul strigă spre căsuța slugilor: Ioano! Un vânător rătăcit prin munți mâne la noi, adă-i lumină și de mâncare și așterne-i patul. O bătrână veni cu o luminare de ceară îi descuiè ușa și-i pregătì totul pentru masă și odihnă. Rēmas singur, Mihai cercă să doarmă, dar era neliniștit și somnul nu voea să-i vie. Atunci pentru a trece vremea aprinse earășluminarea și căută vr'o carte să citească. Pe masă găsi ciaslovul, psaltirea, o carte de istoria sfinților și calendare. Deschizēnd pe unul din aceste din urmă, el vèzù in multe locuri pintre deosebite file, insemnări scrise cu mâna. Aruncând ochii pe aceste, curiositatea il prinse așa tare, încât cetì toate acele insemnări. La zioa de 29 Aprilie sta scris :

„Astăzi s'a implinit anul. Rēsbunarea mea pāndește pe hoț și nu-l poate încă lovì, dar Dumnezeu e bun, și va implinì rugămintea mea. Amar ție răpitorule, amar ție mijloci-

toare spurcată! Crunt și nemilos cum ați fost, voi fi și eu!“

In alt loc Mihai cetì: „El se insoară și vrea să fie fericit ca și cum nimic nu ar apăsa sufletul său. Să dea Dumnezeu să ai un copil și să te bucuri de dînsul cum mă bucur și eu de al meu!“

Pe altă pagină: M'ai lăsat singur ca fearele in codru, ca feară in codru te-am pândit să-ți rup inima ticăloasă, dar mi-ai scăpat de astă dată!

In zioa care era tocmai a nașterii sale Mihai cetì: „Azi ți s'a născut un prunc. Blăstemat fie, zilele lui amare și moartea cruntă! De-mi vei scăpa tu, fie el țintă resbunării mele!“

Lui Mihai îi trecu un fior care il cuprinse și mai tare când mai cetì următoarele rânduri insemnate la zira nașterii surorii sale: „Crească-ți fata până ce va fi frumoasă ca să se lege cu cercuri de fer de inima ta, apoi moară in floarea vieții ca să-ți plesnească sufletul tîu păgân!“

Potrivirea datelor nu mai lăsau indoeală că intre scriitorul acestor rânduri și familia sa se petrecuse ceva grozav odată. Nimic nu era lămurit, dar se vedea că este vorba de o răpire, de dușmănie și de amenințări și încercări de omor. Cine erau per-

soanele el nu știa și fantasia lui își zugrăvea tablouri crude dar nehotărîte. Cuprins de grijă el se sculă și se plimbă prin casă mai multă vreme. Odată însă cum trecea pe lângă fereastră, i se părù că vede o umbră stând țeapănă afară și cu ochii țintiți asupra lui. Atunci, luând pușca și torba, deschise ușa și eși. În curte însă nu era nimeni și nu se auzea decât vuetul rîului curgînd. Noaptea era încă intune-coasă, dar în curînd avea să înceapă a se lumina de zi. Mihai merse în jurul casei, se plimbă prin livada de dinapoi și se oprî sub fereastră odăei în care stătuse, căutînd a vedea umbra ce-i apăruse mai înainte. Sub o tufă afară de grădină auzî ca un suspin adînc. La moment el sărî peste gardul livezei și, apropiindu-se de locul de unde pornise suspinul, el se oprî și întrebă cine este, ațintind pușca asupra tufei.

— Nu da, că sunt eu, fi strigă un glas.
„Cine ești tu, eși să te vîd!

— M'ai și uitat? Eu sunt Neacșa, care ți-am proorocit viitorul nu de mult!“

„Ești femeie, sau duh necurat, de te întîlesc totdeauna noaptea în căile mele? Ce vrei de la mine, de mă prigonești? De unde mă cunoști și ce ai să-mi mai spui?

— Am să-ți spun că n'ai făcut bine să vii la casa asta. Oamenii de aici nu-ți voesc binele. Nu pași in veci peste acest prag că multe rele s'au gândit aici despre tine. Eaca zorile zilei se revarsă. Apucă pe drumul de-a lungul apei și mergi până la cel întâiu sat; acolo ie o căruță și te dū inapoi la Ridicata.

„Nu mă duc până ce nu-mi vei spune tot ce vreau să cunosc. Tălmăcește-mi cine-mi vrea răul și pentruce, și desleagă-mi cuvintele ce mi-ai spus in noaptea când am sosit.

— Nu-ți pot dislega nici tălmăci nimic. Caută-ți drumul tēu. Neacșa te va păzi și te va inștiința când va fi vreme. Mergi!

Aceste vorbe Neacșa le rostī cu glas poruncitor, arătând cu mâna drumul ce trebuia să apuce Mihai. Ea sta pe un moșoiu cu părul despletit și intăiele raze de lumină ce cădeau asupra ei, ii dădeau un aer selbatec dar impunător. Mihai plecă capul in jos și merse. După câțiva pași privind in dērăt, o vērū cum dispărea pe o cărare ce se perdea in pădure.

Ajungēnd peste câteva oare intr'un sat, el tocmī o căruță care il duse la Ridicata. De acolo purcese încă in aceeași zi spre Vereni indērăt, tot timpul preocupat de misterul ce incunjura familia sa. Miezul noptīi

bătuse când Mihai sosi la Vereni. Aflând că toți dorm, el se coborî în grădină, tot gândind la cuvintele cetite în cartea lui Sêrbu, despre care voea să ceară explicație tatălui său. După câțva timp, cum intră într'un boschet, el găsi o femeie singură pe o bancă. Era Miss Mary. Aceasta recunoscându-l, tresări și voi să se depărteze.

— Singură prin grădină într'o noapte așa de întunecoasă, Miss Mary? zise el, luându-o de mână. Sunteți superată pe somn, sau împrietenită cu o idee de care nu ați voi să vă despărțiți?

„Nici una, nici alta, noapte bună. Lăsați-mă să mă duc, răspunse Engleza cu glas tremurător.

— Imi pare rău că v'am stricat plăcerea singurătății. Dacă voiți, mă duc eu. Însă nu credeam că prezența mea vă va fi o plăcere.

„Nu mi e displăcută.... însă...

Să mergem amândoi întimpină Mihai, nelăsându-i mâna pe care Engleza cauta încet să o retragă. Toți dorm, numai noi ne bucurăm de frumuseța și răcoreala nopții. De-ți merit încrederea spune-mi care-ți erau gândurile. Se oprise ele în orizontul acestei țări, ori trecuse în sbor spre patria depărtată?

„Erau in patria mea, respunse Miss Mary incet. Gândeam la părinții mei ce nu mai trăesc și la fratele meu care e ofițer in marină, și acum se află in o altă parte a lumii sau plutește pe ocean. El e singura ființă ce am pe pământ singura care mă iubeste.

— Singura? intimpină Vereanu.

La acest cuvânt Engleza făcù o mișcare și dacă intunericul n'ar fi fost așa des s'ar fi putut vedè cum obrajii ei albi ardeau ca para.

— Pentruce fratele ar fi singura persoană ce ne-ar iubi? urmă Mihai, cu aprindere; pentruce un străin nu ar avea simțiri mai adânci încă? Legăturile de familie intretin dragostea, dar nu aprind amorul. Acesta.....

„O nu mai vorbiți așa, respunse Engleza, cu ton blând de mustrare. Vă rog! Sunteți bărbat și eu femeie slabă și străină.—Mihai însă se aprindea tot mai mult. Singurătatea.... intunericul nopții.... natura sa impresionabilă, toate aceste il intretineau in o agitare nespusă.

— Tocmai fiindcă sunt bărbat, trebuie să-ți fiu și protector. Aici ești străină; nime afară de copila ce inveți nu te iubeste. Și o inimă simțitoare ca a voastră are nevoie

de a fi iubită. Eată sunt eu acel care te voiu păzi. Și eu am inimă simțitoare și compățimesc cu acei care sufăr. In mine te increde. Mă voiu simți fericit dacă îți voiu putea face zilele viitoare mai dulci.

„O ! Nu mai vorbiți. Mă tem că mi le vei face mai amare decât au fost totdeauna. Ah ! eu presimțesc viitorul, un viitor trist și negru !

— Și eu intrevéd viitorul. El va fi vesel și senin. Pentru ce nu ar fi, când ar fi îndulcit de amor ?

Zicând aceste cuvinte, Mihai ridică mâna tinerei Engleze și apăsă pe dinsa buzele sale. Miss Mary străbătută de un fior, își retrase mâna incet. Atunci Mihai cuprinzându-i mijlocul cu brațul său o sărută pe buze. Miss Mary lăsă să-i cadă capul la pieptul lui Mihai. Dar după câteva clipe sări in sus ca deșteptată dintr'un vis, scoase un țipet și fugi. Mihai remase pe loc inlemnit, neavând curajul de a o urma. In cea mai mare agitare el se mai plimbă cu pași răpezi prin grădină, până ce recoreala dimineții potoli focul capului său.

CAPITOLUL IX.

Din acea sară, Miss Mary se făcú mai tăcută încă decât înainte. Pe Mihai il evita pe cât îi era prin putință. Nime, afară de Luțica nu luase sama la această prefacere. In mai multe rânduri ea întrebă pe guvernanta ei, ce are de este mai tristă decât înainte și dacă a primit cumva vești rele de a casă. Miss Mary îi răspundea că nu are nimic, dar că Luțica ar fi prea tână să înțeleagă că cineva poate avea restimpuri de tristeță când de mult nu și-a mai văzut țara și pe ai săi.

Mihai cercase întâi să se apropie mai mult de dinsa, apoi însă, atins de receala Englezei, se ținea și el in rezervă și nu-i adresa cuvântul decât când împrejurările cereau aceasta neapărat. Căutând a-și depărta gândurile de la Miss Mary, el se invértea

deapururea in jurul misterului peste care o imprejurare atât de intimplătoare îl adusesese. El nu avu curajul să intrebe pe tatăl său, ci se hotărî să se adreseze la Săndulachi Dospin.

Mergînd într'o zi la dînsul îl găsi in biblioteca sa cetînd.

„*Munte cu munte nu se'ntîlnește, dar om cu om se'ntîlnește*, zise bătrînul vîzînd pe nepotul său. Bine că mi-ai făcut cinstea să vii să mă vezi. Șezi ici lângă mine, nepoate.

După ce se informă de la Mihai de starea sănătății familiei, îl întrebă dacă a gîndit la viitorul său și de ce ar dorî să se apuce. Mihai răspuse că nu a gîndit la aceasta, dar că tatăl său voeste ca să fie numit într'o funcțiune judecătorească.

— Bine! răspuse Săndulachi. Acolo vei avea mult de lucru, căci Românilor le plac judecățile. Se vede că din toate calitățile și defectele Romanilor, care precum zic învățații de astăzi, ar fi străbunii noștri, numai iubirea gâlcevelor judecătorești le-am moștenit noi. Totul este să fii drept, nepărtinitor și *neinteresat*, și apasă pe acest din urmă cuvînt.

„Cum, neinteresat? întrebă Mihai. Ce interes poate avea un judecător decît acel de a da dreptate celui ce o are?

— He, He! exclamă Săndulachi, privind la nepotul său printre gene pentru a străbate în gândul lui, sunt puțini oameni de aceia. Sunt unii care dau dreptate pentru bani; alții care fac hatîruri unui prieten sau unui puternic al zilei de care se tem...

„O! exclamă Mihai, asemenea oameni ar trebui puși în temniță!

— Vezi că lumea e așa făcută încât nu numai nu-i pune în temniță, ci încă lor le dă mai multe măririi. Dar, dar, sunt mulți oameni interesați; vorba Românului zice că *interesul poartă fesul și dreptatea umblă totdeauna cu capul spart*. Ades sunt tineri, care fără focul ce ar trebui să simtă la vârsta lor, au în vedere numai să se îmbogățească. Unii așteaptă cu nerăbdare moartea vreunei rude bătrâne pentru a o moșteni și sunt așa de fațarnici, încât arată dragoste și blândețe pentru a moșteni mai sigur.

— Așa oameni nu pot fi, răspunse Mihai cu indignare.

„Ba sunt, ba sunt, întimpină Săndulachi, privind tot cu mai multă pătrundere la Mihai. Înțelepciunea Românului zice că *nepotul e salba dracului*.

Lui Mihai îi trecu prin minte că aceste vorbe ar putea fi o alușiune la dînsul și se hotărî să dea și el o învățătură bătrânului.

— Nu știi de sunt asemenea tineri, zise el dar știi bine că se găsesc și bătrâni pre-puelnici care nu merită alți nepoți. Omul neinteresat ar trebui să fie indiferent cu dînșii, ba chiar mai mult, numai spre a-i învăța minte și a le arăta că nu-i pasă de avere sau daruri.

Săndulachi își mușcă buzele și schimbă convorbirea. După ce se întreținuse despre alte materii indiferente, Mihai se hotărî în sfârșit să-l întrebe despre ceea ce-l interesa. El îi spuse de notițele ce cetise în hărțile lui Sêrbu, care notițe, după coincidența datelor, ar părea a se raporta la familia sa. Săndulachi stătù pe gânduri dacă trebuia să-i spuie ceea ce știa; pe de o parte ar fi fost bine ca Mihai să cunoască tot pentru a se putea păzi de ori ce prigoniri din partea lui Sêrbu; dar pe de altă parte, aducându-și a minte că această taină privește pe tatăl lui Mihai, îi părù mai nimerit a nu zice nimica. Deaceea răspuse pe scurt că trebuie să fie lucruri fără însemnătate și schimbă vorba, așa încât Mihai rămase cu tot așa de puțină știință ca și mai nainte.

Zilele și săptemânile curgeau fără schimbare la Vereni. Mihai gândi din ce în ce mai puțin la Manoli Sêrbu și la Neacșa, ci se bucura de liniștea vieții câmpenești, tur-

burată câteodată numai prin necazul ce-i producea rezerva ce păzea Miss Mary cătră dînsul.

Vara însă trecea pe nesimțite și cu toamna ce se gătea să vie, și familia Vereanu începù a se pregăti să se întoarcă în oraș. Înainte de a pleca însă, generalul Vereanu cu cucoana Sevastița și Mihai întoarseră visita lui Neculai Covrig. Deși bogați, aceștia trăeau într'o casă mică și cu totul primitivă, deprinși din copilărie la această simplitate. Familia Covrig se simți foarte măgulită de onoarea ce-i făcea Vereanu și nu știau în ce chip să mai manifesteze recunoștința lor. În vreme ce Safta propunea cucoanei Sevastiței să-i facă tot soiul de dulceți pentru iarnă și Neculai Covrig se declara gata de a împrumuta generalului niște grâu minunat pentru sămănăturile de toamnă, Todiriță ținea de vorbă pe Mihai. Visita ce făcuse de curînd la Vereni întorsese cu desăvîrșire capul bietului tînăr. Mihai căuta înzadar să aducă convorbirea asupra agriculturii, căci se convinsese de mult că despre altă ceva nu-i era cu putință să vorbească cu junele Covrig, dar acesta schimba vorba pentru a tot întreba ce face *demoasela*, dacă e sănătoasă și veselă și dacă totdeauna e așa de bună cum fusese data din

urmă când o văzuse. Insfirșit din una în alta Todiriță mărturisî lui Mihai că în timpul din urmă se simțise inspirat și că făcuse câteva poezii, pe care ar voi să le cetească. Consimțind Mihai la aceasta, Todiriță scoase un teanc de hârtii de pe sobă legate cu o ață și desfăcându-l, începî a citi lui Mihai următoarele versuri :

La un scrânciob.

In scrânciob într'o zi te-am dat
Și cu mânil mele te am legănat.
De atunci nu te mai pot uita
Și toată viața aș vrea a te legăna,
Nu numai în scrânciob dar și altmîntrelea.

La fugă într'o zi ne-am întrecut
Și liniștea mea de atunci a fugit.
Și n'a să mai vie liniștea mea
Până ce în fugă te-oiu apuca
Și atunci din brațe nu te voiu mai lăsa.

— Cum îți pare poezia ? întrebă Covrig pe Mihai, care zimbea.

„Regulele prosodiei nu pre sunt păzite....

— Cum regulele prohodiei—doar nu sunt cântări de biserică ?

„Adică măsura versurilor, ș'apoi și rima e cam slabă. D ta rimezi *întrecut* cu *fugit*, asta nu se potrivește.

„Ba se potrivește, *Fugit* se sfirșește cu *t* și *intrecut* tot cu *t*. Eaca am să-ți arăt jurnalul care ne vine și să vezi că și acolo tot așa-i. Ai învățat și d-ta în școli a face versuri, ca să știi regulele așa de bine, și ai făcut vreodată ?

„Am făcut și eu încercări în viața mea.

— Mie numai de un lucru imi pare rău : că n'am învățat și eu bine poesia. Incepusem a o învăța după o carte franțuzească când eram în școală, dar m'am lăsat atunci. Dacă aș fi învățat bine, cum mi-ar prinde acum ! Trebuie să știi că imi place acum poesia amarnic. Toată ziulica aș vrea să fac numai versuri. Cred că cu vremea le voi face și mai bune, numai să mă deprind. Să-ți mai cetesc încă una : *La dînsa*—Înțelegi că dînsa însemnează numai așa...

„Înțeleg.

La dînsa.

Tu ești ca o lăcrămioară
Ai o dulce inimioară,
Ai ochi negri și frumoși,
Ești ca cerul de plăcută
Ești ca cerul de iubită
Ai la spate-un fiong roș.

Ai o mână mititică
Ai o talie subțirică
Ai picior mititeluț

Ai p r lung, rochi a albă,
La g t por i o m ndr  salbă
Ah! de ce tu nu mă cru i?

C nd g ndesc la tine, mor
Mă sfredele te amor
P n in inimă prin piept
Lacrimile-mi curg mereu
Oftez zi  i noapte, zeu!
De ce nu vii, eu te-a tept!

— Asta cum i i pare? In elegi că „*mă sfredele te amor*“ insemneaz  zeul *Amor*; *p n in inimă prin piept*, fiind-că inima vine sub piept  i pentru ca s'ajungă la d nsa, trebuie să treacă prin piept. Vezi ce bine le-am g ndit aceste toate?

— Foarte bine, insă se zice că „zeul *Amor*“ are drept armă un arc  i o săgeată care p trunde in inimă, dar nu un sfredel.

„Poate, dar insfirșit, trebuie să zic odată  i altfel dec t ceilalți. Acum am să- i mai cetesc incă una care este jalnică :

Miezul no tii.

Cuco ii au cântat acum de-a doua oară
Bate a miezului no tii oară.
Stafile se primblă pe p m nt
Eșind din ad ncul lor morm nt.

Eu plâng de durere — căci simțesc iubire.
Ca cânele ce latră la o nălucire
Așa oftez eu, căci imi tot pare
Că vîd figura matală ce-mi apare.

Apuc cu mîna atunci, dar zadarnic.
Cât oiă căuta și oiă fi de harnic
Nu dau decît de vînt adecă de nimic
Ear nu de trupul matală mic.

Miezul nopții bate, negru-i afară,
Negru-i în casă, stinsă e lumînarea
Eu mă svîrcolesc în pat de-o parte și alta
Și inima mea tremură și de durere saltă.

E miezul nopții, fiara doarme la potică
Cânele pe prispă, pe creangă păsărița
Calul lângă iesle, chiar broaștele în iaz
Toate dobitoacele dorm ah! numai eu sunt
treaz!

— Ei de asta ce mai zici? Așa-i că aici
nu ai ce-mi găsi? Mai dăunăzi a fost sub-
prefectul pe la noi avînd o treabă, și am
citit aceste versuri și lui — căci e un om
cum se cade și învățat, și a găsit poeziile
foarte bune. Chiar a ris de plăcere. El m'a
indemnat să le trimet și jurnalistului să le
publice, căci ar fi păcat să rămăie necunos-
cute și așa am să și fac. Sunteți d-voastră
abonat la jurnalul ce ese în oraș, „Liberta-
tea Poporului“?

— Trebuie să fim și noi abonați.

„Drept să-ți spun altfel jurnalul ăsta nu-mi prea place, căci batjocorește pe toată lumea, dar în foileton apoi publică versuri și alte lucruri frumoase. Acum nu știu, adăuse Todiriță zimbînd, dar mi se pare că versurile mele nu sunt mai rele decât celelalte ale lor, dacă n'or fi chiar mai bune.

— Eu cred că sunt mai bune, răspuse Mihai, chiar dacă îmi dai voie aș vrea să le copiez.

„Cum nu, vă rog.... cu mulțumire, strigă Todiriță Covrig sărîndu-i din loc inima de bucurie, căci spera că acum în sfîrșit vor cădea versurile lui în mînile persoanei căreia erau destinate și că nu vor lipsi de a produce efectul cel dorit.

În asemenea convorbiri și cetiri literare petrecură ei împreună câteva oare pînă ce generalul Vereanu dădă semnalul plecării căci cu toate stăruințele și rugămintele domnului și doamnei Covrig, cucoana Sevastița nu vrî să rămîie la el la prînz. O vizită se întoarce, dar a primî o invitație la masă, îi părea cucoanei Sevastiței un lucru prea însemnat pentru a-l acorda și deaceea găsi un pretext oare-care pentru a porni mai înainte. Ridicînd pe cu-

coana Sevastița în trăsură, Todirița întreabă când gândesc să plece de la țară și remase trist aflând că aceasta va avea loc în curând.

CAPITOLUL X.

Mai multe săptămâni se trecuse de când familia generalului Vereanu era aşezată în oraş. Mihai avuse ocaziunea de a face cunoştinţă cu cea mai mare parte a societăţii care acum întreagă se reintîlnise, revîind cele mai multe familii de la ţară, sau din străinătate. El mai regăsi câţiva tineri pe care îi cunoscuse la studii în Germania sau în Franca, care acum ocupau funcţiuni publice fie în magistratură, fie în corpul profesorilor. Unul din aceşti din urmă, Petru Neculiu, care revenise în ţară cu doi ani înaintea lui şi acum fusese numit profesor la o şcoală înaltă, fû din cei întîi care veni să-l vadă, deşi în Paris nu fusese amici şi nu se visitase niciodată. Mihai se miră de amicia ce-i arăta acum acest june, neştiind la ce să o atribue şi fû nu mai puţin

surprins că vechiul său camarad își schimbase numele, căci acum pe lângă Neculiu el mai adăugea și un *Rareș*: *Petru Neculiu-Rareș*. Această modificare în numele său o introdusese Neculiu de când devenise profesor de istoria națională, sub cuvânt că prin documente istorice descoperise că se trage în linie dreaptă din domnul Moldovei Petru Rareș, care era prerestrăbunul restrăbunului său. În maniera de a vorbi și în portul exterior Neculiu se schimbase asemenea. Acum hainele sale erau negrijite și părul lung și nepieptănat, pe când în vorbă era atât de purist, încât unul care nu cunoștea alte limbi neolatine cu anevoie îl putea înțelege. La întrebările lui Neculiu-Rareș, ce carieră gândește a îmbrățișa Mihai, acesta răspunzând că tatăl său dorește ca el să intre în magistratură, junele profesor îl disfată de la aceasta sub cuvânt că magistraturii ar fi încă prea mult sub presiunea puterii executive și că ar trebui să devină și el profesor, pentru a pregăti generațiunile viitoare la idei liberale și la cultura modernă; că ar fi adunați aici mai mulți juni bărbați care lucrează ca și dînsul la regenerarea poporului Român, că ar fi format cu aceștia o societate literară prin care voeau să se facă cunoscuți pentru a putea intra în viața publică, unde

apoi aveau mai târziu a face reformele cele mari și dătătoare de viață, prin care ar intra Românii în concertul popoarelor călăuze ale civilizațiunii.—La răspunsurile lui Mihai că el nu se simte destul de capabil de a fi profesor, și că ei îi par a fi prea tineri încă pentru a conduce o societate, Neculiu-Rareș întâmpină că bătrânii și-ar fi trăit traiul, că timpul tinerilor ar fi sosit, că ei ar fi desinteresăți, ear încât privește profesura îi aduse aminte cuvântul lui Seneca, *docendo discitur*. Mulțămirea de sine cu care vorbea Neculiu era în prea mare opunere cu modestia naturală a lui Mihai pentru a-l convinge; deaceea el nu-i promise decât numai că va veni și el câteodată în societatea lor literară și că va vedea apoi. În curând însă petrecerile societăților ce frecventa îl răpiră într'atâta, încât nu mai gândi la propunerile vechiului seu camarad de studiu. În vreme ce generalul trimitea diplomele fiului său pe la ministeriu, solicitând un post pentru el, Mihai indiferent pentru aceasta, visita cercurile unde se primea sara. Familia lui *Costache Balur* avea pentru dînsul o deosebită atragere, căci două fete, fiica și nepoata acestuia, amîndouă frumoșele, încântau pe toți acei care frecventau casa lor. Adela fiica lui Balur era veselă,

sprintenă, cu ochi negri aprinși, și convorbire animată. Ana, vara ei, avea dincontra o espresiune blândă și liniștită, vorbea puțin și serios. Deși mai frumoasă, ea plăcea în deobște mai puțin nefiind de-o natură atât de veselă și comunicativă. Când Mihai făcù întâia sa vizită acestei familii, în salonul de primire în care fusese introdus se găseau numai părinții Adelei și nepoata lor. Infăptoșarea Anei îi făcù o impresiune din cele mai plăcute, așa încât de la început el nu se mai simți străin în cercul lor ; când însă câteva minute mai târziu Adela intră, la cea întâi intilnire a ochilor lor, el simți o stringere la inimă cum nu mai avuse încă pân atunci și o roșată subită îi coloră fața. Incurând însă o plăcere nespusă îl cuprinse ; visita sa, fără ca el să bage în seamă, se prelungi mult mai mult decât obiceiul iartă și o aprindere extraordinară anima convorbirea lui, așa încât de la cel întâi moment familia întreagă simpatisă cu dînsul.

Cucoana Sevastița, deși nu iubea familia lui Balur, nu desfătui pe Mihai de a frecventa acest cerc, căci împărtașea părerea destul de răspândită : că unui tîner în vîrsta petrecerilor ori și ce îi este ertat.

La Balur se primea Joile, și Mihai era dintre oaspeții cei mai regulați. Întré alții

care se adunau nu lipsea niciodată, un tînăr inginer Victor Melini, om frumos de stat, inteligent, dar tăcut în societăți numeroase. Asemenea nu lipsea nici Iordachi Soloi om în vîrstă, bogat, neînsurat încă, care avea plăcere a-și închipui că e tot tînăr, se temea de a auzi contrarul și se credea în drept a face parte din jocurile și plăcerile tinerimii.

Din dame se deosebea doamna Barabez care ducea pe fiica ei Melania și cucoana Cleopița Zuznea bătrână văduvă de care rare ori scăpa vre-o petrecere.

Costachi Balur și soția sa Ruxandra care fusese mai bogați odinioară, erau cât se poate de amabili cu toată lumea, căci cu averea mărginită ce le rămăsese nu aveau de unde înzestra nici măcar pe Adela, cu cât mai puțin nepoata, care orfană de mult timp, rămăsese tot în sarcina lor. Totul era dar de a atrage în casă cât se poate mai mulți tineri pentru ca prin deasa întîlnire să izbucnescă vreun amor, care să aibă de urmărire o căsătorie, fără greutățile unei înzestrări. Se înțelege că în asemenea împrejurări, cu cât tinerii ce veneau să petreacă la ei erau mai bogați, cu atât erau ei mai mulțumiți. Tot din această cauză Ruxandra Balur cultiva cu cea mai mare luare a minți amicia doamnei Zuznea care avea un talent

deosebit pentru inlesnirea măritişurilor. Lui Mihai, in nevinovăția ideilor sale, nici prin gând nu-i putea trece că el era obiectul observărilor celor mai pătrunzătoare a femeilor bătrâne din acea societate și se lăsa fără opunere atras de farmecul ce simțea in socitatea tinerilor fete din familia Balur. Uitând cu totul intilnirea sa cu Miss Mary in grădina de la Vereni, uitând mai mult încă pe Lucreția, el nu avea gânduri decât pentru Adela care fără voe se impunea in chipuirii lui. Timpul său trecea vesel și grabnic. Din toate zilele și serile săptămânei, Joes era așteptată cu nerăbdare și câteva oare petrecute atunci in familia Balur îi dedeau materie nesfirșită de cugetare pentru tot celalalt timp al săptămânei.

Miss Mary cu pătrunderea ce o are amorul totdeauna, presimțea că o altă femeie se infățișase inimei lui și suferea in tăcere. Dimineța se scula cu ochii roși de plâns; fața îi era deapururea palidă, dar cine avea pentru dînsa un cuvânt de mângâere? Luțica singura ce o iubea, nu putea înțelegedurerea inimei sale.

Pe când timpul curgea așa de plăcut pentru Mihai, generalul isbuti de la guvern ca fiul său să fie numit judecător la tribunal. Mihai nu împărtăși bucuria familiei sale și

in curând noua sa funcțiune ce nu se potrivea cu plecările sale, îi procură numai nemulțumiri.

Deaceea o și privi ca un lucru secundar, scopul său erau petrecerile, mai ales acele de la Balur, unde peste puțin el deveni persoana principală.

Pentru Ana Mirie — acesta era numele de familie a nepoatei lui Balur — venirea lui Mihai fù un eveniment foarte însemnat. Melini o iubea de mult și-i făcuse declarația sa. Aceasta și vederea deasă a lui Melini o făcuse de la o vreme să creadă că și ea îl iubește și chiar i-o dăduse a înțelege. Cu timpul se deprinsese cu ideea că va fi soția lui Melini și fiindcă muma lui se împotriva la această căsătorie, din cauza lipsei de avere a Anei, greutățile ce se ivise îi ațitase tot mai mult dorința de a se uni cu acel ce iubea, căci așa e făcută inima omenească că dorința crește cu împiedecarea și scade cu ușurința realizării ei. Acum figura lui Mihai Vereanu ce se arătase în mod atât de neașteptat, schimbăse aspirările Anei. Pe nesimțite, imaginea lui Melini devenea tot mai palidă și fără voce și se impunea înfătoșarea lui Mihai. Aceasta o tulbură până în adâncul sufletului. Ea se credea legată de cuvântul ce dăduse lui Melini și vedea acum

că cu acesta nu va putea fi fericită. Ades ea compara pe amândoi în minte și apoi gândurile, ori cât ar fi cercat să le oprească, fugeau către cel preferit, îi reînfrățeau chipul, îi repetau cuvintele ce spusese și intocmeau convorbiri inchipuite între dinșii. Adese ori sara când somnul nu voea să vie, ea se ruga către Dumnezeu să o facă a uita pe acest nou venit care o turburase într'atâta, și apoi se prindea singură în o neliniște nerăbdătoare de a-l revedea mai curând.

Și asupra Adelei, Mihai făcuse o impresiune din cele mai plăcute. Dar ușuratică precum era, ea nu se acufunda în lumea simțirii, ci după ce petrecea vesel în societate, ea aștepta și pregătea noue petreceri ca unic țel mai apropiat. Și gândurile ei se întorceau adesa spre căsătorie, însă fără a lega cu aceasta, ideea unei fericiri înleale, precum făcea vara ei. În asemenea momente, ea lăsa se treacă dinaintea ochilor toți tinerii ce cunoștea, întrebându-se care îi place mai mult și cu care viața ar fi mai frumoasă; și ea se oprea adese ori la Vereanu dar instinctiva pătrundere de împrejurări ce avea, o făcu îndată să vadă că aceasta va fi greu de realizat, din cauza caracterului ambițios al mumei lui Mihai și lipsa de avere a părinților ei. Mihai însă,

când glumea cu Adela, care făcea observațiuni pline de spirit asupra tuturor persoanelor din societate, când intra în convorbiri serioase cu Ana care vorbea cu o grație nesfârșită în materie de sentiment. La aceste convorbiri ale lor se amesteca uneori și Melini, însă mai mult ca judecător, când unul sau altul dintre ei se adresa către dînsul pentru a cere să sprijine ideile sale.

Intr'o sară cum Adela cânta la clavier în odaia de lângă salon, Mihai o întrebă ce gîndește despre caracterul lui Melini.

— E greu de a-și face o idee despre dînsul, răspuse ea. El e un om care vorbește puțin. Ear acei care tac mult, gîndesc mult.

„Aceasta ar fi un mare avantaj răspuse Mihai. Cel ce gîndește e un om serios și demn de respect.

— Dar, când gîndește lucruri bune, dacă ar gîndi însă ceva nepriitor celorlalți? Dar despre Melini nu mă întrebați pe mine, ci pe Ana, ea îl cunoaște mai bine.

Pentru ce, nu vă vede pe amîndouă tot atât de des?

— Dar, însă pentru mine e un om prea serios. Cu caracterul Anei el se potrivește mai bine. Insfârșit, adause Adela crezînd că a mers prea departe, mie nu-mi convine, manierele sale îl fac mai bătrîn decît este,

și cu dînsul nu pot ride. Mai bine imi place d-nul Soloi care atît de mult caută să arate tînăr, încât această grijă vecinică ce are, îl face foarte ridicul.

„După ceea ce spui vîd că oamenii ridiculi au avantajul a nu-ți displăcea ?

— Adică imi plac in sensul că pot ride de dînșii, nu altfel.

„Aș vrea să cunosc și eu pe omul care ți-ar conveni pe astă lume.

— Și eu aș vrea să-l cunosc, respunse Adela.

„Vra să zică nu ai intîlnit pe nime care să se opropie de idealul ce ți-ai format ?

— Pe nime—fiind-că eu nu mi-am format nici un ideal.

„Are să vie și acela, zise Mihai și poate mai curînd de cînd gîndești.

— Nu aș fi nemulțumită să vie, de vreme ce pînă acum n'a voit încă să se arate.

Mihai își mușcă buzele și tăcù. Soloi însă care intra atunci in casă, și voi să iea parte la convorbire, întrebă zimbînd ca totdeauna :

— Cîntați la clavir domnișoară ? Pentru ce nu urmați, v'am spăriet eu ?

„Nu. Eu nu mă speriiu ușor.

— O domnișoară frumoasă trebuie să fie și intrucâtva capricioasă, zise Soloi tot zim-

bind, domnișoarele când sunt amabile, când nu sunt, după cum le abate. Cine le mai pricepe ?

„Acei care sunt de virsta lor, intimpină Adela.—Soli pârù a nu fi înțeles alusiunea și făcându-se că vrea să întrebe ceva pe un domn care era in salon, se depărtă earăș.

— Mi se pare că l'ați spăriet d-voastre, zise acum Mihai.

„Pentru ce caută să facă spirit, când nu are ? Nu-i destul că-și boește pèrul și că vra să arate tènèr la față, vra să aibă și tinerețã de spirit ?

Un joc de societate care se formase îi sili să se despartă. Așa erau toți deprinși ca să dirigă Adela toate jocurile, încât fără dînsa nu se putea face nimic.

După ce jocul se sfîrșise și se rescumpèrau gajurile, Adela făcù in chip ca la sfîrșit ea să fie confesorul căruia toți cei ce luase parte la joc trebueau să destăinuiască secretele lor. Ea chemă pe toți, unul câte unul și lăsă pe Mihai la urmă, știind că atunci toți se vor imprăștia prin salon, și că va avea timp a vorbi mai mult cu dînsul singur.

— Să-mi spui toate pècatele ce ai, începù ea.

„Ca un adevèrat duhovnic, respunse Mi-

hai, nu trebuie să-mi vorbești așa, ci trebuie să iei fie care păcat în parte și să mă întreb dacă l'am făcut.

„Bine. A-i fost vreodată nestatornic ?

— Am fost.

„Când și cum ?

— Aceasta n'o pot zice.

„Unui duhovnic i se spun toate. El jură de a păstra toate secretele, prin urmare cu dînsul nu este nici un pericol.

— Dar v'ați supune ca preoții să vi se taie limba, dacă veți destăinui ceva din ceea ce voiu spune ?

— Mă supun, numai spuneți mai iute, răspunde Adela, arzînd de curiozitate.

-- Ei bine, nestatornicia este fundul caracterului meu. Am fost nestatornic totdeauna când aveam a face cu femei de naționalitate străină. Nu voiu fi însă, când va fi vorba de o Română.

„E rău, fiule, că ai fost nestatornic și e bună hotărîrea ce ai luat, întimpină Adela cu glas solemn. Te indemn să ai de sfîntă această hotărîre. Când însă ai putut comite această crimă și unde ?

— Mihai se uită în ochii ei. „Când ?“ zise el, „în timpul scurt al vieții mele. Unde ? În orașe și la țară.

„Cu aceste nu scapi de mine. Voiu numai decât să știu tot, tot. Am acest drept.

— Am jurat credința unei Italiene și mi-am călcat jurământul.

„A! Neertat păcat! Dar cum, dar când?

— Am călcat jurământul, in momentul când am văzut pe alta care mi-a furat inima.

„O altă Italiană?

— Ba nu.

„Dar de ce naționalitate era aceasta?

— Preotul nu cunoaște deosebire de naționalitate, destul că era o femeie.

„Brună ori blondă?

— Frumoasă ca un ânger.

„Ești un șiret, fiule. Văd că n'am să-ți pot da ertarea.

— Cum? Nici când deacum înainte statornicia mea ar fi eternă?

„Aceasta nu se poate cunoaște de pe acum. Trebuie să treacă multă vreme pentru a se putea dobândi încredere. De când durează statornicia începută?

— Imi pare așa de naturală, încât cred câteodată că m'am născut cu dînsa.

„Să ne lămurim. Statornic nu poate fi cineva decât unei persoane ce iubește. Pentru a iubi, trebuie să fi inamorat, așa dar mărturisești că ești inamorat?

— Imi mărturisesc păcatul din toată inima.

„O greu păcat! Niciodată nu te voiu erta.

— Numai vinovații iartă ușor pe alți vinovați. Ei se uită atunci în inima lor și compățimesc cu alții care sufăr ca și dinșii. Numai atunci mă vei erta când singură vei avea păcate.

„Deși fără păcate, eu sunt bună și te iert de pe acuma, respunse Adela sculându-se.

Mihai se sculă și el și adause cu glas slab : „Pecătosul trebuie să sărute mâna duhovnicului său.“ Adela se depărtă grabnic, făcându-se a nu auzi.

CAPITOLUL XI

În vreme ce Mihai petrecea atât de plăcut și pregătea în sufletul său semënța amorului ce era să sbucnească, Todiriță Covrig intristat de plecarea familiei generalului Vereanu părăsi moșia și veni în oraș. El se convinsese deplin, că Lucia era cauza turburării sale și se hotărî să vie s'o vadă, să-i vorbească și să cerceteze singur starea împrejurărilor. După lungă discuțiune în familie, bătrânul Covrig consimți la planul iubitului său fiu și chiar îi dăruî o însemnată sumă de bani, pentru a se putea infățișa bine în societate. Todiriță trase la cel mai bun otel, ocupă apartamentul cel mai frumos și puse pe cel întâiu croitor să-l imbrace din cap pân în picioare, după cea de pe urmă modă. În fie care dimineață un frisor îi pieptena părul și barba și astfel, abia

după câteva zile, când oglinda și frisorul îl incredințase că el este cel mai elegant din tinerimea nobilă a orașului, el se hotărî a face întâia sa vizită familiei Vereanu, vizită la care visase atâta vreme. Toți zimbiră, văzând transformarea lui Covrig. Mai cu ose-bire Luțica simțea o așa veselie la aspectul său, încât îl strinse de mână zicându-i că surprinderea ce le-a făcut a fost din cele mai plăcute. Covrig era peste măsură încântat de această primire și, întors la el a casă, lucrurile i se păreau lămurite. El era incredințat că banii săi și frumoasa lui figură făcuse efectul sperat și gândea care poate fi persoana pe care ar însărcina-o să vorbească de planurile sale de căsătorie cu cucoana Sevastița. Cunoscând prea puțină lume, el își zise că trebuie să întindă mai întâi cercul cunoștințelor sale și apoi va da de sigur de cineva care va lua asuprași această sarcină. Deaceea rugă pe Mihai să-l recomandeze la familiile ce cunoștea și el, lucru la care Vereanu nu se opuse. Astfel și Todiriță Covrig lua acum parte la adunările lui Balur, spre marea veselie a fetelor care rideau de dinsul. Nu așa însă părinții. Lățindu-se vestea că Todiriță este fiul unic a unor oameni foarte bogați și că de pe acum părinții îi dau ori cât cere, ei

il primeau cu prevenirea cea mai politicoasă.

Și Petru Neculiu-Rareș aflând despre averea lui Todiriță Covrig, căută a-i face cunoștința și-l visita dese ori. El mergea câteodată să dejeneze pe la dînsul, spre marea mulțămire a lui Covrig care era foarte măgulit de-a insufla interes unui profesor învățat. Intimitatea între dînșii devenind tot mai strinsă, Covrig se hotărî într'o zi a ceti lui Rareș poesiile sale, pe care acesta le declară pline de foc și de simțire și promise a le tipări și a le lăuda în jurnalul „Libertatea Poporului“ la care era unul din principalii colaboratori.

Intr'o zi Rareș intrînd grabnic la dînsul, îi zise cu figura plină de bucurie :

„Amicul meu, îți aduc o novelă din cele mai flatoase pentru Dumneata. Am reușit pe lângă colegii mei a face să fi acceptat între membrii onorari-fondatori ai societății literare, *Ulpia-Traiana* care se compune din bărbații cei mai eminenți și mai meritoși din țară, acei care, departe de ori-ce meschin interes, lucrează numai pentru progresul și lățirea belezelor litere și belezelor arte și prin consecința pentru inobilirea sufletelor poporului Român.

— Adică, răspuse Covrig, să nu mai bee atâta rachiu țărani?

„In mod indirect, amicul meu, zise Rareș.

„Belele arte precum știi depărtează de la morii....

— Știu, intimpină Covrig că la mori sunt o mulțime de belele, dar nu înțeleg cum vreți să le depărtați.

„Nu de la mori unde se macină, amicul meu, ci de la morii sufletești, de la moravuri, obiceiuri. Aceste, când sunt rele se schimbă in bine prin aștițiunea convicțiunii că sufletul e creat pentru un scop mai inalt, mai nobil. Aceasta convicțiune voim noi a o lăți. Cultul frumosului trebuie să devie proprietatea sufletească a fie căruți cetățean și numai când toți Românii se vor împărtăși

— Asta zeu! nu știu de va face ceva. Țărani se împărtășesc totdeauna in postul mare și tot bețivi rămân.

— De alta am vorbit, dar insfirșit și in această privință vom indrepta rēul. Iți răspund eu că in curēnd societatea de jos va face un progres imens. „Ulpia-Traiana“ are in scris in statutele sale scopul inobilirii adică a dismaterializării cugetării poporului. Pentru a realiza aceasta, „Ulpia-Traiana“ tinde

mai întâi la nivelarea claselor sociale, adică la stingerea diferențelor în caste sociale, diferențe ce există încă de nu *de jure*, cel puțin *de facto*. Nime nu va avea dreptul de a fi mai mult decât altul; oamenii vor fi egali cu toții.

— Și se va putea căsători ori cine cu ori care ducă? întrebă Covrig.

— Fără dubiu. Aceasta avem s'o facem cât mai curând. Mândria unei inchipuite aristocrații nu va mai exista, și nu va mai fi decât o aristocrație a meritului și a inteligenței.

„Apoi dacă-i așa cum spui, primesc bucurossă să fac și eu parte din societatea d-voastre.

— Chiar v'am adus lista să vă înscrieți, zise iute Rareș scoțând o hârtie din buzunar. Numai veți ști că ori ce membru onorar trebuie să platească o contribuțiune către societate, după mijloacele sale. Cu acești bani, după § 76 din statute se înlesnesc publicațiunile folositoare poporului, precum foi politice, literare etc. D-voastră ați fost taxat la suma de una sută galbeni.

„Nu-i cam mult, amice? zise acum Covrig cu indoială, scărpinându-și cu două degete pârul cel frisat de după ureche.

— Chiar puteți număra suma deindată,

urmă Rareș — fără a ținea samă de obiecțiunea amicului său — căci eu sunt totodată și casier. Cum Todiriță sta încă la indoeală. „Apoi chiar mâne sara va avea loc primirea d-voastre într’o ședință plenară. Vor fi foarte mulți față. Chiar amicul d-voastre d. Mihail Vereanu, membrul tribunalului, a promis că va asista.

Această ultimă considerațiune, sfinși a hotărî pe Covrig. Căci prin capul lui trecu ca un fulger gândul că prezența lui Vereanu, va face să afle și Luțica despre intrarea lui în „Ulpia-Traiană“ și va produce efectul cel mai avantajos, convingându-se copila, că este iubită de un om, nu numai bogat și frumos dar totodată și învățat.

A doua zi Petru Neculiu-Rareș veni să iee pe Todiriță Covrig și să-l introducă în societatea Ulpia-Traiana. Când pășiră peste pragul casei unde era adunarea, lui Covrig i se strinse inima de emoțiune.

— Nu cumva trebuie să fac un cuvânt ? zise el lui Rareș cu îngrijire.

„Nu, numai o scurtă mulțămire. Cam în modul acesta : Domnilor sunt foarte flatat de onoarea ce-mi faceți. Credeți că voi fi în totdeauna gata a pune în serviciile acestei onorabile societăți nu numai toate mijloacele materiale de care voi dispune, dar și

toată diligența spirituală pentru a contribui, pe cât puterile mele debile imi vor permite, la întemeierea putinte, la lățirea și la înflorirea Ulpiei Traiane și în genere la prosperarea belezor litere și belezor arte.

— N'am să pot ținea minte toate aceste, scriemi-le pe o hârtiuță.

După ce Rareș îi îndeplini dorința, amândoi intrară în casă.

Intr'un salon luminat cu mai multe candelabre era într'o parte o estradă mai înălțată pe care se aflau un jilț și două scaune îndărătul unei mese lungi. Câțiva pași mai înspre salon la marginea estradei mai era o mescuță mică care reprezenta tribuna oratorului. Pe jilț ședea un bătrân, presidentul, și pe scaunul din dreapta, un ténér, întâiul secretar. Celalalt scaun era deșert de vreme ce casierul (care totodată era al doilea secretar după § 7 din statute) Neculiu-Rareș nu sosise încă. În salon în fața tribunei erau vre-o douăzeci de scaune, din care abia jumătate erau ocupate. Dintre cei prezenți se găseau Mihai Vereanu și Victor Melini. În momentul când intrau amicii noștri, presidentul suna tocmai clopoțelul.

— Ședința este deschisă! strigă el către adunare. Domnul secretar binevoască a face apelul nominal.

„Nu suntem așa de numeroși, domnule președinte, încât să mai fi nevoie a da lectură.

— Sunt doi membri care susțin propunerea domnului secretar de a nu se mai face apelul nominal? — Unanimitate! — Vă rog notați aceasta! — Binevoiți a da lectură sumarului procesului verbal al ședinței trecute.

Secretarul cetì: „Ședința din 7 Deceembrie. Făcându-se apelul nominal s'a văzut a fi șapte membrii prezenți și anume: D. Raul Cazacachi președinte, d-nii Cesar Calcănfau și Petru Rareș secretari, d-nii Pavlidi, Suliminiu, și Filipopulo.

„După cetirea și aprobarea procesului verbal al ședinței din 16 Noembrie, nefiind nimic la ordinea zilei, d. secretar Rareș luând cuvântul propune, să se primească în societatea „Ulpia-Traiana pe d. Teodor Covrig proprietar, care s'ar fi distins în literatură prin mai multe poezii ce ar fi scris. Neluând nimeni cuvântul, d. președinte pune propunerea d-lui secretar la vot prin scrutîn secret după § 4 Anexa lit. A din statute. Resultatul scrutinului este 6 bile albe, una neagră:

Prin urmare d. Teodor Covrig este primit. Introducerea noului membru se hotărește

pentru ședința viitoare. Ședința se ridică la oarele 9^{3/4}.”

— Ia cineva cuvântul asupra procesului verbal? întrebă presidentul. Apoi urmă după o secundă: Neluând nimeni cuvântul sumarul din 7/19 Dechemvrie se aprobă. La ordinea zilei fiind primirea d-lui Covrig, am onoare de a întreba pe d. secund secretar dacă neofitul este present ?

„Cer cuvântul, domnule președinte, zise Rareș.

— Aveți cuvântul.

„Junele Covrig, începù Rareș, pe care am onoare a-l presenta este in toate punctele demn de a face parte din distinsa noastră societate. Din o familie vechie și plină de merite pentru patrie, merite dobândite pe câmpul luptei in secolele de glorie ale Românilor, el a primit o educațiune in toate punctele aleasă și o instrucțiune, pe cât clasică și literară, pe atât practică și conformă necesităților imperios cerute de starea actuală a națiunii. Caracterul său e nobil și devotat binelui comun. Dotat de providență cu o esemplară modestie, el până acum a disprețuit a da publicității oare care produceri poetice geniale, țesute de sentimentul cel mai suav și mai pur al animei: *Amorul*. Ca un adevărat iubitor al sapienței

el s'a retras in fundul său rural, pentru ca, precum zice vestitul poet-filosof al străbunilor noștri, să poată *procul negotis* ara *bubus suis* părinteasca țarină și mai cu seamă să poată medita in isolare la misterele naturei și la prosperarea patriei. Acest junerar : eată-l!—Aici apucând de mână pe Covrig il ridică lângă dînsul pe estradă. Inima lui Todiriță se strinse grozav in acest moment, mai cu seamă când d. Calcănfaua bătînd din palme, dădù semnalul unui vuet general de bețe ce se auzi in sală, vuet ce insemna că se aprobă cuvintele lui Rareș. Numai Vereanu care sta intr'o parte deschidea ochi mari și nu pricepea nimic la acest entusiasm pornit intr'un mod atât de straniu.

— Cred a fi interpretul sentimentului general al onorabililor membri, proclamând in virtutea § 6, Anexa lit. B, din statute, pe d. Teodor Covrig membru onorar-fundator al „Ulpiei-Traiane, zise presidentul cătră societate.

„Dar, dar, bravo! i se respunse.

— Vă felicitez, Domnul meu și vă rog să luați loc pe unul din aceste sedii care de mult era datorită unui bărbat de merite ca d-voastră.

„Raspunde, șopti aici Rareș la urechia lui Covrig.

— Domnilor... Domnilor... începù Covrig cu glas tremurător, căutând hârtiuța in toate buzunarele și din ce in ce mai inspăimântat, fiind că n'o găsea, domnilor... sunt... am perdut hâr... deacum inainte...

„Nobilă emoțiune! esclamă Rareș.

— Laudabilă înalțare a animei! zise Calcănfaun.

— Suspendați ședința, domnule președinte! strigă unul din membri, voind să vie in ajutorul bietului Covrig care era galben ca ceara.

„După § 47 alin. 3 din statute întreb dacă sunt doi membri care susțin propunerea de a se....

— Dar, dar, i se raspunde din toate părțile și presidentul sunând clopoțelul declară ședința suspendată pentru zece minute.

In acest interval Rareș presentă pe Covrig și pe de altă parte Melini pe Vereanu care venise numai ca oaspete pentru a asista și el la o ședință literară, membrilor vechi ai societății. Toți ziseră lui Covrig cuvinte pline de amabilitate, așa încât acesta se liniști și se așază și el pe un scaun. La re-deschiderea ședinței, presidentul anunță că este la ordinea zilei, propunerea făcută de

șease membri de a se modifica § 82 din statute în care se zicea : „un op literar sau științific se va primi de societate prin majoritatea membrilor“ în modul următor : „un op literar sau științific se va primi de societate prin majoritatea membrilor *prezenți*.“ Aici presidentul întrebă dacă se poate intra în desbaterea acestei propuneri, cu toate că lipseau trei din cei șease subsemnatari, căci o schimbare de statute după § 100 și penultim, nu se putea propune decât înscris. Cum nu lua nimeni cuvântul, se sculă Melini și zise că este de prisos a se mai modifica statutele de vreme ce de un an de când există societatea nu se ivise încă până acum nici un op literar sau științific ; că toate discuțiunile ar fi avut de obiect numai statutele și că prin urmare lipsind interes practic, nu este nevoie de o modificare. Auzind aceste cuvinte Rareș și Calcănfau, ridicându-se de pe scaune, cerură cuvântul cu putere, ca să răspundă. Presidentul îl acordă d-lui Calcănfau, care întâmpină că vede cu întristare că d. Melini nu are credință în viitorul societății, că opuri literare și științifice sunt multe, dacă nu toate gata, cel puțin în lucrare, că nici la ședințele Academiei franceze, și ale altor societăți celebre, nu se cetesc totdeauna opuri, că aces-

tea vor veni indestule căci talentul n'ar lipsi membrilor „Ulpiei-Traiane și in special d-lui Melini, care ar fi un inginer atât de destins și că in numele societății el respinge insinuările preopinentului. Ear după dînsul Rareș răspunse cu gravitate că s'a simțit indignat de cuvintele lui Melini, că ar fi lipsă de patriotismu de a susține că Românii nu lucrează și ei la clădirea edificiului civilizațiunii, că in toate timpurile României ar fi fost conducătorii luminei și adevărului, că dacă ar fi adevărat aceea ce se sustine de unii că astăzi această admirabilă țară și acest glorios popor nu ar fi tocmai in fruntea națiunilor culte, vina ar fi a unor persoane nesimțitoare și blasate care nu incuragiază pe oamenii de geniu, că asemenea persoane ar trebui disprețuite și excluse din societatea Română. „Inșă nu! urmă el cu ton profetic și solemn, nu vor împiedeca reuvoitorii progresul iubitei noastre națiuni. Românii vor merge inainte, vor străluci inaintea tuturor. Românii nu pot perî, ei au fost, ei vor fi!“ Sfirșind Rareș, Melini merse spre dînsul și-l întrebă cu glas hotărît dacă prin cuvintele „reuvoitorii națiunii“ a făcut alușiune la dînsul și că aceasta ar fi o insultă, ce nu poate lăsa să treacă. Toți afară de Vereanu și de Covrig, se sculară de la lo-

curile lor și începură a se certa și a-și arunca vorbe ocăritoare și abia cu mare osteneală, presidentul care tot suna clopoțelul, isbuti să restabilească ordinea, anunțând adunării că d. Rareș și-ar fi retras ori ce cuvânt prin care d. Melini ar fi putut să se creadă atins, că prin urmare incidentul este închis. Totodată anunță că în viitor scene așa de regretabile nu ar trebui să se mai repeteze, de vreme ce după art. 29 a statutelor se poate cere cuvântul în chestiune personală. Apoi rugă pe societate să continue discuțiunea.

Atunci d. Suliminiu, care era avocat, venit de câțiva ani din Paris, propuse chestiunea prealabilă de a se ști, dacă discuțiunea poate urma, fără prezența cel puțin a majorității membrilor ce propusese modificarea statutelor. După ce se admise discuțiunea chestiunii prealabile, tot d. Suliminiu arătă cu argumente convingătoare că nu se poate discuta propunerea nefind majoritatea prezentă, de vreme ce nu se poate ști dacă absenții nu se desistă de la propunerea făcută; că în acest cas, care ar fi posibil, numărul cerut de § 93 din statute nu s'ar îndeplini și propunerea ar rămâne fără efect. Aceste argumente convingând adunarea, se admise chestiunea prealabilă și se amână

discuțiunea propunerii de modificare a § 82 din statute până când majoritatea propuitorilor va fi prezentă. Presidentul anunțând acum că ordinea serei este *epuizată*, întreabă dacă cineva mai cere cuvântul. Atunci se sculă d. Filipopulo și întreabă pe onor. biurou pentru ce până acum nu s'a indeplinit nîciodată dispozițiunile § 77 a statutelor? Cazacachi, necunoscînd pe din afară ce cuprinde acel paragraf, deschise iute statutele ce erau pe masă dinaintea lui și cetî : „§ 77. In fiecare săptămână casierul va da socoteală biuroului de cheltuelile făcute și pe fiecare lună, biuroul după verificare, va împărtăși rezultatul societății, care are dreptul superior de control.“

Toate privilese se ațintiră asupra lui Petru Neculiu-Rareș care increți sprincenele.

Cer cuvântul, zise el, dând cu mâna lungul său pîr îndărăt și ridicând inalta frunte cu mîndrie.

— Aveți cuvântul !

„Dacă on. d. Filipopulo a făcut o simplă *intrebare*, aș dori să știu după care paragraf al statutelor îi este iertat s'o facă, căci aceste nu prevăd întrebări ; dacă este o *interpelare* atunci după § 29 trebuie să o adreseze in scris președintelui care o comunică societății. De voește însă a face o *propunere*,

ar trebui să o susție cel puțin doi membri după § 47 alin. 3. Așa dar nici nu poate avea loc nici o discuțiune. Cât privește expresiunea d-lui preopinent intru câtva bănuitoare, asupra biuroului, d-lui aibă curagiul de a propune un vot de blam, in formele cerute de statute și atunci se va vedea dacă societatea il va admite. Cât despre mine, eu nu țin nici decum la sarcina de a face parte din biurou, nici doresc a mai avea votul d-lui Filipopulo in viitor. Sfirșesc cu cuvintele unui vestit poet al străbunilor noștri: *Timeo Danaos et dona ferentes.*

Calcânfaun dădù ear semnalul aplauselor, dar nime nu-l urmă.

După Niculiu se sculă earăș avocatul Suliminiu și zise că pentru dînsul chestiunea are un caracter pur juridic, adică de a se ști dacă după legea fundamentală a societății pot avea loc simple întrebări cătră biurou, deși nu sunt prevăzute prin un articol anume. Este, zise el, de admis principiul dreptului penal, că tot ce nu este oprit este permis, sau principiul contrar că este permis numai ce este cuprins in statute și nimic mai mult? Chestiunea dă loc la controverse, de vreme ce statutele cuprind dispozițiuni de natură penală, precum și de natură civilă, prin urmare pun mai întâi

această chestiunea prealabilă, pentru care, dacă discuțiunea ei se va admite, îmi rezerv dreptul de a vorbi. Sfirșind amintesc onor. societăți că chestiunea aceasta este de cea mai mare importanță fiindcă, dacă ar fi să se decidă că întrebările nu sunt permise sau cu alte cuvinte dacă întrebarea ar fi isbită de nulitate, se naște a doua controversă nu mai puțin gravă, de a ști dacă această întrebare odată anulată, ea se mai poate pune pe tapet sub altă formă d. e. ca *interpelare* și dacă aici nu ar avea loc principiul de drept *una via selecta non datur recursus ad alteram*.—Astfel discuțiunea luând proporțiuni însemnate, câțiva membri, cu care Rareș vorbise în secret, propuseră amânarea ei pe altă dată, fiind oarele foarte înaintate. Adunarea consimți la aceasta și ne mai fiind nimic la ordinea zilei, presidentul ridică ședința.

CAPITOLUL XII.

— Ce fel de societate literară este asta, zise Vereanu către Victor Melini cu care eșise împreună, am auzit vorbind de paragrafele statutelor toată sara, afară de momentul când sburau injuriile in toate părțile, numai de literatură nu a fost vorba.

„De când există societatea literară Ulpiu-Traiană, ea nu s'a ocupat niciodată de literatură, respunse Melini. In patru ședințe s'a discutat numele societății, douezeci și patru au fost ocupate cu discuțiunea statutelor și alegerea biuroului și de atunci incoace nu se tratează decât despre modificarea parțială a statutelor. Așa cred că se va urma și deacum inainte, deși membrii plătesc regulat contribuțiuni pentru lățirea gustului științific literar și artistic, pentru

tipărirea de cărți didactice și alte publicațiuni folositoare.

— Și cu aceasta își pierde vremea o mulțime de oameni serioși ?

„Oameni serioși ? Se vede că nu-i cunoști încă. Cazacachi e un bătrân, care are desertăciunea de a fi proclamat protectorul literelor și științelor. O mulțime de berbanți îi smulg banii sub felurite pretexte literare, măgulindu-l prin câteva pamflete cărora le dau numele de jurnale politice și literare, cu titlul de „Mecena al Românilor,“ apoi prin alegerea lui ca președinte al societăților literare și altele de asemenea. Care gândești că a fost scopul lui Neculiu introducând pe nătărăul de Covrig în societate ? Tot acela de a putea smulge contribuțiuni literare și patriotice. Sunt înțeleși Calcănfau și cu Rareș : ei se folosesc de banii societății și bietul Mecena zice *amin* la toate.

— E cu neputință ! Nu pot crede că oameni culți ca aceștia, profesori la școli înalte, să fie atât de meschini. Ești prea pesimist în părerile d-tale.

Melini zimbî : „se vede că ai venit de puțin timp în țară. Ne vom vorbi peste un an. Vei cunoaște oamenii mai de aproape și vei judeca singur.“

— Dar cum sufăr ceilalți membri o așa batjocură — dacă este precum zici ?

„Suliminiu care este intru câțva oratorul societății e un ténér egoist și ambițios care dorește să-și facă avere și nume cu ori ce chip. In lipsă de clientelă, ce încă nu prea are, el găsește in societatea aceasta un centru binevenit unde poate ținea discursuri care, fiind foarte gustate de dînsul însuș, crede că trebuie să fie admirate de toți. Filipopulo e un grec șiret, care ar vrea să fie el casier, pentru a putea avea foloasele ce au astăzi Rareș și Calcănfau și din ceilalți sunt câțiva care socot că lipsa lor de învățătură și de cunoștințe nu se va lua in samă, când se va ști că ei sunt membri ai unei societăți literare și științifice, ear cea mai mare parte s'a in scris numai fiindcă au fost indemnați să intre și ei, și nu s'au opus la stăruințele câtorva amici. Aceștia figurează numai pe listă, dar nu se ocupă nici decum de Ulpia-Traiana care le este foarte indiferentă.

— Dar dacă judeci cu atâta asprime pe oamenii din care se compune această adunare, pentru ce ai intrat, sau mai bine, pentru ce nu ești din ea ?

„Am intrat fiindcă am fost indemnat și eu din partea mai multor foști camarazi de

studiu. Și dacă am intrat odată, de ce s'olas? Prea mult niciodată nu am așteptat că va putea lucra. Câteodată am aici ocasiunea a petrece sara, când n'am ce face, căci nu-mi place să joc cărțile. Meseria mea imi dă mult de lucru peste zi, așa încât sara sunt ostenit. Ce să fac atunci? Să tot stau la vorbă cu femeile? Cu ele vorbești aceea și tot aceea. De șase ani de când frecventez societățile m'am săturat de dialoguri sentimentale.

Cum sfirșea Melini a vorbii ei ajunseră înaintea casei lui Vereanu și acesta doritor de a urma convorbirea începută, cu speranță de a converti pe Melini la idei contrare, îl invită să intre la el și să iee ciaiul împreună. Suindu-se în camera lui Mihai, Melini se așază pe un jilt, își aprinse o țigară și urmă astfel :

— Văd de pe figura d-tale că ești indignat de cele ce spun. Ai voi să fi intrat în societatea Ulpia-Traiană cu speranță de-a o vedea producând fructe însemnate la noi în țară; în privința socială, ai voi să am mai mult entuziasmu pentru femeile noastre, dar ce să-ți spun? Pentru ca o instituție oare care să poată avea efectele dorite, trebuie ca membrii din care se compune să fie devotați scopului ce și-au propus; dar la noi

in realitate nime nu a crezut in rezultate serioase. Este o convențiune tăcută între toți de a se face că cred ceea ce-și propun, deși nime nu crede; fie-care urmează un scop personal. Și aceasta nu e numai in societatea aceasta, dar in toate, până la Adunarea națională. Nu este generațiune mai egoistă decât aceasta a noastră. Afară de interes, nimic nu-i e sfânt. Și aceasta e cu atât mai periculos, cu cât interesul nu se arată niciodată fățiș, dar totdeauna se ascunde sub cuvinte mari, ca națiune, patriotismu, libertate, instrucțiune, umanitate, toleranță, literatură, știință și altele multe. Câteodată, când gândesc la starea societății noastre adică când *gândeam*, căci astăzi nu-mi mai dau această osteneală, imi vine a o compara cu o corabie care face naufragiu și se află in momentul când toți caută să scape viața lor ne mai gândind la ceilalți; fie-care apucă ce poate și o duce in siguranță împreună cu viața sa; de soarta celorlalți nu se ocupă nime.—Să caut societatea femeilor? Pentru ce? Pentru ca să ved pe cele măritate dându-și toată osteneala să placă altora decât bărbaților lor și pe fete, cum prin mii de mijloace urmăresc singurul scop al măritişului? Este in adevăr poznaș de văzut cum tot așa ca și in societatea Ulpia-Tra-

iana, fetele toate vor să-și îndeplinească dorința lor egoistă și ascunsă, prin tot felul de mijloace frumoase, precum sentiment, credință, idealismu, poezie și altele, numai cuvinte ce le aruncă tinerilor pentru a-i amăgi: ele înșile nu cred nimica din aceste toate: ele vor să se mărite ca să aibă singura pozițiune în care pot trăi în libertate. Ce este dar de făcut în așa o lume? Este de făcut cum fac toți, căci cu dinșii ești chemat a trăi. De mult dar m'am hotărit și eu, poate de nevoie, poate chiar din plecare, a trăi ca și ceilalți, a-mi face interesul unde pot și a nu sacrifica bunuri reale care-ți satisfac trebuințele vieții pentru idei pe care nime nu le împărtășește: a face altfel este a te espune nu numai să fii singur în felul tău, dar și a fi ridicul. Neapărat că omul de treabă se ține în marginile onestității și o respectează.—Te uiți la mine cu ochi mari și nu pricepi cum pot fi așa de materialist. Dar te aștept să-mi vii după ce vei fi trăit câțiva ani în mijlocul societății noastre. Vei vedea ce înriurare grozavă are cercul ce te încunjură. Inzadar cauți a te opune lui, el te atrage ca șiroiul apei în care te scalzi: năsipul ți se duce de sub picioare și vrând, nevrând urmezi cursul. La început aceasta cam supără, dar mai pe urmă te obișnuiești.

Apoi cine știe dacă nu este tot așa la toate popoarele și în toate societățile? Pretutindenea tineritul își clădește viața altfel decât este și vrista matură o reazăază pe adevărata ei temelie.

— Cu așa principii mi-ar fi cu neputință să trăiesc, răspunse Vereanu. Dar ori cât mi-ai spune, nu pot crede că societatea noastră este așa precum mi-o descrii. Ce te face să o judeci așa de aspru? Fiindcă mai mulți oameni au format o societate literară, înșălându-se poate asupra talentului și plecării lor; fiindcă în ea s'au strecurat poate câteva persoane de moralitate inoelnică, ajungi la convingerea că nu poate esista la noi un cerc de persoane care, neatirnite de interes personal, să se ocupe cu studiul literelor, adică cu materia cea mai plăcută? Dar pentru ce am fi noi mai răi decât alții? Nu se găsesc și la noi oameni culți, neinteresați, generoși? Fiindcă civilizația nu a pētruns încă în păturile mai adânci ale societății noastre, crezi că nici nu suntem în stare a o putea dobândi? Eu vād că poporul nostru este inteligent, pentru ce dar nu ar face și el ceea ce au făcut altele? Eu prevād un viitor frumos, căci găsesc la noi toate elementele trebuincioase pentru o bună desvoltare și aștept și eu viitorul pentru a-ți

dovedi că te înșeli. Mănțin esemplul cu naufragiul, însă nu pentru a compara societatea noastră cu acei care se luptă cu moartea și caută să scape cu disprețul aproapelui, ci cu acei care au scăpat de naufragiul secolelor trecute și acum își culeg remășițele averii lor, și agonisesc alta, pentru a clădi locuințe trainice și solide; suntem dar în momentul când interesul și iubirea comună ne face să ne ajutăm unii pe alții, ear nu să ne prigonim. Incât privește teoria d-tale asupra femeilor, eu nu o pot nici decum împărtăși. Pentru ce ar fi ele mai rele și mai egoiste decât bărbații? Dincontra mărturisesc că nici nu așteptam să găsesc la ele atâta simțire, atâtea cunoștințe, atâta grație, convorbiri așa de alese, maniere atât de plăcute. Dacă am judeca după cercul ce amândoi frecventăm mai mult, după familia Balur, aș dori să-mi spui în ce ai crezut a vedea prefacerea și pândirea de care imi vorbeai dineoarea? Nu sunt amândouă domnișoarele incântătoare și este ceva mai nedrept decât a prepune în cuvintele cele mai nevinovate tot felul de scopuri egoiste și secrete? Cu asemenea principii poți vreodată să gândești serios la căsătorie?

Auzind aceasta, Melini aruncă o privire pètrunzătoare lui Mihai, pentru a vedea dacă

vorbele sale nu coprind vre-o alusiune la relațiunile sale cu Ana. Inșe o secundă de reflecțiune il făcù să se convingă că Vereanu vorbea foarte nevinovat.

— Ce-i de făcut? respunse Melini. La urmă mă voiu hotări și eu să mă insor. Am făcut in toate ceea ce au făcut ceilalți, așa voiu face și cu căsătoria și nu voiu păți-o nici mai bine, nici mai rău decât toți. A propos, fiindcă vorbim tocmai despre societate, te inștiințez că pentru revelion Dorneanu vrea să dea un mare bal. El ca și soția lui nu are mai mare bucurie decât a face să petreacă lumea pe socoteala lor. Fiind-că avem să fim invitați amândoi, vrei să jucăm vis-à-vis la *contredance*?

„Bucuros.

— Nu uita să-ți faci angajamentele mai dinainte căci altfel poți rămânea fără dame.

Noaptea inaintase și când Melini se despărți de Vereanu, aceasta își inchipuì că a avut a face cu cel mai mare pesimist din lume.

Todiriță Covrig insă prin primirea politicoasă ce i se făcuse in diferite societăți și nu mai puțin la Ulpia-Traiana, ajunsese a crede că s'a inșălat asupra sa și că este o persoană mai insemnată decât se avea pân acum. De aceea mulțămirea de sine

ce dobândise el începù a o și manifesta, încât Mihai din puțină plăcere ce simțise în societatea lui, acum avea o nemulțămire foarte pronunțată, mai cu seamă fiindcă Covrig îl indesa cu vizitele pe fie care zi. De multe ori punea apoi să se anunțe la Cucoana Sevastița, și se arăta atât de intim, încât Luțica venea rare ori în salon, devenindu-i Covrig nesuferit, ear cucoana Sevastița îl primea numai din când în când. Covrig deși necăjit de aceasta, ajunsese acum a interpreta totul în mod favorabil pentru dînsul. „S’au supărat pe mine gîndea el, că tot mă duc și tot nu fac cererea. Au și dreptate, pentru ce întîrziu așa de mult? Hai, trebuie să mă grăbesc dacă nu vreau ca ițele să se incurce.“ Gîndind asupra mijlocului celui mai bun de a pune în lucrare planurile sale, cu instinctul practic care mai în toate cazurile oamenii cei mai simpli îl posed într’un mod mult mai dezvoltat decît persoanele cele de spirit, el chemă pe un samsar jidov, numit Naftulea pe care îl întrebuițase și la alte comisiuni.

Naftulea, îi zise Covrig, nu cunoști vre-o cucoană care se pricepe bine la căsătorii?

„Ba chinosc mai multe, chiconășule, respunse evreul. Numai nu știu de care ducă

este vorba. Spune-mi familia ducăi și-ți voi spune chicoana.

— Naftulea, tu știi să taci, așa-i?

„Ca piticul. Ferească Dumnezeu n'oiu spune eu secretele chii-va.

— Aș vrea să găsesc vre-o cucoană, dar știi una pricepută, nu una de rând, care să vorbească pentru mine cu cucoana Sevastița Vereanu. Știi că are o fată amarnic de frumoasă. Persoana ce vei cunoaște trebuie să știe a apuca lucrurile bine, să facă să fiu primit cu bucurie.

„Chicoana Sevastița Vereanu? zise Naftulea gândind. Cam greu, tare sunt fudui acolo in familie. Și chiconășul ist ténér care-i judecător, nu-i chip să te apropii de el. Mai dăunăzi am fost pus să-i vorbesc într'un perțes ce trebuie să judece — m'au dat afară pe scări, par'că am venit să-l mânânc. Tare's fudui! — Vorbind așa, Naftulea se juca cu degetele in barba lui cărunță și tot gândea.

— Zău, sunt fudui? Dar lasă că cu mine n'or mai fi, că mă știu cine sunt.

„Chinosc eu pe cine-va, zise evreul după o vreme, dar a să fie cam scump.

— Cine?

„Chicoana Cleopița Zuznea. Am văzut-o de mai multe ori intrând in vizită la Ve-

reanu și știu că se cunosc bine. Făr decât chicoana Cleopița e chicoană mare, are să vă ție scump. Am să vă aduc respuns mâni.

— Bine, te aștept și vezi de fă treabă.

„Ceva arvonă pentru trăsură? zise Naftulea intinzând mâna. Ear după ce Covrig îi dete bani, „sărut mâna, așteaptă-mă mâni dimineață!“ Abia eșise evreul din casă și ear se intoarse.

„Cât vă dă bibaca acum la cununie? intrebă el.

— Socot că deocamdată o moșie și la moarte toată averea.

„De chiți ani e bibaca?

Apoi știu și eu? are pèrul sur.

„Bine.—Naftulea se duse.

A doua zi veni să-l vadă inspre sară. Era o joiie și Covrig își făcea toaleta să meargă la Balur.

— Ce veste imi aduci Naftulea, vorbește iute că sunt grăbit!

„Treaba se poate face, dar cum ți-am spus, cam scump. La inceput nici nu voea chicoana dar după ce a gândit mult, am hotărit o. Un *service* de ciau frumos de argint inainte, și la urmă dacă face treabă, o trăsură nouă, inchisă, cu doi cai; dacă nu face treabă, nimic.

— Cam mult, Naftulea!

„Ți-am spus-o dinainte. Dar și treaba e grea. Nu merge prea des în casă: fata trebuie pregătită încet. Vezi de joacă cu dînsa pe la baluri, așa spune chicoana Cleopița.

— N’o prea scoate în lume....

„Cât despre mine, ce vei socoti dumneata și Naftulea ear întinse mîna.

După ce-l mulțămî și-l trimise cu răspuns afirmativ, Todiriță se sui în trăsură și merse la Balur.

CAPITOLUL XIII.

În acea sară societatea era numeroasă și jocurile foarte vesele; mai cu seamă o „baba oarbă“ la care se întimplase să fie legați la ochi în aceeași vreme Soloiu și Covrig care în loc de a prinde prin vre unul din ceilalți, ce-i înconjurau, la tot momentul se întâlneau și se cuprindeau unul pe altul în brațe, făceau pe toți să ridă cu hohot. De la o vreme Soloiu simți că pozițiunea sa este ridiculă și se retrase, pe când Covrig era încântat de a juca un rol principal și văzù cu părere de rău că jocul se disface și societatea se împarte în cercuri restrinse care conversau cu intimitate împreună. El cerca să se alipească pe lângă mai multe de aceste, dar fără succes, așa încât rămânând singur, d-na Balur care sta la vorbă cu o altă damă

bătrână, îi adresa cuvântul și-i dădă astfel ocaziune de a se așăza lângă dînsa. Totodată îl și prezentă acestei dame, care nu era alta decât cucoana Cleopița Zuznea. Auzind acest nume, fața lui se lungi de mirare pe când cucoana Cleopița nu manifestă prin nici o mișcare că ar fi auzit vorbind vre-odată de dînsul. Abia după cătăva vreme, când d-na Balur, se depărtă de lângă ei, cucoana Cleopița începă a face alusiune la ceea ce se petrecuse între dînsa și Covrig prin mijlocirea lui Naftulea.

— Trebuie să vă fie urit singur la țară, domnule Covrig, zise ea; afară de părinții d-voastre, nu aveți pe nime.

„Apoi dă, cuconiță, nu prea am pe nime, căci subprefectul nostru vine cam rare ori...

— E monotonă viața când cineva e singur. Sunt incredințată că de la o vreme aveți să vă mutați în oraș, dacă n'ați găsi mai cu cale... aici Cleopița se opri.

„Apoi dă cuconiță eu unul nu m'aș muta, dacă.... earăș urmă un moment de tăcere.

— Sunteți cu poziție bună, sunteți ténér — mai mult de douăzeci și cinci de ani nu vă dau....

„Douezeci și trei am implinit în ziua sfinților Arhangheli Mihail și Gavril.

— Pentru ce nu vă luați o tovarășă care

să vă ție de urit in singurătatea vieții de la țară? Cu dînsa v'ați putea duce in fie care an câteva luni in străinătate și ați petrece bine.

„He! Poate că atunci babaca mi-ar da voie, că singur n'a voit niciodată să mă lese, zicînd că am să fac berbântării.

— Pentru ce dar nu vă însurați? Pentru ce nu luați o persoană de familie bună care v'ar lega cu mai multe case insemnate, v'ar face mai cunoscut și prin urmare mai mulțămît?

„Apoi dă, dacă s'ar găsi cineva să vorbească pentru mine, dacă ar fi cineva așa de bun....

— Cum să nu se găsească? Cine poate face un bine și-l lasă nefăcut? Numai oamenii cei răi nu se interesează de binele altora. Eu una nu's așa, când pot face pe cineva fericit, o fac din toată inima.

„Dacă ați voi să vorbiți pentru mine cuconiță, aș fi omul cel mai norocit din lume. Știu bine că copila mă dorește, dar nu sunt încă de tot sigur de părinți: dacă i-ați putea indupleca....

— Am sa cerc, dar nu știu bine de voiu isbuti. In tot casul, de nu se va putea face acolo, țiu-oiu găsi altaceva. Ce gîndești de una din fetele ce vezi aici? Adela e frumu-

șică, asemenea Ana, deși asta e cam incurcată cu oare-cineva, apoi Melania, fata cucoanei Zoiței Barabaz, apoi....

„Nu cuconiță, zău nu! Dacă n’o pot lua pe dînsa apoi mai de grabă nici pe una. Să fie demoasele aceste cât de bune, nici una nu-i așa de frumoasă ca dînsa. Eaca aș da nu știu ce, numai să o pot lua. Să n’am parte!....

— Nu vorbi așa de tare, că te poate auzi cineva — muștră cucoana Cleopița. — Bine, vom vedea. Dar dacă nu se va putea, apoi tot eu am să te insor. Am aflat că cucoana Sevastița o ia la bal la Dorneanu, o scoate pentru întâia oară, ia-o la joc și vezi să-i plăci, eu atunci oiu vorbi cu muma, căci așa să mă duc la dînsa nu-mi vine.

„Of, Cuconiță! v’aș fi dator mai mult decât cu viața dacă ați putea isbuti!

— Nu vorbi așa tare, ved că vine spre noi cucoana Ruxandra.

Mihai Vereanu pe de altă parte, după ce se încercase inzadar de a putea vorbi neșupărat cu Adela, pe care mai multe persoane între care Soloiu o încunjurase necurmat, părăsi acest cerc și se apropiase de Melini și Ana care vorbeau încet într’un unghiu retras, fără a-i trece prin minte că

intrerupsese o convorbire din cele mai intime.

— Nu vă credeți în ceea ce spune D. Melini, domnișoară, începù Vereanu glumind. Vi-l denunț ca pe omul cel mai materialist în principii ce am cunoscut până acum. Nu știți ce teorii profesează, aveți să vă infiorați auzindu-le.

Spre marea lui mirare, Ana, în loc de a răspunde în tonul glumeț cu care începuse el, îi zise după o scurtă gândire cu figură serioasă și apăsând pe cuvintele sale:

„Imi pare că aveți dreptate. *De la o vreme* am să mă conving și eu pe deplin că d. Melini nu e omul cel entusiast ce l'am socotit până acum.

Melini înțelese alusiunea, se simți atins și răspuse cam pe acelaș ton:

„A cui e vina dacă m'ați socotit entusiast? De sigur nu a mea, care nu mi-am făcut niciodată ilusiuni, ci am avut pururea o pătrundere foarte dreaptă în ori care stare de lucruri, chiar în cea mai ascunsă.

Ana se înroși și tăcù, ear Vereanu necunoscând nimic din ceea ce se petrecea între ei, nici nu putea precepe alusiunile lor. Dacă ar fi știut că în momentul când venise el,

Melini făcea muștrări Anei, arătându-i că a luat seama la impresiunea ce Vereanu făcuse asupra ei, și Ana se apăra de aceasta deși în sufletul ei gândea contrarul; că la rândul ei Ana arătase lui Melini că ar trebui în sfârșit să iee o hotărîre pentru a curma o stare de lucruri între ei, care începea a fi compromițătoare și Melini, neștiind cum să se apere, aducea din nou vorba asupra lui Vereanu pentru a schimba rolurile și din acusat a deveni acuzator—dacă Vereanu ar fi știut toate aceste, el de sigur nu ar fi venit cu atîta naivitate să iee parte la convorbirea lor. Inșă pentru Melini intervenirea lui Vereanu era un pretext minunat de a se depărta, avînd prin aceea și avantajul de a da Anei a înțelege că o lasă într'o societate prea plăcută pentru dînsa pentru a fi turburată prin prezența lui. Ceea inșă ce Melini lua drept pretext era adevărul; prezența lui Vereanu era pentru Ana o fericire și cu cât simțirea ei pentru acesta devenea mai mare, cu atîta creștea și dorința ei de a se simți liberă de Melini. Ceea inșă ce o supăra mai mult era că Melini nu se hotărea să sfarme în mod definitiv promisiunea ce-și dăduse unuia altuia, ci lăsînd-o să subsiste, făcea raportul între ei tot mai nesuferit prin nesfîrșitele lui muștrări.

Mihai, aflând cu bucurie că și familia Balur avea să meargă la balul lui Dorneanu, se adresase întâi la Adela pentru care avea o preferență mult mai mare decât putea singur să-și dea seamă. Spre marea lui părere de rău însă aceasta dăduse cotilionul lui Suliminiu care venise mai înainte. De aceea se adresă la Ana care i-l dădă cu mulțumire și intră cu dînsul într'o convorbire din cele mai animate și mai interesante. Ea vorbea cu toată inspirarea ce are sufletul când iubește, așa încât adese ori Vereanu o asculta cu admirare, dar cu toate aceste la despărțire gândurile lui se întorceau spre Adela.

După ce noaptea târziu toată societatea se strecurase și Adela și Ana se aflau singure în camera lor, această din urmă se simți așa de agitată după deosebitele emoțiuni ce avuse în acea seară, încât își ascunse capul în mâni și lăsă să curgă lacrimile sale, fără a răspunde la întrebările ce-i făcea Adela.

— Tu nu vrei să-mi răspunzi, dar eu știu ce este, zise Adela. Eu gâcesc ce se petrece în inima ta. Melini te necăjește cu Vereanu și tu ești cu atâta mai nemulțămîtă, cu cât vezi că are dreptate. Spune drept că Vereanu te-a atins la inimă? Cu toate aceste,

urmă Adela, văzând că Ana nu-i răspunde, ți-aș da sfatul să iei bine sama, căci ténorul acesta nu-i ușor de pătruns. Precum îți face ție alusii sentimentale, așa mi le face și mie și pentru acest joc cu noi améndouă, ar merita o pedeapsă din partea noastră.

„Ah! cu mine nu face nici o alusiune de cele ce spui. Eu sunt o nebună și-mi inchi-puesc lucruri care nu sunt, respunse Ana, stergând o lacrimă.

— Foarte rău faci, zise Adela, cu bărba-ții nu poate fi cineva de bună credință. Ei vor să fie într'o vecinică indoială; de îndată ce ved că au produs impresiunea dorită, amorul lor propriu e atât de lingușit încât nu mai lase loc amorului. Cu dinșii trebuie să ne prefacem pentru a isbuti. Mai bine este să ne spunem una alteia toate vorbele lui Vereanu ca din această comparare să judecăm buna sa credință.

Propunând aceasta, Adela își făcù reserva în sine de a spune puțin și de a afla tot.

„El mi-a vorbit numai generalități. Mi-a vorbit de amor și de credință în teorie, nimic personal.

— Și cu mine a făcut teorii, zise Adela, tăcând despre multele alusiuni directe ale lui Vereanu. Dar îți mărturisesc că prea mult a stat cu tine la vorbă astă sară. Se

vedea că Melini era necăjit și n'ar fi bine să-l depărtezi de la tine, căci cine știe dacă într'un moment de ciudă, el nu va călca promisiunile făcute.

„Fac'o! Cu atât mai bine! Aceasta chiar imi e dorința!

— Dacă îți inapoeste cuvântul, momentul măritişului se depărtează cu mult.

„Mă mir cum poți vorbi așa! Crezi că eu m'aș unì vre odată cu un om ce nu iubesc, ce nu pot iubi?

— Principiul nu este aplicabil în toate cazurile. Amorul poate veni și în urma cununiei. Dar poate nu iubești nici decum pe Melini? Dacă-i așa pentru ce i-ai spus contrarul?

„Am crezut că-l iubesc și m'am înșălat. Dar și el, dacă mă iubește pentru ce nu a grăbit momentul cununiei, pentru ce n'a îndrăznit până acum să spue mumei lui cu hotărîre, intenția ce are? Nu! El nu mă iubește!

— Ia seama Anò, de nu pierde ceea ce-i sigur pentru un lucru cel puțin foarte problematic.

„Ah! imi amărești inima cu aceste cuvinte. Nu înțeleg cum poți întrebuița aceste reguli banale la simțirea cea mai înaltă. De o mie de ori mai bine aș voi să nu mă

mărit niciodată, decât să iau un bărbat numai pentru a nu rămânea fată mare. Căsătoria este numai forma exterioară în care este ertat amorului a se manifesta în societate. Amorul, simțirea inimii, nu forma căsătoriei leagă persoanele ce se iubesc. Deaceea o căsătorie fără amor nu poate aduce decât cea mai mare nenorocire, pe când amorul în căsătorie este visul de fericire cel mai frumos ce-l poate avea cineva în viață. Ori vreau să-mi realizez acest vis, ori renunț la dînsul. Am consimțit a lua pe Melini crezînd a-l iubi, acum însă mi s'au deschis ochii, am văzut, și sunt sigură că nu-l iubesc....

— De când a venit Vereanu? Dar îți repetez să iei sama, poate că te înșăli a doua oară asupra simțirii tale.

„Nu, O, nu! data asta nu mă înșal. Simțesc.... când ai ști câte idei îmi trec prin minte.... câte visuri....

— Atunci poate te înșeli asupra lui. El chiar mi-a spus odată că e necredincios, că ar fi iubit o Italiană... poate o iubește încă, poate se joacă numai cu noi—voeam să zic cu tine—e mai bine să-l observăm cu sînge rece, decât să ne lăsăm fără opunere a căde în sentimentalismu. În tot cazul, nu lega așa de mult căsătoria și amorul împreună, căci dacă mă uit la toate măritișurile ce am vă-

zut pân acum, vëd că rare ori amorul a fost motivul. Neapărat, a lua pe bărbatul ce iubești e o mare fericire, dar a lua chiar pe unul ce nu iubești, tot imi pare a fi mai bine, decât a rămânea fată mare. Nu simțești singură că acest gând e nesuferit?

„A iubit o Italiană și o iubește încă! esclamă Ana, fără a mai osculta raționamentul Adelei. Spune-mi mai iute, Ah! Mie nu mi-a spus nimic din toate aceste!

— A venit odată vorba din intîmplare, poate că nu e de adevărat.

„Și ce ți-a mai spus?

— Nimic. Mie, nimic. Cu tine vorbește mai mult despre sentiment. Cu mine vorbește lucruri indiferente, glumește, vine să-mi ceară un joc, de exemplu cotilionul pentru revelion—pe care imi pare rău că-l dădusem altuia și altele asemenea.

— Ți-a cerut ție intăi cotilionul ș'apoi a venit la mine!

„Nu cumva vrei să deduci din aceasta tot felul de consecuențe serioase? Să nu mai vorbim despre aceasta, mai bine să gândim la toaletele noastre de bal.

Ana însă n'o mai asculta, ci așezată înaintea focului ce ardea în sobă ea sta cu ochii țintiți asupra lui, în vreme ce gândurile sale sburau spre altele. În pozițiunea

aceasta ar fi stat multă vreme, dacă Adela nu i-ar fi adus aminte că noaptea e înaintată și că trebuie să se culce. Ele nu mai preschimbară nici un cuvânt și chiar a doua zi în ajunul revelionului figurele lor erau preocupate.

Însă în mijlocul pregătirilor de bal Ana primî de la o mătușă a ei bătrână ce trăia în singurătate la o moșie, o scrisoare prin care aceasta o îndemna să vie numai decât la dînsa căci ar fi bolnavă și ar putea muri în singurătate. Deși Ana nu mai văzuse această rudă din copilărie și o despărțire de oraș îi era în aceste momente lucrul cel mai dureros, Balur, cucoana Ruxandra și chiar Adela o îndemnară să se ducă numai decât căci poate mătușa ei are intențiunea să o facă moștenitoare, ceea ce ar fi pentru dînsa o fericire neașteptată. Apoi ei ziceau că nu poate respinge cererea ce i se făcea de a căuta pe o bătrână rudă care nu mai avea pe nimeni în lume decât pe dînsa. Ana se plecă în fața acestui argument, dar cu inima grea și presimțiri triste. Ea era să se ducă în singurătate, să se despartă de vara ei eu care crescuse ca o soră, de Balur și Ruxandra care fusese pentru dînsa ca niște părinți și mai cu seamă de dînsul, a cărui înfățișare o făcuse să între-

vadă o fericire în viață cum nici o crezuse vreodată. Așa lucrurile cele mai neașteptate intrerup deodată chipul vieții noastre și îl prefac cu totul !

Odată avea încă să-l vadă, să vorbească multă vreme cu dînsul, nesupărați de nime, la balul lui Dorneanu. Atunci va vedea ea, se va convinge despre intențiunea lui ! Acest moment îi părea cel mai solemn din viață.

La Luțica Vereanu preocuparea balului nu se manifesta prin serioșitate, ci prin o veselie fără margini. Pentru întâia oară Miss Mary găsi pe școlara ei distrasă, pentru întâia oară Luțica care avea atâta talent și plecare pentru desemn mișca plumbul pe hârtie fără a ști ce face și nu mai ținea în loc de nerăbdare. Miss Mary scurta lecțiunile sale, căci vedea că acum tot nu-i profită. Ea se uita la Luțica cu melancolie și compara în minte fericirea ce simte acum și de care îi strălucea fața cu durerea prin care și ea va trebui neapărat să treacă odată.

Luțicăi nici nu-i trecea prin minte că sunt și momente de durere în viață. Ea salta prin casă de bucurie ; când cânta, când juca ; apoi se ducea eară în camera ei să mai admire rochea de bal ce tocmai i se adusese și sta așezată pe o canapea. Musica ce era

să audă, lumea ce era să vadă, jocul, toate îi erau așa de noue și-i păreau așa de încântătoare! Apoi era să fie liberă, să joace, să vadă, să placă! Ea era ca o rândunică tânără care pentru întâia oară își întinde aripele și ciripește de fericire, văzând cum o duce aerul și cât e lumea de mare și frumoasă, în comparare cu cuibul în care trăise până atunci.

Generalul Vereanu văzând-o așa de veselă, zicea către cucoana Sevastița :

— O vezi? Ia așa începem viața cu fericire. De-ar da Dumnezeu s'o pot mărita după cineva care nu-i va face-o amară.

„Mai lasă, dragă, mai lasă, răspundea cucoana Sevastița, încă nu-i vreme.

— Aș scăpa mai degrabă de Englezoaica asta care tace ca un băț. Mai ales de când suntem în oraș pare că a muțit în totul, nu i-am auzit gura de două luni.

CAPITOLUL XIV.

Casa lui Dorneanu era splendid pregătită pentru bal și strălucea de lumină. Înaintea oarei când invitații aveau să se adune, doamna Dorneanu eși din apartamentele sale într'o frumoasă și bogată gătire. Ea era naltă de stat și frumoasă încă, deși anii tinereții trecuse. Dorneanu o conduse în salonul de joc, și peste puțin musica printr'un marș anunță că oaspeții încep a se aduna. După Cleopița Zuznea care sosise cea întâi, venire câțiva intimi ai familiei Dorneanu, între care Denescu un ténér elegant, cunoscut ca cel mai bun dănțuitor, apoi Zoita Barabez cu fica ei, d-nul și doamna Balur cu amândouă domnișoarele, și mulți alții. Salonul cel mare se umpluse și convorbirile generale se auzeau ca un zuzet de albine. Doamna Dorneanu voea tocmai să dea semnalul celui întâi vals când toate privirile se ațintiră

spre ușa intrării unde se arătase o figură puțin cunoscută celei mai mari părți a publicului. Lucia Vereanu intrase dând brațul lui Mihai și după dinșii generalul, cu toate decorațiile sale, conducând pe cucoana Sevastița. Luțica avea o rochie albă, impodobită cu lăcrimioare și pe cap o ramură de aceeași floare. Ea arăta atât de frumoasă și roșeața ce-i acoperea fața de emoțiune și ochii sei mari cu care privea în jurul ei cu minunare îi ridicau încă frumuseța atât de mult, încât toți se uitară la ea cu mirare și se făcù un moment de tăcere. Doamna Dorneanu veni cu grăbire cu soțul ei să primească pe cucoana Sevastița, și prezentându-i-se Luțica ea se uită la dinsa multă vreme cu plăcere, apoi o luă de mână și o conduse singură la un scaun care prin pozițiunea lui putea fi văzut de toate părțile. După dinșii toți cavalerii tineri ce nu mergeau în vizită la Vereanu, se prezentară încât Luțica care deodată forma centrul interesului general față cu acest succes neașteptat, simțea cum îi bate inima de fericire. Mai multe dame bătrâne se apropiară de cucoana Sevastița care avea indirect meritul acestui succes și o felicitară pentru frumuseța ficei sale, pe când din fete unele nu se puteau apăra de o simțire de invidie, nu-

mai Ana privea la ea cu incântare, și ar fi dorit să meargă spre dînsa și să o imbră-țoșeze. Covrig sta însă ascuns îndărătul unui grup de cavaleri și tot căuta să o vadă printre capetele lor; când o zărea inima îi sălta de bucurie și își zicea în sine: Tot eu mi-am ales pe cea mai frumoasă, au să moară băeții de ciudă vîzînd că le-am șters-o!

Valsul însă începù. Doamna Dorneanu îl deschise cu Denescu de care lumea zicea că se bucură de favorile ei. După dînsa venea Luțica, apoi mai toate damele care jucau. Melini juca cu Aspasia Barabez ear Vereanu cu Adela. Covrig nu îndrăznea să se rischeze și el; căci în față cu dăntuitori așa de buni îl apucasă o frică. În pauza ce urmă, Melini se adresă cătră Vereanu, aducîndu-i aminte că fac vis-à-vis la contradanțuri.

— Cu cine joci intîi? îl întrebă Melini.

„Cu o domnișoară ce vîd azi pentru intîia dată, dar dumneata?”

— Cu Aspasia Barabez, cu care am onoare ați anunța că m’am logodit astăzi.

„Cum, ce fel, așa de neașteptat!”

— Ți-am spus că într’o bună dimineată am să mă însor. Eaca momentul au ajuns: am făcut cum au făcut alții.

„Te felicitiez din toată inima, deși îți declar că nu mă așteptam; te vedeam așa de

puțin vorbind cu această domnișoară! Nu ar fi zis nimeni că inima îți era legată.

— Ai fi vrut poate sentimentalismu din partea mea? Dar ne vom vorbi peste câți-va ani, când vei gândi altfel sau poate ca și mine, nu vei mai gândi, ci vei face altfel.

Numai când semnalul contradanțului se dădù ei furě siliți să se dispartă și să caute damele lor. Când jocul se sfirși Mihai se apropia de Adela și Ana care ședeau alăturea.

— Cred că și d-voastre veți fi fost surprinse ca și mine, incepù el, aflând despre măritișul lui Melini.

„Ce fel, care măritiș? întrebă Adela cu mirare.

— Nu știți încă? El s'a logodit astăzi cu domnișoara Barabez și peste două săptămâni se și cunună. Mi-a anunțat-o in toată forma și m'a invitat la nuntă. Mě mir cum nu a venit încă să v'o vestească.

Adela sta cuprinsă de mirare, ear Ana, roșie la față ca para focului își mișca apărătoarea pentru a ascunde emoțiunea ce-i dăduse această veste.

Si eu m'am mirat, urmă Vereanu deși dacă gândesc bine, după principiile lui Melini, aceasta nu ar trebui să ne pară extraordinar. Melini nu pune entusiasm in nimica.

Când Mihai se depărtă, Adela zise către vara ei :

„N'ai știut nimic, așa-i ? Infamul !

— Mie imi pare bine, imi este ca și când, deșteptându-mă din somn, aș fi scăpat de un vis urit ce mă chinua. Inșă ar fi putut să-mi ceară voie, să se scuze.

„Eu nu-l pot erta in nici un chip ; purtarea lui către tine nu este de calificat.

— Lasă-l in colo, sunt mulțămită că nu mai am a face nimic cu dînsul.

Urmând un alt joc, Vereanu invită earăș pe Adela. In sfirșit Melini vîzînd pe Ana singură se apropiè de dînsa.

— Aveți să mă judecați cu asprime, incepù el, aveți să mă credeți un om nestatornic și rîu și aceasta cu dreptate, căci purtarea mea este condamnabilă. Niciodată inșă nu aș fi indrăsnit a mă purta astfel către d-voastră, dacă din observările ce am făcut de mult, nu aș fi dobândit convingerea că m'ați depărtat incet din inimă. Momentul acesta este solemn pentru noi. Eu sunt hotărît a vă spune tot adevărul, vă rog să faceți asemenea. Este drept că simpatia ce aveți pentru mine s'a rîcit și că altul a știut mai bine decât mine să o merite?... De este drept, atunci era mai bine să ne depărtăm unul de altul ; dacă nu este ade-

vărat, dacă numai natura mea propuelnică m'a înșălat, o! atunci sunt omul cel mai vinovat, căci am neliniștit viața femeii celei mai nobile și mi-am amărit și mie viitorul pentru totdeauna. Răspundeți dar, gândiți că toată liniștea mea atirună de la acest răspuns.

„Imi pare bine, răspuse Ana in cel mai mare neastempăr, imi pare bine de această explicare. Ar fi trebuit, e drept, să o provocați înainte de a vă hotărî la pasul ce ați făcut, căci altfel v'aș fi crezut un om fără cuget, fără principii. Ei bine, ceea ce ați presupus este adevărat, o simțire străină imi ocupă și imi incântă inima și socot că soarta ne-a fost favorabilă la amândoi când ne-a despărțit: însă pentru iubirea adevărului sunt datoare a vă spune mai mult: niciodată nu v'am iubit, m'am înșălat singură asupra simțirii mele, cuvintele de amor ce-mi șopteați m'au făcut să cred o vreme ceea ce nu era și acum binecuvîntez nehotărîrea d-voastre care a tot prelungit și astfel a impeditat o însoțire ce nu ne putea fi decât fatală la amândoi“.

Natura omenească e stranie: deși Melini sdrobise legămintele ce-l uneau cu Ana și prin urmare el însuș renunțase la planurile

sale, totuș, auzind aceste cuvinte, fû pëtruns de un necaz fără margini:

— Așa dar, zise el, cu o zimbire amară, totul v'a fost numai o glumă. Răspunsurile d-voastre afirmative la întrebările mele pasionate erau prefaceri; aspirările mele spre fericirea ce trebuia să gust, erau deșerte năluciri? Cine este cel prefăcut din noi doi, cu care mă împotriveam cu energie la voința mumei mele ce stăruea neconținut să iau în căsătorie pe domnișoara Barabez, sau d-voastre care ziceați una și gândeați alta?

„Vă credeam mai nobil în cuget, domnule Melini, răspuse Ana a cărei emoțiune se schimba în indignare. Dumneata bărbat, insultezi o femeie! Nu mă așteptam la o asemenea purtare. Duceți-vă dar de lângă mine și să ne despărțim în acest moment pentru totdeauna. Fiți fericit cu soția cu care v'ați ales și nu mai gândiți la mine. Aceasta vă va fi cu atât mai ușor, cu cât nu ne vom mai revedea multă vreme—poate niciodată. Eu plec de aici, mă duc la țară lângă o mătușă cu care voi trăi în singurătate.

— Vă duceți? răspuse Melini cu foc, simțind la ideea despărțirii că amorul îi revine cu toată puterea. Vă duceți? Așa dar nu am să vă mai văd! O! Pentru ce nu m'am grăbit a lua o hotărîre care tot poate

ne-ar fi făcut fericiți? Pentru ce m'am plecat voinței mumei mele? Dacă unirea noastră ar fi fost incheată, poate că noul care s'a arătat acum pe orizont nu ne-ar fi întunecat seninul vieții, poate că m'ați fi iubit...

„Destul! Mergeți acum, convorbirea aceasta trebuie să se sfirșească. Datoria d-voastră vă depărtează de mine și vă chiamă aiurea.

— Nu mă duc până ce nu voi dobândi iertare. Această iertare e cu atât mai trebuitoare pentru liniștea mea, cu cât simțesc că nu aveți să fiți fericită nici d-voastră. Ați îndreptat simțirea voastră nobilă spre un om prea tînăr încă și pre impresionabil pentru a fi statornic...

Inima Anei se strînse de durere la aceste cuvinte și îngălbenind la față îi zise incet:

— Mergeți, mergeți! Nu-mi vorbiți mai mult! Nu vreau să mai aud nimic.

„Vă zic dar adio respunse Melini, cu glasul mișcat. Vă urez fericire, dar vă rog în momentele pierdute să nu uitați pe acel care v'a iubit.

În momentul în care Melini se depărta se făcu în sală o mare mișcare. Mai mulți servitori intrară cu pahare de șampanie; damele se sculară de pe loc, cavalerii se grămadiră toți spre mijlocul salonului. Un tuș al orchestrului anunță că tocmai bătuse mie-

zul nopții și că începuse alt an. Domnul și doamna Dorneanu, dădură semnalul ciocnirilor și felicitărilor. Ideea că anul trebuie început cu veselie și mai mult încă șampănia inferbintase pe toți și acum jocul reîncepă cu indoit foc. Totul se învârtia în sală și părea că pământul fuge sub picioarele dansătorilor. Chiar Todiriță Covrig care venise să ciocnească paharul său cu Luțica și cu o zimbire plină de alușiune îi urase: *mulți și fericiți ani*, după ce înghiți câteva pahare simțind că-i trece prin toată firea o sumeție necunoscută, ardea de dorință să joace și el un vals. Din damele bătrâne însă mai multe se retrăsese în camerele vecine pentru a face mai mare loc tinerilor ce jucau. Cucoana Sevastița Vereanu se așăzase pe o canapea din salonașul de alături de unde se putea vedea tot ce se petrece în salonul de joc, căci nu voia să piardă pe Luțica din ochi. Cleopița Zuznea văzând-o la o parte, se așăză lângă dânsa și-i adresă cuvântul, crezând că momentul favorabil e venit.

— Anul nou se arată vesel până acum, începă Cleopița zimbind.

„Foarte vesel, răspuse doamna Vereanu, zimbind și ea;—căci în astă sară, plăcerea ce-i pricinua succesul ficei sale o dispunea așa de bine încât era amabilă cu ori și cine,

chiar cu Cleopița pe care altfel nu o putea suferi.

— Mă bucur văzând că tinerii sunt neobosiți, urmă Cleopița, cu atâta mai mult că ved pe unii și pe alții la culmea fericirii.

„Cum așa?”

— Eaca, de pildă d. Melini. Cât arată el de mulțumit jucând cu mireasa lui: căci am aflat că astăzi s'a logodit cu fata cucoanei Zoiței Barabez. Dar ce-i drept, nepoatei lui Balur aceasta nu i-a prea venit la socoteală, vezi-o cât stă de tristă colo in colț și cum ține ochii plecați in jos.

„Cum, copila era in vorbă cu inginerul... cum îi zici?..

— Melini, el singur intrase in vorbă cu dinsa. Dar, asta este! Am spus-o totdeauna: când fetele caută s'aleagă după capul lor, treaba nu merge bine. Ce avea să creadă pe Melini și să-i primească scrisorile?

„Ce-mi spui, cucoană Cleopiță? Pân acolo a mers copila asta?”

— Așa, așa; toată lumea o zice. Dar urit lucru! Fetele trebuie s'asculte de părinți, numai așa-i bine pentru fericirea lor. Altmintrelea totdeauna o pățesc rău.

„Firește! Firește! afirmă doamna Vereanu.

— Vina este a părinților. Dar cum putea fi altfel? Cum au fost ei, așa au crescut și

pe fete, căci nepoata a fost crescută împreună cu Adela fiica lor: țin minte proverbul pe unde a sărit capra... dar toți părinții nu sunt așa, slavă Domnului! D-voastră, cucoană Sevastiță, știu că dați o creștere bună copilei, toată lumea vă laudă! Dar ce frumoasă e copila și ce modestă! Eu una știu că de astăzi am îndrăgit-o de tot. Nu este alta ca dînsa în toată țara.

Cucoanei Sevastiței îi zimbea inima de plăcere auzind aceste vorbe, căci lauda place totdeauna, chiar în gura oamenilor ce displac.

„Nu-i tocmai urită copilă, răspunse ea, dar asta nu-i nimica pe lângă blândețea ei.

— Cine nu știe ce bună și blândă este? Bărbatul ce va lua-o va fi fericit pe lume și poate că momentul măritării nici nu e așa depărtat pentru dînsa.

„E foarte tînără încă, respunse Sevastița,

— Nu știu eu? E tînără de tot. Însă uneia îi e dat să se mărite mai de vreme, alteia mai tîrziu, alteia nici de cum. Totul este să iee un bărbat cum se cade. Să fie frumos, bun și mai ales bogat...

„Și poziția lui socială ar trebui să-l recomande, precum și învățătura.

— Vezi bine; fără de asta nici nu se poate. Dar mai întâi este să fie bogat, căci atunci viața e mult mai fericită. Așa unul ar trebui

copilei. Și chiar s'ar găsi, deși cam greu, dar s'ar găsi.

Sevastița se uită la dînsa cu ochi mari.

„Pentru ce nu? urmă Cleopița incet ca și cum ar vorbi cu dînsa singură. Pentru ce nu? Adică... Apoi dar... Cum îi gîndi și mata, cucoană Sevastița, zise apoi mai tare.

— Ce spui, cucoană Cleopița, că nu înțeleg?

Adică un gînd... așa... nu știu dacă este să-ți spun;... cuiva îi trec... multe prin cap. El e foarte bogat, foarte bogat și nici altfel nu-i lipsește nimic....

— Cine, ce spui?

„Adică, fiindcă vorbeam despre Luțica și despre măritare, gîndeam eu... mi-a trecut prin gînd... fiindcă iubesc copila mai mult decât dacă ar fi a mea. Ce ar fi dacă ar cere-o el? Poate că ar fi bun.

— Da nu înțeleg... ce cere... cine cere?

„Nime, numai ziceam eu că el poate n'ar fi rău adică ténérul Covrig, care-i foarte bogat, foarte bogat.

Cucoana Sevastița sări deodată în sus de pe loc și ochii îi ardeau de indignare.

— Cum spui? N'am înțeles, a îndrăznit tărănoiul cel de Covrig să gîndească că va lua pe fata mea?

„Ba nu, cucoană Sevastița, Doamne, cum

iei lucrurile! Eu nu-l cunosc, numai auzisem că e bogat, bine crescut, că cunoaște pe copilă de la țară, chiar că... o cunoaște bine.

— Pentru Dumnezeu, cucoană Cleopiță! cine ți-a spus asemenea lucruri? Dumneata nu știi că Covrig acesta e fiul unui răzaș imbogățit, un om prost, rău crescut, fără nici o învățătură, insfirșit fiul unui mojić — căci alta nu e tatăl seu. Imi pare rău că societatea noastră s'a stricat intr'atât încât poate primì pe un asemenea om numai pentru că-i bogat. Mi-ai stricat tot cheful, cucoană Cleopiță.

„Iertați-mă; eu nu știam împrejurările, nici nu cunoșteam omul: am zis și eu așa, cum se zic multe.

Și cucoana Cleopița voi să schimbe vorba, când se auzì un mic vuet in salon și amêndoue se sculară să vadă ce este.

Todiriță Covrig din ce in ce mai semeț își călcase pe inimă și invitase la vals pe Luțica. Infierbintat prin joc, prin vinul ce băuse și prin fericirea de a ține in brațe pe iubita lui, după câțiva pași simți că sala incede a se învêrti împrejurul său și abie își ținea echilibrul. Tocmai atunci însă trecu pe lângă dînșii Adela cu Soloiu. Covrig in focul lui neluând sama, se isbi de Soloiu, in picioarele căruia se incurcase. Adela stă-

tuse în picioare și Luțica se ridica iute roșie la față de rușine. În intervalul acesta, o mulțime de cavaleri, alergarș ca să dea ajutor, între care și Denescu care luase iute pe Luțica și urmase jocul pentru a face să se uite întâmplarea. Ear Mihai care venise o clipă mai târziu apucase a vedea pe Luțica ridicându-se, dar nu știu care din cei doi bărbați ce se ridicau fusese cavalerul surorii sale și închipuindu-și că trebuie să fi fost Soloiu îi zise încet cu mânie: „când cineva nu e sigur de picioarele sale, nu trebuie să joace.“ În aceste cuvinte Soloiu crezând că se cuprinde o alusiune la vârsta lui, respunse pe acelaș ton: Tinerii abie resăriți ar trebui să-și măsoare mai bine cuvintele ce rostesc.

— Cuvintele mele se potrivesc cu purtarea d-tale, întâmpină Mihai.

„Ele documentează o desăvirșită lipsă de manieră, zise Soloiu și se depărta.

Pe Mihai aceste cuvinte îl străpunseră ca o săgeată și îndată găsind pe Melini, și pe Denescu, îi rugă să meargă la Soloiu din partea lui și să-l provoace la duel.

În momentele însă în care Covrig căzuse, cucoana Sevastița văzând de departe cele ce se petreceau, aruncă o privire grozavă cătră Cleopița și adause: Vezi-l? Nătărăul! Ear

Cleopița plecând capul, nu mai respunse ci simțind că-i bătută, se depărtă suspinând incet, căci totodată se stinse pentru dinsa speranța de trăsură și cai ce trebuia să fie resplata stăruințelor sale.

Melini și Denescu atrăsese pe Soloiu într'oa cameră depărtată în care erau singuri și îi ziseră că Vereanu, simțindu-se insultat prin cuvintele lui Soloiu, îi însărcinase a-l provoca la duel. Denescu îl invită să le arăte care sunt martorii lui pentru ca să poată pune la cale cele trebuitoare chiar în acea sară, sau a doua zi dimineată. Când auzi de duel, Soloiu simți că-i trece un fior prin spate.

— Ce duel, pentru ce duel? zise el, eu sunt contra duelului.

„Dacă este prin putință ca să se sfirșească treaba în mod pacinic, adică de voiți să cereți scuze d-lui Vereanu vom fi cu atât mai mulțămiți. Ear de nu, trebuie negreșit să vă bateți până în douezeci și patru de oare, zise Denescu.

— Cum să mă bat până în douezeci și patru de oare? După ce se leagă de mine, apoi vra să mă și ucidă? Ce fel de dreptate este asta?

„Nu suntem aici pentru a face teorii asupra duelului ci pentru a vă cere explicări.

Numiți-ne doue persoane cu care ne vom înțelege noi.

— Nu numesc pe nime, ce vorbă-i asta ?

„Atunci binevoiți a face scuze.

— Dacă d. Vereanu s'a supărat, a făcut rău: eu nu am voit să-l insult. Pentru ce ia cuvintele pe dos ?

„Fiți buni de-i spuneți lui aceea ce ne spuneți noue și totul va fi isprăvit

— N'are decât să vie și-i voiu spune. Pentruce să nu-i spun, dacă-i adevărat ? A spune adevărul nu-i rușine.

„Ba d-voastre veți merge la dinsul și in fața noastră îi veți repeta cuvintele ce voiu zice eu.

— Pentruce să nu-i repetez ? Dacă n'am voit să-l insult...

Auzind așa, Melini se grăbi a lua de braț pe Soloiu și împreună cu Denescu merseră la Vereanu. Soloiu, ajuns in fața lui repetă după Denescu: „Domnul meu ! Declar că imi pare rău de cuvintele ce am rostit adinioarea ; că le-am rostit intr'un moment de mânie, că mă căesc, că le retrag și vă rog să mă scusați“. Vereanu se inchină. Ear Denescu și Melini se depărtară zimbînd, și in curînd toată sala aflase incidentul, așa încât Soloiu nu da decât de figuri ce zimbeau cu ironie când se uitau la dinsul. Vîzînd că

pozițiunea lui devine neplăcută, Soloiu se și făcù nevăzut fără ca cineva să simțească.

Lipsind Soloiu, toată lumea uită incidentul pentru acea sară și jocul urmă cu acelaș foc ca înainte până eând trebuia să înceapă cotilionul. Vězând că Denescu joacă cu Luțica cu care avea să și conducă cotilionul, Doamna Dorneanu fù pेत्रunsă de gelosie și refusă de a juca. Când toate erau gata, un marș al orchestrului arătă că societatea va trece întâiu la *souper*. Ana însă frământată de atâtea deosebite emoțiuni, prefeii a rămânea în salonul de joc unde Vereanu îi ținu tovarășie.

Câtă vreme musica și jocul conteniré ei vorbiré de lucruri indiferente, indată însă ce cotilionul începù, șirul conversării îi aduse a vorbi despre amor și fericire. El susțineă teoriile optimiste ce sunt proprie sufletelor simțitoare și nobile în tinereță, când experiența vieții nu le-a schimbat încă.

— Nu cred, zicea el, să fie o fericire pe lume care să se poată aseména cu aceea ce gustă bărbatul și femeea ce se iubesc. A ceti în inima iubitei până și simțirea cea mai ascunsă ce bucură sau intristează, a putea împărtăși bucuria și alunga tristețea cu un cuvânt de amor, e în adevăr o urșită pe care tot omul o poate dori. Ce sunt

pe lângă această necurmată fericire, toate bunurile ce-ți pot aduce averea sau rangul sau învățătura? Aceste îți lasă sufletul rece; amorul singur îl inspiră și-l înalță. Toți poeții au cântat amorul și de alte bunuri nu s'au ocupat; aceasta dovedește cum toate inimele nobile au înțeles că în adevăr în el și numai în el consistă scopul vieții noastre.

„Toți poeții au cântat amorul, răspuse Ana, care simțea o dulce mișcare la cuvintele lui Mihai, însă cei mai mulți cântă amorul nefericit care se zice că doare și chinuște mai mult decât ori ce rău pe lume. Cunoșc puține poesii de amor, unde poeții nu se plâng de soarta lor. Cât de des ei invoacă moartea spre a scăpa de suferințele amorului!

— Și cu toate aceste nici unul nu zice că ar voi să nu mai iubească. Ei prefer, și eu înțeleg aceasta, indiferența iubitei decât stingerea amorului lor. Căci acesta este viața, aspirarea, visul și gândul lor. Dar chiar indiferența de care se plâng ei, ține ea vecinic? Amorul are raze infierbintătoare ca soarele și încălzește pe acel asupra căruia se indreaptă. Cine poate rezista multă vreme, și care a fost sufletul ce până în sfârșit nu s'a induioșat și n'a iubit și el? „Să fie așa, zise Ana, din ce în ce mai încântată; să nu

poată fi amor care pân în sfârșit să nu se comunice, dar lumea, oamenii, împrejurările nu vin adese ori de se pun între cei ce se iubesc și grămădesc împiedecări neînătate? De câte ori bunurile cărora nu le dai însemnătate, nume, avere, rang depărtează pentru totdeauna inimi care se iubesc? Apoi cine este sigur de statornicia iubitului? Depărtarea aduce uitarea și acel care departe iubește încă și cu mai mult foc decât înainte, cât de des a văzut la reintîlnire că inima aprinsă a iubitului s'a prefăcut în gheață?

— Atunci nu a fost adevărat amor. Acesta cuprinde și înlanțuește sufletul cu o putere fărmeacă care trece peste munți și mări. Acei oameni care se lasă a fi împiedecați de nume sau avere sunt inimi meschine care nici nu pot iubi adevărat. Acela numai iubește care zboară pe deasupra lor, cum zboară cu gândul peste țările ce l despart de iubita lui. Atât imi pare de adevărat că depărtarea nu stinge amorul că imi aduc aminte de o mulțime de versuri din poezi a tuturor timpurilor, în care se repetează aceeași idee. Chiar faptele Feți-Frumoșilor din poveștile noastre care alergă peste nouă mări și nouă țări, învingând balauri și smei pentru a găsi Zina ce iubesc, imi par a fi numai o alegorie care exprimă aceeași idee. Balaurii

și smei sunt societatea răuvoitoare care caută adesea să oprească fericirea lor, ei însă care reprezintă inimele nobile trec pe deasupra și se întilnesc. Vorbind așa, Mihai gândea la Adela.

„Ideile ce aveți sunt frumoase. Aș vrea să știu dacă le veți păstra totdeauna. Mă tem să nu le schimbați. Când ne vom revedea, poate veți gândi altfel și obiceiurile neindurătoare ale lumii vor produce și asupra d voastre efectele cele neapărate. Am să vă pun la revederea noastră multe întrebări și dacă vă veți fi schimbat câtuș de puțin, nu mē mai veți oprī de a gândi rău de inima omenească. Pân atunci însă nici un cuvânt din cele ce mi-ați spus nu-l voi uita.

— Imi vorbiți ca cineva care se duce pentru multă vreme. Voiți să ne lăsați? Pentru ce mă îngrijiți cu asemenea cuvinte?

„Vē îngrijesc? Din nenorocire chiar mēni, chiar azi căci a și început zioa, va fi plecarea mea. Eșind din bal mē urc in trăsură ce mē duce in singurătatea vieții de la țară.—Și Ana explică aici lui Mihai toate împrejurările ce o sileau a pleca.

„M'ați intristat cu această veste, respunse Mihai, socoteam că nu ne vom despărți curând și vād că m'am înșalat. Doresc să ne

revedem in grabă și vă incredințez că eu nu-mi voi schimba ideile niciodată.

O figură de cotilion îi silii să se despartă. Când se reaşezară pe locurile lor, urmă o tăcere de câteva minute. După aceasta, Ana vorbi cu jumătate de glas.

— Am să fiu tristă in exilul meu ; d-ta însă vesel și fericit. Cine știe când și cum ne vom revedea.

„Nu voi fi vesel, respunse el, veseliea nu e fundul caracterului meu, deși in societate mă arăt astfel de multe ori. Sunt chemat a trece prin multe incercări in viață — așa mi s'a prorocit, dar insfirșit voi ajunge la adăpostul fericirii. Aș dori ca acel moment să fie aproape.

Zicând așa, Mihai lăsă fără voie mâna să cadă și intilni mâna Anei pe care o luă in a sa. Așa stătură ei mai multă vreme, până când Ana deșteptându-se, își retrase mâna și cu glas tremurător il intrebă despre prorocirea de care vorbise, ear Mihai îi istorisi scena nocturnă de pe câmp și cuvintele Neacșei. Ana privea in ochii lui cu o simțire nedescrisă și șoptea dinaintea ei... diamantul... diamantul...

Nu apucase a sfiși bine Mihai, când be-trânul Balur apropiindu-se de dinșii, zise cătră Ana că trebuie să plece, având numai câteva oare pentru a se pregăti de drum.

Doamna Bălur avea să mai rămăe la bal cu Adela, ear ei doi trebuiau să easă. Ana se sculă inghițind un suspin adânc și Mihai o intovărăși până la scară. In curte era intuneric și când Mihai o ridică in trăsură lipi buzele sale pe brațul Anei care tremura. „Nu mă uitați“ îi șopti ea incet și trăsura plecă. Ana lăsă capul să se odihnească pe perina trăsurei și in inimă simțea o fericire fără margini. Ea uitase că pleacă, uitase ce o aștepta: numai imaginea și cuvintele lui Mihai îi umpleau gândul. Mihai însă se urcă ear in sus. Mergând intr'o cameră retrasă, el își sprijini capul pe mână și se uită multă vreme inaintea lui fără a avea vre-o idee lămurită, ci numai un ce vag, nehotărit il apăsa fără a-și da samă ce este. Din această stare el simți trebuința să se scuture după o vreme, se sculă, trecu printre tot șirul de odăi ce-l despărțea de salonul de joc și se oprì la ușa acestuia. Dându-se tocmai atunci semnalul unui joc, Mihai, fără a ști bine ce face, merse inainte și picioarele lui il duseră drept la Adela care se sculă zimbînd să joace cu dînsul.

Când Mihai se găsi singur a-casă, chipul Anei i se arătă palid și vag, acel al Adelei însă viu, atat de viu, încât chiar după ce adormise, il văzù in vis până la deșteptare.

CAPITOLUL XV.

De când cu balul lui Dorneanu, Todiriță Covrig se dusesese de mai multe ori în vizită la Cleopița Zuznea și la Vereanu, însă nici într'un loc, nici în altul nu mai fusese primit. La început el nu putea crede că efectul minunat ce și inchipuise a fi făcut, să se fi șters din cauza unei întâmplări așa de neînsemnate, cum fusese cea de la bal. În urmă însă, văzând că lucrurile nu se schimbă, el își zise că trebuie să fie ceva la mijloc și trimise după Naftulea pentru a afla prin acesta ce se petrece. Și acesta veni abie după mai multe chemări.

— Pentru ce n'ai venit îndată ce te-am chemat jupâne Naftulea?

„Am avut treabă, Chicoana Cleopița m'a trimis la Soloiu cu care am stat la vorbă toate zile trecute.

— Ce? nu cumva Soloiu umblă și el pe la Vereanu?

„Naftulea zimbì: „este numai o fată pe lume? Mai sunt ele multe, orașu-i mare.

— Te-am chemat să-mi spui cum stă treaba noastră?

„Care treabă? respunse evreul, făcându-se a nu înțelege.

— Ce te faci că nu știi? treaba mea, pentru care am venit aici.

„Ați plătit puțin telalic păn acum, chiconășule. Am alergat de o sută de ori la chicoana Cleopița: și tot în trăsură, că șede departe. D-voastre sunteți un om bogat și nu vă pasă de câțiva galbeni mai mult, dar eu imi câștig viața cu alergatul; am nevoi.

— Ce treabă mi-ai făcut ca să-ți plătesc mai mult?

„Bine, dacă n'am făcut treabă, atunci mă duc.

Și evreul se îndreptă spre ușă.

— Stăi Naftulea, nu te supăra, mai na-ți bani. Te mulțameși? Ei spune-mi acum tot ce s'a întâmplat.

„Ce să-ți spun? Nu s'a întâmplat nimic, respunse evreul punând banii în buzunar. Nimic. Cucoana Sevastița Vereanu s'a supărat că i-ați trântit fata la pământ și nu vrea să v'o dee. Căutați-vă de treabă și vă duceți acasă. Pentruce nu jucați mai bine?

— Eși afară, jidane, strigă Covrig mânios.

Hai eși, și tu și Cleopița v'ați înțeles să-mi furați banii fără a-mi face treabă.

„Pentruce vë supărați pe mine: ea nu-i fata mea. Despre mine poți s'o iei cât îți place, eu mă uit dacă cineva știe juca.

— [ți bați încă joc de mine, jidane? strigă Covrig apucându-l de guler, am să-ți rup barba? Dă-mi banii înapoi și du-te de ia de la Cleopița serviciul cel de argint!

„Dacă mi-i rupe barba și mi-i lua banii, ai să capeți fata? respunse Naftulea cu cel mai mare sânge rece, deși il sgâlția Covrig în toate părțile. Ce sunt eu vinovat! Eu mi-am făcut datoria. Mai bine dați-mi încă ceva pentru batjocura ce-mi faceți.

Covrig însă il luă de umeri și-l aruncă pe ușa afară. Remas singur, el se preumblă furios prin casă și o mulțime de gânduri îi trecură prin cap. O întâmplare așa de neînsemnată să-i nimicească tot planul său cel frumos! Când se mânia asupra Sevastiței, când asupra lui Mihai pe care il credea vinovat, căci își inchipuia că trebuie să fi avut loc un mare consiliu de familie la Vereanu în care să se fi desbătut chestiunea mări-tării fetei și că Mihai cu mândria lui ar fi susținut că trebuie să se respingă cererea lui Covrig: când își intorcea mânia asupra Cleopiței care trebuie să-l fi trădat pentru

altul, când asupra părinților lui care nu-l învățase a juca, când asupra sa însuș, când asupra Luțicăi. Cu cât gândurile i se grămădeau, cu atât îl apuca un dör de resbunare și-i părea rău că nu găsește chipul cum să-l îndeplinească. Ii veni gândul să se insoare îndată cu alta pentru a arăta el și părinților și fetei cine este și să-i facă pe toți să moară de căință. În această stare sufletească îl găsi Neculiu-Rareș care de mai multe zile nu mai venise să-l vadă. Cătră acest singur adevărat amic ce-i rămăsese, se adresă Covrig pentru a destăinui durerile sufletului său și a cere sfaturi despre ceea ce trebuia să facă.

— Te plâng amicul meu, răspuse Rareș, dar pentru ce nu mi-ai spus de mai înainte planurile ce aveai? De la început eu ți-aș fi arătat că obiectul ce-ți ai fost ales nu este demn de amorul unui suflet așa de nobil, cum bate în peptul tău. N'ai văzut cine-i acest tînăr, Mihai Vereanu? Un om, condus numai de interes și de meschine prejudițuri de castă, nu-i un om al poporului care are drept mediu entuziasmul și drept țel virtutea! Invan vom căuta în aceste cercuri nobleță de animă; numai bani și vanitate este călăuzul actelor lor.

„Ah! Bani are și tata, dar ce folos! suspina Covrig.

— Prea bine; îi vom întrebuința pentru scopuri mai nobile, cari îți vor împăca inima infortunată. Imi vei da cât va trebui ca să-ți procur cărți și scrieri a căror cetire te va înălța spre regiuni mărețe din vârful cărora vei privi cu compătimire la meschinele acte ale acestor oameni ce își zic aristocrați și care au usurpat numai fără drept locul și averile care sunt ale poporului și numai ale poporului.

„Ah! Ce cărți, ce am să fac cu cărți; cărți imi trebuie mie! Eu vream să mă însor, nu să cetesc. Cel mai bine este să iau altă nevastă ca să le arăt eu!

— Să nu faci un asemenea pas, il curmă Rareș care se temea să nu peardă atunci prețioasă amicie a lui Covrig. Să nu cumva să faci aceasta! Ai vrea să te robești unei ființe a cărei inimă nu te încântă! O! Niciodinioară! Mai bine să-ți întrebuințezi mijloacele adunate cu sudoarea frunții spre scopuri filantropice. Dotează societatea „Ulpiă Traiană“ cu un capital indestulător pentru a putea realiza mai curând ideile dătătoare de viață ce urmărește cu neobosită perseveranță în mijlocul atâtor inimici invidioși. Contribue la crearea de foi literare și poli-

tice care să denunțe abuzurile celor puternici și să-i tragă la răspundere înaintea supremului tribunal al opiniei publice, să lumineze poporul subjugat asupra adevăratelor sale interese, țăranul să știe că el este mai mult decât miserabilul proprietar care e numai un tiran, că titlurile sale mai vechi au fost numai usurpate...

„Ba mă ferească Dumnezeu de asemenea păcat! răspuse Covrig. Atâta ar mai trebui! Dar eu îți vorbesc de una și dumneata imi spui de alta.

— Eu vreau să te conduc sub auspiciile mele în templul înțelepciunii, *dans le temple du sage* cum zice Voltaire, vestitul poet al fraților noștri de peste Rhin, în locașul de eternă verdeață unde te vei simți ușor, feliice...

Cu asemenea sfaturi filosofice mângăea Rareș pe Covrig. În fiecare zi amicia îl silea să vie la Covrig în vizită, să dejuneze cu dînsul, să petreacă zioa împreună pe socoteala lui. După cîtva timp aceste petreceri la care lua parte Calcănfaun și mai mulți alții, goliră punga lui Covrig cu totul, așa încât tatăl său care-i trimisese bani în mai multe rînduri, acum aflînd ca s'o pus pe benchetuit de dimineață pînă sara cu o mulțime de tovarăși ce ținea pe socoteala sa

refusă să mai implinească cererile lui Todirița și-i porunci să vie acasă inapoi. Cu inima grea, Todirița se depărtă de oraș și se întoarse la Bortești spre viața cea obicinuită ce o ducea în societatea părinților săi, viață pe care numai rarele visite ale subprefectului o varia din vreme în vreme.

În oraș nime nu bagă în seama depărtarea lui Covrig. Chiar la Balur nu se mai pomeni de dinsul, ca și cum nu ar fi făcut parte din adunările ce aveau loc în fiecare Joe. Nici doamna Barabez cu Melania nu mai veneau de când aceasta se logodise. Chiar Melini nu se mai arătase decât o singură dată pe câteva oare. Mai mult se simțea lipsa Anei ce plecase a doua zi de balul lui Dorneanu. Incurând însă nici de Ana nu se mai vorbi și petrecerile urmără mersul lor. Adela era tot mai veselă și domnea ca o regină în acest cerc, în care acum, ne mai împărțind cu nime strălucirea, forma punctul de mijloc al interesului tuturor. Soloiu se arăta foarte prevenitor și amabil cu Vereanu de când știa că acesta se bate la duel dar se amesteca mai puțin în jocuri așa încât nu era așa supărăcios ca înainte pentru tinerime. Astfel Adela și cu Mihai aveau ocațiuni îndestulate a se întâlni nesuperați oare îndelungate. Și se

părea că cei mai bătrâni căutau prin toate chipurile să le inlesnească aceasta. — Convorbirea ei puțin sentimentală, în idei inconsecventă, superficială, dar plină de spirit și deapurarea veselă, forma un contrast mare cu seriositatea ce puneă Mihai în desvoltarea oricărei idei și în însemnătatea ce da el oricărei simțiri adevărate deși adese ori opiniunile lui serveau de țel al ironiei Adelei. Însă tocmai această deosebire avea pentru Mihai un farmec nespus și deși câteodată îl necăjea ironia ei, totuș se întorcea din nou spre dînsa cu aceleași idei spre a convinge o ființă ce-i părea altfel atît de perfectă. Căci dacă o iubise de la început acum începù a se convinge de adîncimea simțirii sale. Nesfirșit gîndul lui era la dînsa și departe de a se distrage din reveria ce-l cuprindea, el simțea o dulce plăcere de a lăsa închipuirea în nesupărare să-și ridice fantasticele ei clădiri. Ah! momentul în care începe a se arăta cel întăiu amor, este unul din cele mai frumoase în viață. Farmecul este atît de nou, necunoscut, și surprinzător, încât atunci nime nu gîndește că această simțire poate să se prefacă vreodată într'un isvor de durere. Întîlnirile sale cu Adela erau acum momente la cele mai însemnate pentru dînsul; în fața lor toate celelalte îi părea lucruri

secundare. Datoria lui de judecător, studiile sale private, chiar raportul cu familia sa se arătau pentru dînsul mai ușoare ; a le negriji îi părea lucru natural, căci inima îi vorbea totdeauna de altceva și pe lângă glasul inimii acel al minții amuțește. Cu aceasta însă se stinse și amintirea : Lucreția, Ana îi dispăruse din memorie ear de Miss May nu gîndise niciodată că ea poate simți pentru dînsul. Presentul mișunat și visul unui viitor nehotărit dar incântător îl preocupa singur. Cu toate aceste, nu cuteza să se declare Adelei. Numai din focul ochilor săi, din serioasa expresiune a feții și mai presus de toate din instinctul ce spune femeii că este iubită, Adela îl înțelesese. Deaceea convorbirile lor devineau din ce în mai serioase chiar câteodată se perdeau pe nesimțite în tăcere adîncă.

Însă o natură ca cea lui Mihai nu putu să ție ascunsă în sine o pasiune care din ce în ce devenea mai puternică. El simțea trebuința de a împărtăși cuiva ceea ce se petrece în inima lui, căci precum durerea are nevoie de mîngăerea altuia pentru a fi alinată, astfel și fericirea vrea să se comunice. Cui însă să destăinuească inima sa ? Aici el nu avea nici un amic. Lui Henri Beaudieu care se afla încă în Roma și cu

care întreținea o corespondență regulată, îi scrisese totul: însă Henri era departe; răspunsul la o scrisoare vine târziu și apoi el nu avea nevoie de cineva care să-i răspundă, ci de unul care să-l asculte. De aceea el căută un confident din apropierea sa. De părinți se ferea; Luțica îi părea prea copilă. Singura persoană către care găsi să se adreseze era Miss Mary, de a cărei simpatie credea că se bucură. Mihai dar căută din nou societatea ei și cu încetul îi descoperi ceea ce se petrece în el. Cine ar putea descrie durerea tinerii Engleze! A iubi și a nu fi iubită, încă nu era de ajuns pentru dînsa; ea trebuia să audă din însăși gura iubitului că acesta iubește pe alta, să se convingă cât de mult el poate iubi, să o chinuească gândul că ea ar fi putut să se bucure de întregul acest amor dacă soarta ar fi voit-o, să se prefacă în prezența lui și cu o abnegare nemărginită, să tacă, să sufere și să plângă.

CAPITOLUL XVI.

Henri Beaudieu către Mihai Vereanu.

Scrisorile tale din urmă nu seamănă cu cele ce-mi scriai mai înainte. Veselia dispare din ce în ce din ele și reflecțiuni serioase o înlocuiesc. Deși nu mi-o spui, cred a vedea că ceva însemnat s'a petrecut în tine și din toate trebuie să presupun că numai amorul e cauza acestei schimbări. Dar cine este femeia care te inspiră și te preocupă? Să fie una din acele două fete pe care mi le-ai descris cu colori atât de vii? Una pe care ai numit-o Adela o văd descrisă ca o persoană frumoasă, veselă, plăcută, cu spirit; de cealaltă, Ana, mi-ai zis că-i frumoasă, sentimentală, serioasă, învățată. Pe care din aceste două să aleg pentru iubitul meu amic? Dacă e greu a judeca de aproape caracterul omenesc prin acest învăliș nepătruns ce numim fisionomie și

care ne înșală atât de des, cu cât e mai greu a se pronunța din depărtare când trebuie inchipuirea singură să depingă imaginile? Dar pentru ce mă întreb pe cine să-ți aleg eu, când din părtinirea ta pentru cea dintâi care resbate în fiecare frasă, vîd că nu ai așteptat sfaturile mele. Nu știu însă pentru ce eu aș fi dorit să-ți placă Ana mai mult. Imi pare că caracterul acesteia este mai potrivit cu natura ta, ear înriuririi amorului care niciodată nu chibzuește, datorim adeseori desamăgirile cele mai dureroase. Cu toate aceste eu poate mă înșal și aceasta este numai o presupunere fără temei căci de aici nimic nu pot cunoaște. Scrie-mi însă, scriemi-mi des și mult. Scrisorile tale îmi aduc din nou aminte de timpul fericit ce am petrecut împreună, imi vorbesc earăș de tine, iubitul meu Mihai, imi reaprind dorința de a te vedea și mă distrag de la gânduri serioase și triste care mă apasă. Căci și în viața mea pare a se pregăti o prefacere însemnată; o simt cum se simte în aer o furtună ce are să vie. Scrisorile miresei mele sunt de cîtva timp mai scurte și mai rare. Inzadar maică-mea mă așteaptă cu nerăbdare pentru a săvirși unirea noastră; eu vîd că Sofia își depărtează gândul de la mine. Pentruce imi scrie mai puțin, pentruce

mai rar și pentruce, când vorbește de raporturile noastre, se simte că prin toate chipurile ar voi sa se arăte iubitoare cătră mine însă că nu poate? Simțirea nu se poate simula; când nu este, orice osteneală ne-am da s'o arătăm, receala sufletului străbate pintre fapte. Poate că altul îi va fi eșit in cale spre care se intoarce inima ei și ea caută să alunge această simțire din dragoste și recunoștință cătră mama noastră. Dacă-iașa, nimic nu mă va impedita să-i dau cuvântul inapoi și voiu isbuti a face pe maica-mea să înțeleagă că așa este mai bine. Pentru aceasta însă trebuie să mă duc și să ved. La primavară dar, părăsind Roma mă voiu intoarce in patria mea. Pân atunci însă voiu urma studiele, de care sunt mulțămit și de care te-ai bucura și tu dacă ai fi urmărit progresele ce am făcut. Abia aici am vëzut că eram destinat a fi artist. Operele nemuritoare ce pot admira in liniște mi-au deschis orizontul inchipuirii și lucrez cu o nouă lumină ce simt că lucește in mine. Dar des-tul, faptele nu vorbele trebuie să dovedească aceasta.

Ana Mirie cătră Adela Balur.

Cât de neregulat, cât de scurt respunzi tu la scrisorile mele! Abia câteva rânduri

ce-mi vin din când in când, imi vestesc că părinții noștrii (căci iubirea și recunoștința mea pentru ei imi invoesc a-i numi așa) sunt sănătoși și că tu, iubita mea Adela, gândești câteodată la mine. Dar despre cele ce te întreb, nici un cuvânt! Ah! Se vede bine că inima ta e liberă, că nimic nu o apasă; că gândul tău nu se întoarce ca al meu earăș și earăș in jurul aceleiași imagini. Dacă și tu ai fi chinuită de simțirea ce a străbătut sufletul meu, cum ar fi atunci scrisorile tale altfel: numai atunci m'ai înțelege și ai pătrunde in fundul inimii mele. Dar tu ești liniștită, tu petreci in societăți vesele, il vezi adeseori, vorbești cu dînsul și nu știi ce este singurătatea și depărtarea! O! exilul e cea mai mare pedeapsă ce s'a putut scorni. Nu este chin mai greu decât a nu ști nimic de acel ce iubești, a fi in indoeală dacă el se apropie, ori să depărtează mai mult de inima ta. Eu însă nu pot afla nimic dacă tu nu te induri de mine și nu-mi scrii, căci nimărui afară de tine, nu am destăinuit ceea ce se petrece in inima mea: *chiar lui nu!* Pentru ce l'aș fi lăsat să vadă cât de mult il iubesc? Dacă și in inima lui ar fi pătruns amorul, atunci el de la sine ar fi găcit-o ear de nu, atunci nu-mi mai rămâne... însă departe de mine această idee grozavă!

Nu poate omul să fie născut pentru atâta durere și ar fi nedrept de a acusa Dumnezeu că ne-ar fi creat numai pentru a suferi. Câteodată imi vin asemenea idei negre, însă eu le alung departe căci mă conving că numai izolarea și grozava depărtare mi le produce. Dacă aș fi lângă tine, dacă l'aș vedea, asemenea gânduri nici ar putea să-mi vie. Dar aici departe de dînsul, de tine, de voi, găsindu-mă în societatea unei singure femei, ce-i drept bună în suflet, dar bătrână și bolnavă; avînd dinaintea ochilor numai omătul care se întinde peste grădini și câmpii și unde nimic nu trăește decât păserelele care ciripesc pe crengile uscate și caută hrană, cum să nu fiu cuprinsă de ideile cele mai triste în această uniformitate a vieții și a naturii? Ceea ce mă mîngăie este muzica. De dimineață pînă în seară repetez sonatele și concertele ce știu că-i plac. Imi închipuiesc că mă pregătesc a le cânta lui și, inspirată de această idee, le executez ca o artistă. Câteodată mintea mi se pierde cu totul, imi pare că îl știu lângă mine și că mă ascultă cu mulțămire. Atunci, chiar când sfîrșesc a cânta nu-mi vine a întoarce capul, pentru a nu mă încredința că el lipsește și că totul a fost numai o nălucire! Ah! Unde e vremea când ședea

lângă mine la clavier și asculta cu espresiu-
nea sa cea serioasă și gânditoare care-i
șade așa de bine? Gândul meu se'ntunecă,
in aceeași vreme imi pare că ani indelun-
gați au trecut deatunci și totodată că nu
ar fi mai mult decât o zi! Atunci il vîd
intrînd cu mine in lungi convorbiri și știi
ce plăcere este a-l asculta, cât de serios el
vorbește de tot ce-i mare in lume, ce preț
pune el pe artă și ce însemnătate incuviin-
țează simțirii. Și toate aceste oare petre-
cute cu mine nu ar fi însemnat nimic? Pentru
ce atunci imi căuta societatea cu atîta plă-
cere? Nu poate fi aceasta urmarea nepăsării;
este o fibră comună care resună in acelaș
timp la amîndoi. Aceasta trebuie să fie așa
— căci vezi, nu numai inima mi-o zice, inima
de care se spune că e înșălătoare, ci mi-o
zice judecata, când stau și combinez toate
cele petrecute intre noi. Combinez toate, căci
de toate imi aduc aminte, de fiecare cuvînt
rostit, chiar de fiecare gest, de fiecare miș-
care și toate împreună mă conving că el
nu poate fi nepăsător. Dar de atunci nu s'a
schimbat nimic? Au ramas toate cum le-am
lăsat! O! scrie-mi, căci il iubesc! Când zic
acest cuvînt, Adelă, zic taina mea cea mai
mare, visul nopții, gândul vecinic al zilei
intregi, singura aspirare a sufletului meu.

Când imi inchipuesc câteodată viitorul și mi deping viața cât de frumoasă va fi in unire cu dînsul, sunt cea mai fericită din femei și cu nimene nu aș voi să schimb soarta mea ; pentru ce grija trebuie să mă surprindă, să-mi aducă tristeță și durere? Ah ! poate că ție toate ce-ți spun îți par enigme, dar eu singură nu mă mai înțeleg, sunt așa de schimbată, imi pare că nu mai sunt cine eram înainte și că un alt suflet dă viață ființei mele, dar cu toate aceste acum abia trăesc, acum abia recunosc prețul vieții și binecuvîntez soarta ce mi-a dat o inimă așa de simțitoare ! Te sărut de mii de ori ; petrece veselă și fii fericită, dar printre petreceri găsește un moment liber pentru mine, scrie-mi ce ți-a spus, ce ați vorbit, scrii-mi tot. Adă convorbirea asupra mea și spune-mi atunci ce-ți va fi zis. O ! dacă mi-ai spune numai un cuvînt ce il doresc, nu te invidiez pentru petrecerile tale și mă impac cu singurătatea mea.

Mihai Vereanu către Henri Beaudieu.

Te plîng amicul meu, dacă ceea ce gîndești despre Sofia e adevărat. Trebuie să fie dureros de a vedea sdrobotit deodată planul de fericire ce amorul își formase. Acum vîd

că pe acesta și numai pe acesta se întemeiază fericirea noastră. Cu cât mai mult gândesc, cu atât mai mult mă conving căci văd ce preț are amorul. El singur ne inspiră, el singur face viața poetică. Până acum nu știam ce este; îl întrevedeam numai în mod vag față cu femeile de care m'am apropiat, dar acum știu ce este; îl simt și de atunci văd că sunt bărbat și că timpul fără valoare a adolescenței a trecut. Nu-ți spun care este femeia ce iubesc căci tu o știi. Cu pătrunderea adâncă a spiritului tău ce am admirat așa de des, ai înțeles cine mă putea inspira pe mine. Numai ea, numai Adela era destinată a mă ridica spre o sferă mai înaltă de pe pământul unde mă târieam până acum. Dar te greșești socotind că Ana era mai potrivită pentru natura mea.

Ea este frumoasă, învățată, are toate calitățile afară de una care nu știu cum să o numesc; ea te face să o admiri, dar te lasă rece. Cu totul altfel e Adela! Unii zic —și poate să fie așa—că ea nu ar fi așa de frumoasă, dar aceasta numai gustul o hotărăște și nu se poate judeca după teorii generale; poate că Adela a cetit și a învățat mai puțin, dar ce nevoie este când natura îndeplinește de la sine aceste mici lipse ale creșterii! Și chiar sunt aceste lipse?

Vecinica cetire perde mai mult originalitatea spiritului, decât o desvoltă. Ce are nevoie o femeie superioară de învățătura cărților, când in instinctul ei găsește un isvor mult mai bogat de învățatură? Apoi spiritul cel viu ce se reflectează in ochii ei aprinși, bunătatea inimii sale ce se arată in blânda ei zimbire și mai presus de toate acel nu știu ce care face de îți saltă inima când privește la tine? Poți să mă ferecești, iubite Henri, căci ceea ce visasem, idealul ce-mi formasem in inchipuire, desemnat numai cu margini slabe și palide acum il vęd dinaintea ochilor așa precum il zugrăvisem. Ce zic? de mii de ori mai frumos și mai perfect! Când stau singur și las gândul meu să-și desemneze fața ei așa de frumoasă precum este, câteodată vęd cum se preface pe nesimțite intr'un chip de ănger care in lung vestmânt alb se coboară inspre mine din ceruri și plutind asupra capului meu imi zimbește dulce și mă protege de orice gând rău! Atunci simț câteodată cum o lacrimă curge incet pe fața mea și sunt omul cel mai fericit. Dar, voiu fi fericit căci și ea mă va iubi, mă iubește! Tresărirea ei când mă vede pe neașteptate, distrațiunea când vorbește cu mine, suspinele cele ascunse ce scoate câteodată, melancolia ce de o vreme

incoace se zugrăvește pe fața ei — toate mi-o desvêlesc și noi ne înțelegem fără a ne fi spus încă nimic. Dar mai mult n'am să pot trăi așa. Cuvântul suprem *voesc, trebuie* să-l spuns Ingrijirea ce m'a oprit totdeauna când imi propusesem a-i descoperi secretul inimii mele, trebuie să dispară, curajul ce l'am avut in alte momente ale vieții nu-mi va lipsi nici astăzi dată. Ii voi declara amorul meu, voi primi răspunsul dorit și voi fi omul cel mai fericit! Și tu atunci trebuie să vii pe aici, iubitul meu Henri; dacă este drept că proiectele tale de viitor sunt nimicite și ca soarta, dându-mi mie, ți-a răpit ție cel mai mare bun al vieții, atunci părăsește, cel puțin pentru un timp mijlocul in care trăești. Vino de mă vezi aici și mângăe-te cu fericirea ce-i vedea că gustă amicul tău. In scrisoarea mea viitoare vei afla ce s'a petrecut; vei afla că pustiul de care imi zicea vrăjitoarea și despre care ți-am vorbit, a fost viața mea de până acum și că diamantul, ascuns tuturora, mie mi-a fost dat a-l găsi și a-l lua.

Adela Balur către Ana Mirie.

Te tânguești și mă mustri, iubita mea soră, că scrisorile mele sunt scurte și cuprinsul lor neînsemnat. Dar ce ți-aș mai

putea scrie de pe la noi? Părinții noștri sunt sănătoși și eu earăș și in toate zilele vorbim de tine. Tata gândește cu bucurie, că mătușa ta te va face moștenitoare și că vei fi bogată de unde nici nu te așteptai, pe când eu, precum știi, nu voiu avea nici odată avere. Avera însă, pe cât aud și văd joacă un rol așa de insemnat, încât de la dînsa pare a atîrna fericirea, mai cu samă a femeilor, căci bărbații se uită mai mult dacă mireasa lor va fi bine inzestrată. Dar și pentru noi este oare o fericire de a se mărita, pentru a nu avea nici trăsură, nici toalete și poate nici măcar cele trebuitoare și a suferi lipsă! Crezi oare că Melini, care de trei zile este insurat, nu ar fi preferit să te iee pe tine in locul Melaniei care e și proastă, pe lângă că nu-i frumoasă? Inainte de nuntă, l'am mai văzut de câteva ori și imi părea trist, căci acum, aflând că soarta s'a schimbat pentru tine, el poate se căește că n'a așteptat. La noi tot se adună Joile deși mai puțini. Soloiu vine regulat și tot mai aduce bomboane; ai zice că bătrânul gândește serios să mă iee, atît e de amabil cu mine și mai ales cu mama.—Dar mai bine remân fată mare, decât să fiu soția așa unui.... și d. Vereanu vine încă pe la noi, dar acum e mai puțin vesel și vorbește

mai puțin, încât n'am putut niciodată să aduc convorbirea asupra obiectului de care mi-ai scris. Mai dăunăzi s'a propus să jucăm împreună o comedie, adică un proverb unde sunt numai doue persoane, însă mi-e foarte frică să joc înaintea publicului. Covrig, se zice că ar fi cerut pe Luțica Vereanu și că ar fi fost refusat. Părinții lui Mihai sunt foarte mândri; ai zice că se cobor din cine știe ce familie princiară. Dar Covrig, deși foarte bogat, este foarte prost și neinvățat. Apoi e și cam greu a se hotărî cineva să se cheme Doamna Covrig! Baluri acum nu mai sunt. Doamna Dorneanu nu vrea să mai dee. Cleopița Zuznea zicea odată încet cătră mama că Dorneanca e geloasă de d. Denescu fiindcă acesta juca prea mult cu fata lui Vereanu: Eram în odăea de alături și am auzit fără ca să vreau. Se vede că în tot carnavalul numai mici serate au să mai fie. Prin urmare nu pierzi așa de mult prin lipsa ta. Am să-ți mai scriu cum se va petrece ceva interesant. Te sărut de o mie de ori și doresc să te revăd cât mai curând.

CAPITOLUL XVII.

Carnavalul era pe sfârșite când, după ideea Adelei, se luase hotărîrea în societatea lui Balur de a se da o mică reprezentare teatrală. Însă după mai multe combinări, nici o piesă mai mare nu se putu întocmi, fie din greutatea executării, fie din puțină bunăvoință a persoanelor ce trebuiau să-și împartă rolurile, așa încât la urmă planul se redusese la o comedioară în formă de dialog, a căror actori trebuiau să fie Adela și Mihai. Adela avea să joace rolul unei tinere văduve capricioase, care încredințată de amorul unui bărbat sentimental și pasionat, își făcea o crudă plăcere a-l ținea într'o necurmată îndoeală despre amorul ei, făcându-l să spezeze, până când amoresul, sătul de acest joc se hotărăște a o părăsi. Văzând că această hotărîre este serioasă, văduva se căește deodată de purtarea ei, sentimentul o învinge; ea găsește un pretext pentru a-l face să vie

inapoi și in scena finală îi arată că l'a iubit totdeauna, și totul se sfârșește prin împăcare și cununie. La mijlocul postului mai multă lume avea să fie invitată la Balur pentru o serată fără joc, și la un moment oportun salonul avea să se schimbe in scenă și piesa avea să se joace fără altă pregătire, așa încât surprinderea să producă societății mai multă plăcere.

Când Adela și Mihai își știură rolurile, ei începură a le repeta împreună. Ce ocasiune minunată pentru Mihai de a se întâlni des cu iubita lui și de a fi singur cu dînsa! Adese in mijlocul recitării rolului, Mihai se oprea și vorbea de altele, încât amîndoi uitau pentru ce s'au retras in o cameră singuratică și urma între ei un dialog mai interesant decît cel ce învățase pe din afară. Când însă aceste amenințau a deveni prea expansive Adela le intrerupea. Tot ea își aducea întăi aminte că uitase mîna ei in a lui și cerea atunci grabnic să urmeze repetiția, lucru la care Mihai trebuia să se plece, deși cu un suspin de părere de rău.

— Comedia aceasta învață, zise intr'un rînd Mihai, că e mai bine să ascunzi amorul decît să-l descoperi. Tînera văduvă a cărui rol jucați, nu ar necăji atîta pe bietul om ce o iubește, dacă el nu ar fi avut im-

prudența să-i declare amorul. Să fie oare așa și cu viața reală, omul care iubește să caute a ascunde simțirile sale, să-și înădușe planul care in tot momentul vrea să-l trădeze; să sufere in tăcere de frica unei suferinți mai mari?

„Sunt prea inexperimentată pentru a avea părerea mea asupra acestui punct. Socot însă că autorul a știut ce scrie și că sunt casu i unde lucrurile poate se petrec precum zice el.

— Aș voi să știu dacă este bine să se urmeze așa intotdeauna. Autorul a luat poate un cas excepțional și rar. Ce sfat ați da acelui care iubește, care iubește de mult, din momentul întâiu când a văzut? Trebuie el să tacă sau ii este ertat de a descoperi odată secretul său, de a scoate comoara ascunsă in peptul său, la lumina zilei?

„Nu știu ce ar trebui să facă, respunse Adela plecând ochii la pământ.

— De mult, zise Mihai, mă necăjește această întrebare, și nu sunt in stare a o deslega singur. O! Dacă ați voi să vorbiți să-mi spuneți ce trebuie să fac... atunci, urmă el luându-i mâna, toate gândurile cele ascunse, le-aș depinge atât de frumoase și incântătoare precum le am avut singur și ați vedea o lume minunată ce e gata să pri-

mească în ea pe cei care se iubesc, cum primește raiul pe aleșii săi.

„Ce era să facă tânăra văduvă, zise Adela, păzindu-se de a luneca pe povirnișul unde ajunsese Mihai, trebuia de la început să-i zică și ea că-l iubește? Nu vedeți că în momentul despărțirii și ea i se descopere lui? Poate că dacă s'ar fi grăbit a veni înaintea dorințelor lui, el ar fi jucat rolul ce joacă ea și lucrurile nu ar fi avut un sfârșit așa de bun.

— Vrea să zică, întâmpină Mihai cu tristetă, găsiți că e bine să se despartă acei care se iubesc?

După o pauză în care el îi lăsase mâna, Adela îl întrebă de ce este trist și pe gânduri.

— Voiu să plec, zise el; am să părăsesc orașul câtăva vreme pentru a mă acufunda în singurătate.

„Nu mi-ați zis nimic despre aceasta până acum.

— Chiar acum mi-a venit și ideea.

„Cele ce ziceam adinioarea se raportau la persoanele din comedie. Poate să aibă un fond adevărat câte odată, însă autorul le exagerează pentru a face piesa lui mai interesantă. În realitate lucrurile s'or fi petrecând altfel. Femeea capricioasă s'ar fi

plecând mai grabnic dorințelor lui și împăcarea finală nu s'ar prelungi așa de mult.

— Nu înțeleg prelungirea nicidecum. De ce să se supue cineva de bunăvoie la o asemenea tortură pentru un timp, numai ca mai în urmă, fructele culese să pară și mai dulci? A se juca cu simțirea sa, este a nu iubi. Acel care arde de amor nu-l poate stinge și aprinde după voie. El nu are un moment în care imaginea iubitei să nu-l încante, în care, când e singur, să nu spuie acestei imagini cât de nesfârșit o iubește. Numai când e față cu dînsa, ochirile ei reci îi ridică curajul și el e silit să tacă.

„Cine-l silește? adăugî Adela incet, cu ochii la pămînt. El singur trebuie să simtă când a venit momentul.

— Așa dar, răspuse Mihai cu foc, așa dar el ar putea îndrăzni să spuie insfârșit cuvîntul ce are vecinic pe buzele sale; el nu ar avea teamă de un răspuns nepăsător. O! dacă este așa, Adela....

„Timpul trece, zise aceasta, respingînd incet brațul lui Mihai care voia să cuprindă talia ei, și trebuie să sfîrșim repetiția căci dincolo se miră de zăbava noastră.

Asemenea convorbiri se repetară de mai multe ori și întotdeauna când Mihai voia să-i declare amorul său, ea curma de îndată

obiectul conversării. Câteodată îl necăjea, zicându-i că știe prea bine cine-i ocupă gândirile: că ar fi luat seama de tristețea lui Mihai de când plecase Ana și îl silea astfel să-i mărturisească ei că Ana nu i-a făcut niciodată altă impresiune, decât aceea a unei femei plăcute și că altfel trebuia să fie femeea ce îl va inspira pe dînsul. Apoi îi plăcea să audă din gura lui descrierea tuturor calităților acelei ce va trebui să iubească el și era încântată de a se recunoaște în această descriere.

În sara reprezentării, invitații după ce fusese primiți într'un salon mai mic, fură înștiințați despre surprinderea ce li se gătise și când piesa avea să înceapă, ei trecură în salonul cel mare destinat pentru teatru. Afișe mici scrise de mână îi înștiințase ce comedie era să fie jucată și care erau actorii; un paravan ce ascundea o parte a salonului despărțea scena de public, și o ouvertură executată de Adela după paravan dădă semnalul începerii. După aceasta, paravanul se despărți în două și Adela într'o frumoasă toaletă se vèzù cu o carte în mână șezînd pe o canapea. Aplausurile ce resplătise pe nevèzuta executoare a ouverturii, incurajase pe Adela, așe încât de la început vorbele și mișcările ei nu arătară nici o

sfială ; pe Mihai earăș succesul cu care incepuse iubita lui il inspirase și el părù pe scenă cu siguranța unui vechiu actor. Adela făcea așa de bine pe vèduva șireată, ironică ; Mihai era așa in rolul sèu, representând pe omul pasionat pe care iubita il chinuește, încât era o deplină armonie in jocul lor. Publicul din ce in ce mai incântat manifesta mulțămirea prin dese și lungi aplausuri, ear in scena in care Mihai vine să ia zioa bună de la iubita lui, hotărit de-a o părăsi pentru totdeauna și de-a renunța la fericirea ce sperase, glasul sèu era slab și tremurător, fața lui ingălbenise și ultimul *adieu* îi zise cu un ton care rupea inima. Când eși de pe scenă, tăcerea adâncă ce domnise in sală, se sparse deodată in aplausuri nesfirșite, care intrerupserë spectaculul câteva minute. La sfirșitul piesei când după împăcare, Mihai trebuia să cadă la genunchile iubitei, el se uită intr'atâta încât îi sărută amêndoue mânele adese ori ! Inșă afară de câteva bêtâne, intre care Cleopița Zuznea, mai intreg publicul îi iertă această licență pentru plăcerea ce le procurase și cu vuitoare bravo îi re-chiamarë de mai multe ori.

Mihai era intr'o mișcare grozavă. Singur cu iubita lui, in camera in care se retrăsese după sfirșitul piesei, el nu se putù oprì mai

mult, ci aprins de o subită pornire de amor, el căzù la genuchile ei, îi zise cu un glas care eșea din adâncul inimii sale: Te iubesc, Adela, te iubesc, nu pot să tac mai mult. Spune-mi cuvântul dorit și fă-mă cel mai fericit din oameni.

— Ridică-te pentru Dumnezeu! ridică-te!

„O! Spune-mi, spune-mi dacă mă iubești și tu, o rugă Mihai.

— Dar, te iubesc, respunse Adela cu mișcare intinzându-i mânele.

Mihai se ridică, o atrase la peptul său și buzele lor se împreună într'o fierbinte sărutare. Indată însă Adela se descleștă din brațele lui și fugi, pe când Mihai a cărui inimă bătea cu putere, se lăsă să cadă pe o canapea și își acoperi ochii cu mânele ca și cum ar fi vrut să impiedice obiectele exterioare de a-i alunga imaginea dulce ce-i fărmeca închipuirea.

CAPITOLUL XVIII.

Henri Beaudieu către Mihai Vereanu.

Evenimente mari și triste m'au împiedicat de mai multe luni de a-ți răspunde. A doua zi după ce ți-am trimis ultima mea scrisoare, primii înștiințare din partea Sofiei că muma mea ar fi crezut așa de greu bolnavă, încât starea ei dă loc la cea mai mare îngrijire și că ar trebui să plec la moment, De îndată părăsii Roma și după o cale grabnică și necurmată ajunsei acasă. Dar... prea târziu. Doue oare mai înainte muma mea murise fără măcar a mai avea mulțămirea de a mă mai revedea. O durere mai mare decât am simțit vreodată mă cuprinse și mai multe zile nu am fost în stare să am un singur gând care să nu fi fost în raport cu măhnirea mea. Abia mai târziu am putut cerca să măngăiu și pe Sofia care, mai pătrunsă decât mine, plângea neincetat și zi și

noapte. Când o întrebai dacă muma noastră rostise vre-o ultimă dorință, ea imi spuse că cel de pe urmă al ei cuvânt a fost binecuvântarea unirii noastre. Incurând însă m'am convins că prepusurile de care îți scrisesem erau adevărate: un altul avea inima Sofiei, un tînăr medic care în anul din urmă venea să caute pe bolnava mea mumă. Când mă incredințai că amorul ei era împărțit și că ea avuse norocul de a se întâlni în simțire cu un bărbat demn de dînsa, m'am hotărit a-i da cuvântul înapoi. Însă Sofia refusă: „Muma noastră a cerut să ne însoțim imi zisea, ca cea pe pe urmă dorință, ideea aceasta a fost mîngăerea ei în momentul morții și nu pot, nici vreau să înșăl pe cea care mi-ai fost mai mult decît mamă, în așteptările ei“.

Mi-a trebuit multă vreme pentru a o face să-și schimbe acest gând la care ținea cu o îndărătnicie în adevăr nobilă. Abia când am făcut-o să înțeleagă că muma noastră dacă ar fi știut că ea iubește pe altul, niciodată nu ar fi dorit să ne însoțim; când i-am arătat că unirea aceasta ar fi pentru mine o nenorocire, și că trebuie pentru liniștea mea să se lepede de ideea că va putea înăduși simțirea ei, prin îndeplinirea îndatoririlor de bună soție cătră mine, numai atunci am

putut-o deslipi de la hotăririle ce luase. In-
dată însă ce am convins-o, tristeța grozavă
ce o oborea, dispărù, și avui bucuria a-mi
revedea sora—căci numai sentimente fră-
țești am avut întotdeauna pentru dînsa—
impăcată cu sine și avënd ear speranță in
viitor. Atunci ea nu refusă de a împărți
averea mea cu dînsa, căci imi zicea că vo-
ește să-mi datorească întreaga ei fericire.
Din această cauză nu m'am putut refusa
de-a o cununa chiar eu. Inșă indeplinirea
acestei datorii a mele va avea loc mai târziu,
căci din respect cătră memoria mumei, Sofia
nu vra să se mărite, decăt după trecerea
mai multor luni. După ce îi voi fi asigu-
rat viitorul ei, voi veni să te vęd. Sunt
singur acum; odată cu muma mea, m'a pă-
răsit cea de pe urmă rudă. Tu ești acum
acel pe care il iubesc mai mult și spre tine
mă atrage dorul

Ana Mirie cătră Adela Balur.

Cum ți-aș putea descrie starea grozavă
in care mă găsesc! E oare cu putință ceea
ce am aflat și sunt eu născută pentru cea
mai mare nenorocire? O doamnă, trecënd pe
la moșia mătușei mele, mi-a spus că Vereanu
ar fi inamorat de nu știu care fată cu care

ar fi să se insoare. La auzul acestei vești m'a cuprins un fel de vârtej; și deatunci nu mai știu de sunt încă cu mintea întreagă, atâta știu că mă apasă o durere pe care mult nu o voi putea duce. Scrie-mi de este adevărată această veste pentru ca să se întâmple mai curând ceea ce este hotărît să fie. Sau mai bine nu-mi scrie, căci moartea ar fi mai dulce decât siguranța. Ba scrie-mi, scrie-mi adevărul: a se sfârși deodată este mai bine decât a muri prin torturele cu care mă omoară încet dar grozav, indoeala ce am. Adelă, iubită soră, te jur pe dragostea noastră, pe fericirea la care aspirezi, te jur pe Dumnezeu, scrie-mi adevărul, tot adevărul!

Mihai Vereanu către Henri Beaudieu.

O! Amicul meu, câte, câte s'au petrecut de la cea de pe urmă a mea scrisoare. O schimbare deplină în viața mea, în însuș sufletul meu! *Ea mă iubește!* Mi-a spus-o cu glasul tremurător, cu fața înroșită. De acum suferință, tristeță nu mai sunt pentru mine—simțesc o fericire mai mult decât omenească, căci pentru puțini soarta se va fi arătând atât de binevoitoare ca pentru mine. Sunt într'o incântare... sunt cuprins

de un farmec.... Diamantul cel ascuns, l'am găsit și deacum nu se va mai despărți de mine, căci cununia trebuie să-mi legitimeze posesiunea lui. Văd că părinții mei și mai cu seamă maică-mea nu aprobează alegerea ce am făcut: din dese alusiuni a trebuit să mă conving despre aceasta; însă voi face să-și schimbe părerea; când mă va asculta și o va cunoaște mai bine așa cum o cunosc și pătrund eu, trebuie să înțeleagă că *ea* și numai *ea* este femeea creată pentru mine. Așa de mare este asemnarea plecărilor, gândurilor, simților noastre, încât ori cine ar cugeta, trebuie să vadă că eram destinați unul pentru altul și că a ne despărți ar fi cea mai mare crimă ce s'ar putea comite. Și chiar dacă mama mea ar refusa cu îndărătnicie incuviințarea ei, eu voi trece pe deasupra acestei incuviințări; când o simțire internă atât de puternică, de instinctivă ne convinge despre ceva, argumente reci trase din lumea convențională, nu-mi vor tăia drumul. Dar nu vom ajunge pân acolo, presimt că totul va merge calea regulată spre fericit rezultat. Cu dînsa mă voi retrage din lume și vom gusta împreună frumuseța naturei. Vino și tu, amicul meu, vino curînd de fi al treile între noi. Fericirea amicului tîu te va veseli și pe tine și in

această atmosferă vei uita durerile ce ai avut. Poate că generositatea care te-a împins să renunți la jumătatea avutului tău pentru inzestrarea surorii, îți va fi înălțat sufletul spre sfere mai liniștite, însă numai aici lângă mine, în față cu fericirea la care vei fi martur, vei simți deplin marele preț al vieții. Te aștept și speriez că doi vor merge înaintea ta să te primească, căci poate ultima piatră a edificiului fericirii mele o voi pune mai curând decât credeam. Părinții Adelei, doi bătrâni așa de blânzi și buni, s'au dus împreună cu dînsa la o vie, ce au în depărtarea unui cîmp de oraș, pentru a petrece acolo în nesupărare serbătorile Paștelor care la noi sunt cele mai însemnate din toate. Acolo mă duc de mai multe ori pe săptămână să-i văd și în acest loc retras unde nici un om supărăcios nu te împiedică, greutatea de formă se pot mai ușor ridica.

Adela Balur către Ana Mirie.

Nu înțeleg nici de cum, scumpa mea soră, tonul cel pasionat al scrisorii tale. Pentru că nu știu care doamnă de pe la țară spune un cuvânt ce ar fi auzit, tu te lași îndată răpită de desperare? De unde rezultă că

este adevărat ceea ce v'a spus acea doamnă? Și admitând că ar fi așa, trebuie cineva îndată să gândească la moarte și la nu mai știu ce? Se vede că viața ta singuratică te-a schimbat mult, de ești într'o stare așa de nervoasă! Omul cu învățătură trebuie să știe a-și domina pasiunile sale, prin aceasta se deosebește de omul cel de rând. Ți dau sfatul să pui mai mare temei pe teoriile de care prin multă cetire ai adunat o comoară bogată, căci altfel în viață vei suferi mult. Noi suntem la vie de câțva timp. Am petrecut aici Paștele și nu ne vom întoarce așa de curând în oraș, căci din convorbirile părinților mei, am simțit că averea lor e foarte sdruncinată, cauză pentru care ei ar dori să mă mărite cât se poate răpede. Dar ei vor să mă mărite, nu cu unul ce-mi convine, ci cu unul ce nu pot iubi și numai eu știu cât sufăr. Vezi dar că și alții au necazuri. Din cunoscuții noștri, ne-au făcut câțiva vizite aice. Melini cu femeea lui au fost odată. Melania e mai plăcută și pare chiar mai inteligentă de când s'a măritat. Și domnul Vereanu a fost pe la noi. Inchipuește-ți că nu se ostenește viind călare pân aici. Asemene a venit să ne vadă și d. Soloiu, însă cu un echipaj foarte frumos.

Cel mai des însă vine doamna Zuznea care are treabă cu mama.

D. Vereanu, spunea această doamnă, nu are încă nici o avere a lui și părinții săi care ar fi foarte mândri, nu i-ar da multe mijloace, dacă s'ar insura cumva fără in-voirea lor; chiar zicea Cucoana Cleopița că generalul Vereanu, după cât ar fi auzit, ar avea multe datorii, și că lumea va vedea incurând că averea lui este mult mai mică decât se crede. Ce fericire însă a fi bogată! Leapădă-ți gândurile tale cele negre și fi fericită că in curând te așteaptă avere... Atunci vei putè lua pe cine vei voi, vei putè merge in străinătate; te vei primbla la băi și la Paris. Pe mine însă cine știe ce m'așteaptă ?

La vie la Balur, Mihai Vereanu era totdeauna așteptat, totdeauna binevenit. Când timpul era frumos, toată familia se coborea intr'un crâng din apropierea casei și adese ori prin cărările cele intunecoase, el și Adela perdeau pe ceilalți din vedere. Câte aveau a-și spune atunci! Câte gânduri le trecuse prin minte in zilele in care nu se văzuse, toate și le repetau unul altuia și își infrumusețau

astfel prezentul încă mai mult. Această fericire ținù mai multe săptămâni până ce pe la sfârșitul lui April o împrejurare neînsemnată o intrerupse pentr'un timp. Mihai Vereanu fù însărcinat de tribunal a face o împărțeală la una din moșiile lui Dorneanu. Această însărcinare îi era atât de nesuferită, încât se hotărî în sine să se lepede pentru totdeauna de cariera judecătorească. În ajunul plecării sale, el încălecă și se duse să iee remas bun de la iubita lui. Era o sară minunată; luna plină lucea pe ceruri. Când ajunse, el găsi pe Adela singură; părinții ei se dusese în oraș și nu trebuiau să se întoarcă decât târziu. Ea însă, îl incredința că rămăsese, având presimțirea că va veni el. Crângul era încântător, luna străbătea printre copacii care întindeau umbrele lor pe gazoanele de earbă; nici o mișcare nu era în aer și pașii lor resunau de departe pe cărări. Plecarea lui Mihai intristă pe Adela, care șopti ceva de uitare și nestatornicie. Mihai îi răspunse cu jurăminte de eternă credință, cerând de la dinsa să-i dea aceleși incredințări. Adela însă nu voi să jure. „Pentru ce cuvinte și invocări deșerte, zise ea: inima mea este atât de unită cu a ta, încât nu mai e nevoie de lanțul unor cuvinte sacre. Ochii ei, în care Mihai se uită mult

și adânc îi imprăștiară ori ce îngrijire și numai dulci cuvinte de amor urmară între ei și goniră ciasurile cu răpejune.

Cine a fost în timpul celui întâiu amor singur cu iubita lui pe o lună încântătoare, nesupărat de oameni, poate singur aprețui farmecul ce simțea Mihai.

CAPITOLUL XIX.

De câțiva ani o jumătate din moșia Ci-reșica venise doamnei Dorneanu ca moștenire de la un unchiu al ei, pe când a doua fusese lăsată unui spital. Impărțeala se tot prelungise până când Dorneanu depărtă pe vechiul său avocat și, după recomandarea unor prieteni, luă în loc pe Suliminiu, care prin aceasta văzând începutul carierei sale făcut, lucră cu activitate spre a dobândi nume și a-și înmulți clientela. După stăruințele sale, tribunalul grăbise lucrarea și trimisese pe Vereanu la fața locului; ear ca inginer părțile luase pe Melini. La termenul fixat Melini nu sfârșise de tot ridicarea planului moșiei, așa încât trebuia să mai aștepte câteva zile.

Mihai era disperat de a perde astfel timpul său. Gândul că este departe de iubită, îl muncea fără sfârșit și acum simțea toată puterea amorului său. Zioa răătăcea singur

prin grădină, amintindu-și toate intîlnirile sale cu Adela și creînd planuri pentru viitor. Nemulțămît de a nu fi făcut încă ultimul pas, se hotărî de a nu perde o singură zi după întoarcerea sa. Neputînd el avea nici un gând care nu ar fi fost al iubitei, soții Dorneanu, Suliminiu avocatul lor, Vrăbiuță administratorul spitalului și Denescu care fusese invitat de amicul său Dorneanu să le facă o vizită, îi erau numai supărăcioși și era mulțămît când scăpa de societatea lor. Sara el nu lua parte la jocul de cărți ce ținea pe Dorneanu și Vrăbiuță pînă noaptea târziu, și de cîte ori îi era cu puțință se depărta de restul societății ce ținea de vorbă pe d-na Dorneanu. Intr'o sară cum scăpase de acest cerc pentru a se deda numai frumoaselor sale gânduri, Melini îl urmă în grădină și-l oprî.

— Ear singur și gânditor, îi zise el, tot visuri frumoase de lume și oameni?

„Fiecare după natura și plecarea lui, răspuse Mihai.

Să ședem și să vorbim. Banca aceasta sub copaci e foarte indemnatică. Luna începe a se ridica și la frumoasa ei lumină o convorbire e mai interesantă.

Mihai suspină și nu răspuse nimic căci

gândea la alte convorbiri ce avusese el pe lună în zilele din urmă.

— Am voit să-ți arăt ceva îi zise Melini și împrejurările se vede că mă favorizează. Vezi un om care se tupilă pe sub copaci pentru a ajunge la partea din stînga a casei?

„Pare că vîd.

— Nu pricepi nimic? Umbra care se tupilă pe sub copaci, îndreptându-se spre partea stîngă a casei nu e un hoț, ci iubitul nostru amic Denescu ce se duce la rendez-vous. Dacă în primblările tale prin grădină n'ai fi avut ochii tot la lună, ci te-ai fi coborît și pe pămînt ai fi luat sama că lângă una din ferești este un scăunaș, în aparență uitat acolo, dar în realitate pus înadins, pentru a se putea intra cu ușurință prin fereastră în camera unde brațe deschise așteaptă pe fericitul suspinător.

„Nu înțeleg. Vrai să zici că această femeie cu maniere așa de alese și infătoșare atît de nobilă ar merge în rătăcirea ei, pînă a-și uita cele mai înalte datorii; că Denescu, care pare a fi un om blasat, ar fi în stare să o iubească cu așa pasiune încît să nu se oprească în fața imoralității unei asemenea fapte sau cel puțin în fața nenorocirii la care se poate expune pe dinsul și pe dînsa?

— La vre-un amor mare nu cred nici din

partea lui, nici din a ei. Inșă Denescu e tînăr, elegant, bogat, nu are nici o ocupațiune alta decît a face visite damelor căroră le tot vorbește de frumuseța și grația lor, în-cît poate ușor să stîrnească pe una sau alta și in adevăr ce alt scop ar avea? Ce-tirea și scrierea ne mai exercitându-le, le-a cam uitat de cînd a eșit din școală. Timpul inșă trebue umplut într'un mod oarecare. Pentru ce dar cînd s'a obosit de cai, trăsuri și visite el nu și-ar alege femeile drept ocupație, care, cît suntem tineri nu se poate tîgădui că ne fac mare plăcere. Dacă nu ar avea nici măcar o intrigă, bietul Denescu ar muri de urit.

„Ce tristă viață! A trăi fără nici o aspira-re mai înaltă, numai pentru secele plăceri sensuale și a căuta să le rafinezi pe cît se poate mai mult pentru a le face încă atră-gătoare, e o ursită demnă de plîns! Unde mai este atunci poesia vieții?

— Poesie nu este, dar plăcere se poate găsi in ocupare și cîștig, respunse Melinii. Așa fac și eu și sunt mulțămît cînd fiecare zi imi aduce resplata ostenelei. Femeea la gos-podărie, bărbatul la muncă.

„Ce departe sunt aceste păreri de ideile ce am eu despre fericirea conjugală...

— Hm, hm, viitorul... dar nu vreau să

repetez ceea ce ți-am mai spus. Gândesc numai ce fericit ar fi altul dacă ar fi aici în locul nostru, de exemplu Suliminiu.

„Pentru ce? Eu simțesc chiar o neplăcere de a sta mai mult în acest loc și te las. Nu mă pot împăca cu ideea de a fi martur chiar fără voce la o faptă atât de condamnată.

— Tocmai asta-i. Suliminiu ar fi foarte mulțumit de această pozițiune și ar ști minunat să o întoarcă în profitul său.

În acest moment cum se sculau ei, un om pe care după câțiva pași îl recunoscurea a fi însuși Suliminiu de care vorbise, venea în spre dinșii.

Am lăsat pe Dorneanu și Vrăbiuță la pichet, începând el cu aer misterios și după ce am văzut că Denescu nu-i în camera lui, mi-am inchipuit că trebuie să fie alt undeva... mă înțelegi... de mult îl pândesc... nu l'ați văzut trecând pe aici?

Vereanu îi aruncă o privire de dispreț și se duse, iar Melini urmându-l, răspunse în scurt că n'a văzut pe nime.

Acesta însă nu se lăsa înșălat de cuvintele acestuia, ci remase în grădină. După ce, apropiindu-se de casă, observă bine toate ferestrele, se ascunse după un copac din apropiere.

Acolo aşteptă mai bine de un cias, până când la un moment se răpezi deodată spre casă şi apucă de guler pe cineva care pe o fereastră sărise în grădină.

— Stăi tâlharule, strigă el. Ajutor!

„Nu striga, pentru Dumnezeu, că sunt eu, nu sunt tâlhar. Mă rog nu striga!

— A! Dumneata eşti, domnele Denescu, ce curios! Nu mă aşteptam a ve vedea sărind pe ferestri.

„Se vede că-ţi năzăresc tot soiul de minuni, respunse Denescu cu mândrie. Te voiu desvăţa eu însă de asemenea glume; dacă eşti om de onoare, ceea ce sperez, vom vedea de-ţi este iertat. . .

— Tonul acesta nu-ţi prea şede bine, respunse Suliminiu liniştit. Mai bine ai face să vorbeşti cu politeţă căci nu numai d-ta ci şi o altă persoană oarecare este în joc şi ştii ce aş putea face, dacă aş voi. Mai schimbă-ţi tonul şi ne vom vorbi.

„Ia ascultă-mă dragă Suliminiu, zise Denescu acum, văzând că greşise tactica şi luând-o pe alta cale. Să ne înţelegem ca oameni de lume. Eşti un om pre bine crescut pentru a voi să faci rău unei persoane care îţi voeşte binele, căci ştii foarte bine că nu Dorneanu din capul lui te-a numit avocat

pentru treaba asta, ci după stăruințele amicilor săi și mai cu samă. . .

— Și mai cu samă a cucoanei sale, fie. Să ne înțelegem dar. Și luând brațul lui Denescu ei se acufundară în grădină, vorbind încet împreună.

Când se întoarseră în casă și se despărțiră pentru a merge fiecare în partea sa, ei își strinseră mâna ca doi vechi amici.

— Așa dar ne-am înțeles, zise Denescu. Advocat cu anul, cu onorariu mai mare decât predecesorul și cinci ani asigurați prin contract. Voiu stăruî și cred că se va face. Dar tăcere absolută ! . .

„Voiu tăcea. Ba chiar de vei avea trebuință de serviciile unui amic, fi incredințat că nime nu-ți va fi devotat ca mine.

— Știu că ești om sincer și de cuvânt. Noapte bună, până mâne.

„Noapte bună, amicul meu.

Și amândoi își strinseră încă odată mâna cu căldură.

A doua zi Melini sfârșise planul și nu mai rămânea decât a se împărți moșia Cireșica în două părți egale și a se trage la sorți care parte va rămânea proprietatea doamnei Dorneanu și care va trece asupra a spitalului. Acesta era momentul principal, căci una din părți avea o valoare mult mai in-

semnată decât cealaltă și Dorneanu era foarte îngrijit despre rezultat. Momentul solemn fiind fixat pentru ameazi, el se preumbla neliniștit, schimbându-și tot soiul de gânduri. Suliminiu care-l căuta de mult se făcù a-l întâlni din întâmplare și aduse convorbirea asupra tragerii la sorți.

Sunteți neliniștit, îi zise el; în adevăr deosebirea valorii amânduror părților de moșie este foarte însemnată. Vina este a repozatului căci testamentul zice lămurit că sorții vor hotărî care va avea partea cea mai bună a moșiei, fără a plăti altă despăgubire cătră cel defavorizat.

„Tocmai pentru aceasta sunt neliniștit. Dacă mi-ar cădea partea cea rea, unde pădurea e pe jumătate tăiată, unde nu-i casă și grădină și chiar calitatea pamântului este inferioară, îți spun drept că mai mult necaz decât mulțămire aş avea din moștenirea asta. Toate planurile de infrumusețare ce mi-am format, trebuie atunci uitate; trebuie să clădesc o nouă casă care pe doi ani cel puțin ar consuma venitul moșii, însfirșit aş avea o mulțime de osteneală și de supărări.

— Așa este, norocul a să joace aici un mare rol, dar șansele sunt egale și poate că veți fi favoritul soartei.

Și poate nu,—acest *poate* mă îngrijește așa de grozav.

— Dacă însă am găsi chip de a înlătura *poatele*? Mă înțelegeți pre bine: prin mijloace iertate, altfel nici n'aș gândi. Aici sunt doue persoane: una fizică și alta morală, reprezentată earăș prin una fizică cu care se contopește, se identifică. Dacă acum această din urmă pentru un profit al ei de altă natură, d. ex.: bănesc, ar renunța la sorti și ar lua de bunăvoie partea cea mai mică în preț. . . .

„Dar d-ta nu știi că am a face cu un spital cu care nu-i iertat a se invoi?”

— Ba știu pre bine; ca om de lege o știu mai bine decât d-voastră. Inșă pentru a se înlătura greutățile, s'ar putea prin înțelegere cu d. Vrăbiuță, îndeplinî forma sortilor, pe când între d-voastră totul s'ar hotărî altfel de mai înainte. Judecătorul și ceilalți nu ar trebui să știe nimic despre aceasta; persoana care ar trage, ar trebui să știe *cum* să tragă și totul ar fi isprăvit spre mulțămirea generală. D. Vereanu nu e din cei care presupun asemenea înțelegeri prealabile.

„Dar. . . oare. . . Vrăbiuță?”

— Il voiu cerca eu.

„Du-te, iubite amice, du-te căci timpul trece.”

Suliminiu merse la Vrăbiuță, se incuie cu dînsul in cameră și stătù vre-o jumătate de oară la vorbă. Asupra principiului, ei se înțeleserë in curênd, numai suma ce avea a primì drept despăgubire persoana fizică pe care Suliminiu o identificase ca cea morală, aducea prelungirea dușă sine: Vrăbiuță cerea o mie de galbeni. Suliminiu propune șese sute plătite la moment. Ei se înțeleserë cu opt sute. Odată ce-și dădurë mîna, Suliminiu se coborì la Dorneanu.

— Mai jos de o mie plătită indată nu vra in nici un chip: Zice că deosebirea valorii este foarte mare și că pentru un așa folos suma ce cere ar fi încă neînsemnată.

„Are dreptate respunse Dorneanu, care vorbise in această vreme cu soția lui, diferența prețului este cel puțin de șapte, ori opt mii de galbeni.

Deschizênd biuroul, el scoase zece rolouri de aur și le dădù lui Suliminiu care eși. Pe drum însă spre camera lui Vrăbiuță, avocatul transportă iute doue din rulouri din buzunarul drept in cel sting, iar celelalte opt le depuse in mîna lui Vrăbiuță, zicêndu-i: dacă voiți să numerați...?

„Doar suntem oameni de onoare, respunse Vrăbiuță cu încredere, impingênd cu nepă-

sare banii într'un saltar și intorcând cheea pe care o și retrase.

Când orologiul mare din salon bătù douespzece, Melini sfinșise de iscălit planul pe care era trasă acum și linia de despărțire.

— Gata, zise el, cătră Vereanu, care îl chema. Am o presimțire că lui Dorneanu îi va cădea partea însemnată cu litera *A*, asta pe care ne aflăm și care e de o valoare mult mai mare decât cea sub litera *B*.

„Nu se știe, răspuse Vereanu.

— Am eu o presimțire că va fi așa.

În salon toată societatea fiind adunată, Vereanu luă o pălărie și doue hârtiuțe, și însemnă pe una litera *A*, pe a doua *B*.

Suliminiu propuse ca doue persoane neinteresate se învêrtească biletele și cele interesate să le tragă. Denescu primî a întoarce biletele și le puse într'o pălărie acoperită cu o batistă. Doamna Dorneanu rugând cu o zimbire foarte grațioasă, pe Vrăbiuță să tragă împreună cu dînsa, amêndoi virire mînilor odată în pălărie și scoaseră câte un bilet. Doamna Dorneanu trăsese pe acel cu lit. *A*.

— Îmi pare rêu că spitalul a avut mai puțin noroc decât mine, zise doamna Dorneanu, aș fi dorit din inimă să fie altfel.

„Așa a voit soarta, cuconiță, răspuse

Vrăbiuță, noi trebuie să ne supunem. Doresc să vă fie de bine!

— Vă mulțămesc și promit a nu fi indiferentă către spital. Socot că cu vremea voi îndrepta eu insumi ceea ce a greșit soarta.

Toți felicitare acum pe domnul și doamna Dorneanu. Când veni rândul lui Suliminiu, doamna Dorneanu îi zise:

— Vă mulțămesc pentru serviciile ce ne-ați adus și vă rog să ne faceți plăcerea de a vă considera ca avocatul familiei noastre. Sperez că ocupațiile d-voastre, deși multe, nu ve vor impiedica de a căuta toate afacerele noastre, precum v'ați ocupat cu aceasta. Aștept de la amabilitatea d-voastră că veți primi.

În vreme ce Vereanu îndeplinea cele de pe urmă formalități, un călăreț venit în pripă, îi aduse o scrisoare din partea presidentului tribunalului prin care acesta îl invita să plece dîndu-i, avînd a lua parte la judecarea unui proces însemnat. Ministrul justiției trimisese o depeșă confidențială presidentului, în care își arăta mirarea cum, acel proces se trăgănese atât de mult, de vreme ce era atât de clar în natura sa, și dreptatea atât de evidentă pentru una din părți. Presidentul adaugise că din aceste cuvinte ar rezulta că destituirea așteaptă pe judecătorul ce ar

hotărî altfel decât ministrul și nu voia să iee singur răspunderea asupra-și.— Vereanu puse scrisoarea în buzunar, furios că asemenea lucruri nedemne se pot petrece într'o țară, și cu gândul de a se demisiona dندات.

El plecă la moment împreună cu Melini, primind amândoi mulțămirile cele mai vii ale domnului și doamnei Dorneanu.

Pe drum Melini intrerupse întâi tăcerea. „Nu ți-am spus că Dorneanu va avea partea cea bună? Nu știu dacă m'au înșălat ochii, dar mi s'a părut că Denescu n'a întors bi-letele tot într'un fel.

— Cum să fie cu puțință că acest om, tēnēr încă, să se facă instrumentul unui așa vicleșug? Niciodată nu voi crede!

„Ba eu o cred, căci totul trebuie să fi fost pus la cale de mai înainte prin Suliminiu și Vrăbiuță. Așa combinez eu că s'au petrecut lucrurile.

— Nu-mi lua toate ilusiunile despre oameni, căci depeșa asta a unui ministru m'a mahnit și descurajat indestul.

Melini luându-i hârtia din mână o ceti. „Imi pare rău zise el că aici și ministrul nu pare a fi alta decât un instrument, fa-voarea pornește mai de sus încă.

— Rea ar fi lumea, dacă s'ar compune numai din asemenea indivizi, răspuse Ve-

reanu, ai prinde gustul să nu mai ai a face cu dînsa și ai preferi să te retragi în singurătate! Noroc însă că nu sunt toți așa, și fericit acel care. . .

Aici tăcù, însă în gîndul său urmă: acel care a întîlnit un ânger ce contracumpănește mulțimea reilor și singur infrumusețează viața. Cu această idee și cu imaginea pe care o vedea așa de vie în gînd, el se mîngăia; și ne mai supărat de tovarășul său, el se acufundă tot mai mult în lumea ideală ce închipuirea lui inferbintată își crea. Dorul revederii îl cuprindea însă din ce în ce mai tare și îi părea că trăsura abie mișcă din loc. A doua zi, după ce călătorise întreaga noapte, ei văzură însfirșit culmile orașului, la care după o absență de opt zile, Mihai se uita cu incântare, ca și cum s'ar întoarce într'un paradis de mult pierdut.

CAPITOLUL XX.

Ajuns acasă, Mihai nu simți nici o bucurie de a-și revedea familia; căci în gândul său nu era loc decât pentru iubită. El se incuia în camera sa pentru a gândi, nesupărat de nime, la fericirea revederii. Iși zugrăvea scena reintîlnirii cu colorile cele mai frumoase: vedea pe Adela tremurând de emoțiune la sosirea lui, îi vedea ochii ei frumoși, arzînd de plăcere și perzîndu-se în ochii lui; apoi singur cu dînsa, mergînd în crîngul verde unde petrecuse oare așa de încântătoare și spuindu-i toate gândurile ce avuse, el îi descria durerea ce simțise în timpul absenței, durere alinată de dulcea și zimbîtoarea ei imagine care nici un moment nu fusese întunecată în gândul lui. Și ea câte îi spunea! Cât suferise în aceste opt zile de despărțire, cât era de fericită de a-l revedea. În asemenea visuri minunate el petrecu pînă ce veni sara. Atunci încălecă și

alergă spre via lui Balur. Cu cât se apropia, cu atât inima îi bătea mai tare; ear când de departe vèzù căsuța cea albă, el se simți cuprins ca de un vârtej și își oprì calul, ne mai putënd inainta in fugă. Poarta însă, ca niciodată inainte, o găsi închisă. Aceasta il surprinse, căci era tocmai oara la care venea el obicînit. „Cred ei oare că nu m'am in-tors încă, deși trebuia să vin de mai multe zile? Adela poate că nu vrea să vadă pe nime in lipsa mea? --- Cu acest gând mân-găetor simțindu-se mai liniștit, el se dădù jos de pe cal și bătù in poartă, întâi incet, căci își zicea că la cel mai mic vuet, trebuia să gândească iubita că este el și să-i sară inainte, apoi, vèzënd cu mirare că nime nu deschide, mai tare și tot mai tare. Cu cât aștepta mai mult, cu atât mirarea se pre-făcea in grijă și grija in spaimă căci ca un fulger il lovì ideea că poate o nenorocire s'a întîmplat. Insfirșit se auzirë câteva șoptiri inlăuntru curții și o femeie întredeschise puțin poarta, întrebând cine este.

— Deschide, spune-mi ce s'a întîmplat? îi zise Mihai răpede și cu glas tremurător.

„Nu-i nime acasă. Au eșit cu toții.

— Nu s'a întîmplat nimic? spune indata și nu mă cruța.

„Ce să se întîmple? Au eşit cu toţii... s'au dus in oraş.

Lasă-mă să intru, vreau să aştept.

„Am poruncă a nu primi pe nime. Au să se întoarcă târziu.

Cu aceste cuvinte femeea se depărtă, poarta se închise cu sgomot după dînsa şi zăvorul se trase zuruind. Vereanu remase impietrit. „Ce însemnează aceasta? gândi el după o vreme—s'au dus, au poruncit să nu primească pe nimine—ei dar nu gîndeau că pot veni? Dar pentru ce astă femeie care totdeauna se uita la mine cu bucurie când mă arătam, acum mă priveşte cu o figură atît de nepăsătoare? Ce s'a întîmplat in lipsa mea?—Dar sunt nebun, urmă el după o scurtă vreme, in care tot soiul de gînduri îngrijitoare se încrucişase, sunt nebun, de a vedea ceva extraordinar in lucrurile cele mai fireşti. Ei sunt in oraş şi se vor întoarce târziu—mâni, ah! abia mâni o voi revedea, dar mâni soarta mea va fi hotărită şi voi fi fericit! El se suî earaş pe cal şi merse încă odată in jurul casii şi in crîngul cel din apropiere unde revězù locurile in care se primblase cu dînsa. Ce farmec in revederea lor! Nu rămăsese crîngul ca insufleţit de când améndoii se umblase pe cărările lui? Câte îi ziceau cărările, co-

pacii! Abia târziu, când inoptase, el se hotărî a se despărți de acele locuri iubite. Inșă acum nu se intorcea în pripa în care venise. Calul mergea la pas și Mihai își oprea în fiecare minut șiroiul bogat al gândurilor pentru a se uita dacă nu vede pe cineva viind, căci la toată clipa îi părea că aude vuetul unei trăsuri și inima îi sărea din loc, gândind că trebuie să fie ea. Inșă totdeauna se înșalase: el nu întilni pe nime. Ajuns în oraș, el nu luă drumul spre casa sa ci merse întâi la cea a lui Balur, unde spera, dacă nu a întrevedea pe Adela, cel puțin a zări vre-o lumină la fereastră, care să-i arăte că ea se află acolo. Inșă și aici casa era cufundată în întuneric; poarta era închisă și nimic nu da cel mai mic semn de viață. El se întoarse acasă cu inima grea și grijile îl schinjuiră multă vreme până ce somnul îl acoperi cu vëlul său alinător.

În somn el se vëzù cu dînsa la umbră recoroasă pe un virf de munte, de unde curgeau șiroaie limpezi în vale; ea era îmbrăcată în o haină de peteală aurie care se coborea de la cap de-a lungul frumosului trup și par'că el înlătura firele aurie și o atrăgea încet la peptul său. Atunci se deșteptă. Soarele abia resărise pe ceruri și în zadar se mai încercă să prelungească dulcele vis,

inchizând ochii. Vesel el se sculă și așteptă să se urce soarele mai sus pentru a merge să o vadă, căci pentru nimic în lume nu ar fi putut aștepta sara. Când era gata să plece, cineva bătù la ușa lui. Era Victor Melini, care intră cu figura plină de îngrijire.

— Unde te gătești să mergi de dimineată ? începù Melini. Remâi acasă căci vești bune nu vei afla nicăiri.

Mihai se făcù galben la față și se sprijini cu mâna de dosul unei canapele.

— Nu știu de ai aflat pân acum. Inșă eu, temându-mă să nu știi nimic, am venit să te vîd ca să te opresc de a face poate un pas neprecugetat. Ești inamorat, am simțit-o de mult, dar ai căzut rău. Unde așteptai simțire ai găsit calcul ; ceea ce-ți părea amor, era fățarnicie.

Vězënd că Mihai îl fixa cu ochi grozavi și rătăciți, Victor urmă : „Vîd că nu știi nimic și că eu cel întâiu îți spun vestea nenorocirii tale. În lipsa noastră, soarta amorului tîu s'a hotărit. Numai neprevederea unui entusiast putea să nu ia sama că intrigile îl incunjură și numai delicateta mea vinovată m'a impeditat a-ți împărtăși observările ce făcusem. De mult Cleopița Zuznea, femeea cea uricioasă, căuta să mărite pe Adela cu Soloiu. Ei te-a calomniat acolo

multă vreme, a ridicat meritele bătrânului și al averii sale, până ce a amețit întreaga familie. În scurt, viind acasă am găsit acest bilet de invitare la nuntă lor, care va avea loc chiar astăzi.“

La aceste cuvinte Mihai simți ca un junghiu ascuțit ce-i intră în inimă. Ochii săi se deschiseră mai mari încă, buzele sale se mișcau ca și cum ar fi voit să zică ceva, însă o amețeală îl cuprinse și căzù cu fața în jos pe canapeaoa de care se sprijinea. Melini plin de îngrijire, sări să-i dea ajutor.

După o vreme, suspinuri adânci începură a eși din peptul lui Mihai, inima i-se umflă și lacrimile îl năbușiră. Când Melini văzù că lacrimile alinase puțin pe nenorocitul său amic, el se puse lângă dînsul și începù cu glasul mișcat:

— Eu nu sunt om de pasiune și entuziasm, dar înțeleg ce se petrece în sufletul tău. Ai lăsat să te răpească șiroiul amorului și nu ai gândit că sunt puțini oameni care au destulă simțire pentru ca să poată răspunde la dînsul. Ai întâlnit o inimă rece în care nu ardea decât un foc meșteșugit și, plin de nesocotință, ai lepădat diamantul ca să alegi o peatră mincinoasă.

„Diamantul... șopti Mihai.

— Dar, response Mihai. Ana era un diamant. Acum nu mai este vremea să prelungească tainele. Eu am iubit-o, dar m'am depărtat de dînsa pentru tine. Am văzut cum înfătoșându-te, i-ai aprins inima din care m'ai isgonit pe mine, inima cea mai nobilă ce poate fi, și ai desprețuit-o pentru o alta în care numai aparența era strălucitoare, dar simburele sec și uscat. Eu m'am mângăiat și sunt mulțumit, dar din vreme în vreme tot am păreri de rău, văzînd cât de strîmb merg lucrurile în lume. Ana suferă pentru tine în singurătate; tu suferi pentru Adela și aceasta, după ce v'a înșălat pe amîndoi, se bucură de partea pozitivă și practică a vieții. Pentru lucrurile pozitive sunt și eu, dar am cel puțin o inimă bună pe cînd a ei e plină de viclenie. Mângăie-te cu ideea că această femeie nu era demnă de un suflet atît de iubitor și învață deacum a vedea lucruri în adevărata lor lumină. Așa-i mersul lumii—cu dînsul trebuie să pășim și noi.

Mihai nu înțelegea nimic de ceea ce i-se spunea și sta cu capul plecat pe piept. Victor, văzîndu-l că sta în nemișcare, îl crezînd resignat și se retrase. După multă vreme Mihai se ridică: fața sa era palidă și ochii

stinși ca la un om ce se scoală de pe patul morții. El abia mai știa ce i se spusese căci mintea îi era atât de întunecată, încât nu putea cuprinde nici un gând, numai inima îl dădea ca și cum o greutate mare i s'ar fi pus pe pept.

Cu incetul amintirea îi reveni și cu dînsa și durerea.

„Este cu neputință, cu neputință! strigă el, în cea mai mare pornire a chinului. Trebuie să fie o mistificare sau un vis rău ce am făcut. Adela, iubita sufletului meu, tu nu mă poți trăda! Dar dacă este adevărat ceea ce mi s'a zis, o! atunci în lume nu mai este dreptate, nu mai este fericire! Atunci voi sfărma această viață sarbedă și zadarnică; mai bine moartea decât un asemenea chin! Dar nu e cu putință, zimbirea ei dulce, privirile ei duioase, cuvintele ei blânde, nu au putut minți, inima ei e nobilă și pură ca și frumuseța feții sale—nu e cu putință, nu e cu putință!“

Cu aceste gândiri căuta să-și aline durerea căci o nenorocire mare și subită nu poate intra de îndată în mintea unui om și mai puțin încă a unui suflet increzător, entusiast.

Zioa să trecu în gânduri întunecate și

când umbra serii inceptu a se cobori, lui Mihai îi părù ca în acea zi trăise o viață întreagă. Intunericul îl apăsa ca o înădușeală, și la un moment simți o trebuință atât de mare să resufle aer, încât cu capul neacoperit se răpezi afară și merse tot înaintea lui fără oprire, fără a ști unde. Abia când văzù de departe căsuța lui Balur, el își dădù samă unde este. Mai mulți servitori care vorbeau între ei de cununie, eșeau tocmai pe poartă și se îndreptau spre o bisericuță care era nu departe de crâng. Mihai îi urmă până la ușa bisericii. Auzind înlăuntru cântări, el nu cuteză să intre, ci se tupilă în intuneric pe lângă ziduri până la o cruce de mormânt. Indărătul acesteia se ascunse și cuprins de spaimă se puse a pândi. După câtva timp el auzi un sgomot: și lumea inceptea a eși din biserică. Un glas strigă trăsura mirelui și îndată o caretă frumoasă trase la ușă. Lui Mihai îi clănțeneau dinții de frică și ochii i se ațintiră spre ușă pentru a vedea cine va eși acum. Soloiu cu figura vesela eși din biserică ducând de mână pe ténëra sa soție. Adela cu haina albă de mireasă, împodobită cu flori de portocală și cu peteală bogată ce atërna până la pământ, era rumenă la față de emoțiune și strălucea

de frumuseță. Ochii ei privire o clipă cu grijă împrejur, apoi mirele îi ajută să se suie în trăsură și caii pornire. La vederea ei, Mihai simți că inima îi se desprinde din loc și apăsă o mână pe dînsa, pe când cu cealaltă se ținea de crucea mormîntului ca să nu cadă. Când mireasa dispăruse în trăsură și caii pornire, Mihai simți că o ceață se lasă pe ochii săi și capul îi se întoarce: el vrî să strige, dar nu mai avu putere și căzu fără cunoștință la pămînt, lângă crucea de care se sprijinise. Nime nu luă sama că este cineva în cimitir, trăsurile rudelor și invitațiilor urmare pe acea a mirelui și în cîrînd biserica se închise și totul se acufundă în tăcere și întuneric.

Cînd Mihai se deșteptă, Neacșa îl ținea în brațele sale. El se uită la dînsa cu ochi plini de mirare:

— Ce vrei, ce mi-ai făcut, unde sunt?

„Ridică-te și fugi de aici! Va trece și acest pahar, viața e țesută de chinuri și de amăgiri!

Tu ești, tu ești! strigă el cătră Neacșa, cu spaimă. Demone, vii să mă iei de pe această lume?

„Ba vin să te mîngăiu și să te indemn spre liniște de suflet.

— Liniștea sufletului am pierdut-o, am pierdut-o! Diamantul meu furat, pierdut! O!

„Ridică-te și nu mai geme! Nimic nu e pierdut decât un gând fără ființă.

— Totul, totul este pierdut pentru totdeauna! strigă Mihai și simțea că peptul său e rupt în două.

CAPITOLUL XXI.

Nu este moment mai amar și mai grozav în viață decât acel în care omul pentru întâia oară se vede înșălat în amorul său, în ceea ce avea mai scump și mai mare! Ochiul cu care până atunci vedea lumea se schimbă și tot ce îl încântase, îi apare sub o formă urită și dușmănească. Precum cel închis ce în somn visase că trăește liber, neatârnat și fericit, când se deșteaptă, vede numai pereții întunecoși ai închisorii, tot astfel omul deșteptat prin subită desamăgire din raiul visurilor sale: împrejurul său totul e întunecos și trist. Și dacă atunci societatea oamenilor ar aduce vre-o mângăere! Dar departe de aceasta, ea caută mai mult încă să zădărească durerea, încât singurătatea e bine venită.

Mihai fugise de societate, de părinți, de toți. La Vereni el rătăcea singur prin grădină, luptându-se fără de sfârșit cu negrele

sale chinuri. Imaginea iubitei îl prigonea mai mult decât ori când, căci atunci se inflacă amorul mai mult, când nu mai are speranță. Numai gândul că Adela fusese silită de părinții ei de a încheia o însoțire pe care singură o urea, îi aducea câteodată o micșurare a suferințelor sale. Dar și așa fiind, pentruce nici un cuvânt de scuză, sau cel puțin de înștiințare? Pentruce atâtea asigurări de vecinic amor și atâta îngrijire de nestatornicia lui?

„Să nu mă fi iubit ea niciodată, gândea el în sine, e cu neputință. Mâna ei tremurândă, roșăța ce-i acoperea fața, privirile cele duioase nu au fost prefaceri, până acolo nu poate minți figura omenească; dar dacă m'a iubit, i-a trecut amorul atât de curând? Câteva zile fost-au de ajuns ca să mă șteargă din inima ei? Ah! Poate ea mă iubește încă; poate consimțimântul ei l'a dat într'un moment de pripire, de rătăcire! Și o asemenea greșală, un cuvânt furat, ar hotărî nenorocirea vecinică a doue ființe care și ele au dreptul de a fi fericite! O! nedreptate a lumii!”

El nu știa cât de des omul se amăgește pe el singur și că o fată cu inima rece, în care însă virsta au aprins dorința măritişului, poate crede că iubește *bărbatul*, pe

când ea nu iubește decât *ideea*, pe care și un altul o poate realiza.

Câteodată îi venea în gând să meargă să răpească pe iubita lui de la bărbat, să protesteze înaintea oamenilor că el o iubește, că este iubit de dînsa, că prin aceasta ar avea un drept mai puternic decât acel cu care o cununase. Când gîndea atunci cine este acel ce i s'a preferit lui: un om în vîrstă, egoist, care se purtase cu dînsul atît mișelește, un om desprețuit de toți, a cărui merite se resumau în pungi de bani strinse pe socoteala altora, o ciuda grozavă îl cuprîndea. Apoi însă, dacă își aducea aminte că acel om desprețuit de dînsul, se bucura fără entusiasm acolo, unde el abie îndrăsnise să aspire, un vîrtej de nebunie îi întuneca mintea și în asemenea momente ar fi voit să omoare pe amîndoi ca să-și stinga ura în sîngele lor. Indată după aceste momente de furie, i se depîngea înaintea ochilor zilele senine prin care trecuse și viața cea liniștită și de necurmată fericire ce sperase, lacrimile îl năbușeau și multă vreme își plîngea de milă.

Zilele și nopțile se urmau cu incetul, dar durerea lui grozavă departe de a se micșura, devenea tot mai mare. Neputînd să o mai sufere la Vereni, el își inchipui că schimbînd

locul, își va schimba și gândurile și merse în munți la Ridicata, unde spera că selbătăciunea naturei, va face un efect mai adânc asupra gândurilor sale și-l va depărta de la durerea ce-l urmărea. Inșă inzadar alerga el prin munți și peste pârăie, mintea lui ră-tăcea tot mai mult.

Intr'o noapte după lungi oare de luptă și chin, gândul la sinucidere care pân atunci fusese numai trecător, i se înfațoșă cu vioiciune.

„Scopul vieții mele, își zice el, este nimic. Viața imi este nu numai o sarcină, dar și de prisos, mai bine este să-i pun un capăt.“ Cu acest scop, el își luă pistolul și eși afară. Noaptea era intunecoasă și stelele scliceau pe cer. Unde ești Neacșo, duh al iadului, strigă el, tu care mi-ai apărut totdeauna atât de neașteptat, încât te-am crezut demonul meu cel rău? Ești și acuma și-mi spune despre viitor fericit, dacă îți mai vine!“

Nimeni nu respunse la glasul său. O tăcere adâncă domnea în natură și stelele din ceruri luceau sclipind prin intunericul nopții. Câteva amintiri din copilărie îl distraseră un moment, dar îndată reveni durerea lui mai vie decât înainte; acufundat în aceasta, gândul i se întuneca tot mai mult, încât la

urmă nu avea decât o conștiință confusă de simțirile sale și arma ce avea în mână i se purtă spre inimă. În acel moment însă apărură la resărit cea întâi rază de lumină, care ca fulgerul îi străbătură prin creeri și-l deșteptă din rătăcirea sa. Ochii i se îndreptară spre ceruri; uimit el se lăsă pe prispa casei și arma îi căzură din mână. Lumina se împrăștiă tot mai mult, umbrele nopții se acufundau și soarele începură a se arăta. Vederea îmbucurătoare a luminii gonise și din capul lui umbrele întunecoase ale morții și gânduri de speranță îi reveniră :

„Nu, viața mea nu e pierdută și poate încă să aibă un preț pentru mine căci sunt tânăr. O! Natură frumoasă și veșnic tânără, învață-mă a găsi alinare în liniștea ta măreață !“

Așa zicând, el privea cu uimire redeșteptarea naturii din jurul său, pierdut în acest spectacol. Când însă sufletul e atins de o durere grea, momentele de mângăere ce ne produce privirea naturii sunt scurte : ele ne arată numai că tot iubim viața, însă vindecarea durerii ne-o aduce numai timpul.

Un vuet de loviri de topor ce se auzea în pădurea apropiată îl deșteptă din contemplarea sa. Ridicându-se el se îndreptă spre locul de unde venea vuetul și văzuri un

băietan ce tăea lemne și mai departe un bătrân ce ședea pe un trunchiu de copac. Acesta era Niță, grădinarul, care puțin timp după întoarcerea lui Mihai din străinătate, simțind că puterile sale slăbesc, se întorsese în sat la Ridicata unde era locul nașterii sale. Fața bătrânului era palidă și slabă.

— Tu ești Niță? îl întrebă Mihai. Ce faci aici în pădure așa de dimineață?

Imi caut de cele de pe urmă, răspuse bătrânul cu liniște. Mi-a venit velleatul și săcriul încă nu mi-e gata. Ieri am mai lucrat singur la dînsul, astăzi n'am mai avut putere și am pus pe nepotul meu să-l sfirșească. Zioa de astăzi voi mai vedè-o, dar alta nu-mi mai este dată.

Lui Mihai îi trecu un fior la aceste cuvinte.

„Te înșeli, uncheșule, zise el, ești încă tare și sănătos. Alungă asemenea gânduri și mergi de te odihnește.

— Dar, dar, urmă bătrânul, mă voi odihni în curînd. Când va fi să cadă noaptea, atunci mă voi pune și eu pe odihnă. Așa-i, așa-i! Am trăit mult pe astă lume; zioa mea a fost să fie mai lungă decât a multor oameni, trebuie să-mi vie și noaptea odihnei. Ia când va începe sfîntul soare să se plece,

mă voiu culca, voiu aprinde luminărica asta și când se va stinge ea, mă voiu stinge și eu. Am pus toate la cale: groapa mi-e săpată, săcriul lucrat, luminarea și colacul sunt gătite. Popii i-am zis să vie după amiazi, numai capacul ista trebuie să-l isprăvească flecăul și nici el nu mai are mult.

Când vorbea așa, figura bătrânului era liniștită și chiar avea o espresiune de veselie, la care Mihai se uita cu mirare.

„Vorbești cu liniște de moarte, uncheșule; nu-ți insuflă ea nici o grijă?”

— Odinioară când eram mai tînăr imi era și mie frică de dînsa, acum nu. De departe lucrurile par mai rele, de aproape ele nu sparie.

„Dar ce ne așteaptă pe urmă...”

— Ce a să ne aștepte?... Ce-a fost și mai înainte. Ia, ne s'a părut c'am fost o vreme in viață ș'apoi nu ne se mai pare.

Băietanul sfinșise, și puse lemnele tăiete pe umăr. Bătrânul se sculă cu greu de pe trunchiul său, așa încât Mihai se duse să-l sprijine și toți trei se îndreptară spre sat. Ajungînd la căsuța bătrânului, Mihai găsi totul pregătit pentru momentul de pe urmă. La vederea acestor pregătiri, cuprins de simțiri fioroase, el se depărtă. Bătrânul îi în-

tinse mâna și-i zise cu glas stins: Fie-ți inima bună și cugetul liniștit!

Contrastul între pregătirile de moarte a căror privire infiorau, și liniștea veselă a bătrânului, îl impresionase adânc: Nu poate fi moartea ceva atât de spăimântător, gândea el, dacă acest om se pleacă voinții ei cu atâta liniște. Și el a fost tînăr ca mine și a sperat și cu toate aceste părăsește viața cu mulțămire. Dece tîn eu atâta la dînsa? Ce poate ea deacum să-mi mai aducă de mi-e frică a o părăsi? Nu speranța în fericire ci frica de moarte m'a oprit de a tăia firul vieții! Sunt un mișel! Toate argumentele cu care căutam să mă conving că trebuie să mai trăiesc pentru a nu face să sufere părinții și sora, sunt minciuni care mi le spuneam; simțesc în mine ca adevărata cauză pentru care nu îndrăsnesc a părăsi viața, este frica: mă credeam om cu inimă și nu sunt decât un mișel. Nu! Nu am meritat o fericire în viață fiindcă tîn prea mult la dînsa. Numai când aș fi știut să o părăsesc, aș avea dreptul de a mă tînguî de nedreptatea soartei. Și poate murind, aș face-o și pe dînsa să sufere, să o cuprindă și muncescă muștrările cugetului, să vadă cât am iubit-o și să se înfricoșeze de fapta ei! Dar dacă ar auzi de moartea mea cu sînge rece

sau de n'ar sti pentruce m'am lovit? Si oare nu va veni o vreme in care sa nu o mai iubesc si sa gasesc mangaiere in amorul alteia, a Anei, a acestei blande fiinte pe care am necunoscut-o si care acum poate suferi pentru mine, aceea ce sufer eu pentru alta! Cu aceste ganduri se lupta toata zioa. Ear cand soarele apuse, fara voie se simti impins sa meargă din nou sa vadă pe bătrânul de la care luase remas bun si se indrepta spre casa lui.

Băietanul ce intovărășise pe bătrân in pădure, ședea împreună cu o femeie ce Mihai nu văzuse niciodată, aproape de casă, la pământ, lângă un foc și invêrteau mamaliga dintr'un ceaur. Mihai trecu pe lângă dinșii, fără a-i întreba de bătrân și intră in curte. Bătrânul murise. Trupul era așăzat in săcriul care sta pe prispa casei, și lumina de ceară ce-i pusese in mână tot ardea încă. Mihai se uită multă vreme la figura senină a mortului, apoi se depărtă incet și cu capul plecat.

Pentruce, privind fața liniștită a unui mort, nu ne se comunică și nouă liniștea lui? Pentruce ne depărtăm cu plăcere de la figura moartă și privim cu incântare natura vie ce ne incunjură?

CAPITOLUL XXII.

Din acea zi Mihai nu mai gândi la sinucidere. Suferințele lui, deși necurmate, erau mai puțin violente. Câteodată îi venea un dor aprins de a mai revedea pe iubită, însă amorul propriu îi înădușea dorința și el urma viața sa monotonă și solitară, neascultând pe părinții lui ce-l îndemneau să vie lângă dinșii la Vereni, unde se mutase earăș. Intr'oz însă, cum se întorcea acasă din pribegirile lui prin munți, el vèzù de departe un om ce-l aștepta în ușă. Care fu încântarea lui când recunoscù pe amicul seu Henri Beaudieu! El alergă spre dinsul și fără a putea rostì un cuvânt, deschise brațele și-l strinse la pieptul său. În acel moment toate necazurile dispăruse și lacrimile ce-i udau ochii erau lacrimi de fericire cum nu-i mai cursese de timp îndelungat.

Câte aveau a-și spune în zilele următoare! În primblările lor, Mihai își deschidea inima

toată cătră acest om care singur îl înțelegea pe lume și cu tot focul ce ardea în el, îi descoperi tot ce se petrecuse până la cele mai mici amănunțimi, toate gândirile, toate simțirile, toate durerile. Henri îl asculta cu figura cea serioasă și gânditoare ce-l caracteriza, intrerupându-l din când în când cu vre-o întrebare sau observațiune.

Inzadar, îi zicea Henri, te mângăi cu gândul că femeea ce ai iubit, te-a părăsit din silă; din toate ce mi-ai spus trebuie să cred că nu ai fost iubit de dînsa. Poate ai întîlnit o ființă nesimțitoare care nu e în stare să simtă un adevărat amor, dar se poate încă să nu te fi iubit *pe tine* și să găsească abia mai târziu pe bărbatul ce va iubi, căci nu totdeauna amorul se întîlnește. Acest adevăr ai putut să-l vezi singur, gândind la Ana care din descriere numai inspiră atîta simpatie. Ce fericire ar fi fost să o iubești pe dînsa! — Dar oricum fie, nu-ți mări în inchipuire nenorocirea ta. Mulți au trecut prin asemenea restimpuri și au eșit cu o judecată mai coaptă și mai dreaptă. Și tu te vei mângăia și vei ajunge la convingerea că nu în îndeplinirea dorințelor, ci în dobîndirea înțelepciunii se cuprinde puțina fericire ce ne este dat a gusta în viață. In-
toarce-te la studiul artelor și în societatea

oamenilor. Viața singuratică e bună pentru bătrânii care, fără aspirări, se mulțămesc cu contemplarea naturei. Pentru cei tineri și aprinși ea este fatală căci le selbătăcește mintea și-i oprește de a face binele ce este în puterea lor să facă. Ești ténér, cu talent, te datorești părinților și țării, de la care nu-ți e iertat de a te depărta.

— Dac'ai ști în ce societate mă indemni a mă întoarce, o! Henri! Cât m'am înșălat asupra țării mele! În puținul timp ce am trăit în lumea noastră, am văzut disprețuit binele, înălțat răul, domnind nedreptatea: femeea pe care o credeam mai nobilă călcând cele mai sfinte datorii; bărbatul chemat de a răspândi lumina, întrebuintând știința lui pentru interes meschin; judecătorul partinitor și venal; părinții vênzându-și copilul pe bani; iubita trădându-și amorul — toți înșălându-se unii pe alții, fățărnicind amicie, simțire — dar în fund egoismu, numai egoismu. Și dacă aș fi avut cel puțin vre-o mulțămire intelectuală, dar totul e cufundat în intuneric și neștiință. Un moment am fost amăgit, căci nu puteam pătrunde prin invelișul formei, simburele putred ascuns în el; în zadar imi arăta unul din ei care, deși gândind ca și dinșii, simte mai nobil, adevărata stare a lucrurilor, în amăgirea mea, eu nu

voeam să-l cred. Dar deodată mi s'au dispainjinit ochii și am văzut limpede. O! de n'aș fi văzut niciodată!

„Lumea numește pe acei ce aspiră spre bine, exaltați și nebuni, fiindcă aceștia nu sunt ca cei mai mulți. Deaceea e periculos momentul când o natură ca a ta se isbește de realitate. Cu mulțimea, sufletul tău nu poate merge ci, sau vei fi zdrobit de dînsa, sau te vei întoarce înlăuntrul tău unde vei găsi o înțeleaptă mângâiere, urmând numai în aparență mersul celorlalți. Aceasta trebuie s'o faci; lasă lumea cum este căci tot nu o poți schimba, fă-te că-i urmezi cursul și ține-ți în rezervă entuziasmul vecinic tînăr ce scapă de rele. Ceea ce-mi spui despre țara ta arată numai că poporul vostru e mai incult și nu a găsit încă mijlocul de a ascunde relele sub forme mai plăcute: răul aici s'arată de îndată și lovește ochiul, dar aiurea răul este tot astfel, ba e mai mare încă numai el e mai bine ascuns. Ce-i drept plăcerile estetice, care mângăie de toate, vë lipsesc, dar un spirit mai înalt știe să și le procure ori și unde. Lasă dar singurătatea ta și întoarce-te în sênul familiei. Voiu sta cu tine cât imi va fi cu putință și vom profita amândoi de timpul cât vom fi împreună.

— Stăi cât vei putea mai mult Henri, și

când te vei duce, ia-mă cu tine. Aici nu am pe nime care să mă 'nțeleagă, pe nime în sufletul căruia se află un echo al simțirilor mele. Soră-mea e prea tânăra încă pentru a pricepe frământările adânci ale unei inimi, guvernanta ei e o Engleză rece și tăcută, pe femeia ce m'a iubit am părăsit-o și m'am aruncat la picioarele unei . . . O! cât de prosaic este romanul meu; întâmplările au fost așa de simple, însă farmecul era atât de amăgitor, încât astăzi încă el înădușă glasul rațiunii. Deaceia am preferit singurătatea și m'am lăsat a fi răpit de atrăgătoarea și jalnica melancolie.

„Nu evenimentele compun poezia, ci gradul și bogăția inchipuirii, deaceia și amorul tău a fost plin de poezie precum sunt toate amorurile oamenilor simțitori. Tu ești însă prea tânăr pentru o viață contemplativă. Intoarce-te la familia ta, unde vei găsi dragoste. Caută-ți un alt câmp de activitate, căci nimic nu e mai periculos decât o viață de trândăvie. Pe oamenii de rând ea îi împinge la viciuri, pe cei mai aleși îi depărtează de la binele ce ar putea face.

După câteva zile, Henri isbuti a duce pe Mihai la Vereni unde se afla familia lui. De când Mihai părăsise orașul în mod așa de subit, generalul era cuprins de necaz.

„Deaceea, zicea el către soția lui, l'am trimes la școli străine întreaga lui copilărie, deaceea am hotărît a mă despărți de dînsul atât amar de ani, a cheltuî atâți bani și atâta grijă, pentruca să-l vîd, abia întors în țară, lepădându-se de cariera ce i-am pregătît, și fugind ca un selbatic să trăească în mijlocul munților? Prin multe dureri și disamăgiri trece o inimă părintească!—Sevastița însă, deși împărtășea părerea soțului, totuș căuta să-l disvinovățească cu tinereța căreia fiecare ar trebui să plătească tributul de greșeli. Amîndoi erau dară mulțămiiți de venirea lui Beaudieu care le făcuse o impresiune plăcută și de la acărui sfaturi așteptau rezultate bune.

Odată cu familia generalului, venise la Vereni și Săndulachi Dospin, pe care o boală ce-l ținuse la pat mai întreaga iarnă îl schimbase mult. Vîzînd că din ce în ce îi slăbesc puterile, el își inchipuise că a să moară și această frică, crescînd pe fiecare zi, el nu mai putu suferi singurătatea și se mută la vîrul său. Chiar în societatea numeroasă în care se găsea, el sta vecinic pe gânduri, vorbea puțin, nu zimbea mai niciodată și punea la cale testamentul său pe care îl începea și schimba în toate zilele, neputînd lua o hotărîre nici într'un fel. Ar fi voit

să facă pe Mihai moștenitorul său universal, însă indiferența ce-i arăta acesta îl oprea. Pentru a se asigura dacă nepotul său are oareșicare dragoste pentru dînsul, el se hotărî a-l supune unei încercări. Îl chemă la dînsul în casă și după o introducere în care îi zise că voește a-și regula moștenirea, îl rugă să-i scrie pe hîrtie voința de pe urmă. După aceasta dictă lui Mihai un testament inchipuit în care lăsa toată averea sa unui spital ce avea să se înființeze pe moșia lui. În vreme ce dicta, el observa figura nepotului său și văzî cu bucurie, deși plin de mirare, că Mihai nu manifesta nici un ne-caz. Când Mihai, după ce sfîrșî de scris testamentul voi să se retragă, Sandulachi îl întrebă, dacă nu ar dorî să aibă o aducere aminte de la dînsul.

— Aș dorî moșule, să trăești încă mulți ani, răspuse Mihai, ear dacă vrei să-mi lași ceva spre aducere aminte, îți cer biblioteca care cuprinde multe cărți bune.

„Îți las biblioteca, zise bătrînul; dar afară de dînsa, nu ai fi voit să-ți rămăie o parte din averea mea?”

— Nu. Sunt mulțămît.

„Bine, răspuse bătrînul. Așa voi face.

Cînd remase singur, Sandulache se primblă cîtva timp prin casă. Apoi luă testamentul,

il rupse in bucăți și se puse să scrie altul, in care lăsa toată averea nepotului său.

După ce scăpase de această grijă, se simți mai liniștit câtăva vreme, până ce într' o sară avu o amețeală ce-și inchipuì a fi fost o apoplexie. Acest gând îi dădu o spaimă grozavă și deatunci se arăta in societatea celorlalți mai puțin decât inainte. Mai toată zioa stând singur in odaea lui, el, care adioară ridea de formele religioase, cetea in ciaslov și in psaltire, postea, se inchina și chema adeseori in ascuns pe preotul din sat cu care se incuea in casă și sta la vorbă oare intregi.

Figura slăbită și palidă a lui Sandulachi, dispozițiunile triste ale lui Mihai și grijile părinților despre viitorul său ținea toată familia intr' o atmosferă puțin veselă. Miss Mary tăcută precum era și Henri Beaudieu care vorbea puțin și era totdeauna serios, nu contribeau intru nimic a aduce veselie in acest cerc. Chiar Luțica odinioară veselă și nebunatică, acum devenea gânditoare și in loc de a sări sprintenă prin grădină, se primbla incet și pe gânduri prin aleele cele mai tăcute și umbroase.

CAPITOLUL XXIII

Henri Beaudieu se uitase adeseori zimbînd la cîteva portrete de familie ale lui Vereanu ce erau în salon și zisese în glumă că străbunii generalului trebuie să fi fost oameni foarte nesimțitori, de vreme ce erau reprezentați așa de țepeni. Aceasta îl făcù să propue generalului de a-i zugrăvi portretul în aceeași mărime pentru ca să nu se intrerupă șirul generațiilor. Bătrânul Vereanu primi bucuros propunerea și pe fiecare zi lucrarea înainta. Pe de altă parte Henri asista la lecțiunile de desen ce Miss Mary dădea Luțicăi și în curînd aceste amîndouă devenirî școlarele lui.

Luțica lucra acum cu mai mare dragoste și făcea progrese mai însemnate. Când vedea că profesorul îi lăuda lucrarea, inima îi zimbea de bucurie și se simțea fericită. Cu gîndul la lecțiunile de desen se culca, cu acelaș gînd se scula dimineața și negrijea,

toate celelalte studii. In oarele neocupate, ea fugea adeseori in grădină, in păduricea cea intunecoasă și câteodată, desprinzând luntrea, se primbla singură pe micul lac, visând - cine știe la ce?

După mai mult timp petrecut de familia Vereanu in liniște neschimbată, veni zioa in care portretul generalului fiind isprăvit, Henri voea să l expue ochilor intregiei familii. Era o zi frumoasă pe la inceputul toamnei, când de dimineață Henri impreună cu Miss Mary cu care se înțelesese de mai inainte, așază portretul in mijlocul salonului incunjurându-l cu flori.

Miss Mary pregătise totul pentru serbătoare și impreună cu Henri voea să se bucure de surprinderea ce va avea intreaga familie. Inșă cucoana Sevastița simțise ceea ce se pregătește și impreună cu generalul și Luțica voeau la rândul lor să facă o surprindere lui Henri. Generalul voea să-i dea drept aducere aminte un ciubuc cu o mare imamea de chilimbar și lucrat cu multe pietre scumpe, un juvaer prețios de familie pe care bunul generalului il primise in dar de la un pașa turcesc. Sevastița avea să-i presinte un lucru de mână și Luțica un buchet de flori. Toată lumea era bine dispusă in acea zi, până și Săndulachi care se simțea

mai bine, și la oara hotărită întreaga familie se adună în salon. Henri rugă pe toți să se așeze față cu portretul, apoi ridică cu mâna lui vëlul ce-l acoperea. Asemănarea era deplină și bătrânii mulțumiră pictorului și-i oferiră presentele lor; la urmă veni și Luțica cu buchetul. Însă când păși spre Henri, sângele i se suie în față, ochii i se plecară în jos și nu putu rostii cuvintele de felicitare ce pregătise. Henri se uită la dînsa și întinse mâna spre a lua florile; în acel moment avu e stringere la inimă așa de neașteptată, încât se simți cuprins de turburare. Bătrânii, fie că nu luase sama, fie că pusese aceste emoțiuni pe sama solemnității momentului, urmară a fi veseli și dădură pictorului locul de onoare la masă. După dejun însă, Dospin se simți earăș bolnav și se retrase în odăea lui, Luțica merse în grădină și ceilalți se imprăștiară. Nu trecu mult timp și un fecior pofti pe Mihai din partea lui Dospin.

Mihai găsi pe bătrân palid și agitat, tremurând într'un jilț unde se tupilase.

— Vino lângă mine, nepoate, îi zise acesta cu glas slab, șezi aici, căci mă simt rău și nu mai am mult de trăit.

„Dar pentru Dumnezeu! De unde îți vine această idee!

— Mă simt rău îți spun, mă simt rău de tot. Am puține momente de stat la vorbă. Ascultă-mă dar și ține minte ce-ți voi spune. Să știi mai întâi că testamentul meu l'am pus acolo in dulapul din părete și că ție îți las averea mea toată—nu-mi mulțămî căci te iubesc și te-am avut totdeauna ca pe un fiu. Alți copii decât tine nu mi-a dat Dumnezeu. Deaceea caută să nu remâi bur-lac ca mine că pe urmă te vei căi. Insoară-te la vreme, căci *insuratul de tenër și man-catul de dimineață nu-i greș*.—Mihai plecă ochii in jos și suspină. Ear bătrânul urmă: *Toate păsările care sboură nu se mănâncă, însă pân la urmă ușa se deschide celui care bate*. Apoi nu te ținea ca mine departe de toate trebile publice și de oameni, amestecă-te printre dînșii, însă leagă-te numai cu cei buni; *mai bine c'un voinic la pagubă decât c'un mișel la dobândă*. Véd că ai inimă și mândrie; să fii pururea așa, chiar când ai fi să remâi sărac. Atunci cugetul să-ți fie stotornic și bun căci, *apa trece, pietrele rămân*. Inșă păzește-te de rău, *paza bună trece primejdia rea*. Dar când primejdia vine, dă-i piept bărbătesc, căci *voinicului Dumnezeu îi ajută*. Nu fii fără credință, ca să nu te că-ești la bătrânețe. Ia aminte la aceste sfa-turi și vino să te imbrătoșez, căci vremea

trece și aștept pe preotul cu care am să vorbesc.

Zicând aceste cu glasul stins, bătrânul luă capul lui Mihai și-l sărută pe amândoi obrazii și pe frunte; din ochiul său curgea incet o lacrimă. Mihai eși din casă plin de mișcare, și merse să spuie părinților săi despre starea în care era pe Săndulachi. Negăsindu-i în casă, se coborî în grădină să-i caute. Însă abia făcuse câțiva pași, un țipet grozav și dupe câteva momente un al doilea mai sfâșiator încă ce venea din altă parte a grădinei îl făcură să tresară; el alergă spre acea parte și odată cu dinsul veneau în fugă toți locuitorii casei împrămiantați. Un cap de femeie se ivi la suprafața apei și apoi se acufundă din nou. Luntrea era resturnată. Mihai și Henri care sosise în acelaș moment se aruncară amândoi în apă; după dinșii câțiva servitori și toți împreună căutau să scape pe cei căzuți. Cum Luțica se legăna incet în luntre, aceasta plecându-se se prinsese de o rădăcină, apa se grămădise înlăuntru și copila vrînd să se ferească, căzù singură sub luntre dând țipetul ce auzise Mihai. Miss Mary vîzînd aceasta de departe alergase și sărise după dînsa să o scoată și amîndouă femeile în-

cleștându-se, se împiedicase de a eși. Atunci se auzise al doilea țipet.

În vreme ce generalul și soția lui își frângeau mâinile în desperare pe mal, Henri și Mihai înotând găsiră două trupuri de femei și le scoaseră. Miss Mary da, în brațele lui Henri, încă semne slabe de viață, pe când la Luțica pe care o ținea Mihai, orice speranță părea a fi stinsă. În mijlocul unei scene grozave de desperare, ambele femei fură transportate în casă pentru a li se da ajutor, însă la Luțica totul remase zadarnic, inima ei nu mai bătù. În aceeaș vreme preotul închisese ochii lui Sandu, după care trecù în camera unde era copila și-i puse pe piept crucea ce avea în mână. Chipul unui ânger ce doarme nu putea fi mai frumos decât al ei.

.

CAPITOLUL XXIV.

Adela Soloiu către Ana Mirie.

Nici o veste nu ne mai vine de la tine, scumpa mea vară. Deși acum singură stăpână pe tine și pe averea însemnată ce ți-a rămas după moartea mătușei tale, tu urmezi totuși viața ta singuratică. N'ar fi mai bine să vii ear în lume, să vii la mine, să te măriți. . . Dar oare se cuvine să-ți dau eu un asemenea sfat? Eu care am făcut pasul cel mare cu atât de puțină precugetare? Nu, nu te mărita, sau aibi mai mult noroc decât mine! A fi unită cu un om bătrân, grosolan, sgârcit, care toată zioa își numără banii și se tânguie de cheltuelile ce face soția lui, aducându-i nencetat aminte că a luat-o săracă — ce nenorocire! Ți-am scris necazurile mele de mai multe ori — viața aceasta e nesuferită. Un cuvânt blând n'auzi din gura lui. L'am rugat să călătorim, să

mergem la Paris sau la băi — el imi răspunde că aceasta costă prea mulți bani. Singura mea petrecere este societatea ce vine să mă vadă. Din cunoscuții noștri cei vechi vin însă puțini de când m'am măritat. Domnul Vereanu nu s'a mai arătat de loc prin oraș. Se zice că toată familia este foarte nenorocită de când moartea fetei pe care trebuie și tu să o fi văzut. Melini s'a mutat cu totul de aici, numai d-l Denescu vine de mă vede regulat. Acum când îl cunosc mai bine, văd că e un om care știe să trăească, nu un tiran ca acel după care sunt măritată... Părinții mei sunt de vină!... Denescu e tînăr, are aparență, e de familie bună și e mult mai învățat decât credeam. El cetește toate romanurile cele noue, cunoaște toaletele noastre mai bine decât femeile, joacă de minune și când ese călare toată lumea îl admiră: Se vede că este de neam vechiu și că nu și-a câștigat singur averea cu specule ca tiranul meu. De când vine așa des la noi, și-a stricat cu totul relațiile cu Dorneanu — nu știu pentru ce. Ah! aș putea să-ți scriu multe, multe, însă mai bine este să te ved, să-ți vorbesc. Dacă ai veni pe aici ți-aș spune, ți-aș dislega... Aș veni chiar eu să te văd dacă m'ar lăsa

stăpânul ce mi-am ales. Din nenorocire însă la noi în țară legile nu sunt așa de aspre ca aiurea și nimic nu se încheie pentru vecinicie. . .

Ana Mirie către Adela Soloiu.

Ved că ești nenorocită și te plâng din inimă. Inșă nu pot veni să te ved; am hotărît să trăiesc în singurătate, să fug de vuetul societăților care nu se mai potrivește cu ideile și simțirile mele. De mult, de când m'au înșălat speranțele amorului, viața omească și lumea întreagă se infătoșează cu totul altfel gândului meu. De la moartea mătușei mele m'am incredințat însă pe deplin că e mai bine să fi venit împrejurările așa și nu după dorințele ce aveam atunci. Aș fi împărțășit atunci de sigur soarta oamenilor mulțamiți, sufletul meu ar fi rămas legat de lucrurile lumesti și nu l'aș fi înălțat niciodată deplin spre Dumnezeu. N'aș fi înțeles atunci câte păcate mi-au oborit cugetul. Iți mărturisesc că am fost mâniașă asupra ta, incredințându-mă că pe tine te iubea Vereanu, și acum când patimile lumii nu mă mai ating, ved cât am fost de rea și de nedreaptă și-ți cer ertare. De vrei să vii să me vezi, pentru tine voi face hrană

mai bună și voiu duce in casă earăș câteva îndemănări pe care cu vremea le-am depărtat. Te voiu slujî insumi cu bătrâna ce am pe lângă mine; poate că liniștea de aice te va împăca cu suferințele vieții și vei vedea că in răbdare este mulțămirea și pregătirea pentru sfirșitul dorit. Nu cere insă de la mine să mă intorc la greșeli trecute, nu cere să gândesc la măritare, căci asemenea gânduri pot să-mi aprindă earăș dorințe in inimă și aș unî mustrarea de cuget cu ticăloșia și nevrednicia sufletului meu.

Mihai Vereanu cătră Henri Beaudieu.

De la nenorocirea cea grozavă ce a lovit familia mea, totul s'a schimbat aice. Părinții mei, incujbați de durere, s'au retras impreună la o mănăstire, unde caută liniștea sufletească in rugăciune; eu am rămas singur. Alții s'ar simți fericiți in locul meu; s'ar bucura de tinerețe, de sănătate, de avere insemnată. Eu insă nu simt decât un gol fără margini in sufletul meu pe care nimic nu-l poate umplea. Starea tristă a patriei mele mă depărtează de dînsa, societatea noastră mă desgustă, singurătatea mă apasă, nimic nu mă atrage. Ce aș putea face in această lume? Am hotărit să-mi părăsesc

patria și să-mi petrec viața în țări străine. Poate că voi găsi aiurea ceva ce m'ar putea încă interesa. Te voi vedea pe tine și bunele tale sfaturi mă vor deștepta din nou spre viață și activitate. Incurând ne vom revedea.

Henri Beaudieu către Mihai Vereanu.

Nu 'crede că rătăcind prin lume vei umplea deșertul ce simțești în inimă. Tu îl vei duce pretutindenea cu tine, cără vreme nu vei avea ceva în lume ce te va atrage și interesa. Rămâi în patria ta, lasă să treacă timpul melancoliei și ocupă-te cu trebile țării. Cât de mic va fi ajutorul ce vei putea da, el va fi totuș de folos obștesc și astfel vei dobândi merite pentru patrie—pentru ideea ce trebuie să atragă pe tot omul nobil și bun. — Aș fi dorit să te revăd și să trăim împreună, însă pentru liniștea mea este mai bine să amânăm această întâlnire a noastră. În zilele grozave când v'am părăsit, luând asupra-mi sarcina de a conduce pe Miss Mary în țara ei, nu știam că această întâmplare imi va hotărî viitorul. Plecarea sufletelor noastre a născut incurând o simpatie între noi care m'a îndemnat să o doresc de soție. Înainte de a consimți, tânăra Engleză a voit

insă a-mi face o mărturisire, și acea mărturisire era — că ea te iubește pe tine. Ea mi-a spus amorul ce i-ai insuflat de când te-ai întors în țară, mi-a spus suferințele ei, față nu numai cu indiferența ta pentru dînsa, ci cu iubirea ta pentru alta, mi-a spus focul care-o ardea în tăcere, fără a putea destăinui nimărui în lume ceea ce simțea. Lipsa de speranță, puterea voinței și mai mult decât aceste, depărtarea și timpul i-a liniștit sufletul și incurînd vom fi amîndoi indestul de pregătiți pentru veșnica noastră unire, căci blîndeța caracterului ei nu-mi lasă indoeală că liniștea ne așteaptă pe amîndoi. Venirea ta ar impiedica fericirea amicului tîu. Să lăsăm dar să treacă anii ca receala virstei să întunece imaginile trecute. Pînă atunci îți voi da vești despre mine și vom rămînea pe toată viața amici și frați precum am fost.

Primind această scrisoare a lui Beaudieu, Vereanu se întristă și mai mult vîzînd cum împrejurări fatale depărtează de dînsul pe oricine iubește. El stătî la indoeală dacă trebuie să mai plece sau nu, și insfirșit se hotărî să-și părăsească țara fără a căuta să

intîlnească pe Beaudieu. Deaceea merse la mînăstire unde trăeau bătrânii săi părinți și luă zioa bună de la dînșii. Despărțindu-se de ei, inima îi era grea și apăsată și el lăsa calul pe care călărea să pășească incet pe drumul bătut ce ducea la Vereni. Tre-cuse cîteva oare, cînd vîzù de departe o trăsura cu patru cai gonind inspre dînsul in fuga mare. Se putea ușor cunoaște ca se aprinsese caii și nu mai puteau fi opriți. Vezeteul trebuia să fi căzut de pe capră, căci un bărbat din trăsura ținea frînele in-vîlătucindu-le in jurul unui braț, pe cînd cu celalalt braț cuprindea pe o femeie ce da semne de desperare, oprind-o de a sări afară.

Mihai vîzù pericolul și in aceeași clipă se hotărî să dea ajutor. El descălică și arun-cîndu-se inaintea cailor inspumați ai trăs-urei, îi apucă de frîne. Cîteva pași el fu tîrîit cu dînșii, apoi caii se ridicarî in doue picioare și după mai multe incercări de a se scutura de brațul puternic ce-i apucase, se oprirî insfirșit pe loc. O femeie cu fața acoperită de un vîl sări din trăsura și vî-zînd pe Mihai, dădù un țipet. Ca o săgeată acest ton pîtrunse in inima lui Vereanu care remase cu ochii ațintiți asupra ei. După un moment de inmărmurire, el fără a vedea cine este bărbatul care o intovărășea se ră-

pezî asupra ci și-i rupse vëlul de pe față. Inima nu-l înșălase, era Adela! Aceasta se aruncă in brațele bărbatului ce o intovărășea și acum Mihai recunoscù că acesta era Denescu.

— De nu ți-aș datorî viața, începù acesta cătră Vereanu, și ce e mai mult o altă viață mai scumpă decât a mea, ți-aș cere samă de insulta ce faci unei femei. Binele ce mi-ai făcut te apără, dar sunt cel puțin in drept a aștepta că nu vei descoperî nimëruî urmele noastre.

„Nelegiuită, strigă insfirșit Mihai la care furia sbucni puternic din piept, nu ți-a ajuns să mă înșăli pe mine, ai trebuit să fii necredincioasă și soțului ce ți-ai ales! O! muiere ticăloasă!— Adela își ridică in sus capu cu o privire plină de mândrie: „Cu ce drept, zise ea, îndrăznești a-mi vorbi astfel? Totdeauna ai fost un străin pentru mine. Eu nu te-am iubit și nici nu ți-am dat dreptul a spera că te voiu iubî vreodată. Dacă am greșit cătră soțul meu, a mea este raspunderea. Oricum fie, nu este generos omul care incarcă cu muștrări pe acel ce-i datorește viața.

— Dacă este vre-o vinovăție, eu singur sunt vinovatul, adaoșe Denescu iute, însă pe mine amorul mă scusează: am scăpat o

fintă gingașă și nevinovată din ghiarale unui om aprig și crud. Nimic însă nu scusă insultele făcute unei femei. Mihai fără a asculta cuvintele lui, se uită adânc în ochii femeii ce-i vorbea cu atâta mândrie, și se spărie de ceeace văzù :

„Oh ! Căci nu te-am pătruns așa de bine ca acuma în întâia zi când te-am văzut ! Blăstem amăgirii mele !— Apoi stăpânindu-se cu putere, adaose încet și aspru : Mergeți ! Duceți-ve în stînga, spre dreapta mă duce drumul meu !

Și întorcându-se, se depărtă de ei pe calea opusă.

CAPITOLUL XXV.

Ca prin minune urmele amorului se șterseră din inima lui Mihai de la întâlnirea sa atât de neașteptată cu Adela. Pentru această femeie ce iubise atât de mult nu mai simțea acum decât dispreț. Ca să scape și amintirea ultimei sale întâlniri cu dînsa, el se grăbi să părăsească țara lui. El călători prin Germania, prin Helveția, prin Franția; o iarnă întreaga o petrecu în Italia, însă nimic nu-i mai învioșa interesul. Entuziasmul ce-l inflăcăra odinioară la vederea nemuritoarelor obiecte de arte produse de oamenii de geniu ai Italiei părea că s'a stins din sufletul său și în loc nu era nimic—un gol fără margini.

În aceeași stare sufletească în care plecase, se și întoarse în primăvară. Reînnoirea naturii îl întrista încă și mai mult și sta adeseori în codrul de la Ridicata ascultând

numai ciripitul păsărilor sau privind riul ce se răpezea în vale.

Intr'o sară când soarele se gătea să apue și păsările una după alta încetau cântul lor, o melancolie mare îl cuprinse. El sta culcat într'o poeană umbroasă lăsându-se dus pe gândurile sale. Ochiul său se închisese și pe jumătate adormit, printr'un capriciu al memoriei îi apărură din non chipul Lucreției: o vedea lângă dînsul mai frumoasă decât odinioară, i se părură că-i zîmbește, că se apropie de dîsul, că-i vorbește, că-i întinde brațele— inima îi bătea cu putere, el sărî în picioare și deschise ochii mari.

„Lucrețio! strigă el, tu ești, pe tine te vîd? ”

— Eu, o! iubitul meu, eu sunt, răspuse o femeie ce pășea spre el. Apoi se oprî palidă în loc și își apăsă amîndouă mânele pe inimă. Mihai alergă spre dînsa.

„Este un vis? zise el, știu că adormisem; visam de tine, Lucrețio, de timpul frumos când te-am întîlnit în Italia. M'am deșteptat oare, sau urmează visul meu?”

— Ah! și mie, și mie îmi pare că visez. Nu pot să cred că atîta fericire să fie adevărată. Gîndeam că lacrimile nu-mi vor mai seca. Am plîns ani întregi în țări străine, am plîns și mai mult de când am fost adusă

in selbătăciunea aceasta; m'am rugat la la Sfânta Maria și insfirșit ea mi-a implinit rugăciunea, te-am văzut, te-am găsit! O Mihai, iubitul meu Mihai, șoptea ea plângând și zimbînd totodată.

— Ai resărit din pămînt, dulcea mea Italiană, ca să mă mîngăi de chinurile vieții? Fii binecuvîntată: Am gîndit la tine și am jălit momentul despărțirii noastre. Oricine ai fi, tu vei fi a mea. Tu mă iubești, tu nu m'ai trădat și nu mă vei trăda, nu-i așa? — vorbind astfel el îi ștergea ochii de lacrimi, îi dismierdă părul cel negru și o săruta.

„Oh! Te iubesc grozav, răspundea Lucreția, de cînd te-am văzut la fereastră. Dar nu mă săruta așa de dulce. . . De cînd m'ai sărutat la Veneția mi-ai aprins sufletul de dor. Deatunce nu mai am somn, nu mai pace. Ah! am gîndit numai la tine și m'am rugat la Sfânta Fecioară, să te găsesc ear. Păstrez scrisorile tale pe inimă — eată-le! Sunt șterse și roase de mult ce am vărsat lacrimi pe ele și le-am sărutat! Ai și tu scrisorile mele? — Dar nu-mi mai zice Italiană, căci nu sunt; mi s'a spus că sunt de aici, din astă țară barbară. Aici am petrecut o iarnă in mijloc de ghiață și zăpadă, aici am găsit un tată și am învățat o limbă aspră. O! Nu mă mai săruta iubitul meu,

căci inima mea se bate prea tare și mă doare.

— Tu ești de aici, dar cum, prin ce întâmplare te credeai Italiană, de unde și a căror părinți ești? Răspunde, dulcea mea Lucreția. Dar oricine vei fi, îți jur că vei fi a mea. Ursita mea te-a trimis ca să-mi îndulcești zilele vieții.

„Și eu te credeam Italian și de aceea imi era dragă Italia. Însă dacă și tu ești de aici, eu iubesc această țară. Tu ai gândit totdeauna la mine, m'ai căutat, m'ai iubit cum te-am iubit și eu, spune-mi nu-i așa?

Fruntea lui Mihai se încreți:

— A fost o vreme unde o altă femeie se furișase în inima mea și-mi întunecase imaginea frumoasei mele Lucreția. Era o femeie rea și trădătoare.

Lucreția își acoperi fața cu mâinile și începù a plânge.

„Ah! tu ai putut să gândești la alta, când eu niciodată nu te-am uitat, niciodată! N'am avut noapte fără să te văd în vis! O! Cât sunt de nenorocită.

„Mângăie-te, iubita mea, acea vreme a trecut de mult; acum te iubesc pe tine, numai pe tine.

— O! iubește-mă, iubește-mă, șoptea ea, răzământ capul pe pieptul lui Vereanu.

„Dar cine ești? Eată, voiu să merg cu tine la părinții tăi și să te cer de soție. Unde să te duc ?

— Tatăl meu are un nume pe care abia îl pot roști. El se numește *Sérbu*; fața lui e aspră, dar cu mine s'au arătat bun.

„Sérbu! strigă Mihai inspăimântat, sau mă inșăl eu, sau acest Manoli Sérbu e un dușman al tatălui meu. Nu știu din care cauză, n'am putut afla nimic, dar pe cât am găcit el hrănește o ură veche asupra familiei mele. Niciodată el nu va incuviința să fii soția mea. Vom trebui să ne cununăm fără voea lui.

— Dacă este dușmanul tău trebuie să fie un om rău. Deaceea s'au arătat totdeauna atât de rece cu mama. Acum și eu îl uresc; ia-mă de la dînsul, ia-mă cu tine, du-mă unde vei voi, numai să nu te mai părăsesc. Dacă te-aș perde încă odată, aș muri de sigur.

— Să fugim dar, iubito, să fugim chiar acum și să nu ne mai despărțim.

„Noaptea s'apropie, respunse ea, părinții vor fi îngrijiți, vor pune să mă caute, ne vor găsi și totul va fi pierdut.

— Ai dreptate, căci suntem pe jos și ușor vor da de urmele noastre. Vino mâni în zori de zioă tot aici în această poeană. Mă

vei găsi cu doi cai ageri care ne vor duce departe de oameni răuvoitori în locuri unde vom trăi singuri și fericiți.

„Ah! atâta bucurie nu încapă în inima mea, zise Lucreția plângând: din durerea mea cea nemărginită, din jalea ce aveam pentru tine, deodată, prin minune să te găsesc, să ved că tot mă iubești, să fiu a ta pentru totdeauna: aceasta nu o așteptam!

Mihai o atrase duios la pieptul său. Amorul îi întunecă mintea, el se perdù în ochii ei, toate dimprejur, lumea toată dispărù și firea lor întreagă se concentră într'o singură sărutare.

.

Când se despărțiră, Mihai se întoarse spre casă plin de încântare. Însă cu cât îi veneau gândurile, cu atât se arătau și grijile, căci decă prezența e porurea fărâncătoare, numai după despărțire, numai în absență se poate vedea de simțim adevărat amor. Mihai își consultă inima și cu toată osteneala ce-și da, el trebuì să recunoască că nu mai avea acel entusiasm ce l simțise odinioară când iubea pe Adela. Compararea între starea lui deatunci cu cea deacum, îi arată o deosebire fără margini în simțirile sale. Însă soarta era acum hotărîtă, nimic nu se mai putea schimba și deaceea prin tot felul

de argumente el căuta să se convingă că o mai mare fericire nu i se putea întâmpla, că o altă femeie așa de iubitoare, de credincioasă și de frumoasă ca Lucreția nu mai este pe pământ, vrând astfel să înlocuească prin cuvinte, ceea ce trebuia să hotărească numai simțirea.

De cu noapte el puse totul la cale pentru fuga de a doua zi: doi cai iuți și o brișcuță ușoară în care era loc numai pentru doi, asemenea merinde și tot ce mai trebuie pentru drum fură pregătite. El voi să atingă Verinii numai în treacăt pentru a schimba caii și a merge mai departe la moșia ce-i rămăsese de la moșul său Dospin. O mulțime de gânduri îl neliniștiră. Ce va face pe urmă? Va rămânea în țară, sau va pleca în străinătate? Se va duce să vadă pe părinții săi și ce vor zice ei de purtarea lui? Va fi descoperit de Sêrbu, va putea să-l împace? Iubește el în adevăr pe Lucreția, este ea soția care-l va face fericit? Asemenea întrebări i se grămădeau tot mai multe fără a-i lăsa liniștea să doarmă și să le uite în somn. Deaceia el nici putu să se culce, și așteptând îmbrăcat zorile zilei, se primbla înaintea casei sale.

Miezul nopții trecuse de mult când văzu o femeie viind din partea pădurii înspre dînsul.

Cu gândul la Lucreția, el își inchipui că trebuie să fie ea și se răpezi cătră dînsa. Inșă nu putea fi Lucreția: era un chip mare, negru, cu părul despletit. . . el făcù câțiva pași, se uită in față-i. . . era Neacșa!

Niciodată figura țigancei nu-i păruse atît de stranie: fața ei avea ceva solemn, ochii îi ardeau ca niște cărbuni aprinși, pasul ei era hotărit și grav. Apropiindu-se de dînsul, ea îndreptă amîndoue mânele asupra-i.

Neacșa i se arătase numai noaptea și in momente grave și deaceea vederea ei îi produceau întodeauna o spaimă de care inzadar căuta să se apere. Acum inșă, neliniștit de propriile sale gânduri, vederea acestei femei cu o figură mai solemnă decăt oricând, îi dădù flori. Fără a putea rostì un cuvânt, fără a intoarce fața de la dînsa, el făcù câțiva pași îndărăt spre casă și se lăsă să cadă pe prispă. Neacșa se oprì dinaintea lui și încrucișă brațele pe pept.

Câteva momente ei se uitară unul la altul in tăcere.

CAPITOLUL XXVI.

— Ce vrei de la mine? zise el insfirșit.

„Am venit să te înștiințez la vreme și să te apăr de o mare nenorocire.

— Ce-mi ești tu mie de mă pândești la tot pasul? Ce ne leagă pe amândoi?

„A venit vremea să afli cine sunt și ce ne unește pe amândoi. Căci acum sunt bătrână și nu mai am mult de trăit și tu ești tînăr încă și plin de viață. Am făcut un mare păcat în viața mea și la o boală când era aproape să mor, mi s'a arătat Sfânta Paraschiva și mi-a zis că voi scăpa, dacă voi spăla răul ce am voit să fac tatălui tău cu binele ce-ți voi face ție. Mi-am ținut jurământul: pe cât am putut, te-am înștiințat, dar tu nu m'ai ascultat. Ți-am prorocit să fugi de o femeie smolită că va fi amar de tine, tu te-ai dat în dragoste cu dînsa și te-am cules mai mult mort decît viu lângă o cruce de mormânt. Ți-am zis: fugi de

Sêrbu și de casa lui, și tu i-ai ademenit fata și vrei s'o furi de la părinți. Iți zic ear : fugi cât e vreme încă. Zorile zilei nu s'au ivit, tu poți încă scăpa !

— Ce-mi spui, muiere ? să-mi calc făgăduința dată ! Să las pe o biată fată care mă iubește, nenorocită și perdută ? Niciodată ! Pân acum am desprețuit pe cele care mă iubeau ca să alerg după o femeie fără de lege. Acum nu voi mai lăsa amorul și fericirea când le-am găsit. Acesta e diamantul ce căutăm.

„Auleo, Mihaițică, ochii tăi sunt pajiniți și tu nu vezi prăpastia. Nu te increde in dragostea vicleană. Diamantul nu e de găsit in ea. Și tatăl tău a fost ademenit de dînsa și mulți ani de zile s'a căit.

— Tatăl meu. . . .

„ Dar, când a furat pe nevasta lui Sêrbu. Eu am fost mijlocitoarea. Eu am ademenit cu vorbe dulci și viclene pe nenorocita muiere. Cu fetița ce-i făcuse Sêrbu am dus-o din casa bărbatului in brațele tatălui tău care era tînăr și nebun ca tine. Dar numai eu știam cum gema inima in mine. Căci pe mine mă avuse țiiitoare, eu il iubeam cu foc și tocmai pe mine m'a pus să ademenesc. Deaceea am vrut să-mi resbun și m'am unit cu ucigașii porunciți de Sêrbu, ca să-l

omor și numai printr'o minune a scăpat. De fără de legea aceasta m'am căit și mi-a poruncit Sfantă să rescumpăr cu bine asupra ta, răul ce am voit a face și ce am făcut.

— Tatăl meu a răpit pe soția lui Sêrbu! . . .

„Dar, și a trimis-o apoi în țări străine. Pe fata aceluiaș Sêrbu vrei s'o furi tu. Ia sama că este un blăstêm! Sêrbu a cercat de multe ori să omoare pe tatăl tîu și n'a putut. Tu nu vei scăpa de urgia lui că e un om aprig și neimpăcat. Fie-ți milă de anii tîi cei tineri!

— Nu mi-e frică de nimeni. Inzadar vrei să mă inspăimântezi. Când e vorba de primjdie și de luptă, eu nu dau înapoi.

„Tu vrei să omori pe tatăl ibovnicei tale, să iei pe fata femeii care a fost țitoarea tatălui tîu?

Mihai lovit de aceste cuvinte sta impietrit, ear Neacșa vîzînd impresiunea ce produsese asupra lui, urmî cu glas pîtrunzîtor:

„Ai inceput pîcatul, nu-l urma mai departe. Lasă cele trecute să fie trecute și nu aprinde o ură veche și poate chiar stinsă. Fii bărbat voinic și caută-ți aiurea treabă și noroc. Fugi de aici, căci în locul unde ai plîns de jalea alteia nu e dat să găsești mîngăere. Aiurea îți va zîmbi fericirea: pare că o vîd, urmî ea cu glas profetic, o vîd. . .

frumoasă și tânăra... tu o iubești, ea te iubește. O! Ce viitor minunat... norocosule, știam eu că ești făcut pentru bine...

Urmând a vorbi astfel când cu glas blând și rugător, când cu ton solemn și profetic, isbutise a indupleca pe Mihai care simțea că slăbește, când deodată se iviră întâile raze de lumină ale zilei. Mihai deșteptat ca dintr'un vis se ridică de pe prispă și alergă să se sue în brișcă la care caii erau puși. Neacșa îi căzută la picioare și-i îmbrătoșa genuchii. „Nu te duce coconășelule, strigă ea, fie-ți milă de tine și de viața ta, fie-ți milă de mine că voi fi afurisită dacă nu te-oiu scăpa și pe tine și pe dînsa.

— Incolo! strigă Mihai, ce va gândi de mine? Imi e rușine că te-am putut asculta și nu te-am gonit îndată.

„Auleo! Nu te duce că mare păcat faci! Zicînd așa, ea se târîea la picioarele lui și nu-l lăsa. Mihai, vîzînd că cuvintele lui erau zadarnice, se descleștă de dînsa cu putere, o împinse cu piciorul în lături, sărî în trăsură și plecă cu caii la goană. Ajungînd la locul hotărit, el găsi pe Lucreția care-l aștepta șezînd pe un trunchiu de copac. Era palidă la față și se simțea așa de slabă, încât abia putu să se ridice. Cu toate aceste la vederea lui, o zimbire trecu peste buzele

ei, ea îi incunjură gâtul cu brațele și apăsă buzele sale pe ale lui.

— N'am avut liniște de când ne-am despărțit eri, începù ea. Imi părea că timpul nu se mai mișcă din loc. Am plâns un moment când am gândit că poate nu voi mai vedea pe mama, dar pe Sêrbu acum îl ăresc, de când știu că-ți este dușman. Poate că pe mama vei chema-o mai târziu să șadă cu noi, nu-i așa ?

Mihai increșli sprincenele : „Ea care a fost ...nu, niciodată... vom vedea... mai târziu...

— Sermana ! Să n'o mai vèd pe dinsa care m'a iubit așa de mult, respunse Lucreția, ștergènd o lacrimă. Dar fie ! Dacă sunt cu tine nu-mi mai trebuie nimic !

„Zioa se arată, vino iubită, căci nu e timp de perdut.

— Sunt așa de slaba, zise ea ; părinții mei trebuie să fi fost îngrijiți căci nu m'au părăsit până când nu m'au știut culcată în pat. Am auzit după mine incuindu-se ușa cu cheea și am tremurat de frică că nu voi mai putea eși. Inșă abia s'a făcut tăcere și liniște în casa, m'am sculat, m'am imbrăcat și am sărit pe fereastră. Ah ! în întunericul nopții pe când lătrau câinii, aveam o groază... Apoi am alergat, cât am putut fără a mă uita îndărăt... am rătăcit dru-

mul și abia când se iveau de zioă am găsit locul acesta.

„Grăbește Lucrețio, grăbește, momentele sunt scumpe.

— Nu-mi vorbi așa de aspru, iubitul meu. Uită-te încă odată la mine să vezi în ochii tăi dacă mă iubești, cum te iubesc eu. Pentru ce nu te uiți la mine cu amor de ce vezi această umbră pe fruntea ta?

„Haidem, iubită, haidem pentru Dumnezeu! strigă Mihai cuprins de fiori. Văzând-o însă că plânge, el o luă de mijloc și vocea tocmai să o ridice în trăsură, când un glas grozav se auzi deodată, strigându-le: „Stați pe loc!“ Mihai lăsă pe Lucreția și dădu un pas înapoi, recunoscând pe Manoli Sîrbu. Acesta sări jos de pe calul inspumat cu care gonise până acolo și se opri dinaintea lor cu o figură grozavă și amenințătoare.

— Hoț și fiu de hoț, ai vrut să-mi furi fata? Cu moartea vei fi pedepsit! strigând aceste cuvinte, el scoase un pistol de la brâu și-l slobozi în Mihai. Plumbul trecu pe alături și nu-l atinse.

„O iubesc și ți-o cer de soție, răspuse Mihai.

— Ca s'o înșeli și s'o pierzi cum a făcut tatăl tău cu mama ei... Talharule!...

„Sunt om de treabă și voiu să mă cunun cu dînsa.

— Ție să ți-o dau, ție! a cărui moarte am jurat-o de mult. Ha! ha! ha! Mori ticălosule, ceasul resbunării a sunat!

Când scotea al doilea pistol Mihai se aruncă asupra lui și-l apucă de gât, pistolul căzû din mânilor lui Sêrbu la pămênt și amêndoi se inceleștarê intr'o luptă turbată, in vreme ce Lucreția își rupea pêrul și striga in cea mai mare desperare. In luptă, Sêrbu și Vereanu scosesea pumnarele. Arma lui Sêrbu lovî pe Mihai in umêr și acesta avû încă puterea să infingă pumnarul sêu in peptul dușmanului, apoi amêndoi, scâlțați in sânge, căzurê unul peste altul la pămênt. In momentul când cădeau, Neacșa sosî și sări asupra lor să-i despartă. „Ce faceți, strigă ea grozav, ce faceți!

— Tu ești? mijlocitoare hidă, zise Sêrbu cu glas stins. Bine că ai venit. El intinse mâna, luă pistolul ce era lângă dînsul la pămênt și-l slobozi in Neacșa, încât cu un țipet ea se lăsă să cadă. „Mor! șoptea ea, mor! Amar de mine, amar de tine, Sêrbule! Fata asta nu-i a ta: a ta a murit de mică; asta e făcută mai pe urmă cu Vereanu, e soră cu tênerul ce ai ucis, cu cel ce a in-

șălat-o și voea să o ia în cununie. Blăstăm
mul celui de sus!

Manoli Sêrbu începù a clănțănî din dinți
și cu ultimele puteri ce avea își scoase pum-
narul din pept: capul îi căzù îndărăt pe
earbă și trupul ințepenî. Mihai se ridică pe
brațul cel sănătos:

„Lucrețio, tu ești sora mea, auzi tu Lu-
crețio? șoptî el. Femeea care moare colo a
spus-o și ea știe totul!“

Însă Lucreția nu-l mai asculta. Fața îi
era albă ca zăpada, părul i se despletise și
ochii rătăciți erau ațintiți asupra lui Mihai.
Deodată strigă cu veselie: Mi-am găsit fra-
tele! mi-am găsit fratele! și dădù într'un
hohot de ris spasmodic.

CAPITOLUL XXVII.

Trecuse patru ani.

Pe prispa unei căsuțe așezate în apropierea unei mănăstiri, sta o călugăriță bătrână și privea la doi copilași ce se jucau pe drum. Din vreme în vreme clătina din cap și zicea încet înaintea ei: În ce vreme am ajuns a trăi! O fată de boer s'ajungă în așa hal, să n'aibă cine-o primi în casă, să n'aibă cu ce să-și îmbrace și încălze copiii! Să nu fie nimeni la patul ei când e asupra facerii! Doamne! Doamne!—Un glas slab de femeie ce o chema în casă o întrerupse din cugetările ei. Călugărița intră și întrebă ce este.

— Mă simt rău, zise o femeie ce zăcea pe o laiță. Momentul vine mai curând decât credeam, să nu mă lași, că sunt singură și nu am pe nimeni. . .

„Vai de mine! și femeea care se pricepe la moșit a fost chemată într'un sat vecin

azi dimineată. N'am pe cine să trimit... Eaca alerg s'o chem...

— Nu mă lăsa, te rog, nu mă lăsa singură. Pot să mor... nu mă lăsa fără ajutor...

„Vai! Ce-i de făcut! Dacă știam că așa de curând... Maica starița mi-a poruncit să-i dau de știre la mânăstire ca să vie ea însăși, căci îi e milă de tinereța dumitale...

— O! Nu mă lăsa căci nu ai vreme să mergi până la mânăstire. Ce fac copii?

„Se joacă sermăneii! Vai! Vai! Nu știu ce să fac! Zicând așa, ea eși afară fără a ști ce hotărîre să ia, când vîzù o trăsuriță cu doi cai care se apropia cu mare grabă. Trăsura se oprì dinaintea căsuței și o femeie îmbrăcată în negru palidă la față, dar tînără și frumoasă se coborî în pripă.

— Maică, am aflat la mânăstire că este aici o femeie nenorocită și am venit s'o vîd. Aceasta e acasă?

„Aceasta; biată femeie e în durerile facerii care au apucat-o mai curînd decît aștepta. Nici moașa nu-i aici, nici un bărbat, numai eu și copilașii. Nu știu ce să fac.

Femeea ce se coborise din trăsura privi la copii și surprinsă la vederea lor, șopti printre dinți: ce asemănare!... Apoi zise iute cătră călugăriță: sui în trăsura mea și

aleargă după moașă, eu voi sta aici și voi ajuta cât voi putea.

— Dumnezeu să-ți respălătească binele ce faci pentru biata femeie, respunse călugărița, că-i tare nenorocită, sermănică. A venit la noi să ceară adăpost, dar maica stărița a zis că n'o poate primi chiar în mănăstire căci ar fi păcat pentru un sfânt locaș și i-a însemnat căsuța asta din câmp...

„Pleacă, pleacă! Nu perde vremea, îi repetă femeia îmbrăcată în negru. Călugărița se suie în trăsură și purcese iute, ear femeia ce sosise, intră în casă. Nu făcuse doi pași și se opri pe loc, exclamând cu surprindere: Adela!

— Ana! respunse femeia culcată pe laiță o! Dumnezeule! și-și ascunse fața în mâni.

Emoțiunea îi mări durerile care o cuprinsese cu violență, încât se mișca și frământa în toate părțile.

„Liniștește-te, îi zicea Ana incet, plecându-se spre dînsa. În curînd vei fi izbăvită; ajutorul nu poate întârzia.

— Oh! respunse Adela, intrerumpîndu-se din vreme în vreme de durere, nu te uita la mine, căci mor de rușine! Așa a trebuit să mă găsești! Așa a trebuit să ne vedem! O! mă doare, mă doare! Mi-am călcat datoriile... am călcat jurămîntul ce făcu-

sem bărbatului care mă iubea... m'am cununat cu altul... l'am lepădat și pe acela ca să fug cu un ticălos... ce m'a părăsit pe mine și pe copiii lui!... m'a lăsat în străinătate goală, prăpădită... blăstematul! Voeam să vin la tine, să ingenuchez, să-ți fie milă de mine, căci părinților mei nu li-a fost milă... și mi-a fost rusine... Oh! mă doare!

— Liniștește-te, iubită soră, omul ce se căește nu trebuie să se rușineze, căci dobandește ertare!

„Ah! Nici tu nu mă mai iubești, imi vorbești așa de rece... Ce fac bieții copii afară? N'or fi mâncat nimic... Colo pe cuptior le-am strins niște pâne și brânză.— Oh! fie-ți milă! Dar tu te uiți la mine și nu plângi!...

— Ochii mei nu mai pot vărsa lacrimi, iubită soră, dar inima mea te jălește.

Zicând așa, Ana se puse în genunchi la patul bolnavei și împreunând mâinile începù a se inchina încet. Figura ei luâ atunci o expresiune atât de supranaturală, încat Adela lovită de aspectul ei, privi la dînsa cu uimire, uitâ un moment durerile sale și ștergându-și lacrimile ce-i curgeau încet pe față, făcù semnul crucii. După ce sfîrși rugăciunea, ea chemâ copii deafară și le dădù mâncare. Când aceștia eșiră earăș sărind și ju-

când, Adela reincepù a geme și a suferi așa de grozav, încât crezù că moartea i-a venit. Ana vèzù că momentul se apropia, se uită pe drum cu îngrijire și vèzènd că trăsura nu se întoarce, anină un ștergar la fereastră și se apropie să dea ajutorul trebuincios.

În vremea aceasta, călugărița ajunsese în satul vecin, dar negăsind pe moașă acolo și neștiind ce hotărîre trebuie să ia, se duse la mănăstire și înștiință pe stariță. Aceasta trimise îndată în orășelul cel mai apropiat după un doftor și după preotul care nici el nu se găsea la mănăstire, un răspuns să vie la casa unde se găsea bolnava, ear ea însăși se sui cu călugărița în trăsura pentru a merge la Adela.

Ele sosirè câteva minute după ce născuse un băiețel. Copilașul părea sănătos, dar muma era atât de slabă, încât ai fi crezut că minutele ei sunt numèrate.

— Găsesc sănătate? fică, întrebă starița intrând.

„Facerea a fost pe cât socot din cele mai grele, maică, răspuse Ana. Am ajutat cum am putut și pe cât mi-a fost perceperea, căci niciodată n'am fost față la asemenea împrejurări. Nu știu însă dacă biata femeie va scăpa, poate că Dumnezeu vrea s'o cheme la el.

În vreme ce una din femei se îngrijea de copil și alta de mumă, vestea se răspândise prin mănăstire și prin satele din apropiere și mai multe femei și bărbați veniră să dea ajutor.

— Cine-i la bolnavă? întrebă o femeie pe călugărița cea bătrână care era în ușă.

„Este maica stărița și Ana, femeia cea sfântă; ea singură a ajutat pe cât a putut.

— Dumnezeu s'o binecuvânteze că în adevăr e o sfântă, răspunse femeia; nu este casă nenorocită unde să nu vie cu vorbe de mângăere și cu ajutor!

„Așa-i, așa-i, adause altul; ea nu trăește pentru dînsa, ci pentru cei nenorociți! Și mie mi-a făcut un bine pe care niciodată nu-l voi uita.

— Tot ce are dă la sermani, zise o femeie. De dînsa nu caută niciodată: tot anul postește și se închină; dar când e vorba de străini le cumpără tot ce-i mai scump și mai bun.

„Este și un bărbat așa, adăogî un bătrân, care se zice că ar fi de neam de boer mare; și el umblă din sat în sat și din casă în casă și mîngăie pe sermani. Lumea-i zice: fratele Chirilă, deși nu e călugărit.

— Il știm, îi știm strigară mai mulți.

Călugărița bătrână intrase în casă și eșise

din nou cu figura îngrijită : „Biata femeie e rău de tot și doftorul nu mai vine ! Moșule, zise ea către un bătrân, aleargă cu căruța dumitale și întâmpinându-l, spune-i să se grăbească.

Bătrânul plecă cu căruța dar nu merse mult și întâlni trăsura Anei în care se găsea și medicul, și-l îndemnă să grăbească. Doftorul porunci să îndemne caii, ear bătrânul merse spre sat unde văzuse cu o zi înainte pe fratele Chirilă, sperând că-l va găsi încă și aduce cu dînsul. În adevăr îl și întâmpină în marginea satului. Fratele Chirilă era un om tîner încă cu barba neagră, plină ce se coborea pînă la pept. El avea o haină lungă peste care se încinsese cu o frînghie și în picioare avea opinci. Mîna și-o sprijinea pe un băț de corn, cum poartă țeranii cei bătrîni.

— Frate Chirilă, îi zise țeranul, știam că ești pe aici și te căutam, Dumnezeu te-a trimis în cale. Este o femeie nenorocită care zace după facere și e să moară. Vino de vezi dacă o vei putea ajuta. Maica starița de la mănăstire e acolo mai este și sora Ana.

„Cine-i sora Ana ?

— O femeie sfîntă care se jertfește pentru

oamenii cei sermani. Dacă vrei să vii, sui cu mine in căruță.

Fratele Chirilă stătù un moment pe gânduri, căci își propusese să meargă toată viața lui pe jos. Acum însă in față c'un nenorocit pe care il putea ajuta, chibzui că e mai ni-merit să ajungă cât de grabnic și se urcă in căruță lângă țăran. Sosind, ei vezurë pe fe-țele oamenilor ce stăteau afară o mare tris-teță și unul din ei le zise: doftorul nu mai are nădejde, biata femeie moare chiar acum. Chirilă intră in casă. Pe lăiță zăcea bolnava și nu mai da semne de viață. Ana sta tot in genuchi lângă dînsa cu capul plecat și se inchina, ear stărița ținea in mână o cruce și o luminare de ceară aprinsă. La intrarea lui Chirilă, bolnava deschise ochii și-i aținti asupra lui: deodată viața părea că-i revine, ea ridică brațele spre dînsul și strigă cu glas pătrunzător; Mihai! Mihai! O! Iartă-mă!

— Sunt un om nevrednic și păcătoș, res-punse Chirilă, plecând capul pe pept. Eu am trebuință de mila altora. Dar dacă te liniștește cuvântul meu, mori, femeie, in pace căci de mult te-am iertat. Adela mai cercă să vorbească dar vorbele se încălciră și nu se auzi decât cuvântul „copilași“, apoi cu o mișcare convulsivă apucă luminarea aprinsă

din mâna călugăriței, oftă din greu și trupul îi înțepenì cuprins de receala morții.

S'a sfârșit, zise doftorul.

„Dumnezeu s'o ierte, șoptì starița; trebuie să îngrijesc de inmormântare, dar sunt copilașii. . .

— De aceia voiu căuta eu, respunse Chirilă.

„Mă duc să trimit preotul ca să-i cetească. Zicând așa, starița eși și doftorul împreună cu călugărița cea bătrână o urmară. La patul moartei remaseră numai Chirilă și Ana.

Când acesta sfârși rugăciunile sale, ea ridică fruntea, privì la cadavru și făcù o cruce peste dînsul; după aceea intîlnindu-și privirile cu ale lui Chirilă, ei se uitară o vreme lungă unul la altul în tăcere.

— Tu ești Mihai Vereanu, zise Ana în sfârșit, pentruce ți-ai schimbat numele?

„Numele meu nu l'am mai rostit de când păcate de moarte zac asupra lui. Oamenii mi-au zis „fratele Chirilă“ și eu am ascultat de numele ce mi-au dat.

— Aude că nu cauți de îndemănarile vieții tale, ci te jertfești pentru omenirea pătimasă. Tu ai un suflet bun și compătimitor și oamenii te binecuvintează. Iertat-ai acestei femei de răul ce ți-a făcut?

„Ea nu mi-a făcut nici un rău. În amă-

girile tinereții, eu am fost iubit-o și ea nu m'a iubit, dar ea e mai puțin vinovată decât mine, căci eat-o mântuită, pe când eu tot duc încă invelișul lumesc al pătimirii. Vinovăția mea e mare căci hrana de plante ce singură o gust și truda ce mă sbuciumă zi și noapte fără sfârșire tot nu fac să-mi slăbească puterile trupului și poate e hotărît să sufer încă mult până la mântuire.

Amândoi eșiră afară și se așăzară pe prispa casei.

După o lungă tăcere, Vereanu începû astfel :

— Fața ta e schimbată, soră Ana; când am vorbit cu tine cea de pe urmă oară, a fost la o petrecere lumească. Mintea mea pe atunci era acoperită cu norii intunerifului, taina nimicirii vieții omenești încă nu o deslegasem. Eu iubeam pe Adela cu patimă vinovată și tu mă iubeai pe mine. Mai pe urmă când Adela alese pe alt bărbat, eu am fugit in singurătate cu sufletul plin de durere și chiar voeam să-mi dau singur moartea, dar norocul m'a scăpat de această nelegiuire. Câteodată gândeam la tine și voeam să vin să te aleg de soție..

O roșeală subită trecû peste obrazii Anei, dar dispărû tot așa de răpede.

— Ai făcut bine, zise ea, de n'ai venit,

căci poate nu aş fi fost încă indestul de tare de a te respinge şi m'aş fi pierdut.

— Soarta a voit să mă încerce mai crud încă; am dat de o fată ce cunoscusem în Italia, ea mă iubea şi eu gândeam că o iubesc. Rătăcit de patime am nenorocit-o, am voit să o răpesc, tatăl ei m'a oprit în cale şi luptându-mă cu dînsul am fost rănit, dar l'am ucis.

— O! strigă Ana cu groază.

„Aceasta nu a fost deajuns; chiar atunci mi s'a zis că ea care nebunise este însăşi sora mea şi că într'un moment făcusem două păcate de moarte. Din acea zi văzui ca o lumină ce se aprinde în peptul meu. Viaţa cu ticăloşia ei mi se arată aşa precum este; o milă fără margini mă pătrunsese pentru toţi oamenii şi pentru mine şi înţelesei că singurul moment de fericire a celor ce s'au născut, este momentul morţii. De atunci scopul meu este de a mă arăta vrednic de această fericire. O! de m'aş întoarce mai curînd în sînul naturei, aşa ca să nu mă mai cunosc pe mine însumi ca ceva deosebit. Sunt pe această cale, căci patimele m'au iertat, dar mîntuirea voi avea-o numai la stingerea deplină a simţirii.

— Te înţeleg dar nu de tot, răspuse Ana. Viaţa ta este ceea ce mi-am ales şi

eu, dar credința mea este cea creștină, este aceea a nemuririi vecinice, de care tu nu mi-ai vorbit. Crezi tu în Dumnezeu?

„Să-l numim cum vom voi și să pătimim pentru a fi izbăviți. Femeie Sfântă, tu care mori fecioară și nu ai avut sufletul încărcat de păcate de moarte ca nenorocitul ce se numea Mihai Vereanu, fie-ți milă de mine și mă iartă!

Zicând așa el se puse în genunchi dinaintea ei și plecă fruntea la pământ. Ana îi puse mânele pe cap și zise: „Dumnezeu iartă pe toți vinovații pocăiți, lui îi va fi milă de tine și de mine!“

Soarele apunea măreț în senin. Mihai Vereanu întinse brațele spre dînsul și zise cu incântare: Fie sfîrșitul nostru așa de liniștit, cum se sting așa de blînd acele raze!

PLIMBĂRI PRIN MUNȚI

I.

Nu știu iubite cetitor, dacă faci parte din acei oameni cari, când vor să facă o călătorie, își prelucrează un itinerariu așa de amănunțit, încât știu dinainte toate locurile ce au să viziteze, momentele când au s'ajungă, cât or să se oprească, când or să plece și ce au să vadă. Acest mod de călătorie mie nu-mi convine. Totul merge ca după o mașină și neașteptatul și necunoscutul nu-ți produce nici o surprindere. Eu unul călătoresc fără scop nici țel și las capriciului și intimplării libertatea să mă măie unde vor voi.

Așa mă găseam de câtva timp in unul din cele mai mari orașe ale Germaniei și-mi puneam neincetat intrebarea unde ar fi bine să mă duc, fără a putea lua o hotărîre, pînă într'o sară mi-a venit in gînd că nu fusesem niciodată in Inglitera; că aceasta este o țară frumoasă și m'am hotărît să mă pornesc a doua zi in Inglitera. Sculându-mă

insă dimineța, mi-am adus aminte de un frumos castel aşăzată în împrejurimile capitalei în care mă aflam și am socotit că ar fi neertat de a mă porni, fără a-l visita: M'am suit deci în drumul de fer și, oprindu-mă la una din cele întâi stațiuni, mi-am îndreptat pasul spre castel. Timpul era posomorit. Afară de mine se coborise încă trei persoane un domn bătrân, o doamnă bătrână și o domnișoară ténără. I-am lăsat să meargă înainte și-i urmam în tăcere. Acest marș ținu o jumătate de oară până la poarta parcului ce încunjură castelul. Întând pe poartă, domnul cel bătrân îmi adresă cuvântul, întrebându-mă dacă și eu am de gând să vizitez castelul. Răspunsul meu fiind afirmativ, mi-a propus să mergem împreună. Am primit propunerea cu mulțămire și am apucat toțipatru una din alee. În timpul marșului am vorbit întâi despre vreme care ar fi putut să fie mai plăcută, apoi despre monotonia ploilor din marginea aleei, de la ploi am ajuns a vorbi despre alți copaci, de la aceștia la păduri și de la păduri la vênat. Bătrânul mă întrebă dacă sunt vênător. I-am răspuns că-mi place această petrecere foarte mult. El îmi zise că vênatul a fost totdeauna pasiunea sa și începurăm

a ne povestì istorii și intîmplări de vînătoare.

Vînătorii, fie chiar oamenii cei mai onești și mai conștiincioși, sunt toți mincinoși. Deaceea cu tot respectul ce aveam de pîrul alb al noului meu cunoscut, nu credeam jumătate din toate cele ce-mi spunea; pe de altă parte însă și eu fără muștrare de cuget, puneam în samă vînătoarelor mele, toate istoriile intimplate la amici sau cunoscuți de-ai mei și. . . pentruce aș tîgădui? . . . chiar unele pe care le cetisem prin cărți. Deși a minți este o imoralitate, eu în convorbiri am obiceiul să infrumusețez istoriile adevărate ce povestesc și să le împodobesc cu câte ceva de la mine, cînd cred că prin aceasta istoria devine mai interesantă. Și oare n'am dreptate? Lucrul principal nu este ca ceea ce auzi să fie adevărat, dar ca să petreci câteva momente plăcute.

Ce-ți pasă, iubite cetitor, dacă cele ce ai să cetești în paginile următoare sunt toate adevărate și ce-mi face mie dacă le vei crede sau nu? Totul imi este ca să-ți aduc câteva momente de mulțămire, precum le simțesc și eu scriind aceste rînduri.

Preschimbînd istoriile noastre, ajunserăm la un mic loc din grădină, peste care trebuia să trecem cu luntrea pentru ca să ajungem

la poarta castelului. Când am intrat in lun-tre, eram atât de intim cu tovarașul meu ca și când am fi fost vechi cunoscuți. Ni-mica nu era deci mai natural decât să spu-nem unul altuia cine suntem. Bătrânul se numia H. . . și era colonel retras de mai mulți ani din armată; doamna cea bătrână era soția lui și domnișoara era unica lor fiică. Eu mă numesc. . . dar e de prisos să mai spun cine sunt, fiindcă mă cunoști, iu-bite cetitor, de nu in persoană, cel puțin după nume.

Aflând colonelul de ce naționalitate sunt, începù a-mi pune mii de întrebări despre țara mea. Vă las să gândiți, dacă vorbind de țară mai aveam nevoie, și vorbind de oameni nu aveam nevoie de infrumusețări. Celonelul era încântat de descrierile mele și intrând in castel, văzù cu părere de rău cur-mând-se conversațiunea noastră. Un bătrân păzitor ne conduse dintr'o sală in alta și prin turnuri și prin beciuri. Peste tot lo-cul erau mobile, tablouri și arme vechi; ici era turnul unde se inchideau cavalerii vinovați; colo camera unde i supunea la tor-ture; de pe o ferastră se vedea intr'o mică ogradă eșafotul unde cei condamnați își aflau pedeapsa; pășind peste o scară intrai intr'o sală de banchet unde cavalerii victorioși uitau

in plăceri ostenelele resboaelor. In vreme ce călăuzul ne spunea, eu observam soția și fiica colonelului. Doamna H. trecuse peste jumătatea vieții și părul său negru era presurat cu multe vițe albe. In fața sa se arăta așa o bunătate și privirea sa era atât de simpatică, încât exercita asupra mea o nespnsă atragere. Domnișoara putea să fie de 19 sau de 20 ani, era albă la față și ochii și părul său erau negri. Deosebindu-se, însă de cele mai multe brunete, a căroră privire este vioae, espresiunea fisionomiei sale era serioasă și tăcută. Ea nu luase parte cu nici un cuvânt la convorbirea noastră și-mi părea că ascultă cu multă distracție cuvintele călăuzului. Deși observa in aparență cu luare aminte curiositățile castelului, imi părea că ochii nu erau credincioasă espresiune a gândurilor care trebuie să fi fost departe de locul unde ne găseam. O așa tăcere și serioșitate la o copilă de virsta ei mă intriga. Care putea fi cauza lor și care era obiectul ce preocupa un suflet atât de tînăr? Apropiindu-mă de domnișoara Maria, — astfel se numia, incepui a-i spune câte imi trecură prin minte despre cavalerii ce locuiau in acel cestel cu sute de ani in urmă. Când sunt bine dispus sunt, cum se zice bun de gură și spun vrute și nevrute fără a lua

samă dacă vorbele mele interesează sau nu. Acest fatal obicei il am din copilărie și trebuie să fie înăscut, căci cu toată bunăvoință n'am putut să mă lepăd de dinsul. Când am spirit, lucru ce mi se intimplă câteodată și sunt in societate cu persoane care prefer să asculte in loc de a vorbi, mi s'a intimplat să vorbesc eu singur toată vremea și s'aud pe ascultătorii mei zicând in momentul despărțirii că au petrecut de minune. Când însă n'am spirit, lucru ce mi se intimplă foarte des, precum poate și ție câteodată, iubite cetitor, și sunt dispus de a vorbi in societate cu persoane cărora le place pe lângă a asculta să și vorbească, atunci sufer și fac toată societatea să sufere grozave torture. Abia incepe v'o unul să spuie, simțesc un neastempăr și un dor neresistibil să spun și eu. Când neastempărul e prea mare și nu mă pot răbda, intrerup pe vorbitor și cu un glas mai tare cat să atrag luarea aminte a ascultătorilor mei asupra celor ce le spun eu. Dacă celălalt e îndărătnic și ține a-și sfirși istoria ridică și el tonul mai sus. Cu toate aceste eu nu mă dau ci il inăduș cu o voace și mai puternică. In asemenea casuri, când se despărțește societatea, deși n'am auzit niciodată, sunt sigur că nime nu

zice că a petrecut de minune. Această măn-cărime de limbă mi-a jucat odată o festă pe care n'oiu mai uita-o. Eram invitat... dar vëd că mă depărtez de la povestirea mea. Cu părere de rău mă vëd silit, iubite cetitor, a nu-ți spune ce mi s'a intîmplat deși sunt sigur că ți-ar face mare plăcere. Am să ți-o spun cu altă ocașie.

Spuneam deci vrute și nevrute frumoasei domnișoare, despre cavalerii care locuise cu sute de ani in urmă in castelul unde ne aflam. Sunt pe lume istorii mai frumoase decât acele ale cavalerilor? Eu unul nu cunosc mai interesante in conversații cu domnișoare, și cu toate aceste, nu vedeam nici un suris pe buzele sale. Ea mă asculta in tăcere și cu băgare de samă ca și când aș fi vorbit despre lucruri serioase. Această seriositate imi tăiè tot curajul. Din doue una, am gândit, sau nu sunt eu intr'o zi de bună dispoșiție sau gândirile sale sunt departe și ea m'ascultă numai din politeță. In amëndoue casurile e mai bine să tac și am tăcut. Călăuzul nostru ne conduse atunci, intr'o galerie de tablouri și mă uitam cu interes pe toți patru păreții. Nu mai puțin interes aveau și cei trei tovarăși ai mei. Cu toții priveam și admiram in tăcere fără a rostì un cuvënt. Acum tovarășii mei de-

venise mai serioși încă, și mi se părù că ochii lor se evitau și că vëd un nor intunecând frumoasa frunte a tinerei domnișoare. Care poate fi cauza acestui nour? m'am întrebat în mine. Întrebarea mea însă remase fără răspuns.

— Sunteți amatoare de tablouri, domnișoară? am zis eu.

„O! foarte mult.

Aici convorbirea noastră încetă.

Eșind din castel, ne suirëm într'o barcă și ne preumblarëm pe lac. Soarele se coboria și arborii întindeau umbrele lor pe luciul apei. În jurul nostru se preumblau lebede care ridicând lungele lor gâturi, ne priveau cu curiositate. Tăceam cu toții și nu se auzia decât lovirile regulate a vislelor și cântecul de sară al păsărilor din copaci. Vislașul se uita dinaintea lui, colonelul urmăria fumul țigărei sale, bătrâna doamnă se uita la fiica sa care își ridicase privirile spre nouri. Vězënd așa m'am uitat și eu la nouri. Aceștia se mișcau cu răpejune întrecându-se unii pe alții; când doi nouri se întreciocniau, se făcea o lupta de câteva secunde, pân ce amestecându-se nu mai formau decât o singură figură gigantică. Această priveală îmi inferbintă inchipuirea. În gândul meu vedeam luntrea fragidă în care pluteam

isbindu-se de o stîncă și sfărămându-se în mii de bucăți. Colonelul mai aproape de mal, scăpă singur; vislașul scăpă pe mumă și eu, ridicând din unde pe tînăra domnișoară, o depuneam leșinată în brațele părinților săi cari o și crezuse perduță. Ochii săi însă se deschid și ea îi indreaptă duios spre mine, neputînd a-mi mulțămî altfel. În această singură privire ceteam însă o eternitate de fericire... Astfel își luase inchipuirea mea sborul, când deodată barca isbindu-se de un ce virtos, se oprî. O secundă crezui ca suntem perduți. . . . Nu te inspăimănta, amabilă cetitoare ! Barca ajunsese și se oprise la malul unde trebuia să ne coborim.

O jumătate de oară mai tîrziu ședeam într'un vagon de drum de fer și ne întorceam în capitala din care plecasem.

II.

Ajuns acasă mă afundai în cugetări. Familia Colonelului H. trebuie să fie lovită de v'o nenorocire, gîndeam eu, căci pentru ce domnește între dinșii o așa serioșitate ? Și mai ales cum o fată așa frumoasă în a căreia față lucia tot focul tinereții, nu gustă plăcerile virstei sale ? O fată frumoasă de

19 ani într'o grădină! Se poate infățișa ochilor o priveală mai plăcută? In mijlocul verdeții și a florilor ea nu poate fi decât veselă și voioasă. Verdeța îi deșteaptă in inimă o speranță nehotărîtă și dulce, și florile cu mii de colori îi oglindesc miile de gândiri ce vin, se mișcă și se strecoară prin mintea sa. Intre frumuseța și mirosul florilor ea se află in adevăratul său element. Pentruce fiica Colonelului nu simțise nici o plăcere in parcul castelului și pentruce când ne primblam pe lac privirea sa se ridicase spre nouri? Ténără încă, ea trebuie să fi simțit o durere. Inchipuirea mea incepù atunci a-și crea un roman intreg: Un ténér ofițer o iubea de mult. El ora nepot al Colonelului și venia adesa in casa sa. Incurând ea luâ sama că vērul său, când vorbea cu dînsa era turburat și că ochii săi o priviau cu dor. Razele amorului străbătură și in inima ei și privirile lor duioase se schimbă grabnic in dulci vorbiri. Părinții vedeau cu plăcere fericirea copiilor și incurând se serbă logodna. Dar ténérul ofițer era de un caracter nestatornic. El se inamoră de o alta, visitele lui incetară și peste câtva timp mireasa lui primì o scrisoare prin care i se vestì in termenele cele mai cuviincioase că toate au fost o glumă, că sunt inrudiți, că

intre rude nu poate să fie amor și că prin urmare ar fi o nefericire pentru amândoi dacă s'ar însoți. Ba nu, mi-am zis, pentru ce ofițerul ar fi nestatornic? Nu! Nu-i el de vină, ci numai soarta fatală: In sara când s'a serbat logodna, suveranul țării declară resboiu și mirele fu silit să plece in bătălie. La cea întâi intilnire cu dușmanii, mirele, cel mai viteaz din toți ofițerii, făcù minuni: el se luptă ca un erou, luă cu mâna lui trei stândarturi, răni pe unul din comandanții dușmanilor care in urma acestei fapte începeau a se retrage. Ténêrul erou, obosit de atâtea bravure și vezënd că tovarășii săi sunt invingători, își indreptă gândul spre sine și vedea cum generalul îi răsplătește bravura cu laudă și onoruri și cum il privia cu dragoste dulcea lui mireasă, când un glonte... cel de pe urmă ce sburase din rangurile inimice...

Eată cauza pentru care domnișoara Maria era serioasă!

Dar pentruce, am gândit mai departe, soarta să fi fost așa de răutăcioasă pentru ténêra fată? Soarta nu face atâta rău cât fac oamenii. Părinții trebuie să fie cauza nenorocirii sale. El, un ténêr artist cu mare talent dar fără avere, o vèzù intr'o sară la teatru. Ochii lor se intilnirë, peste puțin

se întâlnește în persoană... dar părinții care ambiționau pentru unica lor fiică o poziție strălucită, cu atâta mai mult că aveau o stare însemnată, luând samă despre ceea ce se petrece, l'au isgonit din casă acoperindu-l cu muștrări. El s'a retras în tăcere, lovit în simțirea sa ca și în amorul său propriu și s'a hotărât să devie un mare artist, ea însă... Dar nici așa, nu se poate, mi-am zis, căci părinții par a fi oameni cu minte care nu sunt în stare să nenorocească pe ficele lor, trebuie dar să fie altfel... și începeam a-mi croi alte istorii una mai fantastică decât alta, când deodată mi-am adus aminte că domnișoara Maria nici nu fusese tristă. N'am putut să mă opresc de a nu râde de mine însuși: fiindcă am văzut o fată care din întâmplare era serioasă într'o zi, mi-am gândit că este tristă și fiindcă este tristă, ea trebuie să fie nenorocită și fiindcă este nenorocită, trebuie ca să fie la mijloc un artist sărac, părinții inumani și un ofițer căzut în bătălie, toate acestea pentru că n'a cules flori și că s'a uitat la nouri!

Rizând de aceste închipuiri, m'am hotărât să nu mai fac romanuri. Cu toate acestea mi-am propus să țin făgăduința ce dădusem colonelului la despărțire și să-i fac în ziua următoare o vizită.

Adoua zi găsii pe amândoi părinții și pe domnișoară într'un mic salon, destul de elegant și impodobit cu multe tablouri. Colonelul cetia o gazetă; muma era ocupată cu lucru de mână și domnișoara desemna. După ce preschimbarăm mai multe cuvinte despre partida ce făcusem, mă uitai la desemnul domnișoarei. Ea copia cu destul talent de pe aquarelă cataractul Rhinului de lângă Schaffhausen. Intrerumpând un compliment ce-i făceam asupra talentului său—am și acest nenorocit obicei—mă întrebă dacă am văzut v'odată acest vestit cataract. I-am răspuns că nu. Atunci colonelul începù a-mi ținea un discurs intreg asupra lui, spuindu-mi de la ce înălțime cade apa, cât e de larg Rhinul, ce efect face asupra visitorului etc. După ce sfiși descrierea pe care am uitat-o trei minute mai târziu, ne-am pus să privim tablourile. Colonelul era nu numai amator, dar și cunoscător căci mica sa galerie se compunea din bucăți foarte frumoase. Din toate, un tablou mai cu samă făcù mult efect asupra mea. El reprezenta pe un frumos tînăr blond care punea un inel pe degetul gingaș al unei fete. Ea se răsema pe brațul său, plecând ochii săi in jos in vreme ce el o privia cu nesfișit amor. Scena

era așa de gingașă încât multă vreme nu-mi putui despărți ochii de dînsa.

— De cine este tabloul? întrebai pe Colonel.

„De un pictor ténér. Tabloul a fost premiat la cea de pe urmă espozițiune de tablouri din orașul nostru.

— In acest album se află fotografia lui, zise muma. Mario, fi bună, deschide albumul și arată portretul D-lui. . .

Domnișoara increșli fruntea și, întorcénd filele cu grabă, se oprì la portretul cel de pe urmă.

„Acesta este portretul, imi zise ea.

— Găsesc că are o fisionomie foarte interesantă, nu-i așa?

Domnișoara nu răspuse.

— Și el trăește in acest oraș? urmai eu, adresându-mă cătră domnișoară.

„Nu știu unde trăește.

— Mi se pare, zise muma că a plecat de câtva timp. Il cunoaștem foarte bine. Pe când trăia aici, el venia adesa la noi, dar, se vede c'a simțit necesitatea să fie in contact cu pictori străini și, ca toți artiștii, caută in țări străine impresiuni nouă și nouă materii de studiu.

Cu cât puneam întrebări asupra pictorului care imi insufla interes, cu atât respun-

surile erau mai scurte. Mai cu samă domnișoara imi părû că ar dorî să se schimbe convorbirea. Simțînd aceasta, vorbii despre altele, apoi luai zioa bună de la familia colonelului. Acesta imi strinse mîna cu multă căldură, mă rugă să nu-l uit și-mi luă cuvêntul că voiu venî să i vêd de cîte ori întîmplarea m'ar aduce prin orașul lor. Despărțindu-mê de plăcuta familie, n'am putut să-mi opresc gândurile de-a nu se intoarce la tînêrul pictor, pe care se părea că-l stimau așa de mult și despre care vorbeau așa de puțin. Portretul sêu, așăzat pe cea de pe urmă filă a albumului domnișoarei; respunsurile sale scurte; fruntea sa increțită, toate aceste dădurê ear aripi inchipuirii mele care, după obiceiul sêu, flutura între tot felul de presupuneri. E de prisos să ți le mai spun, iubite cetitor, fiindcă nu ți-ar ajuta intru nimic a afla adevêrul, cum nu mi-au ajutat nici mie. Vrênd, nevrênd, am trebuit să mă hotăresc a remănea in deplină cunoștință a cauzei seriosității domnișoarei care insă imi părea a fi in raport cu portretul tînêrului pictor. Odată această hotărîre luată, imi indreptai gândul spre altele și întrebându-mê in ce țară am să mă duc, imi venî ideea să vizitez cataractul Rhinului de la Schaff-

hausen pe care îl văzusem desemnat de D-șoara H.

Peară Inglitera, trăească Rhinul! și plecai spre lacul de Constanța.

Cu drumul de fer și cu vaporul se călătorește răpede. Nu ținù mult și ajunsei la lacul de Constanța, peste care trecui răpede și după v'o câteva oare eram în Svițera la Schaffhausen. Nu departe de acest oraș este vestitul cataract al Rhinului, al cărui grandios aspect îmi luâ mai multe oare. Cataractul Rhinului este... foarte frumos. De nu l'ai vizitat încă, iubite cetitor, te sfătuiesc cu dinadinsul să te duci să-l vezi.

III.

Svițera este o mică republică care se împarte în alte douăzeci și două de mici republice. Ea se deosebește de alte țări printr'aceea că are munți frumoși, lacuri poetice și brânză bună. Găsindu-mă odată în Svițera, n'ar fi fost păcat să nu gust aceste frumuseți și bunătăți? Desigur! Deaceea, luând o grabnică hotărîre mă afundai în Svițera. Până la Lucernă, singurul lucru însemnat ce am observat, este că vagoanele

drumului de fer scutură foarte mult. La Lucerna însă am văzut leul, mulți Ingleji și Lacul celor patru cantoane.

Leul de la Lucerna este tăiat într'o mare stincă: statună colosală comemorativă pentru cei 800 de Svițeri din garda Regelui de Franța cari au căzut la 10 August 1792 la Tui-lerii. Leul, străpuns de o săgeată, cade la pământ dar în căderea sa întinde laba pe crinul Burbonilor pe care îl acopere și cearcă să-l apere încă în agonia morții. Din sus se coboară flori și frunze care par a fi lacrimi vărsate pe mormântul viteazului leu. Dede-subt sunt sculptate cuvintele: *Bravurei și credinței Elvetice*. Tot tabloul se reflectă în într'o apă ce doarme la picioarele stinței. Tot atât de lin se reflecta acest spectacu și în inchipuirea mea. Ideea de a reprezenta bravura și credința prin maiestuoasa figură a unui leu, este cu atât mai nimerită cu cât este simplă și în arte ca în toate îmi place simplitatea. Cufundat în acest aspect, nu m'am putut oprî de-a nu-mi reaminti scena pe care acest tablou o immortalizează.

Nobleța și clerul care susțineau încă tronul șovăitor al Franței, nu aveau numai meritul devotamentului, căci susținând pe nenorocitul rege, ei sprijineau și cauza lor

proprie, care era nedespărțită de cauza tronului, dar acești străini nu erau împinși de nici un indemn interesat; ei susțineau pe rege fiindcă-i jurase credință. Și cu toate aceste mulți din cei mari din jurul tronului părăsiră pe rege în momentul suprem al primejdiei, singuri fii liberi ai unei republice străine preferă a-și jertfi viața, a-și jertfi chiar ideile de libertate ce le supseseră în libera lor patrie din sânul mamei, pentru ideea mai înaltă și mai nobilă a credinței. Pentru această idee ei primesc moartea pe treptele tronului unui suveran străin; leul căzând întinde însă în momentul morții, laba sa rănită pe steama Burbonilor. Care a fost răsplata lor pentru atâta bravură și credință? Burbonii restabiliți pe tronul străbunilor, ridicare la onoruri și mărire pe acei care-i părăsiseră, dar uitare pe străini. Nici o peatră din palatul regal, nu amintește jertfirea acestor bravi. Stăpânul nu-și aduce aminte de serviciile plătite ale servitorului. A trebuit ca frații lor liberi să înalțe într-o republică, un monument ce aduce aminte de apărarea glorioasă și tragică a unui despot. Și monumentul jalnic, încunjurat de crengile salcelor plângătoare, este nu numai o tristă amintire a fraților căzuți și a vitejiei lor, dar o

prea târzie înștiințare care arată soarta ce așteaptă pe cei ce părăsesc pământul părintesc și caută glorie și avuție în sprinjinul unor idei străine acelor în care s'au născut.

Preocupat de aceste gânduri, mă preumblam pe malurile lacului. Sara își întinsese recoroasele sale aripi și nici un vântușor nu sufla. Pe lac se vedeau multe barce mișcându-se în toate părțile, când grabnic condu-se de patru lopeți, când legănându-se încet după voia undelor. În unele se auziau cântece voioase eșind din pepturi bărbătești, în altele poate șopteau două glasuri încet și tainic, temându-se chiar de indiscreția apei. Deasupra lacului se vedea în stînga Rigi, muntele cel mai vizitat din Svițera, în față cu dînsul însă în dreapta se vedea muntele Pilatus, urcându-se drept în sus. Acești doi munți păreau a se uita posomorîți unul la altul ca doi vrăjmași. Pilatus cu fruntea sa albă de omăt, era ca un bătrân ce și-a păstrat toată vigoarea bărbăției și privia cu dispreț pe protivnicul său a cărui păr nu era încă cărunțit. Dar Rigi deși mai mic, ridea de acest dispreț, culmea sa mai plăcută atrăgea pe toți călătorii, în vreme ce puțini vizitau stâncele albe ale

bătrânului. În depărtare se desfășura o panoramă măreață de munți din care cei de pe urmă se perdeau în culoarea firmamentului. Noaptea mă surprinse pierdută în această privire. Barcele dispăruse de pe lac și liniștea se întinse asupra pământului. Totul era în nemișcare, numai sus pe cer se vedeau clipind planetele și din când în când câte o stea sburând ca săgeata dinaintea celorlalte. Întregul firmament se reflecta acum în oglinda lacului și-l străbătea cu luminele sale până în fund. Simțirile mele sorbeau cu voluptate acest frumos aspect și încetasem de a gândi, când deodată auzii un glas de femeie străbătând valurile aerului și pătrunzând dulce în urechea mea. Mai multe momente rămăsei fără mișcare și îmi părea că visez. Apoi stringându-mi puterile mă deșteptai din visul meu și atunci abia auzii acompaniamentul melodic al unui clavier. Glasul cânta adio a lui Schubert. Acest cânt îl auzisem adesea odinioară și o dureroasă amintire era legată de dînsul. Anii însă sburase și timpul trimisese balsamul său vindicător pe deasupra unei răni adânci; amintirea îmi trecu prin minte ca fulgerul dar tot așa de răpede dispărură. Sculându-mă, mă îndreptai spre o fereastră pe jumătate deschisă și ascunsă de întuneric și văzui o

femeie tînă și frumoasă care ședea înaintea unui clavier. Degetele sale atingeau lin tastele instrumentului, în vreme ce glasul său se perdea în aer și părul său lung și blond se cobora turburat peste spate și umere. Ea își ațintise ochii în sus, dar ochii săi nu vedeau nimica căci toate simțurile erau absorbite de cântecul duios ce părea a eși din sufletul său. Întâi crezui că este singură, incurînd vîzui însă un bătrîn cu părul alb care ședea pe un jilț într'un unghiu al casei. El asculta cu induișoare cântecul tînerei femei și ochii săi nu se deslipeau de dînsa. După cîtva timp, el se sculă încet de pe jilț și apropiindu-se de dînsa, îi puse mîna pe umăr.

— Destul, iubită Clara, zise el. Cîntarea te obcoște și-ți mișcă sufletul, îndreptându-l spre un trecut, pe care trebuie să cauți a-l uita. E tîrziu și se cade să dobîndim prin somn putere nouă pentru preumblarea de mîne.

Clara se sculă de pe scaun și se uită cu dragoste la dînsul. El însă o luă de mână, o sărută pe frunte și după ce-i ură bună noapte, se depărtă. Singură, Clara remase cîteva minute în nemișcare și mi se părî că vîd doue lacrimi udînd genele sale. Apoi după ce închise clavierul, se îndreptă spre

fereastră. Eu mă depărtai în grabă. Ajunsei acasă într'o mare neliniște. Deși noaptea era înaintată somnul nu voia să-mi vie și așăzându-mă pe balconul meu care era spânzurat asupra riului Reuss, priveam cum undele sale eșiau încet din lac. Mi se părea că vîd oglindindu-se în apă figura tristă și frumoasă a tinerei Engleze și părul său displicit amestecându-se cu undele limpezi și line. Vedeam fața sa palidă esprimînd o așa durere, încât durerea se comunică și sufletului meu. Nu știu cât voi fi stat cufundat în acea simțire ce nu se poate descrie, când lovit de o subită oboseală ochii mei începură a se închide. Abie mă aruncai pe pat și somnul se coborî peste pleoapele mele. Un vis fantastic imi apărî: Mă visai pe malurile lacului și vîzînd sus pe o stîncă chipul frumos al tinerei Engleze cîntînd din liră cîntecul Loreley. Eram așa de îmbătat de cîntarea ei, încât nu luam sama că munții Pilatus și Rigi începeau a-și pleca fruntea spre peptul meu. Deodată un aer greu și înădușit mă apăsa, munții se plecau din ce în ce mai jos... o clipală încă și eram îngropat sub urieșele lor stînci... când vîzui leul intinzîndu-mi laba sa rănită în ajutor; inima imi bătea cu putere și re-

suflarea mi se sfârșia... atunci deșteptându-mă, sării drept în sus de pe pat. Dormisem îmbrăcat, ușa balconului era deschisă și soarele era sus.

IV.

Indată ce vine luna Iulie, o mare parte din Anglia se străpoartă în Svițera și o vântură în toate părțile. Nu este oraș, nu este isvor, pisc sau ghețar pe care l'ai vizita fără a întâlni Ingleji, așa încât se pare că Svițera este locuită mai mult de Ingleji decât de Svițeri. Inglejii privesc Svițera ca o proprietate a lor și au isbutit a străpurta obiceiurile lor insulane în mica republică Elvetică. Mie unul nu-mi place să am Ingleji tovarăși de călătorie, și curiozitățile și bizareriile lor care fac pe mulți să ridă, pe mine mă supără și mă iritează. Nu înțeleg pentru ce ar avea ei privilegiul să-și procure toate îndemănările cu disprețul îndemănărilor altora, și cu ce drept își însușesc monopolul originalității. Deaceea, fiindcă în dese mele călătorii, am avut nenorocirea să întâlnesc neincetat acest neplăcut soi de tovarăși, care de multe ori mi-a amărit viața, am gândit că trebuie combătuți cu propriile lor arme și am adoptat principiul

de-a opune Inglezului un Inglez și jumătate. Când sunt cu Ingleji într'o trăsură de drum de fer sau in diligență și văd figurile lor mute și nemișcate care mă incunjură, dau figurei mele o espresiune și mai mută și pentru toate comoarele lumii n'aș adresa unuia dintr'inșii cuvântul. Când văd că unul ar avea gust să înceapă cu mine o convorbire, eu intorc spatele cu dispreț. Dacă v'o doi vorbesc incet intre dinșii sau incep a dormi, mă fac că dorm și eu și horăesc din toate puterile peptului pân ce-i văd că sufer torturi pe locurile lor și simțesc că in gând mă blastemă amar. Deși fumez cu pasiune, niciodată in societatea lor nu-mi fac plăcerea de a-mi aprinde o țigară și indata ce văd că vre unul voește să fumeze, eu incep a sufla greu, a mi contracta toate musculele obrazului, a deschide toate ferestrele până ce vrăjmașul își aruncă țigara. Când însă l'am lipsit de această mulțămire, simt o satisfacere nespusă, precum ar resimți un general care a nimicit tot planul de bătălie al dușmanului.

Poate rizi de mine, iubite cetitor și gândești că ar trebui să fiu mai filosof, să las pe oameni cum sunt, cu atâta mai mult, că-mi va fi cu neputință să schimb natura lor și că nu-i cu minte a-și resbuna asupra

cătorva indivizi de defectele unei națiuni. Vei fi având dreptate de-a argumenta astfel când ești așăzat pe jilț și cetești in liniște jurnalul, fumând țigareta, dar când ai fi in pozițiunea mea paremi-se că ți ai uita teoria. Judecă singur!

Plecasem de la Lucerna cu vaporul să mă duc la Waegis, mic oraș așăzat la picioarele lui Rigi. Când cineva se află pe Lacul celor patru cantoane, este o crimă a nu se uita imprejurul său, căci in toate cărțile de geografie și in toate descrierile de călătorii, se cetește că acest lac este cel mai frumos din Svițera și prin urmare din Europa. Ce este dar mai natural decât a te așăza pe puntea vaporului și a-ți lăsa ochii să rătăcească in toate părțile, după voia lor. Aceasta voiam s'o fac și eu, dar vai! Puntea era ocupată de sute de Englezi cari cu toții își deschisese umbrelele pentru a se apăra de razele soarelui. Inzadar mă incercam să pot găsi v'o crăpătură intre doue umbrele; inzadar mă incercam să mă uit pe deasupra sau pe dedesubt, privala era hermetic inchisă prin umbrelele inglezești. Ce era de făcut? Legându-mă cu un jurământ grozav să-mi resbun asupra intregii națiuni, m'am coborit jos in căiută. Acolo un călător era culcat cu capul pe canapea și cu picioarele

pe masă. O singură ochire mi-a fost deajuns pentru a vedea că este și el englez. Dorul resbunării mă cuprinsese. Așteptând cu nerăbdare o ocasiune potrivită, am luat un scaun l'am pus pe masă și culcându-mă de-a lungul pe masă am întins picioarele sus pe scaun. Deși mai sus, eram într'o pozițiune analogă cu aceea a inamicului meu natural. Amândoi stam nemișcați și ne măsuram cu ochii.

— Yo speak English? me intrebă el.

„No“! respunsei cu o voce grozavă, aruncându-i cu picioarele, scaunul drept peste genuchi. Englezul sări în sus țipând ca un desperat. Inșă eu adresându-mă cătră dinsul, i-am cerut politicoș iertare și l'am incredințat că a fost din nebăgare din samă. Gemete surde eșiau din peptul Englezului și ar fi eșit poate multă vreme încă, dacă în acel moment vaporul nu s'ar fi oprit în locul unde trebuia să ne coborim.

Șchelele orașului furnicau de călători și de călăuși cu cai și cu catări. Din vaporul meu alergare cu toții să tocmească vre un catâr sau să se urce pe jos în sus spre virful muntelui Rigi. Zioa era înaintată și nu era mult timp de pierdut dacă voiai să ajungi pe culme pentru a asista la apusul soarelui. Eram nehotărit dacă este mai bine

să incalec sau să me urc pe jos, când un tînăr cu pîrul creț, frumușel la față și sprinten la trup care mă observa de câteva minute, îmi propuse să luăm un catîr în tovarășie. În chipul acesta zise el, vom avea și plăcerea de a ne primbla pe jos și ocasiunea de a ne odihni când vom fi trudiți și mulțămirea de a putea convorbi și de a scurta astfel drumul.

— Bucuros! răspunsei eu și îndată nămirăm un catîr. Fiecare din noi trebuia să incalece o jumătate de oară ș'apoi, trecînd catîrul cătră tovarăș, să meargă o jumătate de oară pe jos. Eu încălecai cel intîi și junele meu tovarăș mergea încet pe lîngă mine sprijinindu-se pe un baston lung cu virful de fer și ascuțit, precum se întrebuintează în Svițera de cătră toți turiștii. Drumul era îngust și presurat cu mii de petricele. Cu cât te urcai mai sus cu atîta drumul devenia mai răpede și mai obositor. Deși după un marș de v'ouă oare suflam amîndoi greu și ne curgeau sudorile în șiroae, toată vremea eram voioși și petreceam, spuindu-ne tot soiul de glume. Junele cu pîrul creț era de o veselie fără margini; când nu mai puteam de căldură și credeam că mă lasă picioarele auziam un hohot de ris resunînd pe catîr și-îni strîngeam toate

puterile ca să mă țin pe picioare pân va trece jumătatea de oară. Dar lucru curios! Pe când eu mă coboriam de bună voie, când acul ornicului imi vestia că momentul a sosit, junele meu se făcea că uită și nein cetat trebuia ca eu să-i aduc aminte.

— He! tinere, tinere! Ear mă inșali cu trei minute, strigai eu.

„Al dracului catîr, respunse el; nu vrea nicidecum să se oprească!

— Cred și eu, dacă in loc de a stringe frêul, îi dai cu călcăile.

„Așa trebuie să faci. . . Catîrul e tocmai contrariul calului. N'ai luat sama că el pleacă când i spui *tbrrr* și când îi spui *hi!* se oprește?

— N'am luat sama, dar poftim jos că nu mai pot.

„Eaca me dau. *Hi! Hi!*

Catîrul insă nu voia să se oprească.

— Ia cearcă cu strânsul frêului, poate s'a oprî.

Vězënd că tot mergea catîrul, am sărit și l'am oprit de coadă.

Deacum inainte, ia zioa bună de la catir, i-am zis eu, suindu-mă pe șea și rizënd. Nu mă mai cobor până sus.

— Aibi milă de tinerețele mele, respunse

el. Sunt un june plin de speranță și de viitor și unicul fiu la părinți, ar fi păcat!

„Din ce parte a lumii ești, căci după fisionomia D-tale nu pricep nimica?

— Sunt de pe malurile mirositoare ale Senei. Tatăl meu e Francez și maica mea Germană. Eu sunt însă cosmopolit:—Ubi bene, ibi patria.

„Dacă ești totdeauna vesel și dispus ca acum, ai o patrie foarte întinsă.

— Patria mea s'întinde de la apus la răsărit și de la miază-noapte la miază-zi. Număr douăzeci și trei de ani și anii la mine se compun din douăsprezece luni de primăvară. Părinții mei mi-au dat numele Edgar și au hotărît să mă facă pastor. Departele de mine fie însă sarcina de-a conduce turma credincioșilor!

„Și ce carieră ți-ai ales?

— O singură îmi convine: cariera de milionar.

„Bravo! Îți urez tot succesul în cariera D-tale.

Păn acuma nu știu pentruce milioanele fug de mine. Dar cu vremea vor trebui să vie. Să vedem cine are mai multă răbdare: ele în stăruința de a nu veni sau eu așteptându-le!

Astfel vorbind, ne apropiam de culme.

Brazii incetase de mult, și din pământul stîncos al muntelui resăria numai earbă și pe ici pe cole rosa Alpilor. Puțin mai jos de culme este un mare otel de lemn cu sute de odăi și întreținut cu destul lux și eleganță. Ajunși la otel, ocuparăm câte o cameră și ne puserăm să facem puțină toaletă. Deodată se auzi un instrument resunând cu grozavă putere: Era cornul Alpilor care vestia călătorilor că trebuie să se urce pe culme, fiindcă soarele avea să le zică zioa bună. Peste câteva minute alergai în sus și cu mine sute de persoane, bărbați, femei și copii veniți din toate părțile lumii. Culmea lui Rigi, deosebindu-se de cei mai mulți munți ai Svițerei are forma unui mic platou pe care încap mii de persoane. El era plin de călători curioși să vadă un spectacul așa de extraordinar. Așezați în grupuri, unii în picioare, alții pe earbă, alții lungiți pe plaiduri și shawluri, alții răzemați pe bastoanele lor, ei se întorceau cu fața spre apus și așteptau disparițiunea soarelui. Spre sud se vedeau șiruri de munți măreți acoperiți cu omăt și întrecându-se unii cu alții în înălțime, spre nord și vest lacuri și dealuri verzi și plăcute, ce se întindeau la orizont până departe la punctul unde soarele avea să dispară.

In vale pe mai multe drumuri zăriați călători întârzieți care alergau desperat în sus, vărsând șiroaie de sudori, pentru a ajunge încă la timp. Cei de sus îi priveau cu compătimire sau ironie. Preumblându-mă printre diferitele grupuri, m'am pus să observ: Ici un Englez cu favoriți lungi căsca o gură așa de mare, încât părea că ar voi să înghită globul de foc; alătura un grup de copii infingându-și bastoanele în pământ se acățase pe dinsele ca se fie tot așa de nalți ca și bărbații; mai departe câteva persoane insuflate de zelul studiului, căutau să descopere cu lungi ochene puncturile negri din soare; câteva tinere germane culcate la pământ, șopteau încet dinaintea lor toate inspirațiunile ce au avut poezii lor în fața spectacolului la care erau să asistă; lângă dinsele un om ras pe față cu o figură lungă și curioasă compara privala de dinaintea lui cu un portret din albumul ce ținea în mână. Trecând cu ochiul iute pe deasupra acestora, m'am oprit la doi tineri care erau perduți în contemplare. Era lesne de cunoscut că erau înșurăței, căci el o stringea duios cu brațul drept și-i ținea mână în mână sa stingă, ear ea cu brațul ei se sprijinia pe umărul seu; ochii lor erau indiferinți pentru toți cei care îi incunjurau și când se

depărtau de la orizont ei se întâlneau și ce-
teau adânc unul în sufletul altuia. Soarele
putea să dispară de pe lume, ochii lor nu
incetau de luci cu dulci scânteii de amor.

M'aș fi uitat mult la dinșii dacă un fel
de urieș ce ședea îndărătul meu, cu părul,
barba și mustețele în nerânduială nu ar fi
esclamat împins de o iubită inspirațiune:
„Cât e omul de mic în fața acestui spec-
tacul!“

Deschisei ochii mari să mă uit la filoso-
ficul exclamator, când un hohot de ris mă
sili să privesc puțin mai departe: Era to-
varășul meu de drum cu părul creț care nu
putea să-și ascundă veselia.

— Ce ai de rizi cu hohot?

„Cum să nu rid? respunse el. Nu vezi
cine bagă de samă că omul e mic: un urieș
de șase picioare și jumătate.

— În toate cauți să găsești motive de
veselie.

„E greu a nu ride. Uită-te la sutele de
persoane din jurul nostru, cum se uită de
duios după soare ca și când nu au să-l vadă
mâne resărind. Ai zice că soarele se duce
pentru totdeauna și cu dînsul tot norocul
și avuția lor. Se vede că poeții au dreptate
să-l numească un glob de aur.

— Lasă glumele. Privește mai bine și

vezi cât e de frumos. Cum, acest spectacul nu-ți face nici un efect?

„Din contra a făcut în mine o revoluție întreagă și simțesc un apetit de urs.

— Ești un materialist de frunte. Dacă nu fug de D-ta imi perd toată plăcerea.

„Mulțamește-te gustând apusul soarelui — strigă el după mine — și nu cumva să te vîd la table d'hôte peste o jumătate de oară.

Soarele începù a se cufunda. Jos în vale peste lac se lățise întunericul și virfurile munților erau încă luminate de o blîndă lumină. O atmosferă recoroasă învîli muntele Rigi și soarele despărea din ce în ce mai mult. Un ah! lung și general ca un suspin de părere de rău eși deodată din pepturile tuturor: soarele se făcuse nevăzut. Culmea muntelui remase deșartă, mă credeam singur gustînd

„lumina ce nu se vede dar tot încă se simțeste“

cînd luai sama că mai erau doue persoane ascunse în grotă naturală a unei stînci. Erau bătrînul Englez și frumoasa Engleză ce auzisem cîntînd la Lucerna. Ochiul sîi erau ațintiți asupra punctului unde se stînsese cele de pe urmă raze ale soarelui și urmau cu un dor nespus lumina perdută și raze

melancolice care porniau din ochii săi păreau a dorì să se stingă și ele în oceanul nemărginirii.

V.

Bătrânul, frumoasa tânăra și eu eram cei trei de pe urmă care ajunserăm la otel. În sala prânzului se întinsese o masă mare în formă de copită în jurul căreia ședeau toate persoanele care puțin mai înainte se găsiseră pe culmea muntelui. Noi trei cari venisem la urmă ne așăzarăm unul lângă altul într'un colț și ascultam în tăcere vuetul convorbirilor care sēmăna cu zuzetul unui roi de albine. De la începutul prânzului eu gândeam neincetat cum aș putea face cunoștință cu frumoasa mea vecină și eram nehotărit dacă trebuie să-i adresez cuvântul sau nu. Pe de o parte simțiam o mare dorință de a cunoaște o femeie ce mă interesa așa de mult, pe de alta, nu știu pentru ce, îmi lipsia curajul. Însfîrșit luându-mi o inimă am întrebato cum i-a plăcut apusul soarelui. Vecina mea ridică ochii săi albaștri și privi lung la mine ca și cum ar voi să cerceteze ce fel de om sunt, dacă merit vreun răspuns și ce soi de răspuns. Se vede că esamenul scurt la care mă supuse a fost

favorabil, căci imi vorbì cu mult entusiasm despre spectaculul la care asistasem. Convorbirea noastră odată deschisă, ea urmă până la sfârșitul prânzului. Vorbirăm despre Rigi; despre Svițera; despre sala în care ne aflam care ar fi putut fi mai naltă; despre Wilhelm Tell; despre bastoanele cu cari te ajuți a sui și a coborî munții pe care le declarăm practice; despre diferența între caracterul popoarelor nordice și a celor de sud; despre novelele lui Toepffer de care amândoi eram entusiaști; despre ușurința cu care se fac cunoștințele în călătorii și despre nemurirea sufletului. Vecina mea vorbea cu așa grație și atâta spirit, încât am ramas încântat. Aș fi dorit să fac cunoștința ei mai de aproape, dar nu era chip. Toată lumea se sculase de la masă; unii, bărbați, treceau în saloanele de fumat; alții, bărbați și femei în salonul de alături pentru a face muzică; alții însă mai făceau o mică preumblare, bătrânul însă cu vecina mea se retraseră în camerele lor. Eu neavând ce face, mă dusei în salonul de alături, unde auziam executând minunat pe piano niște variațiuni asupra unor aere ungurești de Liszt. Cântătorul executa cu mare ghibăcie și se strinseseră numeroși ascultători în jurul său. Apropiindu-mă, văzui că pianistul nu era altul decât

tovarășul meu Edgar care făcea să petreacă întreaga societate. Când sfinși se adresă către mine, invitându-mă să cânt din gură acompaniat de dînsul.

— Eu să cânt? am răspuns eu. Decînd sunt n'am făcut altă musică, decît să șuer și asta atunci numai cînd sunt singur intr'o pădure.

— A șuera pot și eu, zise el.

Apoi intorcîndu-se către societate. „Dacă imi dați voie voi șuera ceva. Am învățat a șuera.

— Șuerați, șuerați, i se respunse din toate părțile.

— Prea binc, asta va face că nu m'or șuera alții.

Indată începù a șuera din gură acompaniîndu-se pe clavir câteva aere italienești așa de just și așa de bine, incît părea c'auzi cel mai bun flautist.

— Bravo! Bravo! strigă toată societatea cînd se sculă de la clavir.

Bravo! strigai și eu.

— Ce număr are camera D-tale? mă întrebă el.

— No. 152.

— Eu am 153, suntem vecini. Hai să ne retragem și să ne odihnim de trudele zilei.

Ne-am suit amândoi în camerele noastre de lemn și ne-am despărțit.

Nu-mi era somn. Intîmplările sării și mai ales Ingleza cu care vorbisem ocupau toate ideile mele. Oare vor veni împrejurările ca să fac cunoștință mai de aproape cu dînsa? gândeam eu și intocmind în gândul meu împrejurările favorabile, puneam la cale ce o să vorbesc cu dînsa când vom fi devenit buni amici. Preumblându-mă cu pași deși prin casă vorbiam în gând, când cu tonul ei blând, când cu glasul meu. Ea îmi spunea toate suferințele ei și eu o mîngăiam. De la o vreme, gândeam eu, ne-am simțit uniți printr'o așa simpatie, încât nu ne-am mai despărțit în călătoria noastră. Iată însă că simpatia pe neștiutele s'a prefăcut în amor și atunci... atunci auzii deodată niște loviri grozave în perețele meu și alte loviri nu mai puțin tari în pardosala camerei.

— He! vecine! Ce te primbli prin casă ca un nenorocit, muncit de muștrări de cuget? Nu uita că-i casa de lemn și că faci să se cutremure muntele!

Era vocea lui Edgar.

— Ho! Ho! Domnule,—auzii o voce de stentor străbătînd scîndurile camerei—dacă ai gust să te primbli, sui pe culmea lui Rigi; alții voesc să doarmă!

Era vocea urieșului care făcuse observațiunea cea filosofică.

— Vecine, cânt în gândul meu melodiile ungurești de dinioarea și ariile cele italiene. Domnule, omul pare așa de mic pe virful lui Rigi, încât nici se poate auzi pasul său, precum nu se aude mișcarea unei furnici.

Vocea lui Edgar se auzi rizând tare, pe când de jos se înălțau printre scânduri blăstemuri infiorătoare.

— Iți promit că n'oiu mai pune mâna pe clavir cât oiu trăi, nici că mi-oiu mai stringe buzele pentru a șuera, numai pune-te în pat!

„N'am incredere în făgăduințele D-tale.

— Buciumul ce ne va deștepta mâne dimineață din somn, să fie buciumul judecății de pe urmă dacă...

„Jură!

— Jur! strigă Edgar sinistru ca vocea regelui Hamlet.

„Prea bine! Mă culc.

Mai ușor este a se culca, decât a dormi și multă vreme mă sbuciumai încă în pat pân ce zeul Morfeu avu îndurare de mine.

V'o doue oare trecuse abia, din când se odihneau creerii mei, când buciumul Al-pilor începù a suna. Mă deșteptai din somn și nu voiam să cred că soarele, sătul de repaos, avea ear de gând a se urca

pe bolta cerească. „Cum? Câteva oare de repaos i-au fost deajuns după o goană neoprită în jurul universului întreg! Nu se poate! E o amăgire!“ Inzadar îmi astupam urechile, buciumul jurase peirea mea. Văzând că nu e chip a mă apăra mai mult, sării din pat, mă îmbrăcai în grabă cu un palton și luându-mi bastonul, mă îndreptai spre culme pentru a fi martur la scena resăririi soarelui. În semiîntunericul dimineții, când noaptea și cu zioa se află încă în luptă, dar se poate cunoaște că noaptea, în momentele de agonie, se încearcă zadarnic să mai rezistă puternicului său vrăjmaș, alergau ca și mine toți oaspeții otelului spre culme. Scena nu era asemănătoare cu cea din ajuni. Acum nu se vedeau fisionomii vesele, cari exprimau curiozitate și dor, ci toți erau somnoroși, obosiți și în ochii lor roși se putea vedea ușor că s’au despărțit de somnul dulce, mai mult pentru liniștea conștiinței, decât pentru dorul de a vedea resărind soarele. Toaletele diferiților călători infățișau earăș un aspect destul de curios. Ca să nu piardă resăritul, plecară toți, domni și doamne, unul numai cu un șal în spate, altul învălit într’o șubă și cu scufia în cap, alții earăș acoperiți în mantale sau învălătuciți în oghealuri. Ai fi zis că ești într’un bal mascat unde

care de care caută să se întrecă în originalitatea costumului său. Copii ale căror glasure voioase înăduşiau toate celelalte, acum aveau ochii pe jumătate închişi şi abia se ţineau de bastoanele lor să nu adoarmă: Ce le pasă lor de răsăritul soarelui! De câte ori aveau încă să-l vadă, ei care se aflau la răsăritul vieţii! Uitându-te în vale vedeai în mai multe părţi puncturi negre cari păreau a se mişca în sus: erau earaş călători cari dormise pe drum şi acum voiau să ajungă sus odată cu steaua zilei. La răsărit se ivi deodată o dungă de lumină roşietică prevestitoare a soarelui. Toţi spectatorii se îndreptară cu feţele spre răsărit. Eu însă mă preumblai prin diferitele grupuri ca să întâlnesc figurile din ajun. Domnişoarele germane care declamau ieri poesii, luase şi acum cărţile cu dinsele, dar cărţile rămăseseră închise în mânele lor; domnul ras la faţă cu figura lungă şi serioasă care comparase apusul soarelui cu portretele din albumul său, îşi uitase albumul în otel şi tuşia neincetat, resuflând aerul rece al dimineţii; Inglezul cu favoritele enorme căsca o gură şi mai mare decât ieri şi arăta idiot cu desevirşire; cei doi insurăţei se uitau duios unul la altul şi urieşul filosofic cu părul şi barba în cea mai mare nerânduială şi cu ochiul sinistru, arăta

ca o dihanie din legende care fură fecioarele de împărat și le ascunde în castelurile sale colosale în sînul stîncelor. În întunecime n'aș fi voit să mă găsesc singur cu dînsul pe virful selbatic al muntelui. Inzadar aruncam privirile mele în toate părțile, eu nu vedeam nicăiri pe frumoasa Ingleză cu bătrînul său tovarăș. Edgar însă, singur într'o parte, se rîzema pe bastonul său și privia cu o melancolie curioasă spre resărit.

— Te vîd melancolic, vecine. Unde ți-ai lăsat veselia obișnuită ?

„Gîndurile mele, respunse Edgar cu ton declamator, sunt acufundate în poezie. Închipuirea mea a sburat dincolo de munți de văi și de mări. Acum trăiesc în timpuri trecute și departe în țări Asiatice. Mă vîd cu barba albă în fruntea poporului Magilor care adorau focul. Eu părintele poporului, am adunat pe toți copiii mei și m'am suit cu dînșii pe această culme selbatică ca să facem închinăciunea noastră de dimineață și să ingenuchem cu credință, așteptînd D-zeul nostru de foc care are să ne lumineze de pe firmament.

— Bravo ! Vîd că pe lângă toate celelalte calități ce ai, mai ești și poet.

„Am de toate cîte ceva și pentru aceasta

nîmic cum se cade. Dar să lăsăm poesia.
Nu ți-e frig?

— Frig, răspunsei eu declamând, frig?
Când inchipuirea noastră de poet este infierbentată prin spectaculul cel mai măreț al naturii? Frig? Când ne aflăm în clima dulce a Asiei minore și ingenunchiînd ne închinăm împreună cu poporul nostru, la D-zeul de foc... Frig... când...

„De mă-i mai vedea melancolic, îți dau voie să mă arunci în jos de pe culmea muntelui. Dar am să-mi resbun de ironia D-tale!

— Nu te supăra și eu sunt cam poet ca și D-ta.

„Trăiască poesia!“ răspunse Edgar.

Dunga de lumină se prefăcuse acum într'un lac de purpură. Omătul de pe virfurile munților strălucia roș ca para și virfurile păreau a se uita cu dispreț în vale unde lacurile dormiau încă nesupărate de lumina zilei. Cu cât lumina se întindea mai mult, cu atîta se coboria roșăța munților în jos și culoarea devenea mai vie. Figurile călătorilor de care începeau acum a se resfrînge razele soarelui, arătau palide și fantastice ca niște stafii. Mă uitam cu uimire la acel spectacul ce nu-mi inchipuisem niciodată așa de măreț, când eată că departe la marginea orizontului se ivi un semicerc subțire de lu-

mină care străbătù electric în ochii noștri. Toți își oprirë resuflarea ca paralizați prin această năprasnică arătare. Din toți însă cei mai adânc uimiți erau tinerii insurăței. Astfel se ridica soarele mândru și strălucitor și asupra firmamentului cugetărilor lor. Care din noi toți vedea soarele așa fără nouri cum îl vedeau ei și căruia din noi lucia el așa de binevoitor? Le va lucì el tot astfel întreaga zi ce numim o viață și le va apune el lin în marea vecinicieii? — Cine poate cetì în cartea viitorului? . . .

Precum în antica Roma când tot poporul adunat simția după o lungă zi de neliniștită așteptare, bătându-i-se inima, când zăria de departe carul triumfător al eroului ce se întorcea învingător în cetatea eternă și se perdea apoi într'o lungă admirațiune, astfel și noi remaserëm deodată uimiți de aspectul eroicului soare care își făcea intrarea sa triumfală în lume. Toate fețele reflectau o bucurie nespūsă, ca și când deacum fericirea a sa ne luciască necurmat. Dar admirațiunea oamenilor ține numai un moment și grabnic se uită și glorie și strălucire! Câteva secunde se trecuse abia de când soarele se suise pe tronul său ceresc și toți, întorcându-și privirile spre sine, vëzurë acum în ce stare se aflau toaletele lor și inspăimân-

tați de aceeași lumină pe care cu câteva minute înainte o așteptase cu atâta nerăbdare și o admirase cu atâta uimire, fugiră grabnic de razele soarelui să s'ascundă în camerele lor.

Receala dimineții mă pătrunsese și, întors în camera mea, mă virii din nou în pat pentru a mă încălzi. Când mă trezii nu mai auziam nici o mișcare: par'că otelul ar fi fost pustiu. Oarele erau înaintate, soarele ardea ferbinte și toată scena la care asistasem imi părù un vis. Un servitor imi spuse că, afară de două persoane care dejunau în sala de mâncare, toți ceilalți călători purcesese de mult ca să nu scape cel întâiu vapor.

VI.

Cele două persoane cari se aflau jos în sala de mâncare erau bătrânul Englez și tânăra lui tovarășă. Când mă vèzù Ingleza, părù să simtă oareși-care mulțămire.

— Am ramas cei de pe urmă din toți oaspeții, zise ea.

„In adevăr, răspusei, dar nu speram să vè mai vèd. Astăzi dimineață la resăritul soarelui v'am căutat inzadar prin diferitele grupuri. Credeam că v'ați pornit.

— Eram cu unchiul meu într'o peșteră naturală care se află pe culme. Acolo am șezut și ieri la apusul soarelui. Imi place, când privesc frumuseța naturii, ca mintea mea să nu fie distrasă prin alte intipăriri.

„Mie dincontra imi place să observez pe oameni. Nimic nu-mi inspiră un mai mare interes decât sufletul ominesc. Este o materie fără margini, nesfirșit studiată și nesfirșit neînțeleasă.

— Neînțeleasă ca și aspectul naturei.

„Dar, însă natura nu variază în infățișarea sa. Aceleași legi se urmează regulat, aceleași tablouri apar și dispar înaintea ochilor noștri. Înșă fiecare om are în sine o lume a sa particulară, prin care se deosebește nesfirșit de fiecare altul. Precum nu sunt două ființe care se semene în privința exteriorului, tot asemenea nu seamănă nici în privința calităților sufletești.

Aici Clara tăcù și se afundă în gândire. Bătrânul intrerupse tăcerea noastră :

. — E vreme să purcedem dacă nu voim să perdem al doilea vapor ce pleacă de la Wägis. Și D-voastră, Domnul meu, vă întoarceți la Lucerna ?

„Și eu, însă pentru a pleca îndată mai departe.

— Noi ne ducem la Interlaken, zise bătrânul.

„Eu gândesc să mă afund în cantonul Uri. Voesc să cunosc mai de aproape patria lui Tell.

— Pân atunci, urmă bătrânul, dacă voiți a ne face mulțămirea să fiți tovarășul nostru de drum. . .

„Cu cea mai mare plăcere.

Dacă este mai îndemnatic și mai plăcut a se urca pe munte călare, este mult mai ușor și mai puțin obositor a se coborî pe jos. Deaceea purceserăm toțitrei pe jos de pe culmea muntelui spre malul lacului. După ce merserăm v'o oară în tăcere, văzui că tovarășa mea, începe a se obosi. Indată îi oferii brațul meu.

— Vă simțiți obosită o întrebai.

„Petricelele mici de pe drum par a fi presurate numai pentru a zdrobi picioarele. Sunt așa de multe, încât nu te poți feri.

— Petricelele aceste sunt ca micile miserii ale vieții noastre, de cari nu poți scăpa. Ești silit să calci deasupra și să simțești durere la fiecare pas. Nenorocirile cele mari sunt ca stîncele: ele se văd și te poți apăra.

— „O nu! răspuse Clara. Nenorocirile cele mari nu sunt ca stîncele de care te poți apăra. Ele cad și te zdrobesc atunci

când te aștepți mai puțin și te simți mai fericit. Ele cad cu iuțeala trăsnetului ce te sfarmă sau ca lavina ce te îngroapă și în urmă nu rămâne în inima omului decât ruine și pustiiu. Cu miseriile cele mici te deprinzi ca și cu pietricelele peste cari calci,

— Poate să aveți dreptate. Dar imi place a crede că vorbiți în teorie generală sau, așa de tânăra încă, veți fi făcut o esperință atât de tristă?

— „Soarta nu cunoaște deosebire de vîrstă. Ea lovește fără alegere pe tînăr ca și pe bătrîn.

— Cuvintele D-voastre sunt pline de amărăciune. Ar fi trist dacă soarta prin crude loviri ar fi amărit un suflet tînăr și simțitor.

„Trist inadevăr! răspuse Clara, privind cu măhnire dinaintea ei.

După un mers de cîtva timp în tăcere i-am zis: Sunt dureri așa de profunde, încât ne pare cu neputință ca sufletul unui om să fie în stare a le purta. Timpul însă sboară și vine un moment când ne întrebăm cu mirare cum o întîmplare atât de neinsemnată a putut să ne producă un efect atât de dureros.

— Imi pare că suferințele sufletești sunt ca și cele fizice. Sunt unele cari vin și se duc nebăgate în samă și incurînd se uită,

sunt altele care vin deodată și lasă o urmă eternă după ele. Nu avem în toate zilele exemple că oameni, ne mai putând lupta cu sarcina vieții, prefer să o curme și să se arunce înainte de timp în noaptea necunoscutului?

Nerespunzând la aceasta, Clara adăose: Dar suferințele sufletești nu se întipăresc totdeauna pe figură ca acele fizice. Deaceia acei care nu au trecut printr'însele nici nu cred în existența lor. D-voastră însă nu-mi pare că faceți parte din acești oameni reci și nesimțitori?

— O nu! răspunsei și gândul meu se întorcea în trecut.

După o nouă tăcere, împins de un puternic dor, i-am zis:

— Dacă timpul nu este totdeauna un balsam tămăduitor, compătimirea altora alină adesea o durere cât de profundă. Este ca și când am strămuta o parte din suferințele noastre, în sufletul aceluia ce compătimentește. Eu unul m'am simțit atras spre D-voastră de o puternică simpatie din momentul când v'am auzit cântând în adâncul nopții un aer ce-l auziam de multe ori înainte.

— Era Adio a lui Schubert. El stă în legătură intimă cu un moment grav din viața mea. Vă consider ca un amic deși cunoș-

tința noastră datează de puțin, și vă voi spune cum am ajuns, tânăra încă, să perd credința în viitor. Acum însă mă simt obosită. Dacă vă mai opriți în Lucerna sperez că vom avea mulțămirea să vă mai vedem.

O oară trecuse de când sfârșisem această convorbire și ajunserăm la poalele muntelui în orașelul Wägis. Vaporul plecă peste câteva momente spre Lucerna. Pe la mează-zi mă aflam în otelul meu și nu mai eșii toată ziua. Ce mă atrăgea cu atâta putere spre tânăra Ingleză? Era numai interesul ce-mi insuflează totdeauna durerea altuia? Era melancolia profundă ce lucia blând în ochii săi albaștri? Era simpatia ce părea că simte ea singură pentru mine și care totdeauna se comunică?... Seara însă veni și îndată mă dusei la casa bătrânului care era așă-zată în marginea orașului pe malurile lacului. Bătrânul era foarte turburat. El presimțea că au să urmeze momente de tristeță căci, pentru a nu fi față la convorbirea noastră ce i-ar fi produs durere, își luă pălăria și eși de acasă. Remas singur cu Clara, o rugai să-mi cante încă odată cântecul ce auzisem cu câteva sări înainte. Când sfârși, eram amândoi într'un mare neastâmpăr sufletesc. Noi vorbiam numai cu privirile și

Clara înțelegea prea bine ce întrebare îi făceam căci, intrerupând tăcerea, începù a-mi spune istoria ei :

VII.

M'am născut în castelul părintesc, așă-zat în partea cea mai frumoasă a Scoției. N'am cunoscut ca altele plăcerea de-a avea o mumă căci nu implinisem un an când maică-mea murì. Pentru aceasta însă pot zice că am avut doi părinți, pe tatăl și pe unchiul meu, pe care îl cunoașteți. Eram singurul copil și amândoi mă iubeau așa de mult încât se invidiau unul pe altul pentru dragostea mea. Unchiul meu a fost neinsurat și a trăit totdeauna cu tatăl meu împreună în vechiul castel de pe proprietățile lor. Acolo mi-am petrecut anii copilăriei cu o guvernantă, căreia îi era incredințată creșterea mea, și cu William. El era cu câțiva ani mai mare decât mine și moșiile părinților săi erau vecine cu ale noastre. Părinții lui și ai mei hotărîse ca el să fie soțul meu și această idee intră așa de adânc în mintea noastră de când eram încă copii, încât nici ne puteam inchipuî că împrejurările ar putea veni altfel. William avea un caracter melancolic; el fugia de jocurile și

petrecherile vesele ale altor copii de virsta lui și rătăcia singur prin pădure și prin grădină și ades sta oare întregi perdut în contemplarea apusului soarelui sau se așăza pe malul mării și privia mișcarea măreață a valurilor. În ochii săi mari și albaștri se reflecta o profundă tristeță. Când îl priviam, mă simțiam cuprinsă de induioșare și nopți întregi îmi părea că vîd serioasa și trista lui ochire ațintită asupra mea. Cu cât înainteam în vîrstă, cu atîta simpatia mea pentru William devenia mai mare. Amîndoi cetiam împreună în Shakspeare și Goethe, autorii săi favoriți; cîntam împreună arii germane! William avea un glas așa de frumos! Ades esecutam duete și eu acompaniam pe clavir sonorile jalnice ale vioarei sale. William mă învăța să merg călare și de multe ori goniam unul lângă altul oare întregi peste dealuri și peste câmpii. Eu nu aveam nici o năzuință pe care el să nu o cunoască, gîndurile mele erau numai la dînsul și cînd vr'odată era impedecat să vie la noi, îmi părea că am pierdut o zi din viața mea. Eram de șaptesprezece ani și el de douezeci cînd tatăl său murî. Interese de familie îl siliră atunci să meargă la Londra. Era o sară tristă cînd ne-am despărțit, fir-mamentul era acoperit cu nouri întunecoși

și o tăcere grozavă domnia în sufletul meu. În acea sară am preschimbat inelele și ne-am jurat unul altuia etern amor și eternă credință. El m'a rugat să-i cânt acel cântec de addio ce ați auzit ș'apoi mi-a dat cea întâi sărutare și a plecat. Fără de William imi părea că sunt singură pe lume. Mă primblam prin locurile pe unde adesea ratăcisem împreună și-mi părea că aud glasul său vorbindu-mi; când mă puneam la clavir, părea c'aud vioara sa și neincetat receteam scrierile pe care le cetisem împreună. Ah! Toate aceste îl apropiau de mine și toate imi arătau că este departe.

În scrisorile sale el se plângea că aface-rile îl opresc mai mult decât gândise; imi spunea despre dorul ce simția de a reveni și de a mă revedea și că departe de mine viața îi este o lungă durere. Când spera că se va putea reîntoarce, un unchiu al său, care ocupa un post înalt, îl trimise într'o misiune diplomatică pe lângă o Curte din Germania. William cu toată insistența sa nu putu să refuze și plecă. Scrisoarea ce mi scrisese atuncea era foarte tristă. Presimțiri negre îl muneau și el vorbea cu jale de frumosul trecut și cu îngrijire de viitor. O voce interioară îi spunea că amândoi vom fi nefericiți; el imi reaminti încă odată toate

scenele amorului nostru și mă rugă să nu-l uit. Eu să-l uit! Să-l uit pe dînsul, care era visul și ținta vieții mele!

Câteva luni după pornirea lui William, tatăl meu căzù bolnav și incurênd muri. Pe patul sêu de moarte imi vorbì de William și-mi zise că moare mulțămît, știind că soarta mea va fi fericită in brațele lui William. Nu se trecù mult după această lovire și o alta mult mai crudă venì să mă sdrobiască. Câteva rînduri de la William imi vestiau că este foarte bolnav; el mă rugă să vin indata să-l vîd căci numai prezența mea l'ar putea indrepta. Dendată pornii cu unchiul men. Fiecare zi de călătorie imi părea un an. Insfirșit ajunserem. Ah! Cum țî-aș putea descrie ce s'a petrecut in sufletul meu in momentele revederii! William arăta palid și suferitor, dar ochii sêi scînteiau de amor și de bucurie. Decând eram lângă dînsul viața incepù a-i reveni. De și slab, el voi numai decît să ne intoarcem in țară și insoțirea noastră să se serbeze in locul, unde petrecusem anii dulci ai copilării noastre. Drumul inșă il obosi și intorși, puterile lui William incepurê a-l lăsa. Câteva zile după intoarcere, preotul împreună mânele noastre. Momentul la care atăta visasem sosise in sfirșit, dar ah! ce deosebire

intre visurile mele și realitatea! In aceiași zi William se simți deodată mai slab decât ori când. Era sara și ne găsim in camera, unde de atâtea ori făcusem musică impreună. El era culcat pe canapea și asculta cu tristeță cum îi vorbiam despre viitor. Atunci mă rugă să-i cânt încă odată acel cântec de addio. Când, sfirșind, m'am apropiat de patul său, fața sa era foarte palidă. Abia avù puterea să-mi iea mâna: ochii săi priviră încă odată lung la mine ș'apoi se inchiseră. De atunci nu i-a mai deschis!

.
A doua-zi inainte de a porni, m'am dus să fac tinerei Ingleze visita mea de plecare. Bătrânul singur mă primì: Clara era bolnavă și prea slabă pentru a părăsi patul. Bătrânul imi arătă multă prietenie. Despărțindu-ne, am preschimbat adresele noastre și am luat indatorirea să ne scriem din când in când.

.
Pentru a mă indrepta spre sudul Svițerei, trebuia să trec dealungul peste lacul celor patru cantoane. Mă săturasem acum de vapor, de Ingleji și de umbrelele lor și am preferit să mă duc singur intr'o luntre, intovărașit numai de cățiva vislași. Astfel crezui

că voiu putea gusta mai bine priveală frumoasă a lacului și a marginilor sale. In luntrișoara mea mă depărtam lin de Lucerna, care multă vreme se mai vedea încă stăpânind lacul cu edificiurile și turnurile sale. Cu incetul însă aceste devin mai mici și tot mai mici, până ce se perd inaintea ochilor noștri. Lacul celor patru cantoane este verde ca smarandul: el este indesat între munți înalți care se coboară drept in jos in undele sale și apa sa e atât de limpede, încât pare un basin de cristal. In locurile unde munții se coboară mai lin, sunt așăzate orașele, saturi incunjurate de livezi și de vile, in care particulari avuți vin de petrec câteva luni ale anului și uită sbuciumările lumii in mijlocul liniștei naturei. Eată însă și *Rütli*, un mic platou verde imprejmuit de pomi roditori. Această câmpie o vëzusem adesea pe teatru in tragedia lui Schiller „Wilhelm Tell“. Dar câtă deosebire între decor și natură! Acolo se adunase cu multe sute de ani in urmă cei trei Svițeri și se legase printr'un jurământ in fața soarelui ce resăria, că vor mântui patria lor de gubernatorii Habsburgilor. O legendă arată că in locul unde acești trei au făcut jurământul, au resărit trei isvoare cari sunt și

astăzi și se arată călătorului. În apropiere de Rütli pe malul drept al lacului este *Peatra lui Schiller* și pe malul opus *Capela lui Tell*. Precum în antica Grece, eroii aveau templurile lor, în care poporul le arăta după moarte o eternă recunoștință, tot astfel și eroul Svițerei își are capela în care memoria lui se immortalizează. Peatra lui Schiller este o stincă uriașă și lucioasă pe care sunt înscrise cu litere aurite colosale cuvintele: „*Poetului Frederic Schiller care a cântat pe Tell.*” Este frumos a vedea poetul și eroul față în față: Unul se inspiră de faptele mărețe ale eroului, altul este immortalizat prin cântecul inspirat al poetului. Amândoi merg mână în mână spre templul nemuririi și împart de o potrivă coroana de lauri ce le oferă posteritatea.

Era sara foarte târziu când ajunsei la *Fluelen*, orașel așezat în capătul cel mai septentrional al lacului. De acolo te infunzi în cantonul Uri urcându-te în sus pe malurile riului Reuss. Altorf, capitala acestui mic canton, este un orașel plăcut. În mijlocul pieței principale este o statuă foarte mare reprezentând pe Tell cum ține o săgeată în mână. Dedesubt sunt înscrise cuvintele din tragedia lui Schiller ce Tell adresează

cătră Gessler, după ce restoarnă mărul de pe capul copilului seu :

„Ei bine

Fiind c'a mea viață tu mi-ai asigurat-o,
Voesc tot adevèrul pe față a ți-l spune:
Cu această' a mea săgeată te-aș fi străpuns *pe tine*,
De-aș fi atins cumva iubitul meu copil,
Și jur, că *tu* de dînsa de sigur nu scăpai.“

Tot in acest oraș se arată și locul unde a fost copacul, de care s'a răzemat copilul când ținea merul pe cap. Amintiri despre timpurile luptei pentru independență se găsesc însă nu numai in Altorf și in orășelul Buerglen, in care s'ar fi născut Wilhelm Tell, ci in intregul canton Uri. Acest canton a păstrat toate tradițiunile vechi cu o scrupulositate rară. Dar din nenorocire de la Tell incoace nu a mai prea avut ce păstra, afară de constituțiunea sa cea veche democratică cum nu mai este alta. In fiecare an și anume in cea întâi Duminică din luna Maiu se adună tot poporul pe o câmpie de lângă Altorf pentru a desbata interesele cantonului sub președința Landamanului care la urmă dă samă de administrațiunea sa și își depune funcțiunea in mânilor poporului suveran. Odinioară, cu veacuri in urmă, aceste adunări ale poporului vor fi fost foarte

interesante, când poporul din Uri se lupta pentru patrie și neatîrnare, dar acum! . . . acum este interesant a ceti constituțiunea lor pe hârtie. Mă 'nșăl, chiar acum este interesant a asista la o asemenea adunare generală, dar dintr'un alt punct de vedere. Inchipuiți-vă, iubiți cetitori, tot poporul, câteva mii de oameni, pășind cu pas grav spre câmpia adunării, precum odinioară poporul Roman spre Forum. Deosebirea însă este că poporul Roman desbătea interesele lumii întregi și că de la votul lui atîrna existența unui imperiu, resboaie crunte și îndelungate, liniște sau groază până în țările cele mai depărtate; de la votul poporului din Uri atîrnă însă: zidirea unei fontăni, dregerea unei școli, înființarea unui post de păzitor de noapte și alte instituții de această natură. Landamanul de pe tribună propune și poporul ridică mâna când aprobează și n'o ridică când desaprobează. Această gimnastică a mânilor este foarte importantă pentru străinii călători, căci ea are de urmare concesiunea pentru înființarea unui han la cutare cascadă, taxa călăuzului sau a căruței sau a catîrului!

Cât de mândru trebuie să se simtă cineva a fi cetățeanul republicei Uri! Eu unul de-aș fi, aș păși cu multă mândrie în lume,

ca să vadă toți că suîț dintr'o țară unde și eu am o parte bună din suveranitate și când m'aș afla în societatea altor muritori cărora nici prin gând nu le trece a fi suverani, precum odinioară fii Romei înălțau fruntea cu mândrie când rosteau cuvintele: *Sum civis Romanus*, și eu aș rostî pe acelaș ton și cu aceeași satisfacere interioară: *Sunt cetățean din Uri!*

VIII.

Cu traista în spate și cu bastonul în mână călătoream pe jos spre St. Gottard. Era o zi foarte caldă, soarele inferbintase stîncele munților și mă simțiam obosit după un marș îndelungat. Înainte de a urma drumul spre *Podul dracului*, voiam să mă opresc câteva oare într'o ospătărie. Ajunsei la un loc unde se găseau două față în față. Cea din stînga avea o înfătoșare mai mare și mai plăcută, cealaltă părea foarte simplă. La ușă era ospătărița, o femeie tînără și veselă care zimbua tuturor trecătorilor și-i invita să între la dînsa. Vêzêndu-mă, imi făcù un compliment, imi spuse că trebuie să fiu foarte ostenit și că o oară sau două de repaos mi-ar prii. Ce ospătărie ai fi ales în

locul meu, iubite cetitor? Cea mare și frumoasă, sau cea mică cu vesela ospetărită? Eu unul, fără multă precugetare, am intrat în cea mai mică. Care a fost însă mirarea mea, când intrând, văzui pe amicul meu Edgar șezând la masă și luptându-se cu o ceașcă grozavă de cafea cu lapte, cu ouă, unt și miere? Indată Edgar imi sări în cap și mă îmbrățișă ca pe un vechiu amic.

— Nu e proverb mai adevărat, imi zise el, decât cel care spune că atunci când gândești la lup, lupul e la ușă. Tocmai imi inchipuiam ce plăcere aș avea, dacă mi-ai ținea tovărășie la acest dejun bogat ce mi-a dat plăcuta noastră gazdă.

— Bucuros, i-am respuns? Vesela gazdă imi puse și mie înainte o ceașcă de cele mari care, împreună cu zimbetul său, făcuse reputațiunea ospetăriei sale.

— Ai mai mult apetit decât mai dăunăzi când am avut plăcerea să prânzesc cu D-ta împreună sus pe Rigi. Atunci mâncai puțin și vorbeai mult cu vecina D-tale, știi, cu blonda cea frumoasă și melancolică. Crezi că n'am luat sama că toată vremea ați șoptit împreună? Astăzi mănânci mai mult și vorbești mai puțin, dar e drept: eu nu sunt nici blond, nici melancolic și ce e mai rău, nici femeu.

„Să lăsăm frumoasa blondă la o parte, Edgar. Sermana! Dacăm vorbî de dînsa in curênd ne-ar părăsî veselia.

— Aşa ? Ei bine, s'o lăsăm şi să păstrăm veselia. Apropos, cred că deacum rămănem tovarăşi de drum ?

„D-ta unde te duci ?

— Eu ? Tot dinaintea mea. Dar D-ta ?

„Şi eu.

— Bravo ! Ce intîmplare fericită să avem acelaş plan de călătorie ! Nu degeaba m'am născut in ajunul anului nou. Norocul nu mă părăseşte. Să vezi cum o să petrecem de bine împreună ! Niciodată nu s'a potrivit doi oameni cum ne potrivim noi ! De-am fi trăit in antichitate, poeţii ar fi cântat simpatia noastră. Eu aş fi un Orest şi D-ta un. . . , cum il chiamă pe celalt ?

„Pilad.

— Şi D-ta un Pilad. Dar ce ai mai făcut de când nu ne-am văzut ? A ! ştiu, ştiu ! Blonda cea melan. . . . , dar bine zici, voiam să nu mai vorbim de dînsa. Ce bun apetit ai ! Eu cred că putem urma pe jos drumul mai departe. Cum gîndeşti ? Am putea şi inchiria o cărucioară ? Dar pe jos e mai frumos. Avem s'a jungem incurênd la Podul dracului. Se spune că-i grandios. Cât despre St. Gottard nu mă prea interesează.

Și vrei să știi pentru ce? Pentru că am citit odată în Goethe că St. Gottard nu-i un singur munte ci un lanț întreg. Lanțuri întregi sunt însă multe în Svițera; dacă vrei toată Helveția este numai un lanț. Am mai cetit încă, dar nu mai știu unde, că se'ntimplă ades ca să treci peste St. Gottard fără ca să știi că acela e St. Gottard. Și-i foarte natural, căci dacă St. Gottard e un lanț, apoi înțelegi prea bine. . . Vrea să zică mergem pe jos? Te-ai mai odihnit de picioare? Dar ce-i drept bună cafea și mai ales minunată miere! Cum socotești? Dar D-ta nu mai răspunzi? Mă lași să te tot întreb.

„Imi dai vreme? Singur întrebi, singur răspunzi.

— E adevărat. Dar vezi toată zioa am fost singur și n'am mai vorbit cu nime. Nu poți să-ți inchipuești ce dorință aveam să mai pot spune unui muritor câteva cuvinte și ce bucurie am simțit când te-am văzut pe D-ta. Fă-mi un bine! Lasă-mă să spun câte imi trec prin minte, până ce m'oiu mai potoli. Altă dată te-oiu asculta eu oare întregi. Dar astăzi sunt așa de vesel. așa de dispus. . . când te ved, totdeauna simt o plăcere!

„Bine, spune!

Atâta îi trebuì lui Edgar, pentru ca să nu mai tacă. Toată vremea cât am fost în

ospătărie, și tot drumul păn la Podul dracului a tot vorbit singur. Deși mie in deobște nu-mi place să tot ascult, acum imi făcea mulțămire fiindcă Edgar era de o veselie nemărginită. Astfel drumul mi-a părut foarte scurt păn ce am ajuns la vestitul pod. Acesta este o punte, sau mai bine sunt doue punți una peste alta, aruncate peste Reuss. Riul cade aici in formă de cascadă de la o însemnată înălțime cu un vuet îngrozitor intr'o prăpastie adâncă. Prăpastia seamănă cu o căldare urieșă in care fierbe apa și din care apoi să asvirle in sus ca o ploae ce udă toate stîncele de primprejur. De mai multă vreme ne oprisem pe pod de priveam acest ciudat și măreț spectacul, când Edgar, deșteptându-se cel întâiu, imi arăta in apropiere un tēnēr care ședea pe o peatră, țiind o hârtie in mână; la picioarele lui era sacul de drum și bastonul. El era palid la față și ochii săi se uitau când pe hârtie, când in sus, când spre cascadă; din vreme in vreme își trecea mâna 'peste frunte; apoi scotea un plumb din busunar și scriea ear câteva cuvinte pe hârtie.

— Dacă acesta nu-i un poet, mă spānzur, imi zise Edgar.

„Și mie-mi pare. Dar nu vezi cum arată de palid și ochii săi cum steclesc?

— Să vorbim cu dînsul! Trebuie să fie un personaj interesant.

Ne apropiesem de dînsul și el nu ne vedea. A trebuit ca Edgar să-i pue mîna pe umăr, pentru ca să-i atragă luarea aminte asupra noastră.

— De nu mă înșăl, această frumoasă privală te-a inspirat, îi zise Edgar. Este indiscret de a te ruga să ne cetești și noue versurile ce ai scris pe hîrtie?

„Nicidecum, vi le-oiu cetî, dar imi lipsește încă o rima. Așteptați!

După cîteva minute, poetul ne cetî următoarele versuri:

LA PÊRĂU.

Dece copilă dulce, cufunzi a ta privire
In limpedele unde a cestui lin pîrâu;
Te uiți făr' incetare, perdută in gîndire
Cum apa cristalină oglindă chipul tîu?

La mine ah! te uită, in ochiul meu privește,
Cetește'n al meu suflet ce arde de amor,
Și vezi adînc intr'insul cum lin el oglindește
Imaginea ta dulce de mii și mii de ori.

Pîrăul curge, curge și unda-i nu s'oprește
In care dinioarea tu chipul țî-ai vîzut,

Și apa trecătoare în taină te-amăgește.
Dintr'însa chipu-ți dulce în grabă s'a perdut;

Dar sufletu-mi statornic etern nu va mai șterge
Imaginea frumoasă ce'ntr'însul s'a oprit,
Și anii ce se schimbă și timpul ce tot merge
Din el nu pot s'alunge un chip așa iubit.

— Ideea e frumoasă, zise Edgar. De un lucru numai mă mir: cum de o cascadă atât de furioasă încunjurată de munți atât de selbatici, ți-a produs această inspirațiune. Aici nu vîd nici pîrăul care curge, nici copila care privește perdută în oglinda lină a apei.

„Cînd privești o natură măreață, zisei eu, niciodată nu cred să poți fi inspirat a o cânta. Toate simțirile sunt atât de absorbite de tabloul ce ai înaintea ochilor, încît mintea nu are libertate destulă pentru a o preface într'o idee poetică. Mai târziu abia, cînd acel spectacul ia o altă formă în închipuire și în jurul său se grupează și alte idei, ești în stare a o prelucra într'o materie poetică.

„Foarte drept, curmă poetul. În acest moment cînd mă uit la astă apă infuriată, m'apucă un fior și creerii mei sunt paralizați prin vuetul și aspectul ce pîtrunde într'însii.

— Dacă este așa, răspuse Edgar, cum de ai avut destulă liniște în fantasmă pentru a-ți închipui tabloul frumos al unui lin pârâu la care șade o copilă ce își acufundă privirea în apă și cum de ți-ai gândit lângă dînsa pe amoroșul ei care invidiază pârâul pentru privirile dulci ale iubitei lui ?

„Singur nu știu cum. După ce privisem cîtva timp acest riu viforos, m'am așezat pe această peatră într'o stare sufletească pe care nu-ți o pot descrie. Atunci printr'un joc bizar al fantasiei mi se infățișă în gând un spectacol cu totul contrar: în față cu această furie, îmi adusei aminte de un mic pârâu ce curgea lângă moara din satul unde m'am născut; unde am petrecut copilăria mea și pe malul cărăia mă'ntîlniam adesea cu o copilă frumoasă ca un ânger. Când țiindu-ne de mână, ne uitam amîndoi în undele pârâului și ascultam mișcarea monotonă a roților morii, oarele mele se strecurau așa de grabnic și eram așa de fericit cum n'oiu mai fi. Deaceia am cântat lângă Podul dracului o copilă la pârâu și voiu cânta poate lângă un pârâu v'o baladă, în care voiu descrie o cădere de apă îngrozitoare.

Imi pare, am zis eu, că inspirațiile poetice nu atîrnă niciodată de la priveli esteriore. Ele sunt urmarea unei stări anormale

a sufletului și natura nu servește decât a împodobi ideea ce s'a născut în fantasia poetului. Deaceia cred că cele mai multe poezii, chiar acele unde se descriu frumusețe ale naturii, se compun mai mult în liniștea cabinetului de lucru.

„Aveți dreptate! zise poetul, sculându-se și lovindu-se cu mâna peste frunte. Aici! Aici! este ascuns tezaurul tuturor inspirațiilor!

— E nostim poetul, imi zise incet Edgar. Dacă l'am invita să vie cu noi?

Unde vă duceți? îl întrebai eu atunci.

„În Italia imi răspuse el, în țara unde înfloresc portocalele. Voiu să trec peste Simplon. . . .

— Bravo! strigă Edgar și noi tot într'acolo ne îndreptăm. Voiți să călătorim împreună?

„Bucuros! răspuse el.

Toțitrei purceserăm în sus spre St. Gottard.

Pe drum noul nostru tovarăș ne spuse că se numește Alexandre de V. că vine din Paris unde locuiește acum, de când părinții săi au murit și ca având o poziție materială destul de îndemnatică, voește să călătoriască; că simte un mare dor să meargă în Italia unde gândește să se așeze câțiva ani. Alexandre era un om curios; din când

in când se'ntrecea in veselie cu Edgar, ș'apoi după câteva momente cădea in tăcere și melancolie. Când îi venea furia declamațiunii, ne recita oare intregi poesii, gesticulând din mâni ca un desperat, ear când poesia era tristă, glasul său devenia duios și ochii săi se îndreptau spre un punct de care nu se mai deslipeau și luau o espresiune plină de durere. Trecusem pe lângă St. Gottard și ne apropiesem de orășelul Hospenthal, când soarele incepea a se coborî. Aici ne hotărisem să mănem peste noapte. După masă ne dusem în grădina otelului și șezând la o masă veni ear vorba între noi despre poesie.

— Explicați-mi și mie un lucru, ne zise Edgar. Pentruce din simțirile omenești, amorul este cel ce se cântă mai mult de poeți?

„Cum? strigă Alexandre, sărind drept in sus. D-ta, pui o asemenea întrebare! O! A! O!

— Ce fel O! A! O? Ei dar, eu pun această întrebare căci imi pare curios...

Fost'ai vre odată inamorat? l'am întrebat eu.

— Nu! Adică... dar; să vă spun drept, singur nu știu.

Dacă nu știi, n'ai fost.

— Se poate, dar D-ta, Alexandre, zise

Edgar, D-ta care ai cântat amorul așa de des, iubit-ai vre odată?

„Odată? zise Alexandre—privind cu dispreț la Edgar—odată? Am fost de noue ori inamorat. . . .

Edgar și cu mine bufnirăm de ris.

— Voi rideți, fiindcă nu știți câtă simțire este ascunsă în sufletul meu. Dar! Am iubit de noue ori și de noue ori am fost trădat. Cu toate aceste simt destul foc în mine pentru alte noue amoruri.

Bravo! strigarăm noi, bătând în palme.

— De noue ori ai fost trădat? zise acum Edgar zimbînd. Ai avut mare nenorocire!

„Femeile nu știu iubi ca noi, răspuse Alexandre. Ele sunt egoiste și schînbăcioase; ele se joacă cu cea mai pură și mai profundă din toate simțirile și noi suntem totdeauna victimele lor.

— Ascultă, zise Edgar. Pare-mi-se că nici noi nu suntem mult mai buni decât dînele, și că tot atât de des ne jucăm și noi cu ele. Sunt sigur că fiecăruia din noi i s'a întîmplat v'oa aventură, în care conștiința nu-i este cu totul curată.

„Mie nu! răspuse Alexandre. Cel puțin, pînă însfirșit, vina tot nu a fost a mea.

— Propun să ne spunem fiecare o istorie amoroasă din viața noastră, am zis eu. Avem

să ne mărturisim greșelile. Primiți propunerea?

Primim, răspunseră amândoi.

— Alexandre, începe D-ta!

Alexandre tăcù un moment pentru a-și culege amintirile, apoi ne povestì următoarea întâmplare din viața sa :

IX.

Când ajunsei la vîrsta de nouesprezece ani, părinții mei cari trăiau la moșia lor, mă trimiseră la Paris ca să studiez literele. Mă ocupam mai ales de literatură, făceam multe versuri și aveam multe amoruri. Însă imi lipsia o calitate esențială, ca să fiu bine primit în societatea femeilor: Nu știam juca. Deaceea mă hotărîi să învăț jocul la un maestru cunoscut în cartierul meu. Acesta avea un salon unde se adunau toți școlarii și școlerițele sale și jucau împreună. Între aceste din urmă erau două surori tinere și frumoase ah! ca două rose, ca două stele. O singură sară a fost deajuns ca să mă inamorez de amîndouă și ele de mine. Eu jucam cînd cu una cînd cu alta și spuneam fiecăreia din ele că o iubesc—și ele mie. După cîteva săptămîni începurăm a

avea și alte întâlniri secrete. Se'nțelege însă că una nu știa despre întâlnirile ce aveam cu cealaltă. De la o vreme cea mai mică începù a lua sama despre asiduitatea mea pe lângă soră-sa și într'o sară începù a mi face muștrări și a plânge. Eu mă apăram pe cât puteam și eram de bună credință fiindcă le iubiam pe amândouă. Pe când vorbiam singuri în balconul ce dă pe grădină, soră-sa se arată deodată între noi, având și ea ochii plini de lacrimi. N'am putut niciodată să resist la lacrimi femești. Incepui a o mângăia, spuindu-i că o iubesc peste măsură și spuneam adevărul. Atunci ea aruncă o ochire triumfătoare asupra surorii sale și printr'o pornire de amor se aruncă la peptul meu și mă îmbrățișă. Din acel moment soarta mea se hotărise: iubiam pe cea mai mare. A doua zi am pus la cale să o răpesc și să ne căsătorim și peste două zile sburam amândoi într'un fiacru spre o barieră a Parisului. Ești însă din oraș, nu știam încotro să ne îndreptăm. După o lungă consfătuire, văzurăm că cel mai bine te poți ascunde tot în Paris și ne întoarserăm prin altă barieră; ca să amăgim poliția, merserăm prin mai multe strade și la urmă ne coborirăm la locuința mea. Pentru a ne putea căsători, imi trebuia consimțimentul părinților și a-

cesta era greu de dobândit, întâi fiindcă mă credeau prea ténér, apoi fiindcă eu eram nobil și ea fica unui funcționar subaltern din prefectura orașului. Cu toate aceste eram hotărit și le-am scris : Le-am scris că e un ânger, că o iubesc și că mă iubește, că fericirea vieței mele atîrnă de la dînșii, că n'or lăsa pe fiul lor să fie nenorocit întreaga viață ; le-am scris cu tot focul inchipuirii, cu tot focul amorului meu. Peste câteva zile primii răspunsul lor. Știți ce mi-au răspuns ? O, bătrâni care nu știți ce însemnează puterea pasiunii ! Bătrâni, care nu înțelegeți fericirea copiilor ! Știți ce mi-au răspuns ? Mi-au răspuns, dându-mi ordin de a mă întoarce îndată acasă ; imi ziceau că sunt un nebun că voesc să mă perd și altele asemenea. Se'nțelege că a o părăsi, ar fi fost o crimă ; m'am hotărit să le scriu încă odată și să-i conving. În vremea aceasta însă, părintele iubitei mele află locuința mea de la sora mai mică care mă trădase — ce caracter meschin ! — și într'o zi mă trezii cu dînsul la mine. Iubita mea era să leșine când vîzù pe tatăl său, eu însă i-am mers înainte, l'am incredințat despre onestele mele intențiuni și i-am cerut mâna fiicei lui. Bătrânul simpatiză îndată cu mine ; el consimți la căsătoria noastră, însă — barbar ca toți

părinții — hotărî ca fîca lui să șadă în casa părintească pînă la momentul cununiei. A doua zi serbarēm logodna în casa sa; sora mai mică se și mîngăiese: așa sunt femeile! Odată logodit trebuia să am consimțimētul părinților cu orice preț; prin înțelegere cu socrul meu, mă pornii deci a casă ca să esplic părinților mei cum onoarea familiei noastre ar fi pătată dacā s'ar împotrivi mai mult la căsătoria mea. Am avut o lungă esplicație cu tatăl meu. Deși l'am rugat, l'am conjurat, am declarat că mă sinucid înaintea ochilor lui, el imi vorbea rece și argumenta ca și cum ar fi fost vorba, nu de o afacere de inimă, ci de o afacere de interes. Atunci i-am declarat că mă duc, să-mi țin cuvētul chiar fără voia lui. Maicămea însă începū a plînge și mă rugă să mai șed a casă câteva septēmāni, căci mai pe urmă va da invoirea sa. Lacrimi femeeste, ce eram să fac! Am scris socrului meu și miresei mele că părinții mei sunt pe cale de a se indupleca și am mai remas a casă. Peste câteva septēmāni, tatăl meu întreprinse o călătorie în Belgia și mă luă cu dînsul. Nu știam că era o trădare. El mă lăsă în Bruxelles ca să urmez acolo studiile mele. După trecerea unui an mă întorsei la Paris. Sburai la socrul meu și... ce gîndiți

că am găsit? Am găsit pe amândouă surorile măritate! O femei! femei!

— Le-ai mai scris din Bruxelles? îl întrebă Edgar.

„Nu, răspuse Alexandre, însă este nevoe de scris când iubești și te crezi iubit?”

— Dar ce era să faci fata, văzând că ai lăsat-o, să nu se mărite?”

„O! dacă m’ar fi iubit, cum o iubiam eu, trebuia mai bine să moară credincioasă, decât să mă trădeze!”

— Dar D-ta i-ai fost credincios?”

„Se’nțelege! Nu fusesem gata a sacrifica totul pentru dînsa? O! Credeți-mă toate femeile sunt trădătoare! Amorul ține la dînsule cât ține viața într’o floare ruptă!”

— Și ai suferit mult de astă neauzită trădare?— îl întrebă Edgar zimbînd.

„Mult, tare mult! Și aș fi suferit totdeauna, dacă alte trădări nu mi-ar fi amărit viața mai mult încă!”

Aici Alexandre plecă fruntea cu desperare la pămînt.

E rîndul D-tale, Edgar am spus eu atunci.

„Istoria mea, începî Edgar, nu are nici o asemănare cu cea a amicului nostru. Eu nu am fost trădat și nici prea cred în trădări, fiindcă nu prea cred în suferințe amare și altele ce cîntă poezii. Părinții mei,

zeloși protestanți, hotărise să facă din unicul lor fiu un păstor. M'am inscris deci între studenții în teologie pentru a împlini plăcerea părinților mei căci eu unul nu am avut niciodată plecare pentru știința credinței. Deaceea nu vă mirați dacă n'am deschis niciodată biblia. Eu mă ocupam cu altele. Aveam o locuință despărțită de părinți, care era un fel de casino pentru vr'o zece amici ce intrau și eșiau la mine, ca la dînșii. Mă ocupam de pictură, de muzică, de literatură. Și ades vecinii mei erau furioși când, târziu noaptea, eu și câțiva amici esecutam quarteturi, sau declamam poezii în gură mare, sau benchetuiam și cântam și le neliniștiam dulcele somn. Dar eu puțin mă îngrijam de dînșii. Viața-i scurtă, s'o petrecem vesel!—asta a fost totdeauna devisa mea. Intr'o zi eram singur și mă uitam pe fereastră, fără a gândi la nimic, când văzui la fereastra din față un cap de femeie așa de frumos, cum nu mai văzusem. Avea o față albă și părul și sprincenele negre și o privire maestoasă ca de regină. Trebuie să fie o marchisă incognito, mi-am gândit: am să-i fac curte. Indată mă și pusei pe treabă; dar toate gestele, toate mișcările mele, rămăneau neluate în seamă. Marchisa mea, pe care o numisem, — după o împreună-

înțelegere cu amicii mei — Marchisa Castellamare, se făcea că nici mă vede. Mi-a venit în gând să-i scot portretul. După câteva zile imi așăzai uneltele de pictură la fereastră și începui lucrul. Marchisa luă sama și se oprì mai puțin la fereastră. Eu nu perdui curajul ci îi scrisei o scrisoare rugând-o să-mi facă inalta favoare de a șede la fereastră cel puțin o jumătate de oară pe zi, pentru ca să-i pot scoate portretul. Scrisoarea mea imi fù inapoiată fără răspuns și marchisa nu se mai arătă. Cu toate aceste vedeam ades că perdelele de la fereastră se mișcau. Am cercat atunci să o zugrăvesc după memorie și întrecând așteptările mele proprie, isbutii a-i face un portret destul asemănat. Când fù gata, i l'am trimis cu câteva rânduri, rugând-o să primească acest dar de la un adorator desprețuit. Data asta marchisa imi respunse că-mi mulțamește, dar că portretul nu este în totul asemănat și că ar trebuì îndreptat în câteva locuri. Pentru ca să-l pot îndrepta, am rugat-o să-mi permită a veni la dinsa. Mi-a răspuns că aceasta nu se poate, dar că va șede la fereastră. După mai multe zadarnice încercări de a îndrepta greșalele din depărtare, i-am scris că nu este cu putință și am rugat-o să vie ea la mine, incredințând-o că numai iubirea

artei m'a putut indemna de a face o propunere așa de cutezătoare. Marchisa consimți și de atunci veni pe fiecare zi câte o oară la mine. Eșind de acasă pe jos mergea în altă parte și peste câtva timp abia, se opria o trăsură înaintea casei mele, din care se coborea grabnic o damă cu fața acoperită de un vël. Deși eram foarte intrigat să aflu cine este marchisa mea și pentruce acest mister, ea păstra pururea cea mai mare tăcere. În vreme ce eu lucram, vorbiam neincetat împreună. Fie că-i spuneam despre împrejurările vieții mele, fie că vorbiam de arte sau glumiam, ea m'asculta cu plăcere și eu nu tăgăduesc că lucram cât se poate de incet pentru a prelungi plăcuta mea ocupație. Era o femeie de vr'o 28 ani, naltă de stat, cu maniere alese și nobile și pe fiecare zi descoperiam noue frumusețe în figura ei. După câtva timp deveniți mai intimi, am rugat-o să-mi permită a o numi marchisa Castellamare. Ea consimți cu un zimbet grațios, cerându-mi la rândul ei voia să-mi zică Edgar. Puteți să vă inchipuiți cu ce plăcere am consimțit și eu. Incurând portretul fû lăsat la o parte și amândoi evitam de a vorbi de dinsul, deși marchisa tot venia sub vechiul pretest. [Eu însă îi ceteam v'o poezie, sau ne puneam amândoi la clavir și

cântam cu patru mâni. Când se ducea ori venea eu îi sărutam mâna cu cea mai mare politeță. După câtva timp crezui a vedea că se uită la mine mai duios decât la început când mă privia de la fereastră și începui și eu a mă uita duios la dînsa. Acum intîlnirile noastre nu mai erau așa de vesele ca înainte. Marchisa privia lung la mine, vorbea mai puțin și cuvintele sale le pronunța cu un ton melancolic care îi ședea foarte bine. Ades imi spunea că sunt foarte tînăr, că la vîrsta mea simțirile vin și trec cu grabă; apoi imi da sfaturi foarte bune să nu neingrijesc cariera mea și altele pe care le-am uitat. Odată am fost silit să părăsesc orașul pe mai multe săptămîni. Auzind astă veste, marchisa deveni palidă și privi la mine cu ochi așa de pasionați, încât parcă mă simțiam cuprins de un fior. Când era să ne despărțim, „Edgar imi zise ea, de nu-i mai gândi la mine, aș fi in stare... apoi indulcindu-și glasul: Nu mă vei uita, Edgar? Așa-i că nu mă vei uita? Eu te iubesc Edgar, și imbrățoșându-mă cu brațul său, mă săruta și mă strînse duios la pept. Cătă vreme am fost absent, acea scenă nu-mi mai eșia din minte și reintors, cea intăi a mea gîndire, a fost să aflu ce face marchisa mea; dar nu era nevoie să trimet eu după dînsa căci

cea întâi vizită a fost a sa. Era mai palidă și mai frumoasă încă decât când pornisem. Revăzându-mă, ochii săi străluciau de bucurie și de amor. „Edgar, imi zise ea, gândit-ai tu la mine vreodată? — Neincetat, i-am răspuns, dar frumoasa mea marchisă? Eu, zise ea — și doue lacrimi curgeau pe alba sa față, — eu? apoi ear mă imbrățișă și in ochii săi se cetia un dulce răspuns.

Visitele marchisei țineau acum mai mult și pentru mine erau mai puțin plăcute, fiindc'o vedeam din ce in ce mai tristă. Ea imi vorbea de negre presimțiri; imi spunea că singurele sale momente de fericire sunt acele in care se află lângă mine; că mă iubește mai mult de cât orice pe lume că dacă vre-o dată n'aș mai iubi-o, viața pentru dînsa n'ar mai avea nici un preț; că dacă voesc moartea ei s'o părăsesc și altele. Eu mă cam îngroziam de atâta amor și nu prea știam la ce capăt are să easă toată istoria. Când o întrebam cine este; ea mă ruga să nu caut a afla mai mult decât că este Adela mea care mă iubește. Istoria trebuia să ia odată un sfârșit și intr'o zi mi-a trecut prin minte să-i propun in glumă de a ne căsătorî. Să ne căsătorim! strigă ea. Nenorocitele, sunt măritată! Maiorul B. care șade in față e soțul meu, am doi copii... Au-

zind aceste, p rul meu incep  a se ridica. Prin minte imi trecură o mulțime de idei grozave: mă vedeam descoperit, dat in judecată sau provocat la duel de un militar; par'că cetiam in gazetă numele meu, intre fapte diverse; g ndii la părinți. . . Insfirșit, torturat de aceste idei, consultai mai mulți amici care imi d dur  consiliul să mă mut intr'o altă stradă. După un scurt timp, mă mutai intr'o noapte, fără a inștiința pe Adela. Nu se trec  insă o s pt m n  de c nd imi schimbasesm locuința, cand veni ear să mă vadă. O lungă explicație urmă; Eu ii spusei lămurit motivele care mă indemnase in interesul ei și al meu să curm o relație care nu putea avea dec t un sfirșit fatal. Ea mă acoperi cu muștrări, imi zise că n'o mai iubesc, pl nse multă vreme, in-sfirșit imi cer  ertare de muștrările sale. Scenele dramatice de gelosie repet ndu-se pe ficare zi, incepeau a-mi fi foarte urite și nu știam cum aș face să se sfirșiasc .

Noua mea locuința se compunea din c teva camere ce-mi trecuse un comerciant care avea o locuința prea mare pentru familia sa. El avea o singură copilă de v'o 17 ani frumușică și veselă. Copila imi plăcea și se vede că și eu ei, căci după c teva s pt m ni ne ințelegeam foarte bine. Nu știu

cum s'a întâmplat că marchisa a aflat despre noiele mele drăgănele, căci când venea la mine vedeam fruntea ei increțită și ochiul său se primbla turburat in toate părțile, cătând vre un indiciu de necredință. Apoi mă silea să-i spun și să-i jur neincetat că o iubesc, că nu iubesc pe nime altul decât pe dînsa etc. etc. Ce eram să fac? Trebuia să comit sperjururi pe toată zioa: femeea aceasta era grozavă! Intr'o sară am mers la teatru cu toată familia gazdei mele. Fatalitatea voi ca locurile noastre din stal să fie sub avant-scena in care era marchisa cu maiorul — pe care atuncea il văzui intăia oară. Cum Adela mă băgă in samă, schimbă culoarea feței. Nu mă simțiam nici decum îndemănă; ochii ei nu mă mai părăsiau. Maiorul earăș părea că se uită la mine și avea niște musteți și o mulțime de cavalerii și o sabie lungă. . . . pe de altă parte fata gazdei mele care ședea lângă mine, era mai voioasă decât obicînit: toată vremea ridea și-mi tot șoptia la ureche. Intr'un rînd chiar imi spuse să mă uit in loja dealătura unde ar fi o femeie așa de frumoasă cum n'ar mai fi văzut niciodată și neincetat privia la Adela cu ochiana. Aș fi preferit să mă aflu mai bine intr'o bizunie de urși decât la locul meu. Eșind din teatru, copila se anină de brațul meu și amên-

doi trecurăm in coridor pe lângă marchisa care se sprijinia pe brațul maiorului. A fost numai un moment de intilnire dar acest moment nu l'oiu uita niciodată. Adela, albă ca omătul, imi aruncă o ochire, o' ochire. . . parc'o vëd încă! Vë puteți inchipui dacă eram bine dispus pe drum când ne'ntorceam acasă și fetița care imi tot vorbia și mă tot intreba cu ironie de când m'am făcut serios, și dacă nu cumva dama cea frumoasă din lojă este cauza tăcerii mele. Insfirșit eram intr'o dispozițiune ce nu vë pot descrie. Adoua zi Adela veni la mine; era schimbată la față: ochii săi ardeau, era palidă. Drept să vë spun, eu mă cam temeam de dînsa și mă țineam intr'o respectuoasă depărtare. Deodată scotënd un pumnar, imi zise cu o voce grozavă că sunt un trădător și că are să mă ucidă și să se ucidă și pe dînsa. Eată catastrofa finală a romanului meu! gândii in mine. Am trebuit să intrebuintez o eloquentă estraordinară ca s'o induplec a pune pumnarul la o parte. Când, sfirșindu-mi discursul, am vëzut că plânge, m'am simțit ușurat. După ce se duse, m'am pus pe gânduri și după matură cugetare mi-am zic că singurul mijloc de scăpare este fuga. Ducëndu-mă la tatăl meu, i-am spus tot și i-am cerut bani ca să fug. Mare scenă tragică de

familie! Insfirșit tatăl meu a consimțit să mă lase să călătoresc și să mă lepăd de teologie. De patru luni mă aflu acum pe drumuri și se vede că părinții mei s'au deprins cu ideea de a nu mă vedea păstor căci scrisorile lor devin din zi in zi mai amabile. Nu știu ce-o fi gândind de mine Marchisa de Castellamare.

— Este cu putință, strigă Alexandre, când Edgar își sfirșii istoria lui, este cu putință! Să desprețuești atât amor! O! E neertat!

„Dar bine ce eram să fac? respunse Edgar.

— Cum? Mă mai întrebi? Trebuia să persistezi, să o iubești, să fii fericit!

„Să vede că nu m'ai ascultat bine? N'ai auzit că era măritată și avea doi copii?

— Ce-mi vorbești de măritată? Cununia este numai o formă exterioară pentru legitimarea amorului; când cununia nu este cu putință el se legitimează de la sine. O! Trădător!

„Ași fi voit să te vęd in locul meu!

— In locul tău, provocam pe maior... il ucideam... o luam...

Zicënd aceste, Alexandre se primbla furios prin grădină, gesticulând din mâni.

Edgar se uita la dinsul cu ochi mari, apoi intorcëndu-se cătră mine imi zise incet: Oare poetul nostru are toată intregimea minții? Eu unul mă indoesc.

Alexandre era furios pe Edgar, furios pe marchiza că nu l'a lovit cu pumnarul, furios pe soartea care legase viața ei deacea a maiorului, furios pe hasardul care făcuse se șadă față in față! Inzadar ne incercarăm a-l liniști. Armonia dispăruse din societatea noastră.

Nici eu nu mai eram dispus să mai spun istoria mea, nici ceilalți să mă asculte. M'am văzut silit să renunț.

O noapte de somn trebuia să treacă la mijloc pentru ca in mica noastră societate să predominiască din nou liniștea și concordia.

X.

In zori de zioă plecarăm toțitrei călătorii. Drumul merge in sus pe malul riului Reuss dealungul unei văi care se strimtează din ce in ce mai mult. Este un loc in care se impreună doue isvoare din care se formează riul; deacolo te urci pe un drum răpede pe muntele Furca. S'a dat muntelui acest nume din causă că forma lui seamănă mult cu o furcă. Ajuns pe culme după un marș obositor de mai multe oare, o panoramă măreață se desvelește ochilor. In depărtare se vęd in față șiruri de munți cu

forme fantastice și colori minunate. La picioare se întinde un ghețar uriaș ce pare a se arunca amenințător în jos și pe ici pe cole stîncele munților se văd presurate cu omăt. În mijlocul zăpezilor, distingi în centrul văii un punct negru. Acesta este un oțel foarte frecventat vara și pustiu în celelalte anotimpuri.

— Ce izvor alb este acolo în vale din ghețarul ăsta? întrebă Alexandre.

„Rhonul, răspuse Edgar.

— Rhonul? Riul meu părintesc? Pe măturile lui m'am născut. Cât e de mic! Cine ar zice că acest izvor devine mai în urmă un fluviu așa de mare!

„Nu se poate prevedea câtă mărire este ades ascuns într'un leagăn mic!

Observațiile tovarășilor mei și vederea acestui mic izvor, mă puseră pe gânduri. Cursul Rhonului îmi părură în totul asemănat vieții omenești. La izvor el este mic și alb ca pruncul nevinovat din leagăn; mai încolo el saltă printre munți își face loc printre stînci și cursul său seamănă cu jocurile sburdalnice ale copilului, care crede că lumea întreagă este a lui și disprețuește primejdiile ce-l incunjură. Eată însă că albia riului se lărgeste, alte izvoare vin de-întu-necă albeața sa primitivă, el numai este

copil și nu este încă june sau este și una și alta împreună căci, când merge mai liniștit, când s'aruncă în cascade cu nesocotință. Mai la vale însă cascadele și jocurile naive se sfirșesc, el nu mai sare peste stînci și cu toate aceste apa sa aleargă răpede și cu vuet ca și sângele ce ferbe neliniștit în june. Aici îl așteaptă ispite și primejdii; fără prevedere el lasă ca soarta să-l împingă unde va voi și eată-l pe neștiutele aruncat în lacul de Geneva. Inzadar îl urmărești cu ochiul pe suprafața lacului, Rhonul rămâne nevăzut. Impărtășit-a el soarta acelor tineri ce s'au dus în anii cei mai frumoși ai vieții? Nu! Eată-l că ese mândru și frumos din lac, mai bătrân de întîmplări, dar nu încă mai bătrân de experiență. El numai e june dar nu are încă energia bărbatului și acum ispitele cele mai mari și mai grozave îl așteaptă. Pasiunile îl orbesc, el vede că-l conduc spre peire și nu are puterea să le înădușe. În această luptă între pasiune și minte, vine un moment unde această de pe urmă îl părăsește, și unde s'aruncă pieziș în prăpastie. *La perte du Rhône!* zic toți care îl cunoscuse și deplâng moartea sa prematură. Dar momentul sfirșirii sale n'a sosit încă, el scapă și din această cea mai grea din încercări ale pa-

siunilor și bărbat acuma, el pășește sigur și liniștit. Infățișarea sa însă nu e voioasă, el deplânge jocurile copilăriei și crede că poezia vieții s'a sfârșit pentru dînsul. Destinul însă nu-l lasă mult timp în nemulțămire. O fecioară frumoasă și mândră, crescută în ținuturi depărtate de acele ale țării sale natale, e împinsă spre dînsul de o mână puternică și nevădută. Rhonul și Saona, fii de diferite țări care nici nu visase vreodată că se vor întîlni în cale se zăresc abia și eată-i că aleargă unul în brațela altuia. Ei acum împreunează undele lor și în curînd numai formează decât un singur riu mare și maestuos. Mână în mână, îi pășesc acum pa valea vieții. Pașii lor sunt lini; unda lor are o culoare blîndă și melancolică și eată-i că amîndoi se apropie încet și liniștit de marea în care se scurg și se perd toate riu-rile după hotărîrea nestrămutată a unei voînțe necunoscute.

Poate tovarășii mei vor fi făcut reflecțiuni asemănătoare, căci în tot cursul zilei predominî între noi o neobicinuită tăcere.

Chiar mai pe urmă, când de la ghețarul Rhonului urmarîm călătoria într'o mică trăsură; veselia nu ne reveni. Din când în când treceam pe lângă vre un sătîșor compus din cîteva căsuțe de lemn. Asemenea priveli

produceau asupra lui Alexandre un efect melancolic.

Odată exclamă : Cât trebuie să fie de frumoasă viața in așa un sat! Aici departe de vuetul lumii, in mijlocul celei mai mărețe naturi, aici este patria poesiei! Dacă ar atîrna numai de la voința mea, eu unul m'aș acufunda pentru totdeauna in aceste locuri incântătoare. . .

— Foarte mulțămesc, il intrerupse Edgar ; a trăi in mijlocul stîncelor ș'a zăpezilor! Numai privirea acestor locuințe primitive te infloarează, dar încă a fi silit să te ingropi aice toată viața! Suntem acuma pe la sfîrșitul lui Iulie și vezi omăt in toate părțile, inchipuește-ți ce trebuie să fie iarna !

— „Ce-mi pasă de iarnă! Aici fantasia omului se disvôlește, aici omul este mai mare și mai presus de ceilalți!

Dac'ar fi așa, ar trebui să trăiască pe aici numai poeți și cu toate aceste vezi ce soiuri de oameni sluți și idioti resar in aceste locuri poetice.

„Pentru ce nu-mi lași inchipuirea mea să-și croiască lumea după placul ei? Pentruce vii pururea să-mi inăduși fantasia arătându-mi fără cruțare realitatea in toată goliciunea ei?—Ce om nefericit! imi șopti apoi

Alexandru la ureche. El vede lumea numai precum este și nu vrea s'o vadă altfel. Tristă trebuie să fie viața când n'o poți infrumuseța in inchipuire!

— Ce om condamnat la nenorocire!—imi vorbia incet la cealaltă ureche Edgar. El voește pururea să vadă lumea altfel decât cum este. Viața lui are să fie un șir de decepțiuni una mai dureroasă decât alta!

Numai convorbiri scurte ca aceste întrebări rumpeau din când in când tăcerea noastră. Spre sară vëzurëm de pe un pisc un orașel așăzat in vale pe malurile Rhonului.

— Eată orașul Brieg, am zis eu.

„Brieg? Brieg? zise Alexandru; trebuie să fi cetit acest nume in vr'o poezie. A! imi aduc aminte, in Musset:

A Brieg dans les vieux chalets
Au sein des Alpes désolées..

— Aici avem să ne despărțim, am urmat eu. De aici D-ta ai să apuci in sus spre Simplon, ear noi.. à propos Edgar, noi unde mergem?

„Știu eu? respunse Edgar.

— Veniți cu mine in Italia. Vom petrece bine impreună.

„Nu se poate, respunse Edgar, scrisori

de a casă trebuie să mă aștepte la Geneva. Să mergem să vedem Mont-Blanc.

— Fie, am zis eu, să mergem unde ți-a plăcea.

A doua zi dimineata, Alexandru se despărți de noi. Luând concediu, el ne rugă să nu-l uităm. Poate ne zise el, va veni o vreme unde veți citi numele meu in capul unui volum de poezii care vor sbura in lume; atunci vă veți aduce aminte de călătoria noastră.

— Dacă acel volum va apărea v'o dată, el va ocupa, legat in aur, locul de onoare in biblioteca mea, raspuse Edgar.

„Poți fi sigur că așa va fi.

V'o oară după ce Alexandru plecase in sus spre Simplon, Edgar și cu mine ne îndreptarăm in jos pe malurile Rhonului spre Martigny. Tot drumul Alexandru fu obiectul couvorbirii noastre. Edgar il declară nebun cu desăvirșire. Inzadar mă incercam a-l convinge că esaltarea voluntară lui Alexandru nu este nicidecum o nebunie și că sunt mulți ca dînsul pe lume. Abia sara târziu când ajunserăm la Martigny, schimbându-și intru câtva părerea, Edgar imi spuse că dacă Alexandru nu-i încă de tot nebun, nu-i lipsește mult.

XI.

— Ce facem astăzi, Edgar? întrebai pe tovarășul meu, a două zi dimineată. Martigny, pentru turiști, este un punct central de unde se pot întreprinde o mulțime de primblări. Vrei să mergem spre „La Tête noire“, sau să facem partita muntelui „La Pierre à voir“ sau să jertfim mai multe zile muntelui „La dent du midi?“

„La Pierre à voir“ trebuie să fie virful cel nalt care ese colo din nouri, imi raspuse Edgar de la fereastră. Primblarea aceasta trebuie să fie foarte obositoare. S'o lăsăm pe mâne. Astăzi propun să ne ducem să vizităm cascada „Pissevache“ și „Les gorges du Trient“ care sunt in apropiere de v'o oară sau doue de Martigny.

— Prea bine, mă 'nvoesc.

Plecarëm amêndoi pe jos pe valea Rhonului. După un mers scurt și plăcut ajunserëm la Vernayaz, stațiune de drum de fer ce se află in apropiere de vestita cascadă. Odată cu noi sosise și trenul de la Lausanne din care se coborise la această stațiune numai doue persoane. Aceste erau un domn și o doamnă care se și îndreptau spre cascadă. Vêzënd insă că și noi apucasem acelaș drum, domnul ne veni inainte

și ne propuse să facem primblarea împreună. Era un tînăr de v'o 25 de ani cu pîrul roș; doamna asemenea avea pîr roș, ochi verzi frumoși, părea a fi mai tînără cu câțiva ani decât dînsul și era frumoasă. Primind propunerea lor, am purces împreună. Noii noștri tovarăși erau amîndoi foarte voioși. Nesfîrșit rideau și glumiau. Edgar și eu eram earăș bine dispuși așa încît veselia cea mai mare domnia între noi.

Cît e de frumos, Doamne, cît e de frumos! esclama în fiecare moment tînăra. Așa ceva n'am mai vîzut! Nici prin vis nu-mi trecea că sunt locuri așa de frumoase pe lume! Armand, Armand! Vin aici, vino iute! Ia vezi ce curcubeu s'a format în cascadă!

„Vino tu aici, Louise, striga Armand, privește cum fierbe apa în prăpastia în care se aruncă! Tare-i frumos!

— Mă rog, vino tu iute incoace, răspundea Louise. Soarele are să s'ascundă în nouri și ai să perzi curcubeul. Apoi adresându-se către Edgar care mergea toată vremea pe lângă dînsa: Spune-i și D-ta să vie, că are să peardă curcubeul.

Așa se chemau unul pe altul ca să-și arăte frumusețile locului. Se vedea că era cea întăi călătorie a lor, căci totul îi interesa, totul

le părea miraculos. Când ne suiam pe o punte strimță și nesigură făcută pe coasta muntelui, de pe virful căruia curge apa și care duce în dosul cascadei, Edgar, Armand și eu pășiam cu cea mai mare băgare de samă căci puntea tremura sub picioarele noastre și surparea numai a unei scândure putea să ne arunce în prăpastie. Louise din contra mergea c'o siguranță, ca și când ar fi pășit pe drumul cel mai bun. Ea nici nu-și inchipuia că poate fi pericolul pe lume.

Ajunși sus în dosul cascadei, apa ce se asvirlia cu putere pe deasupra capului nostru, arunca o ploaie subțire în toate părțile și ne aflam ca sub un duș. Louisei îi plăcea asta așa de mult, încât bătea din mâni cu bucurie. Toată viața ei nu-și inchipuise că va lua un duș îmbrăcată. Inzadar Edgar voia să o învălească cu un șal de călătorie, Louisa prefera să fie udată pentru a avea aventură de povestit acasă când s'a întoarce. Când, o oară mai târziu, intram toți patru în „les Gorges du Trient“, riu înviforat care curge printre munți ce se unesc deasupra sa și printre care abia străbate o rază de lumină, loc măreț și infricoșat totodată, noi toțitrei bărbații tăceam cuprinși de uimire. Louisa singură vorbea și ridea fără cea mai mică emoțiune. Într'un rând îi veni

ideea să se plece pe deasupra balustradei de lemn a punții pe care ne aflam ca să culeagă o floriceică de pe stînca ce forma malul opus al riului. A trebuit Armand s'o opriască cu sila de a nu se espune la asemenea pericol, căci balustrada tremura când apăsai numai mîna pe dînsa și ar fi căzut în șuvoiu împreună cu persoana ce și ar fi sprijinită de dînsa tot trupul. Eșind din aceea bizunie selbatică la lumina zilei, Louisa începù să cînte și să sară de bucurie că a văzut un loc așa de frumos. Edgar însă, apropiindu-se de mine, imi zise la ureche : „Oare nu cumva sunt insurăței care fac călătoria de nuntă, tare imi par voioși și nebuni ?“

— Nu cred, respunsei : trebuie să fie frate și soră. Nu vezi cum seamănă ?

„Ar trebui să-i întrebăm, zise Edgar cu oareși care îngrijire.

Armand și Louise erau inadevăr frate și soră ; ei dobândise de la părinții lor voie să facă o primblare de câteva săptămâni în Svițera.

În vreme ce mergeam toțipatru pe jos spre Martigny înapoi, Armand ne întrebă din ce țară suntem. Edgar spuse că nu suntem compatrioți, și că el este din Bruxelles ; Armand la rîndul său ne spuse că este din

Lille, fiul unui comerciant de pânzerii. Când auzi Louisa că eu sunt de pe malurile Dunării, fu cuprinsă de mirare.

— Cum? zise ea, așa de departe? Dar D-ta arăți ca și noi la față. În patria D-tale, imi inchipuiam, că oamenii trebuie să fie altfel. Și în țara D-tale, se vorbește franțuzește?

„Louise, o muștră Armand, cum poți să faci asemenea întrebare? Un alt popor trebuie să aibă o altă limbă.

— Totdeauna trebuie să mă îndreptți, chiar când am dreptate. Dacă ar avea altă limbă, D-lui n'ar ști așa de bine limba noastră.

„Am învățat-o de când eram copil, răspunsei eu.

— Dar să vorbești așa de bine! exclamă ear Louisa, împreunând mânele cu mirare.

În vreme ce eu urmăream convorbirea cu Louisa, Edgar se tot amesteca în vorbă și vedeam că ar fi preferit ca domnișoara să vorbească exclusiv cu dînsul. Văzînd aceasta, eu care am fost pururea amic sincer și nu știu ce este egoismul, m'am retras și am început o lungă conversație despre oameni și limbi cu Armand, în vreme ce Edgar și Louise care mergeau înainte convorbiau împreună.

Ce vor fi vorbit, nu știu. Vedeam numai

că in fiecare moment ridea când unul, când altul, când amândoi împreună. După v'o jumătate de oară, Edgar îi dădea brațul.

Ajungând la Martigny, Armand și Louise traseră la otelul nostru. Toată zioa o petrecurăm împreună și dobândirăm o așa amicie unii pentru alții, încât luarăm hotărârea să călătorim deacum împreună. Chiar de a doua zi voiam să întreprindem partida pe „La Pierre à voir.” Când sara târziu ne retraserem in camerele noastre, Edgar multă vreme nu se mai depărta de la fereastră, ci, răzământu-și capul pe braț, se uita la lună.

— Se vede că luna îți pare astăzi mai interesantă, decât alte ori, întrebai pe Edgar zimbînd.

„Ba nu, dar nu știu pentru ce nu mi-e somn, respunse el distras.

— Cată să nu perzi somnul cu totul, Edgar.

„O! N'aibi nici o grijă, zise Edgar zimbînd.

Indată însă zimbetul redispărù, prefăcându-se intr'un suspin.

Vězënd așa, am lăsat pe Edgar să privească luna, cât i-a fi dorul și m'am culcat.

Când mă deșteptai a doua zi dimineată, nu vėjui pe Edgar. Mai harnic decât mine el se sculase și eșise de mult. Coborindu-

mă jos în grădinița otelului, îl găsi la o masă cu Armand și Louise, așteptându-mă toțitrei cu dejunul.

— Bravo! Bravo! Bine îți șede să fii așa de leneș și să ne faci să te așteptăm, imi strigă Louisa, viindu-mi înainte și dându-mi mâna.

„E vina lui Edgar, am răspuns eu. Trebuie să știți că amicul nostru e foarte egoist. N'a voit să împărtășesc cu dînsul mulțămirea de-a fi o oară mai mult în societatea D-voastre.

— O nu, respunse Edgar: dar te vedeam dormind așa de bine, încât imi părea a fi o crimă de a te trezi.

„O oară mai mult sau mai puțin... Dar D-ta cum ai dormit?

— Bine, respunse Edgar, cu voce mai slabă și plecând ochii la pământ.

Sfîrșind dejunul, eșirăm toțipatru. La poarta otelului ne aștepta un călăuz cu doi catiri. Era ear să mergem alternând, când pe jos, când călare. Pe un catir se urcă Louise, pe al doilea eram să mă sui eu, când Edgar mă rugă să-l las intăi pe dînsul.

I-am găcit planul și i-am cedat locul meu bucuros. Louisa, Edgar și călăuzul plecară înainte. Armand și cu mine remaserăm mai

in urmă. Planul lui Edgar de a călători pe lângă Louisa nu isbuti însă, căci zadarnic indemnă catîrul său se pășiască pe lângă acel al Louisei; deprinși a merge unul după altul, catîrii nu voiau nici de cum a merge alătura. Aceasta nu împedea conversația cel puțin vedeam că Louisa care mergea înainte se uita nencetat înapoi spre Edgar. In vremea aceasta Armand imi spuse că până la acest drum nici el nici soră-sa nu părăsise încă Franția; el fusese in câteva rînduri la Paris in afaceri comerciale, dar Louisa nu cunoștea alt oraș decât Lille. Louisei îi venise intăi ideea să facă astă primblare prin Svițera la care părinții, acum bătrăni, consimțise numai după multe săptămăni de stăruință. Armand imi vorbea cu oareși care ingrijire de viitorul său. Tată-seu voia numai decât să se retragă in viață privată și să lese toată greutatea comerțului lor, care era foarte intins, asupra sa; el nu se simția inca in stare de a conduce o casă comercială așa de cunoscută și ar fi voit să găsiască un asociat. El fusese destinat a deveni avocat, însă fratele său mai mare care era să urmeze comerțul părintesc, murise cu doi ani înainte și astfel Armand se văzuse silit a părăsi studiile și a intra in comerț, carieră pentru care nu avusese mare plecare la

inceput, dar cu care incepea acum a se deprinde.

Vorbind noi astfel de o parte, Edgar și Louisa, de sigur despre altele, de altă parte, ne suiam incet in sus. Drumul era frumos; el mergea pe malurile unui riuleț prin sate și livezi. După v'o doue oare de marș, vreme in care ne schimbamem in mai multe rânduri cu tovarășii noștri, drumul devine îngust și răpede și cu toții, afară de Louisa, incepeam a fi obosiți. Acum drumul ne ducea printr'o pădure de brazi la picioarele cărora zăceau alocuri petre și stinci. Mai sus locuințe umane se vęd numai din in vreme și șiroae de munte curg in toate părțile. Incurënd brazii devin tot mai mici, căsuțele de munte dispar și stincele se măresc și se inmulțesc. Pe acele locuri nu mai intilnești decât turme cari pasc printre stinci in tăcere, lăsând să audă sunetul monoton și melancolic al talangelor. După un marș de cinci oare ne aflam mai presus de locurile până unde se urcă turmele: eram la înălțimea nourilor. Pe când din vale norii par a se mișca lin pe bolta cerească, de aici îi vedeam alergând in jurul nostru cu o răpejune necrezută. Din când in când eram inveliți intr'o ceață și abia ne vedeam unii pe alții la o depărtare

de câțiva pași. Drumul însă, care demult se prefăcuse într'o cărare, începù a deveni periculos. Pe o parte a cărării se urcă muntele stîncos drept in sus, pe cealaltă se coboară răpede la vale. Călătorul inaintează cu cea mai mare băgare de samă, infiîngînd bastonul sîu la fiecare pas in stîncă. Când te afli sus pe catîr și vezi la picioare de parte in vale orașe și sate și când gîndești că o singură pășire greșită a catîrului te poate răpezî de la acea inălțime, un fior rece te cuprinde și simțezi pîrul cum se ridică. Intre noi domnia acum cea mai mare tăcere; sudorile ne curgeau in șiroaie și in momentele când ne opriam pentru a resufla mai adînc, nime nu indrăznia să priviască in vale ca să nu amețiască. Louisa singură cînta vesel pe catîrul ei. Ca o desfidere ce arunca pericolului, ea in-tonase un aer vesel dintr'o operă cunoscută :

„Chasseur vigilant etc.

Ăncă o oară de primblare prin omături și ne aflam pe munte. Sus pe creastă, natura așăzase o stîncă urieșă numită „la Pierre à voir“ pe virful căreia nu ne mai puteam suî cu catîrii, ci numai pe jos. Inainte de a intreprinde această escaladare, in-

trarăm cu toții într'o colibă pustie, făcută anume pentru călători.

Plecasem vara de la Martigny și ajunsesem iarna pe munte. Eram între omături și frigul ne îngheța. Ne-am pus să adunăm surcele și scânduri ca să facem foc în colibă. Însă din sobă eșia fum, și ferestrele erau de mult fără geamuri. După un marș de șase oare așa de obositor, când nu găsești un loc unde să te încălzești și ești silit a ședea în fum și în vânturi, primblarea nu-ți mai face nici o plăcere și adesa călătorul blastemă în asemenea momente, ideea nenorocită ce a avut de a părăsi căsuța sa părintească și de a fugi în lume. Atunci tot omul devine egoist și propriile sale suferințe îl fac să uite pe aproapele său. Astfel cel puțin ne simțiam dispuși noi toți afară de bietul Edgar care, deși înghețat, se îngrijia mult mai mult de Louisa decât de sine însuși. Putea copila să-l creadă nencetat că nu-i e frig, el nu știa ce să mai desbrace și să-i puie pe picioare ca să nu se răcească.

După o scurtă oprire în căsuță, purceserăm în sus pe stîncă; cărarea e îngustă, răpede și periculoasă. Câteodată piciorul nostru mișca din loc v'o petricică care se răpezia la vale luând altele cu dînsa și dobân-

dind treptat proporțiuni mai mari, vedeam peste câteva minute un șiroiu întreg de petre și stinci aruncându-se amenințător în vale. După o urcare de v'o jumătate de oară ajunserăm pe culmea stinței care este de o lărgime de v'o douezeci de picioare pătrate, având pe marginile sale o balustradă de lemn.

De sus ai o priveală măreață asupra unei mare părți a Alpilor. Călăuzul nostru ne arăta toți munții, văile, riurile, orașele, dar noi, cuprinși de obosială și emoțiuni, ne uităm mahinal în jurul nostru, fără a asculta toate numele ce ne înșira el și fără a gusta frumuseța priveliștei. După o scurtă oprire pe culme, ne scoborirăm ear spre coliba ce era la picioarele stinței. N'oiu uita niciodată această coborire: niște nouri deși ne învăliseră și fiecare pas ne costa vreme și muncă: o alunecare a piciorului sau a bastonului putea deveni fatală. Cine se poate fâli că în asemenea momente n'a știut ce vrea să zică frica?

Edgar și cu mine ajunserăm cei întâi la căsuță.

— Ți-a fost frică Edgar?

„Drept să spun, mi-a cam fost.

— Pare-mi-se că ne-a fost cam la toți.

„Numai *Ei* nu; o auzi cum cântă? Eu unul nu pricep o fată cu așa curaj!

— Nu-i curagiu, Edgar. Ea-i ca copiii care n'au conștiința pericolului.

— Nu știu dacă-i ca copiii, știu numai că așa cum este, o găsesc foarte plăcută.

In acel moment sosiră și ceilalți trei și cu toții intrarăm în casă. Călăuzul ne scoase provisiunile ce luasem cu noi de la otel și Louisa, luând cuțitul și farfuriile ne tăia la fiecare porțiunea sa cu o zimbire grațioasă.

— Trebuie să fie o bună gospodină, imi șopti Edgar la ureche.

— Multe calități îi mai găsești, Edgar.

Din peptul lui Edgar sbură un suspin abia simțit.

Cu o zi înainte trimisesem pe munte patru oameni cu sănii, fiindcă voiam să ne coborim în sanie la vale. Aceștia ajunse odată cu noi pe alt drum și ne așteptau. După dejun ne duserăm la locul de unde pot porni săniile și ocuparăm fiecare câte una. Aceste sănii sunt niște scaune pe care nu poate șede decât o singură persoană; la picioarele ei, pe o scândură s'așază un călăuz care apucă sania cu mâinile și o lasă să se repeadă la vale, cârnind-o cu picioarele. Astfel purce-

serem pe un alt drum mai direct și mult mai răpede spre vale. Sburam unul după altul cu săniile noastre peste omături, petre și isvoare, tăind aerul cu răpejunea lavinei ce cade. Era o goană stranie, în care resuflarea ți se oprește și totul se invirtește și dispăre în jur ca într'un vis fantastic. În douezeci de minute ajunserem în vale la satul Saxon. Oprindu-se săniile noastre și puind piciorul ear pe pământ, ni se părù că ne trezim obosiți ca dintr'o beție. Era sara și de la Saxon aveam de mers mai multe oare până la Martigny. Sdrobiți precum eram nici mai putea fi vorbă de a întreprinde acest marș pe jos; trebuia să năimim o trăsură care să ne poarte. Pân ce căraușul înhămă caii, ne lungirëm lângă o fântână, pe pledurile de călătorie ce întinsesem pe iarbă. Nime din noi nu vorbea un cuvânt. Nu știu la ce vor fi gândit tovarășii mei, știu că eu unul nu-mi deslípiam ochii de virful stinței celei mari care se perdea în înaltul cerului, neputënd crede că, cu o jumătate de oară înainte m'am găsit acolo, mai presus de oameni, de vegetație și de nouri, mai presus de regiunea până unde înalță vulturul îndrăsnețul său sbor.

XII.

Nimic nu este mai plăcut decât o zi de repaos după o mare obosială. Toată zioa ne primblarăm prin sat și prin grădinața otelului, povestindu-ne diferitele impresiuni ale primblării ce făcusem. Inspre sară veni un Italian, un cântăreț ambulant, cu un armoniflaut, se așază pe piață dinaintea otelului nostru și ne cântă diferite romanțe și aere din opere italienești. Toți turiștii ce se aflau in Martigny și toți locuitorii satului se strinseră in jurul lui. Noi patru ședeam pe zidul grădinei și ascultam. Italianul nu mai era tînăr și vocea sa care trebuia să fi fost frumoasă odată, perduse mult din limpezimea sa.

— Dacă unul din noi ar voi să cânte, zisei eu, am putea pune pe Italian să-l acompanieze cu instrumentul său. Trebuie să s'audă frumos in tăcerea sărei.

„Louise, zise Armand, dacă ai fi dispusă...

— Sunt prea mulți oameni, respunse Louisa, n'ar ședeă bine.

„Cantați din gură? o întrebă Edgar.

— Puțin, respunse Louisa.

„Imi inchipuesc că trebuie să aibă o voace foarte frumoasă, imi șopti Edgar.

— Așa cred și eu, respunsei zimbînd.

Apropos, Edgar, cum ar fi dacă ne-ai șuera ceva ?

„Cum să ne șuere ? me'ntrebâ Louisa.

— Trebuie să știți că amicul nostru șueră minunat. Nu de mult a făcut ca o societate numeroasă să petreacă o sară întreagă cu musica sa.

„Șuerați ceva, Domnule Edgar, il rugâ Louisa, cu o voce nu se poate mai blândă și privind duios la dînsul.

Cine ar fi putut să reziste ?

Acompaniat de bătrânul Italian, Edgar începù a fluera câteva aere italienești. Trebuie să fi fost v'o cauză extraordinară ce-l inspira in acea sară, căci niciodată șuerul seu n'a fost așa de armonios.

Când sfișî, toate persoanele presente se grămădiră in jurul său să-i mulțămiască.

„How beauteful ! Very beauteful in deed ! Ah ! comme c'est beau, comme c'est beau !“ — se auzia esclamându-se.

Louisa însă, cuprinsă de emoțiune, se apropiè de Edgar și-i strinse amëndoue mânele fără a spune un cuvânt. Ochii lui Edgar străluciau de bucurie.

Sara era inaintată și toată lumea se retrase. Edgar și cu mine mai remaserem câtva timp in grădină, dar nu mai vorbirëm

nimic împreună. Suindu-ne în camera noastră ne și culcăm în tăcere.

A doua zi întreprinsăm în modul obișnuit călătoria la Chamounix peste „La tête noire”. Plecând dimineața la șase, ajunserăm câtră sară pe la șapte în vestitul sat, așă-zat la picioarele lanțului Mont-Blanc. Ca să-ți poți face o idee, iubite cetitor, de efectul ce produce vederea acestui lanț de munți gigantiți, trebuie să te duci singur pe acolo, eu nu mă voi încerca a ți-l descrie. Iți voi spune atât că Chamounix e așă-zat într'o vale strimță prin care curg riurile Arve și Arveyron și că valea e înghesuită între munții cei mai mari ai Europei, precum știi. Spectaculul ce vezi împrejur nu se poate numi frumos, căci grandiositatea munților întrece cu mult limitele frumosului. Eu unul pot zice că nu mă simțiam nici decum bine dispus, încunjurat fiind de acei munți de omăt și de ghețarii întinși ce se coboară din toate părțile în vale. Locuitorii de pe acolo sunt toți așa de sluiți, încât vĂzându-i, iți perzi veselia. Dacă Linda din opera cu acest nume ar fi avut tipul acelor femei și fete din Chamounix, trebuie Conte să fi avut un gust foarte deșanțat. De pe la șase oare dimineața încep caravane întregi de călători a porni pe catiri din Chamounix spre

locuri invecinate. Primblarea cea mai usitată este cea de pe Mont-Anvert și Mer de glace. Această excursiune o întreprinsesem și noi a doua zi după sosirea noastră. Ajunși după câteva oare de marș sus pe Mont-Anvert, călăuzul trimise catirii a casă și ne conduse la Marea de gheață.

Pentru ca să-și facă cineva o idee despre acest ghețar, ar trebui să-și inchipuiască marea deodată înghețată când în mijlocul unei furtune valurile sale se aruncă în sus și'n jos și formează munți și văi. Ghețarul numit astfel foarte potrivit Marea de gheață, are o însemnată lungime, însă în proporțiune este îngust, așa încât călătorul nu întrebuițează mai mult decât o oară pentru a trece de la un mal la altul. Primblarea aceasta este destul de periculoasă. Acel ce nu cunoaște locurile, nici o poate întreprinde fără călăuz, căci la fiecare pas se află înaintea unui abis fără fund, prea larg pentru a putea sări pe deasupra sau înaintea unei înălțări prea mari pentru a se putea urca peste dînsa. Aceste trebuesc încunjugate cu multă pază, luând bine sama cu piciorul să nu alunece pe gheață și sprijinindu-te la fiecare pas pe baston care la această primblare este amicul cel mai devotat. Pe mine lucirea gheței mă orbise cu

totul și pășiam mai mult instinctiv. Mă simții foarte fericit când vėjui ghețarul îndărătul meu. Mulțămirea călătorului însă aici nu ține mult, căci acum pășești peste un drum mult mai periculos încă. Acesta este o cărare numită „Le mauvais pas“ și nici se putea găsi pentru acest drum un nume mai potrivit.

Cărarea era tăiată in coasta unui munte stîncos a cărui culme ochiul abia o poate ajunge și așa de îngustă, încât pe dînsa abia incupe un singur picior. Călăuzul nostru, deprins cu aceste marșuri ne ducea bas-toanele, ear noi ne tărăiam de pe loc ani-nându-ne la fiecare pas de stîncă ce aveam in dreapta și de o slabă balustradă făcută, nu știu cum, pe marginea cărării pentru a slujî de sprijin când un pas greșit ar putea să te facă să cazi in prăpastia din stînga. Momentele cele mai neplăcute sunt când se intîlnesc doi in cale. Fiecare voește să ocupe locul de lângă stîncă și se lase pe celălalt să treacă alătura pe marginea prăpastiei. Operația trecerii este interesantă: Unul se lipsește de stîncă, ear celălalt il prinde de umere și amîndoi incep a se desface incet incet din această imbrătoșare involuntară. Fiecare apoi urmează mersul său fără a avea curiositatea de a intoarce

capul și de a mai privi fața persoanei, fie ea bărbat sau femeie, în a cărei brațe s'a aflat. După v'o oară ce ne părû nesfirșită, scăparëm și de această încercare. Ajunși la un loc care se numește „le Chapeau“ puturëm insfirșit gusta câteva momente de repaos. Din toți, Louisa era cea mai obosită. Era palidă la față și departe de a fi voioasă și sprintenă ca de obicei, ea nu vorbea nici un cuvânt. Inzadar Edgar căuta să o distragă prin glumele sale, Louisa, deși se încerca a-i zimbî, rămânea tăcută. Veselia lui Edgar negăsind resunet în sufletul Louisei, dispărû și ea incurënd și drumul spre Chamounix nu era din cele mai plăcute. Când ajunserëm la isvorul riului Arveyron, puterile părăsirë pe Louisa cu totul și lacrimile îi inundarë fața. Nu știu dacă suferia ea mai mult sau Edgar al cărui ochiu nu o mai părăsia nici un moment. Louisa era acum prea slabă pentru a urma drumul și n'am fi știut ce este de făcut dacă lui Edgar nu i-ar fi venit ideea să o transportăm pe bastoane. Indată improvizarëm din bastoanele noastre de munte un fel de scaun pe care îl ținea pe deoparte Edgar și călăuzul, pe de alta Armand și eu, și astfel o purtarëm pân la Chamounix.

— Femeie, tot femeie, zisei lui Edgar după

ce ne despărțisem de tovarășii noștri la otel. Iți aduci aminte cum ne lua in ris pe „La pierre à voir“ când ne vedea pășind cu pază; acum deodată ce schimbare!

„Sermana! suspină Edgar. .

In acel moment intră Armand in camera noastră.

— Ei? ce face D șoara Louisa, il întrebăm amândoi.

„Doarme, respunse Armand. Nu-i nimica. Era numai o mare obosială.

Urmând convorbirea noastră, Armand ne arată părerile sale de rău că trebuie să se despartă de noi. Timpul de concediu ce-i acordase tatăl său era pe sfârșite și el se vedea silit a se intoarce deadreptul la Geneva fără a ne intovărăși in excursia ce ne propusesem a face peste Col de Balme. Edgar era distras și se amesteca numai din când in când in conversația noastră. A doua zi desdimineață când ne scularăm, mă incredința că n'a putut bine dormi. Toțipatru tovarășii dejunarăm impreună: Louisa, deși încă palidă, își redobândise puterile. Auzind că avem să ne despărțim, fisionomia sa lua o espresiune de tristeță și adresându-se către Edgar:

„N'aș fi crezut că ne-om despărți așa de curând, îi zise ea.

Edgar se uită lung la dînsa dar nu răspunse. Luându-mă apoi la o parte, începù a tuși ca un om care are ceva de spus dar nu îndrăznește.

— Edgar, vrei să-mi spui ceva.

„Dar, răspunse el cu invălmășag.

Mi se pare c'am găcit. Vrei să mă lași și să te duci la Geneva împreună cu Armand.

„In adevăr! Vezi că. . . .

— Știu. La Geneva te așteaptă scrisori de a casă și înțeleg prea bine să fii nerăbdător.

Zicînd aceste, eu zimbiam și Edgar se înroșia. Deodată viind la mine, Edgar mă îmbrătoșă cu căldură, și-mi zise:

— Nu te supăra pe mine dacă te las. Vezi.. nu știu.. simțesc.. par'că..

„Știu... am simțit și eu par'că... Nu numai nu mă supăr, dar îți declar că și eu in locul tîu tot astfel aș face. Numai ia bine sama! Adă-ți aminte de marchiza Castella-mare a căreia blăstîmuri zac asupra ta. Insfîrșit ce să-ți spun? Îți doresc succes și fericire!

Cînd auzi Louisa despre hotărîrea iui Edgar, colorile îi reveniră și se făcù din nou veselă ca înainte. Nu vîzusem niciodată o

metamorfosă sufletească așa de grabnică și gândiam în mine :

Care oameni în lume sunt mai fericiți decât dînșii ?

XIII.

Eram ear singur. Catirul meu pășea încet cu capul plecat, părënd a fi preocupat de o idee. — Oare și catirii au idei ?

Gândul meu se întorcea la tovarășii mei. Imi părea rău că Edgar mă părăsise. În soiul său el era un original. Fără a se preocupa de viitor, el se arunca cu ochii închiși în orice aventură, lăsând asupra destinului sarcina de a-l conduce unde va voi. El nu avea o cale bătută înaintea lui pe care ar fi voit s'o urmeze, nici un scop hotărît pe care ar fi voit să-l îplinească. Pentru ce toate ? Destinul dispune. Ce diferență între dînșul și mine ! Eu mă acufund în visuri și zidesc și zidesc fără temelie și închipuirea mea sboară într'o lume fantastică până ce, isbindu-se de realitate, zidirile mele se sfarmă și se spulberă. Precum spectatorul se acufundă în privirea unei drame și uită și locul în care se află și publicul care-l încunjură și, identificându-se cu persoanele ce

vede pe scenă înaintea ochilor săi, se bucură și suferă ca dinsele, până în momentul când cade cortina și el, privind în jurul său, se deșteaptă ca dintr'un vis, tot astfel și eu când cade cortina realității și-mi acopere scena inchipuirilor mele. Care este cel mai fericit? Acel ce în tot momentul își crează visuri nerealisabile pentru ca un moment mai târziu să suferă decepțiuni și să fie astfel într'o schimbare continuă de plăcere și de durere sau acel care lasă asupra întâmplării cărma luntrii sale, pentru ca acest pilot să-l conducă unde-i va plăcea?

.

Era amiazi când sosii pe Col de Balme. Acest munte ca și cei care-l încunjură imediat sunt goi și selbatici. Pe coastele lor sunt presurate stinci și omături în care se perde cărarea și călătorul se vede silit a merge după instinct. De pe culme, unde se află o mică ospătărie este o privală minunată asupra întregului lanț al Muntelui Alb. Mai multe ochene stau la dispoziția călătorilor prin care se pot observa acești munți măreți. Cu o zi înainte o societate de v'o zece Englezi întreprinsese de la Chamounix urcarea pe Mont-Blanc. Peste noaptea ei măsese pe omăt și acum voiau să ajungă pe culmea cea mai înaltă. Urmându-i cu

ochiana, văzui că toți erau legați unul de altul cu frânhii. Aceasta o fac pentru întâmplarea când unul ar căde în v' o prăpastie, ca ceilalți să-l poată scoate îndată. Urcarea pe vîrf este destul de periculoasă. Adese ori se întâmplă ca razele soarelui să încălzească și să desprindă o părticică de omăt și aceasta, căzînd în vale să ia alt omăt cu dînsa și, dobîndînd astfel în cădere proporții din ce în ce mai mari, să se prefacă într'o lavină îngrozitoare care inghite fără cruțare orice găsește în cale. Câți călători îndrăzneți au aflat mormîntul lor în zăpezile acestui munte!

În vreme ce urmăream pe călători cu ochiana, se stirni o furtună. Un vînt rece și vijelios șuera în toate părțile. Ce vor fi făcînd călătorii de pe Mont-Blanc? gîndeam eu. Un moment îi perdui din vedere. Apoi ear reapărură însă mai puțini la număr... eată-i pe toți! Acum îi văzui așazăndu-se pe omăt, căci furtuna îi impiedica de a se mișca și'n sus și'n jos.

— N'aș voi să fiu în locul lor, imi zise proprietarul ospetăriei care se apropiase de mine cu altă ochiană în mîna.

„Oare este vre un pericol?”

— De sigur. Vîntul bate colo sus așa

de tare, încât se poate prea lesne să-i arunce în vre-o prăpastie, din care să nu mai easă.

„Sărmanii ! Privește, privește, mi se pare că-i vęd urcându-se.

— Nu știu dacă se mișcă de bună voe sau de-i impinge furtuna.

„Mi se pare că se coboară. Ei vęd că nu-i chip de-a urma drumul.

— Așa mi se pare și mie. După atâta osteneală au renunțat la scopul lor. Nici măcar nu se pot fãli că au fost sus pe Mont-Blanc.

După un scurt timp furtuna începù a scăde. Cuprins de frig, lăsai ochiana și călătorii și intrai în casă. În vreme ce-mi pregătea dejunul luai cartea călătorilor care era pe masă și începui a cerceta cine a mai trecut pe acolo și s'a înscris. Unii se mulțămise a însemna numai numele lor, alții adaogise impresiuni mai mult sau mai puțin spirituale. Alții earăș, inspirați, se imortalizase prin câteva versuri. Toate naționalitățile erau reprezentate afară de Români. Compatrioților noștri nu le place Svițera, ei află mai mare plăcere în vuetul orașelor decât în frumuseța naturii. Cu toate aceste mi-am gândit că tot trebuie să fi fost măcar unul care să fi trecut pe acolo, și intorceam filele în grabă. Înșfirșit care fù

surprinderea mea când dădui de următoarele versuri Române:

Frunză verde lemn uscat
Eată-me's pe deal urcat.
Privirea ar fi prea frumoasă
Dacă vântul nu m'ar tăia la oase.
Tu care'n urmă vei veni poate
Să nu mănânci ca mine oue coapte
Ci o garafă de vin să bei dușcă
Dacă la vale vrei să mergi pușcă.

Subsemnat: G. poet de profesiune.

Bravo G! Admirabile versuri! Ai scăpat onoarea Națiunii Române între toate celelalte! Păcat numai că nu prea ai mult spirit! Ia să-ți arăt eu! . . . și luând pana în mână, voeam să scriu și eu câteva versuri în limba națională pentru gloria patriei și lauda posterității, dar cu toate încercările mele, nici o idee nu-mi trecea prin gând. Puneam mâna în pěr, treceam cu palma pe frunte, mușcam pana — inzadar! Nimică n'am putut scrie decât numele meu. Domnul G. are mai mult spirit decât tine, gândii; m'am prea grăbit să rid de dînsul. Dar el e și poet de profesiune!

De pe Col de Balme, mă coborii la vale pe jos, lăsând catîr și călăuz să mă urmeze de departe. Din când în când întâlneam o ca-

ravană de Engleji și Engleze, unii mai poznași decât alții. Nu treceau niciodată pe lângă mine fără ca s'aud pe vre unul întrebându-mă de vorbesc limba lor. Eu răspundeam sau *yes* sau *no* sau *a little* după cum venea cuvântul pe limbă și treceam mai departe. A nu știu câtea caravană era cea mai poznașă. Ea se compunea numai din bărbați, cu toții îmbrăcați în haine de vizită și cu pălării nalte albe. Unul, cel mai înalt, părea să fie căpitanul cetei; el avea niște favoriți lungi, purta pălăria albă pe ceafă; vârful nasului era strins de un *pince-nez*; gâtul său, lung de un cot era înțepenit într'un *faux col* și picioarele îi erau așa de lungi încât bălăbăneau dealungul coastelor catirului său mai până la pământ.

— Speak you english sir? mă întreabă el cu un aer protector.

— Yes sir, îi răspunsei cu umilință.

— From what place de you come, sir?

— From how, mow, now, pow, sow, het, bet, ket Liverpool, Oxford, New-York, Manchester, New-Orleans. . .

Goddam! țipă Englezul furios. Dar eu, puind mâna la nas și făcându-i un semn cunoscut, alergai grabnic la vale. Imi închipuesc că Englezii trebuie să fi fost foarte supărați pe mine.

După câteva oare de marș, mă simții obosit. Călăuzul imi spuse că puțin mai la vale este un boschet natural in care toți trecătorii se odihnesc și că acolo curge un isvor c'o apă minunată de bună. Apropiindu-mă de boschet, văzui câteva rochii foșfoind prin frunze. Minunat! gândii, am să fiu in societate de femei. In adevăr! In boschet întâlzii două dame, care dacă nu erau tocmai tinere, erau foarte puțin frumoase. Ce decepțiune! Dar m'am mângăiat cu ideea că poate vor avea spirit.

— Doamnele merg in sus sau in jos? le întrebai eu. După ce schimbare o privire între dînsele, de sigur pentru a se înțelege care din două să-mi răspundă, cea slută imi zise, plecând ochii la pământ:

— Noi mergem in jos.

Și eu merg in jos.

„Ah! suspină cea mai slută, plecând și ea ochii la pământ.

Catirii D-voastră vă urmează?

— Suntem pe jos zise cea slută. In itinerariul nostru e scris că primblarea aceasta s'o facem pe jos.

Aveți încă multe oare de mers.

„In itinerariul nostru stă scris că avem încă cinci oare, zise cea mai slută.

De la Martigny cred că veți face partida Lacului de Geneva?

— O! nu, răspuse cea slută, căci itinerariul ce ne-a fost prelucrat, ne prescrie să ne întoarcem la Chamounix pe la *Tête-noire*.

— Vă recomand să faceți partida pe *Pierre à voir* de la Martigny — dacă stă scris în itinerariul D-voastre.

— Să vedem, ziseră amândouă într'un glas, scoțând fiecare câte o cărticică din buzunar. „Nu! această partită nu este însemnată.“

— Dacă călătoriți pentru plăcere, cred că nu aveți nevoie să fiți atât de credincioase itinerariului, căci. . .

— Noi călătorim mai mult pentru a ne instrui, decât pentru a petrece, zise cea slută.

„Suntem profesoare, adăose cea mai slută.

— După instrucțiunea unui om, se poate judeca meritele sale, zise cea slută.

„Viața este așa de scurtă, încât fiecare moment ar trebui întrebuințat pentru a se instrui“, zise cea slută.

Vă doresc încă *multă* instrucțiune, zisei eu atunci sculându-mă și mă depărtai în fugă. Când mă vėjui câteva sute de pași mai departe am resuflat adânc, căci me teamam ca nu cumva să fie scris în itine-

rariul lor să mă urmărească și să nu mai pot scăpa de dînsele.

Inspre sară ajunsei la Martigny. După prânz, din toți oaspeții otelului eșii singur in grădină. Luna plină lucea pe cer și razele sale aruncau vii lumine pe stînca *Pièrre à voir* care părea că se înalță până sus printre stele. Nimic nu se auzea in tăcerea sărei, dar in gândul meu suna încă odată instrumentul italianului și șuerul duios a lui Edgar.

XIV.

Cu ce te-aș putea compara frumos lac al Genevei? Să compar apa ta albastră cu albăstrimea cerurilor? Nu, căci mai limpede decât firmamentul, ochiul te poate pătrunde până in fund. Eu nu pot asemena culoarea ta decât cu acei doi ochi albastri ce am cunoscut odată in care privirea mea pătrundea până in adâncimile cele mai ascunse și pe care nu-i voiu mai putea uita! Albăstrimea limpede a lacului de Geneva îți intoarce gândul in depărtatul albastru trecut pe care il privești cu induioșare prin vëlul timpului, cum privești induioșat fundul lacului prin limpezile sale unde. Plutind pe oglinda acestei ape frumoase, eu nu aveam

ochi nici pentru munții care incunjură lacul, nici pentru persoanele ce se aflau cu mine pe vapor; imi răzemasem capul pe mâni și mânil pe balustrada punții și mă uitam în apă. Apa a avut pururea pentru mine o atragere iresistabilă. Pot sta oare întregi să privesc apa cum curge și în acea vreme totul dispare din jurul meu și fantasia deșteptată, luând din ce în ce proporțiuni mai mari, mă transpoartă într'o lume imaginară și sufletul meu se simte pătuns de o dulce durere până ce ajungând deodată acest simțiment nedescriptibil la puterea cea mai înaltă, mă trezesc subit ca dintr'un vis și privesc rătăcit în jurul meu ca și cum mi-aș pune întrebarea dacă lumea ce mă incunjură este cea adevărată sau lumea în care mă găsisem înainte. Presimțiam că după zile vesele au să vie acum zile triste și dureroase. Imi părea că ved o figură vagă printre valuri care mă atrăgea spre sine. Nu puteam deosebi dacă era bărbat sau femeie dar nu știu ce-mi spunea că acea figură are să mă întristeze. O vocea din fundul valurilor se înălța misterios spre mine și nesfârșit cântă cu o dulce melodie versurile din Goethe:

Halb zog sie ihn, halb sank er hin
Und ward nicht mehr gesehn!

Atunci deodată vaporul se oprì cu vuet și mai multe glasuri strigară: Lausanne! Lausanne!

Imi era cu neputință să stau mai mult pe vapor. Simțeam în mine un neastâmpăr nedescris: trebuia să mă opresc aici. Voiam să mă cobor în satul Ouchy pe malul lacului unde se înalță unul din otelurile cele mai frumoase, dar toate camerele erau ocupate și am fost silit să mă suiș sus în oraș. În curând văzusem tot ce se arată obicînit călătorilor; dar nici museul Arlaud, nici Catedrala nu-mi făcură plăcere. Mă simțeam singur și neliniștit.

Abia se ivi a doua zi soarele pe mărginele cerului, mă urcai pe jos pe *Signal* lângă Lausanne de unde mi se spusese că este o frumoasă priveală asupra lacului și înconjurărilor sale. Sus este o mică bancă pe care călătorul se așează și, odihnindu-se de truda unei lungi primblări, lasă totodată ochii săi să privească panorama de dinaintea sa. Pe bancă ședea un bărbat. El însă nu privea tabloul frumos al lacului și al munților ci ținea capul ascuns în mâinile sale. Simțindu-mă obosit mă pusei lângă dînsul și mă uitai împrejurul meu fără a-l supăra. El tot încă sta în nemișcare. Gîndind că

doarme și că i-aș face o indatorire de a-l deștepta, incepui a tuși și a șuera.

Necunoscutul ridică atunci capul său și se uită la mine. El era june și fața sa arăta palidă și suferitoare. Avea păr lung blond, ochii albastri și mustața mică ce resărea abia. Mi se părea că mai văzusem odată acea figură deși nu-mi puteam aduce aminte unde.

— Erați obosit și adormiseți, i-am zis atunci, credeam a vă indatori trezindu-vă, dar poate v'am supărat.

„Nu adormisem, nu m'ați supărat, respunse el, voind să se depărteze.

— Avem de aici o minunată privală.

„Dar—și ear voi să se depărteze.

— Fisionomia D-voastre imi este cunoscută. Trebuie să vă mai fi văzut undeva, deși nu știu unde...

„Nu-mi aduc aminte să fi avut v'odată mulțămirea.

Deodată o amintire trecându-mi prin minte : A! zisei, știu, nu v'am văzut in persoană, v'am văzut fotografia intr'un album.

„Intr'un album... repeți el.

— Dar, intr'un album. In albumul Domnișoarei H. in orașul...

„In albumul D-șoarei H. ! zise el cu glas

inădușit și puținul sânge ce mai era în fața lui se strecură tot în inimă.

„Ai văzut-o? !O cunoști? Ce ți-a spus? Ți-a vorbit de mine? I-ai spus?..... Aici apăsă mâna sa pe inimă par c'ar fi voit s'o oprească de a bate așa de tare.

— Ce să spun? Pe cine să ved?

„Pe dinsa! zise el, apucându-mă de mână, — dar sunt un nebun! adăogi, lăsându-se să cadă pe bancă și acoperind ear fața sa.

— D-ta ești D. Adalbert K.?

„Eu sunt. Dar spune-mi, spune-mi, pentru Dumnezeu! Ai văzut-o, o cunoști?

Eu? Am făcut cunoștința sa nu de mult cu ocazia unei primblări la castelul L.

„Dar spune-mi, nu mă lăsa așa, adăogi el cu pasiune.

— Ce ai? Arăți palid și suferitor.

„O! sunt foarte nenorocit! — Vezi, mă doare coala, adăogi el după câteva minute, puind mâna pe inimă. Mă doare și, mă sfășie pare că s'ar fi infipt în inima mea ghiara otrăvită a morții.

— Fost-ai v'o dată pe marea?

„Pe marea, pentruce?

— Durerea din amor este ca boala mării. Te-apucă grozav și suferi toate muncile iadului, mintea se perde și toate se invăresc în jurul tău; nici lume, nici viața nu

mai are o atragere; chemi moartea din tot sufletul ca să vie să se indure, ear moartea nu vine și in locul ei vezi deodată pînîntul și te simți ușurat. Abia ai pus piciorul pe uscat, toate durerile au trecut și nici poți înțelege cum s'a putut să suferi așa de mult.

— O! Nu! Nîciodată nu-mi va mai trece. Simt, simt coala că durerea a să mă roada pînă la moarte. Este prea adîncă pentru ca să se poată vindeca.

Luându-i brațul, ne coborîrăm amîndoi la vale. Pe drum îi spusei intîlnirea mea cu colonelul H. și familia sa: cum făcusem o partidă de plăcere împreună, cum mă dusesem a doua zi să-i vîd, cum o găsisem desemnînd; cît de mult imi plăcuse tabloul sîu care orna salonul colonelului, intr'un cuvînt toate pînă la cea mai mică amînunțime a conversației ce avusesem cu familia colonelului.

Adalbert mă asculta in tăcere.

„Oare acel tablou îi aduce vreodată aminte de mine?”

— De sigur! i-am respuns.

— Crezi? intîmpină el cu pasiune, apucându-mă cu putere de mînă. O nu! adaoae el insă indată cu un ton plin de durere.

Zadarnic faci să străbată in mine o rază de speranță. Sunt uitat, nu sunt iubit. Ah! n'am fost niciodată!

Două lacrimi îi udară ochii și se coboriră incet pe fața sa.

— Ești mișcat, i-am zis, să ne oprim un moment.

Ne așăzarăm amândoi pe o bancă de pe marginea drumului.

Neastâmpărul sufletesc a lui Adalbert devenea tot mai mare. Deodată, împins de o iresistibilă pornire, mă imbrățișă și-și răzema capul de peptul meu.

„Nu te cunosc și nu știu cine ești, dar pari a fi bun și compătimitor; nu mă lăsa singur cu durerea mea. N'am nici un amic care să mă mângâe, nici un pept la care se pot plânge, pe această lume întinsă n'am pe nime, pe nime!

— Adalbert, eu nu te voi lăsa. Dar fă pept bărbătesc, un bărbat nu trebuie să se lase niciodată invins de durere.

„Ah! De câte ori mi-am zis! De câte ori! dar inzadar, inzadar!

Urmând incet drumul nostru in tăcere, ajunserăm in oraș. Locuințele noastre erau vecine.

„Nu! Te rog, lasă-mă acum. După prânz

voiu veni să te văd și dacă-ți convine vom face o primblare pe lac împreună.

— Te aștept.

XV.

Inspre sară ne coborirăm amândoi spre malurile lacului și suindu ne într'o luntre, ne legănam pe apă. După câțva timp, am zis cătră Adalbert :

— Văd că suferi și nu mi-ai spus încă suferințele tale, dacă amintirea lor nu-ți mărește durerea. . .

— Amintirea lor e pururea prezentă in memoria mea, ea nu mă părăsește zioa, ea nu mă părăsește noaptea. Ascultă :

Părinții mei trăesc la țară și sunt bătrâni; ei au numai doi fii, un frate mai mare al meu care după plăcerea sa a îmbrățoșat cariera militară și eu care eram destinat să mă ocup cu agricultura și să trăesc la țară. De mic însă, avui multă plecare pentru arte : la școală făceam așa mari progresuri in desemn, încât nu sfinșisem colegiul, când mă ocupam cu succes de pictură. Părinții mei ar fi voit ca pictura să-mi fie mai mult o petrecere, și să nu uit că aveam a-i înlocui pe moșia părintească, eu însă simții incurând că aceasta este che-

marea vieții mele și mă dădai cu totul picturii. La începutul acestui an, am spus mai multe tablouri ale mele cari au plăcut amatorilor și cunoscătorilor; câteva au dobândit premiul întâiu; criticii mă laudau și astfel toate conclucrau la incurajarea mea. Așa trăeam numai pentru arte, dar simțiam par'că un deșert în mine. De câtva timp o neliniște interioară imi spunea că are să mi se întâmple ceva hotărîtor vieții mele.

Intr'o zi mă aflam în localul expoziției, când văzui p'un domn bătrân cu o tîneră domnișoară, care priviau de multă vreme un tablou al meu.

Aceștia era colonelul H. cu fiica lui. Apropriindu-mă de dînsii din întîmplare îl auzii spuînd cătră dînsa că ar dori mult să facă cunoștința junelui artist pe care toată lumea îl laudă. Un cunoscut ce se afla acolo mă prezentă. Bătrînul mă strînse de mînă cu căldură și ea se uită la mine. În acel moment simții ca o lovire electrică care trecu prin mine. Nu știu ce aveau acei doi ochi mai mult decît alții dar au ramas pentru totdeauna întipăriți în creerii mei. Deatunci ne întîlnirăm adesa la expoziție și încurînd devenirăm buni amici. Bătrînul mă invită să vin să-l vîd și îți poți inchipui cu ce plăcere am primit invitația sa. Sunt de

douezeci și cinci de ani și păn'acum încă nu iubisem: era o lume nouă ce mi se deschise. Imi părea că mai ferice om decât mine pe lume nu mai este. Aveam cu dînsa lungi convorbiri in cari vorbiam despre arte, poezie și mai cu samă despre pictură; ea desemna in prezența mea și eu o ajutam și indreptam. Când după asemenea întrețineri mă intorceam acasă, mă incueam singur și lăsam să treacă încă odată inaintea ochilor mei toate cele petrecute; fiecare cuvânt il auziam din nou, fiecare suris mi se arăta a doua oară, ș'apoi toate se amestecau și se resumau intr'o singură imagine dulce ce flutura in jurul meu ca chipul unui înger. Adesa plecam cu gândul să-i spun cât o iubesc, dar când mă aflam față cu dînsa nu aveam curaj și earăș lăsam destăinuirea simțirii mele pentru altă dată. Și pentru ce o lăsam? Imi vorbea așa de dulce și-mi zimbia așa de blând, nu gâcise ea nimica din cea ce se petrecea in mine? Pozițiune socială, virstă, avere și câte alte care, când sunt nepotrivite, devin obstacule și nenorocesc adesa amoruri, nu erau impedicări aice. Pentruce nu-i spuneam că o iubesc. Indoiala mă muncea și cu toate aceste nu îndrăz-niam să-i fac un sfirșit. O! Dulce indoială. pentruce așa curênd ai trebuit să mă pără-

sești? Adeseori vorbiam împreună despre poezie și amor: aveam aceleași idei, aceleași principiiuri, aceleași simțiri. O țineam de mână și mă uitam în ochii săi și-mi părea că cetesc în ei un dulce răspuns la întrebarea ce făcea sufletul meu și cu toate acestea tot nu îndrăzneam să-i spun cuvântul ce-l rostisem de mii de ori în gândul meu. Într'un rând i-am adus o poezie pe care mi-a cântat-o. Se vede că o sinistră presimțire mă făcuse să-i duc tocmai niște versuri triste pe care le cântă așa de duios, încât fără de voie mă simții surprins de o nespusă întristare. Este o poezie foarte cunoscută; o știu pe din afară căci deatunci mi-am recitat-o de multe ori, vărsând lacrimi amare:

V I S U L

Odat' un vis frumos visam,
Etern al tău eu mă credeam,
Eram ferice nedescris:
A fost, a fost un dulce vis!

Ce dulce viața imi părea.
A ta imagine-mi schimba
Bordeiul meu în paradis:
A fost, a fost un dulce vis

Ceteam in ochiul t eu duios
Tot ce e bun m are , frumos,
In universul ist intins :
A fost, a fost un dulce vis.

Ades cu mintea in uimire
Eu ascultam a ta vorbire
 i priveam bl ndul t eu suris :
A fost, a fost un dulce vis.

Vai mie! Ca o nălucire
S'a stins a visului lucire,
Singur sunt astăzi  i proscris :
Te-ai dus, te-ai dus, o dulce vis !

Era primăvara. Oamenii ca  i natura erau veseli  i fericiți, dar nime pe lume nu era fericit ca mine. Depl ngeam pe cei cari nu iubise niciodată  i a  fi voit ca toți să imp rt seasc  dulcea desfătare a inimii mele. Credeam că mă iubește: privirile, cuvintele, zimbirile, mi c rile cele mai mici ale figurei sale le interpretam in favoarea mea. Intr'o noapte insă avui un vis grozav: Imi p r  că rătăcesc singur intr'o grădină, g ndind la dinsa, c nd deodată o v zui a z tat  pe earba presurata cu flori, cum r z m ndu- i capul pe bra , se uita in sus la nouri cu melancolie. Era a a de frumoasă inc t am rămas mult timp perdut intr'o dulce contemplare. Apoi, apropiindu-mă de dinsa, am

intins brațele și i-am spus: Te iubesc, cum nu s'a mai iubit pe lume, vino in brațele mele să coborim desfătările cerești pe acest pământ și ăngerii să invidieze fericirea noastră. Ea însă imi aruncă atunci o privire rece, inghețătoare și-mi zise: Ce vrei tu de la mine? Pe altul il port in inima mea. In acel moment par'că sbucni o furtună, trăsnetul mă lovì și mă vëzui schimbat intr'un moșneag cu përul alb.

Spăimântat, m'am trezit din acest vis grozav, pe care nu l'am mai putut uita. Visurile urite sunt ele vreodată prevestitoare de rele? Nu știu, dar acest vis imi tortura mintea și mă hotării să il spun. După câteva zile ne intîlnirëm intr'un bal unde convorbirëm mult timp împreună. Luând vorba de visuri, i-am spus și visul meu. Când sfișii am intrebato dacă in locul meu ar crede intr'acel vis. După câteva momente in care mă privì cu duioșie in ochi, imi respuse cu o voce dulce că in locul meu un asemenea vis ea nu l'ar crede. Era ca o peatră ce mi se ridicase de pe inimă, eram tulburat, fericit, ah! nu știu ce eram, nu știu ce simțiam. Musica suna, jucătorii s'arătau și dispăreau, totul s'invirtea inaintea ochilor mei, eram amețit, inima mi se umpluse și in astă stare i-am spus că o iu-

besc, că o iubesc cu un amor profund cum n'a mai simțit nimie pe lume, că fericirea vieții mele atîrnă de la răspunsul său. Ea însă, deodată palidă ca ceara, tăcù.

— Nu răspunzi? i-am zis eu.

„Nu pot să răspund. Ce ai spune în locul meu? Răspunde pentru mine.

— Nu mă lăsa în starea în care mu aflu. Este cu neputință să trăesc mai mult în indoială.

„Voiu răspunde, zise ea, dar astăzi nu sunt în stare; altă dată, mai târziu.

Era momentul când balul se sfîrșea. La cel de pe urmă joc, am strîns-o duios la peptul meu și i-am zis: Amorul este momentul cel mai serios și mai hotărîtor al vieții, nu uita cuvintele poetului: Amor perdut, viață perdată.— Cum aș putea descrie starea în care petreci zilele următoare? Eram ca un acusat care singur cunoaște inocența sa și așteaptă acum sentința judecătorului; el ar vrea s'o asculte ca să se sfîrșească odată indoiala și ear nu are curajul de teamă să nu auză cuvintele grozave ale condamnării. După o săptămână mi-am luat o inimă și m'am dus la colonelul H. Bêtrâni erau singuri în casă. Ea se afla în camera de alături și cânta acelaș cântec ce-i adusesem. Ea știa că sunt acolo însă nu

veni să mă vadă. A trebuit ca bătrâna să o cheme de mai multe ori, ca să intre în casă. Viind spre mine imi întinse mâna, și-mi aruncă o privire lungă și rece. Nu știu dacă o lovire de pumnar în inimă poate fi așa de dureroasă cum mi-a străpuns inima mea acaa privire. N'am vorbit nici un cuvânt împreună și m'am dus. Când mă întorsei acasă, nu-mi puteam da samă de ceea ce se petrecea în mine. Mai multe nopți și zile nu eram în stare să gândesc. Crezui că ar trebui să mă duc la țară pentru a aduna două idei în capul meu. Toată natura ce învia la aerul îmbătător al primăverii, cântarca vesclă a privighetorii, florile și verdeața, toate îndemnau spre viață și fericire. Din întreaga natură, eram eu singur sdrobit? Ah! nu puteam crede că din tot focul amorului ce ardea în mine să nu fi străpuratat o singură scântee în inima ei. Eu mă înșalam poate, o singură privire nu însemnează nimica. O, de sigur, și un dor iresistibil mă făcù să mă întorc. În zioa revenirii mele, mă dusei să petrec sara în familia ei. O de nu m'aș fi dus! Toată vremea nu mi-a adresat o singură dată cuvântul și când îi puneam eu v'o întrebare, imi răspundea scurt și rece. Cum ne aflam odată singuri pe balcon, am întrebat-o dacă este su-

părată pe mine și ea imi respunse rece și nepăsătoare că nu-i nici de cum supărată și că nici are pentruce să fie. A! Ea știa cât rău imi făceau acele cuvinte nepăsătoare și tot le rostea; ea știa că mă străpungeau cu săgeți otrăvitoare și tot le rostea! Nu vreau să te obosesc spuindu-ți toate amănunțimile acelei sări fatale, destul că m'am dus cu sufletul in desperare. Peste câteva zile mă hotării să fug in lumea toată, să spun lumii intregi cât poate fi un om nenorocit. In ajunul plecării mele rătăcind noaptea pe strade, picioarele mă duseră la poarta casei sale. Fereastra sa era deschisă și ea cânta din clavier. Eu eram jos cu capul răzemat de un stilp și o ploaie subțire imi uda tîmplele infocate care loviau stilpul cu putere și peptul imi era sfășiat și simțiam că tot se desface in sufletul meu și ea cânta sus in veselie și nimic nu-i spunea de chinul meu. Un moment i-am văzut umbra pe cortina ferestrei ș'apoi m'am dus. Dece aș fi remas? Părinții săi care odinioară mă priviau așa de blând, acum imi părea că se uită la mine cu compătimire. Oamenii pe care îi întâlneam, mă priveau spărieți ca cum s'ar intrebă: „Ce mai vrea acesta pe lume?“ și par'că toți imi șopteau la ureche

cuvintele grozave ale poetului: Amor perdut, viață perdută.

Intr'o sară avui gândul să fac un grabnic sfârșit chinurilor mele dar ciuda și ura mă opriră. „Am fost pururea un om cu curaj, mi-am zis, acum trebuie s'o arăt și astfel m'am hotărit să smulg din inima mea acest amor, de-ar fi să se scurgă pe urma lui tot sângele vieții mele, numai o femeie nesimțitoare să nu se bucure de triumful de a vedea un bărbat de inimă sacrificându-se mișelește pentru dînsa!“ Fără o explicațiune, fără un cuvânt, fără revedere am plecat cu această cugetare, dar ah! de-aș fi știut cât costă împlinirea unei asemenea hotăriri, grabnic aș fi părăsit-o! Mă găsești după patru luni de absență in acest oraș, unde am șezut cu părinții săi multă vreme in timpul călătoriei lor prin Svițera. Sus pe Signal, pe acea bancă unde mi-a spus că de multe ori a șezut, m'ai văzut vărsând lacrimi ca un copil. Zadarnic caut să mă îmbărbățească chemarea mea de artist, zadarnic să-mi înăduș durerea prin ură. Amorul este mai puternic decât toate, acest amor profund precum ca mine nime nu l'a simțit și care mă împinge spre mormânt.

Aceasta este istoria amorului meu, dacă ai iubit vreodată compătimente cu mine.

Mi-am schinjit mintea să pot pricepe cauza unei schimbări așa de subite și neînțelese. Dacă cunoști femeile, explică-mi cum sunt ele în stare să te înalțe astăzi pe aripa speranței la culmea cea mai înaltă a fericirii și mâne să te imbrâncească cu cruzime și fără îndurare în prăpastia cea mai adâncă a durerii.

Adalbert tăcù. După câteva minute, i-am vorbit astfel: Sub soarele încălzitor al Indiei, trăia odată un om tînăr și bun și simțitor. În frumoasa natură care-l încunjura ca o grădină magică, el respira aerul cel mai dulce, își desfăta ochii cu privirea frumoșiei din jurul său și asculta cu încântare cântul miilor de păseri ce săltau vesel din creangă în creangă. Odată se așază pe o creangă înaintea ferestrei sale o păserică și începù a cânta dulce cum nu mai auzise. PăsERICA era așa de frumoasă cum sunt numai păsERILE din grădina paradisului. El nu putea să se sature privind frumoasele ei pene și ascultând fărMECĂTORUL ei cÂNTEC. După ce paserea sbură, se simți apucat de un dor fără de margini. CEREASCĂ pasere, te voiU mai vedea odată? ZILE întregi îi PĂREA c'ò vede și aude și noPȚILE de dînsa numai visa. Paserea se întoarse și-l privi și-i cÂNTĂ

și el o asculta cu desfătare și durere. Simțind că fără de acea pasere nu mai poate trăi, voi să o prindă: el o chema și vorbea cu dînsa și păsERICA se deprinse cu glasul său și se apropia mai mult și tot mai mult. El îi făcù o cușcă de aur și visa cu fericire la momentul cînd păsERICA va fi în cușca sa și-i va cînta pe lume numai lui. Odată dorul său apucându-l cu nemărginită putere, el aruncă un laț după păsERICĂ ca să o prindă. Dar păsERICA nu se apropiase încă indestul de dînsul, lațul era svirlit prea departe, cu mîna nesigură a celui care știe că fericirea vieții lui întregi atîrnă de la isbutire, și păsERICA sbură inspăimîntată și de atunci nu se mai arătă. El rămase cuprins de desperare ear păsERICA sbură pe altă creangă înaintea ferestrei altuia. Acesta era deprins cu prinsul păsERILOR. El o măguli lungă vreme până ce păsERICA se apropiè de dînsul fără grijă și atunci numai îi aruncă lațul cînd era sigur de mîna sa. PăsERICA fu prinsă dar vai! Aici n'o aștepta o cușcă de aur, și n'o aștepta dor și iubire, ea fu aruncată într'o cușcă de fer întune-coasă unde nu mai vîzù lumina zilei nici mai cîntă duioasa ei cîntare.

Adalbert răspunse c'un dureros suspin:

„Zadarnic cușcă de aur, zadarnică speranță de fericire, zadarnic atâta dor, atâta iubire : Te-ai dus, te-ai dus o dulce vis!“

XVI.

Peste câteva zile pornirăm amândoi la Geneva. Cu multă greutate isbutisem să depărtez pe Adalbert de la Lausanne, unde se urca in toată dimineața pe Signal pentru a-și amări restul zilei. Nu știu de este o particularitate a caracterului meu să simțesc o puternică simpatie pentru tot sufletul in suferință, sau dacă figura blândă a lui Adalbert mă atrăgea intr'atâta, sau că-mi reproducea starea nenorocitului Adalbert a-mintiri dureroase din insuș trecutul meu, destul că uitasem acum să urmez călătoria mea prin munți și nu-l mai părăseam. Căutam să-l distrag de la unica idee ce-l preocupa, dar incurând mă incredințai că încercările mele sunt deșerte căci, deși adese ori voia să se arăte bine dispus și voios, aceasta o făcea numai ca să mă inșăle pe mine și tristeța din ochii săi nu dispărea.

Intr'o sară mă preumblam in grădina publică de pe malul lacului. Grădina era plină de lume ce se mișca in toate păr-

țile ascultând concertul. Unii se preumblau pe lac în mici luntrișoare; alții priveau pe aceștia de pe mal; alții earăș, nepăsători pentru frumuseța naturii, convorbiau vesel.

Toți aceștia sunt veseli și voioși, imi zise Adalbert. Vezi-i cum surid și respiră cu plăcere aerul dulce al sării. Eu singur din toți sunt condamnat la suferință.

„Poți ceti în sufletul fiecăruia din ei? am respuns eu, cine știe câți din ei poartă în pept o sarcină mai grea poate decât a ta.

— Ai dreptate, se poate. Dar la dinșii durerea poate trece mai curând și nu-i apasă o viață întreagă. Mie oare imi va trece v'o dată?

„Va trece, totul trece. Ai avantajul mare asupra tuturor celorlalți de-a fi artist. Artă este pururea o dulce mângăere. Cercarea grozavă prin care treci îți va fi poate în viitor, când violența durerii va slăbi, un izvor de puternică inspirație.

— Înțeleg că unicul liman de scăpare este pictura pe care o credeam odată că este chemarea vieții mele. Dar ah! zadarnic iau penelul în mână. Nici o idee nu-mi trece prin minte. Ar trebui ca impresiuni necunoscute să vie a întuneca acea singură, teribilă, care a cuprins toate părțile inchipuirii mele.

— Ești pictor și n'ai fost încă în Italia. Du-te în Italia în patria artei ce ți-ai ales și vei vedea ce efect adânc îți vor produce acele locuri unde au trăit predecesorii tăi, eroii picturii care s'au sacrificat pentru posteritate.

Ideea de a porni în Italia îl cuprinsese de îndată cu atâta putere, încât se hotărî să pornească chiar de a doua zi. Incercările mele de a-l mai opri fură zadarnice. El își inchipuia că în Italia va regăsi fericirea și liniștea sufletului său.

Luând adio de la mine îmi dădă un manuscris și-mi zise: „Până a nu te cunoaște n'aveam pe nimeni în lume care să fi înțeles și să fi compătimit cu chinul meu. Singurul amic căruia îi spuneam suferințele mele a fost acest caet. Ți-l incredințez: el cuprinde o mică parte din miile de idei și simțiri nebune câte au săgetat mintea și sufletul meu în acest timp de durere. Păstrează-l ca o amintire de la un nenorocit cui ai întins o mână binevoitoare și fii sigur că recunoștința și amicia lui pentru tine nu se va șterge în etern“.

Manuscrisul lui Adalbert era lung și cuprindea un șir de descrieri a suferințelor lui. Citez aici mai jos câteva pasajuri traduse.

Fragment din manuscriptul lui Adalbert.

Amour fléau du monde, exécration folle
Toi, qu'un lien si frêle à la volupté lie
Quand par tant d'autres noeuds tu tiens à la douleur,
Si jamais par les yeux d'une femme sans cœur
Tu peux m'entrer au ventre et m'empoisonner l'âme.
Ainsi que d'une plaie on arrache une lame
(Plutôt que comme un lâche on me voie souffrir),
Je t'en arracherai quand j'en devrais mourir.

A. de Musset.

Aș voi să insemnez luna și zioa în care scriu aceste rânduri și nu știu nici în ce zi nici în ce lună mă află. Și ce-mi face mie aceasta? Fiecare zi îmi este o viață întreagă, o viață teribilă, dureroasă. Când mă deștept dimineața și gândesc că am a trăi încă o întreagă zi mă simt pătuns de desperare. Soarele pare că nici se mișcă pe bolta cerească și când în fine sara întinde umbrele sale pe pământ și mă arunc pe patul meu de durere, gândind că voi afla puțină alinare în somn, somnul nu vine și noaptea îmi pare mai lungă decât zioa. Aceasta este viața ce-mi era destinată? Pentru aceasta m'am născut? Zioa întreagă să chem noaptea ca să vie și să-mi dea în somn o picătură de repaos și întreaga noapte să mă sbucium și să chem zioa când sperez

că voiu putea afla o distracție în lume și între oameni? Și când insfirșit somnul se îndură a mă învăli câteva oare în manta sa, imaginea *Ei* îmi apare în vis și se uită la mine cu receală și cruzime. Nici măcar în vis nu mai văd o dulce zimbire, nu mai aud un dulce cuvânt! Speram odată că luntră mea se va coborî lin pe riul vieții, ș'acum se lovește de stînci grozave și în fiecare lovire se desface o scîndură din luntră mînată. Când eram copil doriaș s'ajung în vîrsta bărbăției, acum aș mai dori să mă întorc în anii mei trecuți. Mai târziu speram că arta care pentru mine avea atîta atragere, îmi va procura nume și laudă! Ah! Aș da greutate nemăsurate de glorie pentru un atom de liniște în sufletul meu!

Cîteva zile înainte de a porni în lume m'am dus într'o grădină unde se preumbla ea adesea. Am fugit de oamenii ce respirau cu bucurie aerul îmbătător al serei și m'am ascuns într'un boschet natural unde curgea un mic pîrâu. Așăzându-mă pe erbă mă uitam la cer prin crengile unui stejar și nouri se coboreau spre mine și ramurile arborelui se înălțau în sus și totul avea un

aspect măreț și fioros. Cu mințile perdute
mă uitam, când deodată auzii glasul ei în
apropiere. Nu departe de mine se așăzase
pe o bancă și recita niște versuri din Schiller.
Dumnezeule! Cine descrie efectul ce-mi făcù
acea poezie! Aș fi dorit să mă ridic și să-i
spun acele de pe urmă versuri, dar nu mă
puteam mișca, o putere magică mă pironise
pe loc. N'am văzut-o și nu i-am vorbit, dar
glasul ei, acele versuri mi-a rămas pentru
totdeauna întipărite în memorie.

COPILUL LA PÊRĂU

La izvor ședea copilul,
Fioricele culegea,
Și le vèzù 'mprăștiete
Cum în valuri se perdea.
Așa curg a mele zile
Ca izvorul nencetat
Și se usc'a mea junie
Precum floarea s'a uscat.

Nu 'ntrebați de ce 'n junie
Eu jălesc cu chinu 'n mine
Tot e vesel și sperează
Primăvara când revine,
Dar aceste mii de glasuri
A naturei deșteptate,
Vai, trezesc în al meu suflet
Suferinți infricoșate!

Ce-mi fac mie, flori, verdeață
Care 'n Mai au resărit,
Una caut: e aproape
Dar departe nesfârșit.
Inzadar a mele brațe
Tind spre dinsa cu amor;
Al meu braț ah! n'o atinge
Și tot crește al meu dor.

Vino, vin' frumoasă mândră
Din inaltul tău palat,
Flori: copile-a primăverei
Pe-a ta cale-am presurat.
Auzi crângul cum resonă
Și izvoare cum șoptesc:
Loc destul e 'ntr'o colibă
Pentru doi ce se iubesc!

De ce scriind aici această poezie, nu pot
să scriu și tonul cu care a recitat-o?

Zurich...

Niciodată nu m'am ocupat atâta cu studiul filosofiei ca acum. Pe moraliiștii vechi și moderni care arată cum trebuie să trăiești pentru a fi fericit, îi cetesc și receptesc ca să învăț de la dinșii în ce să-mi găsesc perduta fericire. Ce-mi folosește sfatul

vostru că trebuie să n'o caut in lumea esteroară, ci in propriul meu suflet când tocmai acesta este isvorul tuturor suferințelor mele? Am studiat doctrina celor ce esplică toate simțirile noastre din sistemul nervos și din funcțiunile creerilor mari și mici și dacă știu acuma care este canalul prin care intră imaginile esteroare in mintea noastră, dece aceste sisteme nu mă invață care este modul cum se pot șterge din inchiuire acele imagini? Voi imi spuneți cât este de puternică pasiunea și de neputincioasă hotărîrea noastră, căci cutare sunt facultățile creerilor mari și cutare a creerilor mici. Lumea vë admiră că ați putut-o demonstra. Dar aceea ce demonstrați voi, nenorocitul o simte. Eu o simțisem inai puternic decât voi ați putut-o zice. Bună și prielnică este filosofia la omul fericit care in toată liniștea minții poate să o studieze, numai că acela ar fi fericit și fără filosofie. Deșartă insă și zadarnică este ea la acel condamnat care intr'insa caută o alinare căci niciodată nu o poate găsi.

Interlaken...

Gândește ea oare vreodată la mine? Nu simte ea oare nici cea mai mică muștrare de cuget de-a fi adus pe un om la cel de pe urmă grad al nenorocirii? Este cu puțință ca eu s'o port în sufletul meu fără un moment de incetare, ca ea să-mi fie totul înastă lume: speranță și amintire și eu să-i fiu străin! A se ști iubit și a nu simți cel mai mic dor, cea mai mică compătimire? Amorul se zice este a tot puternic: amorul adevărat, profund este așa de rar! El ne lucește în adevărata sa lumină o singură dată în viață; o singură dată se va întâmpla ca să însuflăm această dumnezească simțire și acea singură dată să o respingem cu nepăsare și dispreț? A simți pentru cineva amicie, recunoștință, simpatie, respect, venerație sunt toate o nimică, a simți *amor* este mai mult decât se poate descrie: amorul cuprinde în sine aceste simțiri toate și mult mai mult încă și cu toate acestea a nu însufla cel mai mic interes!

Dar dacă toate n'ar fi sfârșite încă? Dacă viitorul m'ar compensa pentru suferințele mele de acum? De mult credeam ca am renunțat și tot din când în când străbate încă în sufletul meu o rază de speranță! Ah! durerea mea nu se va alina câtă vreme

voiu simți încă o rază de speranță, și voiu avea speranță câtă vreme voiu simți durere. Așa mă întorc fără încetare într'un cerc vicious.—Nu! Toate s'au sfârșit! Dacă ar voi chiar destinul printr'o crudă ironie ca *Ea* să me iubească eu nu aș mai putea răspunde. Când furtuna a smuls floarea din pământ de la rădăcină, nici binefăcătoarea ploaie, nici raza încălzitoare a soarelui n'o mai poate rechiâma la viață. — Slăbite sunt strunele simțirii mele și nimic în lume nu mai e în stare a le încorda. Nesimțitor voiu rătăci de-acum singur înastă lume. Când amorul plin de speranță îmi umplea inima, îmi părea viața un nesfârșit senin, astăzi viața îmi pare o lungă, întunecoasă și eternă noapte!

Când o vedeam părea că ved un ânger
Cum s'arătau în visurile mele,

Când îmi vorbea suna așa de dulce
Ca rugăciunea în ciasurile grele :

Ear când deodată rece m'a privit
Bătrân și singur în lume m'am trezit.

Interlaken...

Pentruce mă plâng? Cu ce drept am cerut de la soartă să fiu fericit? Câți alții înaintea mea au suferit ca mine și câți după mine vor suferi tot astfel! Pentrucă am dorit fericirea tuturor și n'am făcut nimărui rău, câștigat-am un drept asupra destinului să fiu și eu fericit? Par'că este o resplată în astă lume! Nu după bunavoința ce simțește, nici după binele ce face, se hotărește soarta unui om: *Fortuna* este reprezentată cu ochii legați, ea imprăștie binefacerile sale cu orbire. Eu am fost din cei nealeși; acesta este mersul lumii și nime nu are drept să fie nemulțămît. Astăzi am intilnit un cortegiu funerar: era un june ce se coboria în mormânt în primăvara vieții sale. Toți erau cuprinși de adâncă intristare. — Eu singur mă simțeam pătuns de invidie: el a scăpat de chinuri și durere și voi îl plângeți? O! cum aș fi voit să schimb soarta mea cu a lui, să mă cobor și eu cu dînsul în pământul rece unde patimile se alină și sufletul după lungi și adânci sbuciumări și torture își găsește insfirșit dulcele repaos la care aspirase!

Berna.

Câteodată m'apucă un dor grozav de resbunare! Cine sunt eu ca să fiu astfel desprețuit? Comis-am o crimă pentru c'am iubit? Cătră orice persoană indiferentă, ea era amabilă și prevenitoare, cătră mine însă de care știa că un cuvânt pronunțat mai blând imi aducea atâte zile și nopți fericite, și un cuvânt rece mă ineca într'o mare de chin, era crudă și nepăsătoare. O, lume pe dos! Pe mine care am iubit-o cu un amor așa profund, pe mine mă privea ca pe un dușman!—A! Dacă aş urmări o lungă și grozavă resbunare, și aş face din aceasta scopul vieții mele?—Dar nu! Fericirea noastră nu poate să consistă în nefericirea altuia. În loc de mulțămire aş înmulți atunci sarcinile ce apasă sufletul meu. Nu! Eu singur să fiu condamnat la suferință și fie ea fericită în astă lume! Așa a voit destinul și hotăririle sale sunt neștrămutate. Dar nici ea nu va fi fericită. În ochii sei imi pare a prevedè un trist viitor. Și ea aspiră ca și mine la fericiri prea mari pentru această viață și aceste aspirații ce trec marginile cele iertate oamenilor, se pedepsesc de Dumnezeuire. Dar! Ea va fi mai

nefericită decât mine, căci conștiința mea este liberă, ea însă va fi muștrată și suferințele sale vor fi mai profunde.

Lausanne...

Unglücklicher! Bist du nicht ein
Thor?

Was soll deine tobende, endlose
Leidenschaft?

Göthe. Werther.

Mă primblu pe lacuri și imi pare că din fiecare val ese un chip ca al sêu, mă urc pe munți, mă grăbesc s'ajung sus pe culme și-mi pare că sus m'așteaptă o figură ca a sa. Și ea nu este nicăiri și este peste tot locul, căci este totdeauna în gândul meu. Așa se spune că prigonește muștrarea de cuget pe cel vinovat, dar ce am făcut eu ca să merit o așa pedeapsă?

Aș voi s'o ved încă odată, o singură dată. Ah! Dece m'am dus? Ce demon m'a împins în acest exil voluntar? Dacă aș fi știut ursita mea, n'aș fi fugit în lume, aș fi rămas în locul unde este ea. Câteodată aș fi zărit-o de departe și aș fi simțit multă vreme o nespūsă fericire. Dar cum, când aș fi văzut-o și ea m'ar fi privit cu mândrie și nepăsare? Niciocată amorul meu propriu nu

ar fi putut suferi aceasta. Ori cum ar fi privit la mine, numai s'o mai pot vedè odată. Dacă m'aş putè transforma într'un vis să mă furişez in somnul său şi s'o privesc lung încă o singură dată ş'apoi mulţămit să fac singur un etern sfârşit zilelor mele.

Pentruce cu chinu 'n mine
Pe pământ mai rătăcesc,
Ce dorinţă mă reţine
Chin, viaţă să sfârşesc ?

Cu o singură lovire
Al meu chin aş alina,
De durero, de iubire
Grabnic, tainic aş scăpa!

Ah! Eu ştiu ce mă opreşte
Toate, toate-a nu sfârşi,
Ce dorinţă mă sileşte
Pe pământ a rătăci :

Aş vrea s'o mai ved odată
Dar aş vrea s'o ved dormind,
Ochiul seu să nu mai poată
Să m'ucidă crud privind,

Să nu poată să-mi rostească
Cel cuvânt nepăsător,
Ce-a făcut să s'ingrozească
Al meu suflet simţitor.

Al meu ochiu să se incline
Spre frumosu-i chip visând
Și să cred c'atunci de mine
Ea visează suspinând,

Să mă perd într'o privire
Lungă, lungă de amor,
Să mă 'mbăt de fericire
Și atunci abia să mor!

Geneva, Septemvrie.

Unde am fost? Trăit-am oare acest timp de durere sau fost-a el numai un vis lung, infricoșat? Astăzi mă redeștept, ochiul meu de atâtea ori udat de lacrimi amare, astăzi lucește ear cu bucurie. Periți imagine grozave ale inchipuirii mele, periți pentru totdeauna din al meu gând! Pentru întâia oară se ridică astăzi povoara de pe sufletul meu. Astăzi respir mai liber, peptul îmi este ușurat, inima îmi bate liniștit. Luna lucește sus pe albastrul firmament și blândețele sale raze se oglindă în undele albastre ale lacului și străbat până în adâncimile sale; ca dinsele pătund și în sufletul meu dulci raze de speranță și-mi luminează întregul suflet. Nu! Nu a voit destinul meu ca să fiu condamnat la eterne torturi. Te smulg din mine durere amară și în locul ce singură ai fost usurpat,

va domni deacuma pace și bucurie. Și tu, imagine frumoasă pe care te-am purtat atâta vreme ca un scump odor ș'apoi ca o grea povoaară, despari! Astăzi iau de la tine un etern adio! Fii fericită de vei putè. Îți doresc o fericire atât de mare cât de mare a fost durerea ce mi-ai produs! Sunt tènèr încă : acum abia încep a mề urca pe muntele vieței : am încă dinaintea mea o cale lungă și inflorită. Aproape am fost de peire ; de atâtea ori spiritul reului imi pusese în mână arma fatală și mề indemna să taiu singur firul vieței mele, dar bunul meu geniù imi oprea mâna în momentul hotărîtor. Geniul a fost învingător : el a gonit astăzi pentru totdeauna din mine idèi negre și-mi arată cărarea spre fericire. Sub soarele cald al Italiei se vor topi cele de pe urmă sloiuri de ghiață ce-mi înfiorau sufletul : artea, cea întâi, cea mai credincioasă și singura mea iubită mề așteaptă cu brațele deschise ; la peptul ei se va reincălzi și va reinviè sufletul meu. Eu simțesc, am un scop și o chemare în astă lume ; spre dînsa se întind toate coardele voinței și simțirii mele. Iei pentru totdeauna amintire amară a grozavului trecut și fă loc zimbitorii speranței într'un fericit viitor!

XVII.

Adalbert se pornise și-mi lăsase o duioasă amintire. Tot timpul cât am stat încă în Geneva, gândul meu nu se putea depărta de la dînsul și adesea ceteam în jurnalul său din care, în capitulul precedent, am dat un mic extract. Imi era greu a înțelege atîta nesimțire din partea copilei ce văzusem cîteva luni înainte și atîta suferința într'un suflet așa de tînăr ca acel a lui Adalbert. Eram însă în patria lui Toepffer și mi-am adus aminte de un pasaj din una din novelele sale.

„C'est un étrange jeu que les affections humaines dont le hasard, ou à défaut, quelque diable malicieux tient presque toujours les cartes dans la main.“

Ce gîndești tu, iubite cetitor, despre această părere a lui Toepffer și ce idee ai despre Adalbert? Dacă ești unul din acea mare mulțime a oamenilor care trece nesupărată prin pădurea intunecoasă a pasiunilor prin care ne conduce cărarea noastră pe la jumătatea vieții, istoria lui Adalbert n'are să-ți deștepte mare interes, ai să iei suferințele junelui pictor drept poezie inchipuită pentru a umplè aceste pagini și ai să treci mai departe.

Dacă ești însă dintre aceia care au scăpat cu bine din naufragiul ce era să-i peardă, istoria lui Adalbert îți va purta gândul înapoi spre propriul teu trecut și multe imagini ce le credeai șterse se vor reproduce melancolic în închipuirea ta. — Dacă în sfârșit rătăcești însuși pe acea cărare perdută în codrul întunecos, vai, atunci vei compătîmi cu Adalbert și vei afla cu plăcere că nu ești singurul care înastă lume ai bătut din cupa amară a durerii! Este însă o mângâiere a vedea că și alții au suferit ca și tine și ca ori cât de perdută ar fi cărarea pe care rătăcești și de întunecată pădurea, vine un moment în care calea se lărgiște și soarele din nou îți luminează drumul vieții. Te las, iubite cetitor și amabilă cetitoare, să te pui în una din aceste categorii care îți va conveni mai bine sau poate în o alta la care n'am gândit și pornesc din Svițera.

— Luna lui Septemvrie este înaintată: Călătorii pleacă din munții elvetici și se întorc pe la căminele lor, luând cu dinșii o frumoasă aducere aminte. Unii sunt nerăbdători de a se întoarce mai degrabă în cerul familiei ca să poată istorisi întâmplările și impresiunile ce au avut, fie adevărate, fie închipuite. Alții n'au să spue nimica, ci privind călătoria ca o necesitate, vor aștepta

anul următor ca să întreprindă alta de care earăș nu vor spune nimica. Eu unul n'am obiceiul să istorisesc în lung și în larg câte am văzut și simțit. Dacă însă în v'oa călătorie mi se întâmplă vre-un episod interesant,—și interesant pentru mine sunt caracterele omenești și tablourile naturii—mă pun și le aștern pe hârtie. Mulțumit sunt dacă și alții simt aceeași plăcere ca și mine. Acum te las, Svițeră frumoasă, țară a munților, a omăturilor, catîrilor și Englezilor! Țară a celor ce caută inspirații în măreția naturii tale, a celor ce caută mângâere pluitind pe frumoasele tale lacuri! Țară a tinerilor insurăței care cutrieră cărările tale în luna de miere și visează pe malurile vre unui lac sau pe culmea vre unui munte.

Și mie mi-ai procurat câteva luni de miere, căci niciodată n'am lipsit a gusta la dejun mierea ta dulce când aveam a purcede spre vre un pisc. Adio, Svițeră, Engleji, miere și catîri! Am fost mulțumit de voi! Ești și tu mulțumit de mine, iubite cetitor?

XVIII.

Adesea când viscolul vîjje afară în lungile sări de iarnă, stau singur și, privind focul ce pâlpe în cămin, las gândurilor mele

cale liberă să se primble în tablourile trecutului. Atunci multe figuri uitate se reînfațoșază și cu dinsele o lume întreagă de amintiri. În sara în care scriu aceste rânduri gândesc la Svițera: Clara, Edgar, Louisa, Adalbert, toți aceștia flutură în jurul meu; eu singur mă văd, când pe un pisc de munte, când călare pe un catir, când plutind pe un lac. Deodată mă simțesc cuprins de melancolie, gândind la nefericita Clara care părea născută pentru o viață înflorită și figura ei așa de blândă, frumoasă și suferitoare ocupă toate particulele gândului meu. Apoi deodată mi se înfațoșază figurile celor două guvernante una slută, alta mai slută încă, fiind fiecare o carte în mână în care sta înscris itinerariul lor, sau figura Englezului cum se strimbă de durere când simte pe fluierul piciorului toată greutatea scaunului meu. Atunci zimbesc în mine însuși cu mulțămire, până ce văd pe Adalbert privind așa de trist înaintea lui, încât o compătimire profundă mă induioșează și toate tablourile vesele dispar. Din această melancolică simțire un șuer mă deșteaptă, e șuerul lui Edgar care încântă publicul din Martigny și ce este mai mult, încântă sufletul Louisei. Apoi din trecut, inchipuirea mea zboară spre viitor și combinează sfârșiturile tuturor ro-

manelor incepute. Dacă simțesc că fruntea mi se increțește, văd toate în negru. Nimeni nu este fericit. Clara moare pe mormântul lui William; Adalbert într'un moment de desperare face singur un sfârșit chinurilor sale. Maria auzind despre această catastrofă a cărei cauză ea singură a fost, inghite două dramuri de arsenic; la nunta lui Edgar cu Louisa în momentul când preotul le împreunează mâinile, se arată deodată fantoma Marchezei de Castellamare care străpunge peptul lui Edgar cu un pumnar, pe când virful muntelui Rigi clătinat de un vânt grozav se desprinde și cade în vale spulberând sate și orașe, ear jos lacul ferbe și muge și înalță valurile sale spumegând până la nori. — Din contra, dacă gândurile îmi sunt senine, văd pe Luisa și pe Edgar trăind o veselă viață, pe Adalbert întorcându-se și aflând lângă Maria o dulce mângăere pentru suferințele sale trecute; văd chiar pe William care nici nu murise ci fusese numai victima unui leșin, viind și întinzând brațele sale către Clara a cărei figură scântează de fericire. Pe cerul Svițerei iusă nu este nici un nor, natura întreagă zimbește voioasă fericiților muritori și lacurile dorm liniștite și indeamnă omenirea încântată a gusta momente neprețuite, primblându-se pe oglinda lor.

Așa se schimbau inchipuirile mele când servitorul, intrând în casă, mă întrebă dacă am văzut două scrisori ce sosise pentru mine.

— N'am văzut, i-am răspuns și i-am întins mâna să mi le dea.

Una era de la o persoană în doliu.

Edinbourg în. . . .

Domnul meu!

Când ne-am despărțit în Lucerna, ne promiseseam unul altuia că ne vom scrie. Astăzi vin să împlinesc făgăduința mea. Dacă ai încă acel interes ce mi-ai arătat mie și nepoatei mele, plânge-mă. Eu singur am rămas acum pe lume. Clara a murit și sufletul său a sburat spre lumea în care va regăsi pe William. Urmele sale muritoare a fost coborite în mormântul soțului ei și aceeași piatră acopere aceste două inimi care erau născute una pentru alta. Acel loc trist este zilnica țintă a peregrinajului meu până va veni și pentru mine momentul mântuirii. Și acesta nu va fi depărtat; simțesc că puține momente mi-au mai rămas și din aceste am întrebuițat unul ca să-mi împlinesc cătră D-ta o datorie de amicie și de recunoștință.

Lord F.

Am pus grabnic această scrisoare la o parte

și am deschis pe cealaltă în care se aflau două portrete. Aceste erau ale lui Edgar și Louisei.

Lille în.....

Scumpul meu amic,

Nu știi care autor a zis că numai cei nenorociți își aduc aminte. Dovadă însă că nu are dreptate, este această scrisoare. Totdeauna am crezut că cea mai bună carieră este de a fi milionar și aceasta este cariera care mi-am ales. De nu am atins milionul pe deplin, mult nu-mi lipsește. Louisa îți trimete multe complimente. Dar am uitat să-ți spun că Louisa este acum femeea mea. Am urmat-o pân în Lille. Părinții ei au făcut la început oareși-care greutăți fiindcă nu eram destul de bogat și că nu mă credeau bun pentru comerț, asemenea părinții mei cam sbîrceau frunțile auzind că voi să iau o catolică, dar pân însfirșit toți s'au împăcat mulțămită stăruinței mele, ajutorului lui Armand și mai ales Amorelui, care este cel mai devotat prieten în asemenea împrejurări. Dacă m'ai vedea în contuarul meu, scriind în registre, făcând facturi, și corespondențe comerciale te ai tăvăli de ris. Par'că te vîd zimbînd după obiceiul tîu cînd găsești ceva curios.

Ba zău! Și eu rid câte odată. Nota bene, toate năsdrăvăniile mele de student sunt uitate de când am trecut Rebiconul căsătoriei. N'am mai aflat nimica nici despre Marcheza de Castellamare nici despre copila gazdei mele din Bruxelles nici etc., etc., etc. Nu le-am mai văzut, nici doresc a le mai vedea. Louisa și cu mine ne potrivim foarte bine. Ea e veselă, eu sunt vesel, Armand e vesel, socrii mei sunt veseli, părinții mei au fost veseli când ne-am dus mai deunăzi să-i vedem. Insfirșit imi pare că lumea merge bine și comerțul de pânzărie e tot așa de bun pentru fericire ca ori și ce altă ocupație. A propos, am văzut de vre-o câteva luni în Paris pe amicul nostru Alexandre de V. După mai multe amoruri ce-a avut în Italia și în care a fost trădat, s'a întors în Franța și lăsând în părăsire Musa lui, s'a făcut jurnalist, foiletonist. Nenorocitul m'a făcut să mă abonez la jurnalul în care scrie. Cetim câte odată seara în familie foiletoanele sale. Ai trebui să te abonezi ca să te strici de râs. Trebuie să știi că după scrierile sale, ai pute gâci ce fel de om este, chiar când nu l'ai fi văzut niciodată. E nostim; n'are nici un fel de logică și nici o idee serioasă, dar scrie cu spirit. Iți mai aduci aminte de Rigi, de Pierre à voir, de Tête noire, Mont-Avert etc. ?

Dar de ospetărița cea frumoasă de la St. Gotard care avea așa de bună cafea și miere? Eu unul am păstrat deatunci obiceiul mierei la dejun și chiar Louisei îi place foarte mult. Dacă în călătoriile tale cele multe, te-ai aduce vântul pe la noi, ne-ai face o nespusă plăcere să ne vizitezi. Adresa mea este Lille, Rue de Paris No. 125. Mult am mai ride, și bine am petrece împreună! De hatîrul tîu aș mai încerca să șuer. Trebuie să știi că de cînd m'am însurat, m'am cam lăsat de această petrecere. Din vreme în vreme numai mă roagă Louisa să fluer tare și ea mă acompaniază la clavier. Cîntă foarte frumos din clavier Louisa. Iți trimet fotografiile noastre, făcute destul de bine. Am fi foarte mulțumiți dacă am primî și pe a ta. Te-am pune în capul albumului nostru. Răspunde-mi, nu mă uita și crede-mă

Al tîu amic etc.

Edgar.

Dedesubt erau scrise cîteva rînduri de o mînă de femei:

Dacă țineți la noi, și nu uitați vechii și bunii amici, veniți cel puțin pe cîteva zile la Lille. Acestea ar fi pentru noi zile de sîrbătoare.

Louise.

XIX.

Soarta mea pare a fi de a cutreera lumea. Sunt momente in care mă simt împins de o putere nevăzută să pornesc în călătorie. Eram ear pe drum și vântul soartei mă aruncase din nou, după mai mulți ani, în acelaș oraș al Germaniei în care m'ai găsit iubite cetitor, la începutul acestei descrieri. Locurile au o mare inriurire asupra memoriei. Revăzând aceleași strade, aceleași edificii, persoanele cu care am fost în contact, întâmplările trecute mi se representă în gândire și ades mă simt cuprins de melancolie când, reintîlnind persoane odată cunoscute, vîd în ele o deplină schimbare. Atunci mă întreb dacă în adevăr s'au schimbat ele sau dacă au rămas aceleași și numai în fantasia mea le inchipuisem altfel decât cum erau. Cine însă ar putea să-mi deslege această întrebare ?

De mai multe zile umblam cu ideea să mă duc să fac o vizită colonelului H. și earăș nu știu ce mă oprea, pînă într'o zi m'am hotărit. Colonelul era singur a casă; vîzîndu-mă, el mă recunoscù îndată și-mi strinse mîna cu multă amicie. După ce preschimbarăm câteva vorbe, îl întrebai cum se află Doamna H. și Domnișoara și dacă aș putea să le vîd.

— Fiica mea nu mai este domnișoară. E mai bine de un an de când s'a măritat. Femea mea s'a dus la dinsa. Imi pare foarte rău că nu poate avea astăzi mulțămirea de a vă vedea. Dar cred că veți mai sta câteva zile in orașul nostru și că astă vizită n'a fi cea de pe urmă cu care ne veți onora.

— D-șoara Maria s'a măritat? Dați mi voie să vă felicitez. — Și... cu cine? — Făcând această întrebare mă simțeam cuprins de o emoțiune profundă.

— Cu maiorul B.— Fiica mea e foarte fericită. Maiorul e un om care a trecut peste anii tinereței. El e foarte stimat de toți și-i bine văzut la curte. Fiica mea a avut de când era copilă încă, un caracter serios și nu putea găsi un bărbat mai potrivit. Aș dori să faceți cunoștința ginerelui meu. Mai stați câteva zile in orașul nostru?

— Mai stau, sunt invitat pe poimâne la bal la generalul baron N. și negreșit...

— Imi pare foarte bine de aceasta. Si noi vom fi cu toții la acel bal. Acolo vă voi presenta pe ginerele meu.

După ce mai vorbirăm câteva cnvinte despre altele, mă despărții de colonel. Într-cându mă acasă, mă simțeam foarte trist. Fără voie gândirile mele se reindreptau spre

Adalbert și multe din scenele și tablourile trecute se arătau din nou în gândul meu.

Sara balului veni și fiindcă mă dușesem cam târziu, mai toți invitații se adunase.

Soția maiorului era mai frumoasă decât odinioară. Ea mă recunoscu îndată și se arătă cât se poate de amabilă. Maiorul era un om ca de vr'o cincizeci de ani cu o mușteată lungă și răsucită și cu o figură aspră, militărească. Fisionomia lui nu-mi era simpatică.

După ce-mi făcui datoria de a juca întâi cu domnișoara de gazdă, fiica generalului, invitai la al doilea joc pe D-na B. În timpul pe când vorbeam cu dînsa, luai sama deodată că ochii săi se îndreptau într'una spre un unghiu depărtat al salonului. Ea era mai distrasă și, deși căuta să urmeze conversația, ochii săi se întorceau și reintorceau spre acelaș punct. De la o vreme am întors și eu capul și am văzut mai multe persoane dintre care și generalul, grupându-se în jurul unui oaspe nou venit. Mi multe minute persoanele din jurul acestuia mă împedecau de-al vedea. Însfîrșit ochiul meu îl zări: era Adalbert. Și eu mă simții cuprîns de neliniște și așteptai cu nerăbdare momentul în care jocul trebuia să se sfîrșească și să-i pot vorbi.

Adalbert după ce vorbi cu mai multe per-

soane se apropiè de noi, imi întinse mâna și făcù un compliment adânc damei mele. O clipă ochii lor se întîlnirè: imi părù că amèndoi erau foarte palizi. Apoi Adalbert trecù mai departe. Până la sfîrșitul jocului Doamna B. era foarte distrasă; intr'un moment un suspin profund eși din peptul ei. Din toți eu singur știam ce însemnează acel suspin.

Când o părăsii mă dusei intr'o sală laterală unde se afla Adalbert. Generalul văzèndu-mè, mă luà de mână și se apropiè de dînsul.

— Doresc să faci cunoștința, imi zise el, cu unul din artiștii noștri cei mai însemnați, cari fac onoare patriei noastre.

O! Noi suntem vechi amici, îi respuse Adalbert și-mi întinse mâna încă odată.

Amèndoi așteptam acum cu nerăbdare momentul sfîrșirii balului pentru a putea vorbi în nesupărare.

Când invitații începurè a se retrage amèndoi plecarè m braț la braț.

Orașul începù a se lumina de zorile dimineții și noi mergeam pe jos unul lângă altul în tăcere.

Ajunși la locuința mea, ne suirè m amèndoi. Adalbert curmă cel întăiu tăcerea, întrebându-mè cum mă aflu și cum se întîmplă

să mă găsească în acest oraș și la balul generalului N.

— Cunoștința generalului am făcut-o din întâmplare. Mă găsesc aici cum aș putea fi în alt loc. Imi place a călători și adesea mă opresc în acest oraș a cărui viață și oameni imi plac foarte mult. — Dar tu, te-ai întors de mult din Italia ?

„De câteva luni.

— Și ai mai văzut-o?...

„Nu. Aceasta a fost cea întâi întâlnire după o așa de lungă despărțire. A fost pentru mine un moment dureros și n'aș voi să se mai repeteze.

— Știai despre căsătoria ei ?

„Am aflat-o când eram încă la Roma. Un amic de aici mă înștiințase. Vestile cele rele ne urmează peste tot locul. — Oare să fie ea fericită ?

— Nimeni nu poate ști ce se petrece în adâncul inimilor, dar mie nu-mi vine a crede. Un om bătrân și rece !

„Sărmana ! În ce s'a resumat visurile ei de copilă ! Gândit-a ea vre odată că așa se vor realiza ? Dar așa-i viața ! Dorințele noastre cele mai scumpe rămân toate neimplinite. Totul este trecător și singurul nostru bine și singura fericire este cea ce purtăm fiecare în înclhipuirea noastră. Fericiti acei la

care imaginația este bogată și cuprinde un isvor nesecat de mulțămiri sufletești in mijlocul nemulțămirilor ce ne aduce pe fiecare oră lumea din afară.

— Dar tu, Adalbert, acum când anii au trecut, când suferințele de junie sunt acoperite cu vëlul uitării, nu gândești că ar fi bine să indoiеști datoriile in astă lume, luând o tovarășă pentru viață?

„Eu să mă insoresc?... — apoi intorcând capul adaoșe cu glas slab: Voiu rămănea cum sunt!

.

XX

Zioa și noaptea cum se urmează
Una cu soare strălucitor
Alta obscură, plină de groază
Și de fior,

Așa noi trecem pe-a vieții cale
Când prin momente dulci de plăceri,
Când cădem earăș in griji, in jale
Și in dureri.

Nime nu creadă că desperare
I-a fost menită hotăritor,
Căci după noapte nu vine soare
Strălucitor?

Nu creadă nime, plăceri divine
Că-i sunt menite in viitor,
Căci după soare noaptea nu vine
Cu-al ei fior?

Amar de omul fără putere
Ce, simțind peptul de chin cuprins,
Iși pleacă fruntea și de durere
Se las' invins!

Ferice însă acela care,
Simțindu-și peptul de chin sfarmat,
Incet urmează a sa cărare
Și resignat!

